

שבוע פרשת יתרו
ט"ז - כ"ב שבט ה'תשס"ז (04-10/02/07)

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צְוֹה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וַיְגַרְיִם
בָּה: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלָכָה אֶל־עַם אַחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מַטְהַח־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְד נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַּכֶּבֶל רָגְלוֹ כְּרֹזֶל בָּאָה
נַפְשׁוֹ: יט עַד־עַתָּה בָּא־דְּבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסָּר שָׂרָיו בְּנַפְשׁוֹ וּזְקָנָיו יַחֲפָם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֹד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱוֶן אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ:
כז שָׁמוּבָם דְּבַרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתִּיּוֹם בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁד וַיַּחֲשֹׁד וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֹד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֹדְעִים בְּחַדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנִים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּנְדֹּד
גִּפְנָם וַתֵּאֱנַתֶם וַיִּשְׁפַּר עַץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּנְדֹּד כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאוּם בְּכֶסֶף
וַזָּהַב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהָאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
כִּרְנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרֻצּוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעַבְדוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה פי טוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פלתיחתו:
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל-עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם-נחלתך: ו חטאנו עם-אבותינו העוינו
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא-השפילו נפלאותיך לא זכרו את-רב חסדיך וימרו עליהם
 בים-סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את-גבורתו: ט ויגער בים-סוף ויחרב ויוליכם בפתחמות
 במדבר: י ויושיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפסו-מים צריהם אחד מהם לא נותר:
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא-חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר
 וינסו-אל בישמוני: טו ויתנו להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
 קרוש יהוה: יז תפתח-ארץ ותבלע דתן ותכס על-עדת אבירם: יח ותבער-אש בעדתם להכה
 תלהט רשעים: יט יעשו-עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את-כבודם בתבנית שור אבל
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות עליהם-סוף:
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
 בארץ חמדה לא-האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעסו במעלליהם ותפרץ-בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה:
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד-עולם: לב ויקציפו על-מי מריבה וירע למשה בעבורם:
 לג כיהמרו את-רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא-השמידו את-העמים אשר אמר יהוה להם:
 לה ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את-עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו
 את-בניהם ואת-בנותיהם לשדים: לה וישפכו דם נקי דם-בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
 ותחנף הארץ בדם: מט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר-אף יהוה בעמו ויתעב
 את-נחלתו: מא ויתנם ביד-גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את-רנתם:
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל-שוביהם: מז הושיענו |
 יהוה אלהינו וקבצנו מן-הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך-יהוה | אלהי

ישראל מן-העולם | ועד העולם ואמר פל-העם אמן תללויה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ב
- ב) מאמר ד"ה בחודש השלישי וגוי יום ה' פי יתרו, חמשה עשר בשבט ה'תשל"ד ה
- ג) הדרן על סדר הלימוד ל"יארצייט" י
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת יתרו יט
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת יתרו כג
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת יתרו לג
- ז) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת יתרו לה
- ח) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת יתרו נד
- ט) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת יתרו סב
- י) לקוטי תורה מבואר - לא הביט און ביעקב פרק ג סו
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סט
- יב) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים ע
- יג) ספר המאמרים - תרצ"ב (אות יד) עא
- יד) לקוטי דיבורים עב
- טו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת יתרו עח

BETH DIN RABBANEI ANASH IN THE HOLY LAND

B"H

To Everyone Who Receives "*Dvar Malchus*"
Greetings and Blessings!

We all see that *B"H* the booklet "*Dvar Malchus*" reaches every part of the globe with great success and the publishers are making every effort to keep up with the requests and demands which come in from all over the world.

To date 150,000 copies of "*Dvar Malchus*" are printed each month bringing the cost of printing to about \$100,000 a month. To this we must add the expense of packing and delivery to all parts of the world – a monthly cost of about NIS 100,000 (**\$25000**). The publishers never imagined that the expenses would be so high when they began to publish "*Dvar Malchus*".

From week to week there is increased demand for "*Dvar Malchus*" from all the different circles and communities of Jews, including Jews who unfortunately do not yet consider themselves to be *shomrei Torah* and *mitzvos*. In many public places the booklets are distributed and provided to any one who requests one. From day to day there are more and more Jews of all kinds, also not from *Anash*, who read and learn the holy writings of the **Rebbe and keep his holy request** to learn the *Chumash*, the *Tanya* and the Rambam.

However, in order to enable the publishers to continue to supply the increasing demand and to make sure that "*Dvar Malchus*" reaches every person who requests a copy, we have to turn to each person who receives and learns the "*Dvar Malchus*" and ask each one to participate in the cost of packing and delivery which as stated above, has come to a very large expense.

We are therefore asking each person who receives and learns the booklet "*Dvar Malchus*" to participate in the cost of delivery, as follows:

Residents of the Holy Land: - NIS 20 each month

Residents of the rest of the world: - \$ 10 each month

Of course we will be grateful to anyone who is able and willing to add to the above sum.

Please send the above payments to the following bank account:
Bank Poalei Agudas Yisrael No. 52, Beitar Illit Branch No. 177
Account under the name: "**Dvar Malchus**" No. 409-112321

Checks can be made out & sent to "Dvar Malchus" - please mark the checks למוטב בלבד - and הוראות קבע (fixed monthly deductions) to:
Dvar Malchus, P.O. 1855, Ramat Gan 52118

With best wishes for success,

Rabbi Mordechai Shmuel Ashkenazi
Rabbi Menachem Mendel Glochovski
Rabbi Avraham Michael Halperin
Rabbi Ben Zion Lipsker

Rabbi Eliyahu Yochanan Guraryeh
Rabbi Yosef Hecht
Rabbi Yitzchak Yehuda Yaruslavski
Rabbi Zeev Dov Slonim

In order to make it easier for those who receive "*Dvar Malchus*" in the U.S.A. and other parts of the world, we have opened a bank account in New York.

Checks should be made out to "*Dvar Malchus*" and sent to:

***Dvar Malchus* – 770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213 U.S.A.**

For additional details: USA@DvarMalchus.Org

Rabbi Binyomin Klein Rabbi Yosef Losh Rabbi Lipa Brennan

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

לכבוד
בנק
סניף
כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/ח.פ.)

(מס' בעלי החשבון ממוינע בספרי הבנק)

כתובת

מיקוד

עיר

מס

רחוב

נותקים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו/הני"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

- א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
- ב. אהיה/נחיה רשאים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידינו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
- ג. אהיה/נחיה רשאים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
3. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעלינו להסדיר עם המוטב.
4. ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
5. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו.
6. הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
7. לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				☐ חודשי ☐ דו-חודשי ☐		

חתימת בעלי החשבון

אישור הבנק

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

בס"ד
לכבוד
"דבר מלכות"
רח' בצלאל 27
רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצוינו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/גם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב-על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בכבוד רב,

_____ בנק

_____ סניף

חתימה וחותמת הסניף

_____ תאריך

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972 -2 -5723204

בס"ד. יום ה' פ' יתרו, חמשה-עשר בשבט ה'תשל"ד

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני,¹ ואיתא בגמרא² כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתוב התם³ החודש הזה לכם ראש חדשים, מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח. וידוע הדיוק⁴ מה שנאמר ביום הזה סתם (וצריך ללמוד מגז"ש שהוא ר"ח⁵) ולא נאמר באחד לחודש. והנה ברש"י מפרש דמה שכתוב ביום הזה⁶ הוא שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו. וצריך להבין, דפירוש ביום הזה כפשוטו הוא שביום הזה קאי על ר"ח סיון, ולהפירוש שיהיו דברי תורה חדשים עליך כו' ביום הזה קאי על כל יום דכל ימות השנה. גם צריך להבין (כהדיוק בכמה דרושים⁷), איך אפשר שיהיו דברי תורה בכל יום כחדשים ועאכו"כ חדשים אחר שכבר ניתנה התורה יותר מג' אלפים שנה. ולכאורה אפשר לבאר זה ע"פ המבואר בהדרושים ד"ה זה⁸ בפירוש הכתוב⁹ וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, דתיבת לאמר בפסוק זה פירושה הוא שלימוד התורה (כל הדברים האלה) יהי' באופן דלאמר, לחזור הדברים שהקב"ה אומר עכשיו, כמ"ש¹⁰ תען לשוני אמרתך, שהתורה היא אמרתך אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר. ולכן מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'¹¹, כי בלימודו התורה עכשיו הקב"ה אומר הדברים האלה עכשיו, באותו האופן ממש כבשעת מתן תורה. וג"ז צריך ביאור, דכיון שדבריו של הקב"ה חיים וקיימים לעד בלי שום שינוי¹², מה מיתוסף ומתחדש בזה שאומרים עכשיו (בעת לימוד האדם) עוד פעם¹³.

(ב) ויובן זה בהקדים דאיתא במדרש¹⁴, משל למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם¹⁵, כשביקש ליתן התורה ביטל הגזירה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר¹⁶ וירד הוי' על הר סיני וכתוב¹⁷ ואל משה אמר עלה אל הוי'. והנה ידוע שהגילוי אלקות בעולם שהי' בשעת מתן

ה'תש"ב ע' 99) "טעם אומרו ביום הזה סתם ולא נתפרש באיזה יום . . . כפירש"י כו'".

(7) סה"מ תרס"ה ס"ע רלה. עטר"ת ע' תלה. תרפ"ה ע' ריא. ה'ש"ת ע' 116. וראה לקו"ת שה"ש מב, א.

(8) תו"א שם סז, א. סה"מ תקס"ז שם ע' קמט. תו"ח שם שע, ב [בהוצאה החדשה – ח"ב רנג, ב]. סה"מ תרנ"ה שם ע' צא-ב.

(9) פרשתנו כ, א.

(10) תהלים קיט, קעב.

(11) ברכות כב, א.

(12) ולהעיר מסה"מ תרנ"ה שם.

(13) ראה עד"ז סה"מ תרס"ה וה'ש"ת שבעה ערה 7.

(14) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(15) תהלים קטו, טז.

(16) פרשתנו יט, כ.

(17) משפטים כד, א.

(* יצא לאור בקונטרס כ"ב שבט – תש"נ, "לקראת ש"פ יתרו, כ"ב שבט – יאָרצייט-הילולא השני של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע . . . עש"ק פ' יתרו, כ"ב שבט, שנת ה'תש"נ".

(1) פרשתנו (יתרו) יט, א.

(2) שבת פו, ב.

(3) בא יב, ב.

(4) רד"ה זה בתו"א ריש פרשתנו. תקס"ז (סה"מ תקס"ז ע' קמו). תו"ח פרשתנו שסו, ב [בהוצאה החדשה – ח"ב רנא, א].

תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' פט).

(5) בפרש"י כאן "ביום הזה – בר"ח". ומזה שאינו מביא הגז"ש שבמס' שבת שם, מוכח, שזה מובן מהכתוב עצמו. וכפירוש הספורנו "ביום הזה – ביום החודש" (וראה ראב"ע כאן). אבל גם לפי פירוש זה יש מקום להדיוק דהול"ל באחד לחודש – ראה פקודי מ, ב. שם, יז. ועוד.

(6) בפרש"י שם: "לא הי' צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה". ובד"ה בחודש השלישי ה'תש"ב בתחלתו (סה"מ

תורה (ירידת העליונים לתחתונים, וירד הוי' על הר סיני) הי' בדרך מלמעלה למטה, היינו שהגילוי הי' מצד ההמשכה מלמעלה והמטה לא הי' כלי לזה¹⁸, וענין התחתונים יעלו לעליונים הוא¹⁹ שבמתן תורה ניתן הכח שהעבודה דתומ"צ שלאחרי מ"ת תפעול בהעולם שיהי' כלי לאלקות. וכמבואר במק"א²⁰, דזה שע"י קיום המצוות נעשה בירור וזיכוך בהדברים שבעולם שבהם נעשית המצוה, ועד שבכמה ענינים נעשים הם (הדברים שבעולם) חפצא של מצוה, הוא ע"י נתינת כח מיוחדת שניתנה במ"ת. דכיון שהמצוות (רצונו של הקב"ה) והדברים שבעולם (שבהם נעשים המצוות) הם באין ערוך לגמרי, לכן, בכדי שהמצוות יפעלו שינוי בהדברים שבעולם הוא דוקא ע"י ביטול הגזירה והמחיצה שבין העליונים (מצוות) והתחתונים (הדברים שבעולם). ועד"ז הוא בנוגע ללימוד התורה, דזה שע"י לימוד התורה נעשה שינוי (רוממות²¹) בהאדם הלומדה, ועד שהוא מתאחד עם חכמתו של הקב"ה²², הוא ע"י שבמ"ת נעשה ביטול הגזירה והמחיצה שבין חכמתו של הקב"ה (עליונים) ושכל האדם (תחתונים).

ג) והנה במעלה ומטה (עליונים ותחתונים) שני פירושים (ענינים). מעלה ומטה במקום (מקום גשמי או מקום רוחני), וענין זה דמעלה ומטה שרשו הוא מהקו. דבאם היתה ההמשכה מאוא"ס (שלא ע"י הקו) היו כל העולמות בשוה²³. ועוד פירוש במעלה ומטה, שכללות ענין ההתחלקות (מעלה ומטה דמקום) נק' בשם מטה, כי מעלה הוא למעלה מהתחלקות. וכידוע²⁴ בפירוש המאמר²⁵ אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, דלמטה מטה הוא האור שבבחינת גבול, שרש הקו (שיש בו בהעלם ההתחלקות דמעלה ומטה, שהם השרש דמעלה ומטה שבעולמות), ולמעלה מעלה הוא אור הבלי גבול, שרש הסובב שלמעלה מהתחלקות. ויש לומר, דזה שבמ"ת נעשה החיבור דמעלה ומטה, הוא בשני הענינים. החיבור דמעלה ומטה שבעולמות (מקום), דבכללות הוא החיבור דאצילות ובי"ע²⁶, וגם החיבור דאור הבל"ג שלמעלה מעולמות עם האור שבערך העולמות, וכידוע²⁷ שענין המצוות (שלאחרי מ"ת) הוא שעל ידם נעשה יחוד קוב"ה ושכינתו, יחוד סובב וממלא.

ד) והנה ענין זה שבהחיבור דמעלה ומטה שבמ"ת נכלל גם המעלה שלמעלה מהגדר דמעלה ומטה שבעולמות, הוא הן בנוגע להנתינת כח שהיתה במ"ת על העבודה

(22) תניא פ"ה.

(23) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' מט ואילך. תער"ב ח"ב ע' תתקכ ואילך. סה"מ ה'תש"ח ע' 160 ואילך.

(24) המשך תרס"ו ע' קפט. ובכ"מ.

(25) ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט – מ, ב). ז"ח יתרו לר, סע"ג. וראה לקמן ח"ג ע' קעא ואילך. קפ ואילך. וש"נ.

(26) ראה סה"מ תרמ"ג ע' עה. המשך תער"ב ח"א ע' רנ. ובכ"מ.

(27) תניא פמ"א (נח, א). המשך תרס"ו ע' לו. שם ע' נה. ועוד.

(18) סה"מ תרמ"ג ס"ע פד ואילך. המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקל ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ח ע' 24.

(19) ראה לקו"ש שם.

(20) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. הדרן על הש"ס (תשמ"ט) ס"ה ואילך (תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ס"ע תיו ואילך).

(21) ראה פסחים סח, ב "אי לאו האי יומא דקא גרים (יום דמ"ת) כמה יוסף איכא בשוקא", ובפירש"י שם "שלמדתי תורה ונתרוממותי". ובלקו"ש שם (ע' 214), דהשינוי שנעשה בהאדם הלומד תורה, שמתעלה ומתרומם, נתחדש ב"האי יומא" דמ"ת. וראה הדרן הנ"ל הערה 31 (תורת מנחם שם ס"ע תיח ואילך). ואכ"מ.

דתומ"צ שלאחרי מ"ת (התחתונים יעלו לעליונים), שע"י עבודת התחתונים יומשך (אור האצילות ו)אור הסובב ועד לאור הבל"ג שלפני הצמצום (השרש דאור הסובב), והן בהחיבור דמעלה ומטה (העליונים ירדו לתחתונים) שהי' בשעת מ"ת גופא. והענין הוא, דהנה ידוע²⁸ שהתורה היא למעלה מזמן ומקום, שלכן כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה²⁹ אף שאינו בזמן ומקום ההקרבה³⁰.

(ה) והנה אף שירידת העליונים למטה ועליית התחתונים למעלה הם שני ענינים, ועד שהיו בשני זמנים, דירידת העליונים למטה היתה בשעת מ"ת ועליית התחתונים למעלה היתה לאחרי מ"ת, מ"מ, כיון שירידת העליונים למטה היתה (גם) ההתחלה (והנתינת כח) על עליית התחתונים, וכמרו"ל ואני המתחיל דכ"ז, לכן, היתה הירידה באופן שבשעת מעשה פעלה בהתחתונים. ועפ"ז יש לבאר מה דאיתא³¹ שהקול דעשרת הדברות הי' נשמע מכל ד' רוחות העולם ומלמעלה ומלמטה, כי הגילוי דאוא"ס שלמעלה מגדר מקום (למעלה גם מהגדר דמקום כמו שהוא בהקו) שבהקול דעשרת הדברות פעל בהמקום (שבו נשמע הקול) שיהי' למעלה מהמקום³². ולכן, אף שהמקום שבו הי' הקול הי' מקום מסויים, נכללו בו כל הששה קצוות. ויש לומר, שעד"ז הוא בנוגע לזמן, שהזמן שבו ניתנה תורה הי' למעלה מהזמן, ונכלל בו כל המשך הזמן. ויש לומר דזהו מהטעמים על זה שמתן תורה הי' רק פעם אחת ולא יהי' עוד פעם³³, כי בהזמן דמ"ת נכלל כל המשך הזמן כולו. ועד"ז הוא בנוגע לר"ח סיון שאז נשלמה ההכנה למ"ת³⁴, שביום זה נכלל כל משך הזמן שלאח"ז. וזהו הקשר דשני הפירושים דביום הזה, שקאי על ראש חודש סיון ושקאי על כל יום, כי בר"ח סיון דשנת מ"ת נכללו כל הימים שלאח"ז.

(ו) ועפ"ז יש לבאר ההוספה והחידוש של הדיבור דהקב"ה (אמרתך) בעת לימוד האדם על הדיבור שהי' במתן תורה, כי זה שהדיבור דמ"ת ישנו בכל זמן הוא מצד הלימוד של האדם וכמשנת"ל (סעיף ה) דזה שהגילוי דמ"ת פעל בהזמן שבו ניתנה תורה שיהי' כלול בו כל המשך הזמן הוא בכדי שהגילוי דמ"ת יהי' ההתחלה והנתינת כח על

ויתירה מזו, שבהאור שלפני הצמצום גופא, שרש התורה הוא בעצמות אוא"ס שלמעלה מהאור השייך לעולמות. ומזה מובן שבירידת העליונים למטה שבנתינת התורה נכלל גם אור הבל"ג שלמעלה מהגדר דמעלה ומטה שבעולמות.

אבל סיום מרו"ל זה שקדמה אלפיים שנה – שולל פי' זה. (31) תקו"ז תכ"ב (סד, ב), הובא בתניא פל"ו (מו, א). וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט.

(32) וע"ד מקום ארון אינו מן המדה (יומא כא, א. וש"נ). וראה ד"ה באתי לגני ה'תשל"ל (לעיל ע' שלה) ס"ג, ובהערה 22 שם.

(33) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד.

(34) תו"א פרשתנו סז, סע"ג. תו"ח שם שעג, א [בהוצאה החדשה – ח"ב רנה, ב].

(28) לקו"ת במדבר יג, א-ב. קונטרס עץ החיים פ"ב. ובכ"מ. (29) מנחות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ת סוף ס"א. מהדו"ק שם ס"א. ה' ת"ת פ"ב ס"א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 413 הערה 25 ובשוה"ג שם.

(30) לכאורה הי' מקום לקשר זה עם מרו"ל (ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. זח"ב מט, א) שהתורה קדמה לעולם, כי גדר העולם הוא מקום וזמן (שעיהו"א פ"ז – פב, א), וכיון שהתורה קדמה לעולם היא למעלה מזמן ומקום. וע"פ הידוע (המשך תער"ב שבהערה 23) שהגדר דזמן ומקום הוא לא רק בהעולם עצמו אלא גם בהאור שבערך העולמות, וכנ"ל (סעיף ג) שבאור הקו ישנם הענינים דמעלה ומטה (מקום) וקדימה ואיחור (זמן), שהם השרש דמקום וזמן שבעולמות, יש לומר, דזה שהתורה היא למעלה מזמן ומקום הוא לפי ששרשה הוא באוא"ס שלפני הצמצום,

עליית התחתונים, עבודת האדם. ולכן הדיבור דהקב"ה שבא ע"י לימוד האדם הוא נעלה יותר.

ויש להוסיף, דכמו שביום הזה כפשוטו שקאי על ראש חודש, הוא רק מולד הלבנה, נקודה בלבד, ואח"כ היא הולכת ומתגדלת עד ליום ה"ט"ו שבו קיימא סיהרא באשלימותא³⁵, עד"ז הוא בישראל, שבעת מתן תורה שהי' במדבר סיני, הי' ההתחלה, וע"י העבודה דישראל לאח"ז ולאחרי מתן תורה הם הולכים ומתגדלים, ועד שבימי דוד³⁶ ובימי שלמה הי' קיימא סיהרא באשלימותא³⁵. ועיקר המילוי והשלימות יהי' בדרא דמלכא משיחא, שאז יהי' וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ³⁷, בכל מקום בשוה, ועד לזימלא כבודו את כל הארץ³⁸, מילוי בתכלית השלימות בכל הארץ בשוה.

(ז) והנה מבואר בהדרושים³⁹, שהתורה נקראת עוז⁴⁰ ותושי'⁴¹, עוז לנפש האלקית ותושי' לנפש הבהמית. וזה שיש בתורה שני ענינים אלה (אף שנתלבשה בענינים גשמיים) הוא, כי מקור התורה ויסודה הוא באוא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו [וגילוי בחינה זו בתורה הוא כשלימוד התורה של האדם הוא בביטול, כעונה אחר הקורא]. ויש לומר, דשני הענינים דעוז ותושי' הם גם דוגמת שני הענינים דלעיל (סעיף ד) בהחיבור דמעלה ומטה. דזה שהתורה נותנת כח ועוז לנה"א הוא ע"ד ירידת והמשכת התורה למטה, וזה שהתורה מתשת כח הנה"ב הוא ע"ד הנתנית כח דמ"ת על עליית התחתונים. וזה שמקור התורה הוא מאוא"ס ב"ה, שלכן יש בה שני הענינים דעוז ותושי', הוא ע"ד המבואר במק"א⁴², דזה שהתורה (שהיא למעלה מהעולם) ירדה למטה ופועלת בהמטה, הוא ע"י שנמשך בה מהעצמות, שהוא נושא הפכים.

(ח) וזהו⁴³ בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני, מדבר מלשון דיבור, ונק' מדבר בתוספת מ' להורות שהדיבור הוא בביטול כעונה אחר הקורא (כמבואר בארוכה בהדרושים), ועי"ז נעשה סיני שירדה שנאה לאומות העולם⁴⁴. דכשלימוד התורה הוא בביטול אזי היא נעשית (עוז לנפש האלקית ו)תושי' לנפש הבהמית, דבירדה שנאה לאומות העולם נכללים גם הגוף ונפש הבהמית⁴⁵. [ולהעיר מתורת הבעש"ט⁴⁶ עה"פ⁴⁷ כי תראה

(40) מדרש תהלים ח, ג. ויק"ר פל"א, ה. מכילתא בשלח טו, ב. יל"ש שם רמז רמד. שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג.

(41) סנהדרין כו, ב.

(42) ראה הדרן הנ"ל ס"ט (תורת מנחם שם ע' תכא ואילך), ובהערות שם.

(43) בהבא להלן – ראה תו"א שם סז, סע"ג ואילך. סה"מ תקס"ז שם ע' קנב. תו"ח שם שעג, ב [בהוצאה החדשה – ח"ב רנה, ב] [וראה שם שעב, ב [שם רנה, א]]. סה"מ תרנ"ה ע' צד. (44) שבת פט, סע"א ואילך.

(45) ראה תו"א בראשית ב, ב. לקו"ת דרושים לשמע"צ צ, ד.

(46) "היום יום" כח שבט. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת תשנ"ט) בהוספות סי' כא. וש"נ. (47) משפטים כג, ה.

(35) ראה זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

(36) ראה לקו"ש ח"ח ע' 24 הערה 26.

(37) תהלים עב, ח.

ולהעיר, שע"פ המנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו (קובץ מכתבים אודות גודל ערך אמירת תהלים. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' לא. ח"י סע"ג נג. סה"מ י"א ניסן ע' 1 ואילך) – אומרים מזמור עב שבתהלים החל מ"א ניסן תשל"ג עד י"א ניסן שנה זו דאמירת המאמר (תשל"ד).

(38) תהלים שם, יט.

(39) תו"א פרשתנו סז, סע"א ואילך. סה"מ תקס"ז שם ע' קמח ואילך. תו"ח שם שסט, ב ואילך [בהוצאה החדשה – ח"ב רנג, א]. סה"מ תרנ"ה ע' צ ואילך.

חמור שונאך, כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך הוא הגוף, תראה שהוא שונאך, שהוא שונא את הנשמה].

ט) ולאח"ז⁴⁸ אומר ויסעו מרפידים, רפידים הוא על שם שרפו ידיהם מדברי תורה⁴⁹, שאינו מנגד לתורה ואדרבא הוא לומד תורה, אלא שהלימוד שלו הוא ברפיון וחלישות, וע"י העבודה דמדבר הוא מסייע את עצמו (גם) מהרפיון והחלישות בדברי תורה ועושה תשובה⁵⁰ על זה. וממשיך בכתוב (לאחרי שאומר ויסעו מרפידים) ויבואו מדבר סיני גו' נגד ההר, דזה שהי' תחלה ברפידים מביא אותו להתחזק⁵¹ בדברי תורה עוד יותר.

יו"ד) ויש לומר, דע"י שלומדים בתורה פסוק זה עכשיו, הנתינת כח על ויסעו מרפידים הוא עוד יותר. דבפעם הראשונה, הנתינת כח על ויסעו מרפידים היתה ע"י שבר"ח סיון נשלמה ההכנה למ"ת, ועכשיו, יש גם הנתינת כח ממתן תורה שבשנים שעברו, ומלימוד התורה שלאחרי מתן תורה שע"ז מיתוסף בענין דמ"ת (כנ"ל סעיף ו). ובפרט שנמצאים ביום ה"ט"ו לחודש שבו קיימא סיהרא באשלימותא, ובזה גופא – בט"ו בשבט, ראש השנה לאילן⁵², ששייך לארץ טובה ורחבה – ישנה נתינת כח מיוחדת להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצוות באופן דארץ טובה ורחבה, ועד"ז בנוגע לתשובה (ויסעו מרפידים) שתהי' באופן דארץ טובה ורחבה, היינו תשובה עילאה שהיא בשמחה רבה⁵³, וכשישראל עושין תשובה מיד הן נגאלין⁵⁴, ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל⁵⁵, שהקב"ה בעצמו⁵⁶ מביאם לארץ טובה ורחבה כפשוטה, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(52) מס' ר"ה בתחלתה.
 (53) אגה"ת פי"א (קי, סע"ב ואילך).
 (54) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 (55) ישע"י כז, יב.
 (56) ראה רש"י עה"פ נצבים ל, ג.

(48) פרשתנו יט, ב.
 (49) מכילתא ויל"ש עה"פ בשלח יז, ח. וראה סנהדרין קו,
 סע"א ובפרש"י שם.
 (50) להעיר מפרש"י עה"פ (יט, ב).
 (51) ראה תניא פ"ז (יב, א). אגה"ת ספ"ח.

בס"ד. "הדרך" על סדר הלימוד ל"יארצייט" – פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות –

יום היארצייט-הילולא של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע ז"ע

סדר הלימוד ליארצייט, מסתבר לומר, שיש חילוק בין "טהורה מכלום" ל"טהורה" סתם.

ב. ובהקדמה:

"יארצייט" – הוא היום שבו נעשה גמר ושלמות עבודת הנשמה בגוף בעוה"ז הגשמי⁶, שע"ז מתעלית הנשמה לדרגא נעלית יותר מכמו שהיתה לפני ירידתה למטה. ובבוא יום זה בכל שנה ושנה נוסף עוד יותר בעליית הנשמה מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, ועד לעילוי שבאין-ערוך לגבי העילוי שלפנ"ז⁷.

ויש לומר, שתוכן זה נרמז בסדר הלימוד ד"יארצייט": בפרק הראשון (פכ"ד דכלים), ובפרט במשנה הראשונה – נרמזת כללות העבודה בבירור הגוף ונה"ב וחלקו בעולם⁸; ובפרק האחרון (פ"ז דמקואות), ובפרט במשנה האחרונה – נרמז העילוי שנעשה ע"י העבודה⁹, כדלקמן.

ג. תוכנו של הפרק הראשון דסדר הלימוד ל"יארצייט" (פכ"ד דכלים) הוא – ג' סוגי "כלים" (הכוללים כל הכלים שבעולם) שחלוקים זה מזה בדיני טומאה וטהרה: (א) כלים העשויים לשכיבה – טמאים טומאת מדרס¹⁰, (ב) כלים שאינם עשויים לשכיבה אבל הם כלי תשמיש לאדם – טמאים טומאת מת¹¹, (ג) כלים שאינם כלי תשמיש לאדם – טהורים מכלום.

ובמשנה הראשונה נתבארו ג' סוגים אלו ב"תריסין", "דהיינו מגינים": "שלשה תריסין הם, תריס הכפוף (שמקיף את האדם משלש רוחות) טמא מדרס (דעשוי לשכיבה ששוכבים עליו במלחמה), ושמשחקין בו בקונפון (בשדה של עמק המלך באים שנים כל אחד חרבו בידו ותריס קטן עגול שאינו כפוף בידו השמאלית ולמדן להגן כל אחד במגיניו שלא יכהו חברו) טמא טמא מת (להיותו כלי תשמיש), ודיצת הערביין (תריס קטן ביותר שהערביים עושים לדיצה ולשמחה ולשחוק ואינו כלי של תשמיש) טהורה

(7) וזהו החידוש בהעילוי ד"יארצייט" לגבי העילוי בכל שאר הזמנים (כמארז"ל "ת"ח אין להם מנוחה כו") – שזהו עילוי שבאין-ערוך (ראה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 175 ואילך. 225 ואילך. ועוד).

(8) ותומתק השייכות למסכת "כלים" – ש"כלים" רומז על כל עניני הגוף ונה"ב וחלקו בעולם שבהם נעשית העבודה.

(9) ותומתק השייכות למסכת "מקואות" – שעיקר ההדגשה ב"מקואות" היא העילוי שנעשה ע"י הטבילה – טהרה.

(10) וכ"ש שטמאים טומאת מת, דקיי"ל כל הטמא מדרס טמא בכל הטומאות עד לטומאת מת (נדה מט, א – הובא בפי' הרע"ב).

(11) וכן שאר הטומאות, מלבד טומאת מדרס (פי' הרע"ב).

א. מהביאורים בסדר הלימוד ל"יארצייט" (פרק כ"ד דמסכת כלים ופרק ז' דמסכת מקואות)¹ – שבפרק כ"ד דכלים "כל משנה ומשנה מסתיימת טהור מכלום או טהורה מכלום"², ובפרק ז' דמקואות³ הר"ת של ארבעה משניות האחרונות הוא "נשמה"⁴.

ומסתבר לומר, שנוסף על הרמז בהסיום ד"טהור מכלום", וכן הרמז בר"ת של "נשמה" – גם התוכן דפרקים אלו שייך ל"יארצייט".

בנוגע לתוכן דפרק ז' דמקואות – יש לומר, שכללות הענין דטהרה במי מקוה הוא ע"ד ובדוגמת הטהרה דטומאת מת במי חטאת. אבל בנוגע לפרק כ"ד דכלים – צריך להבין:

(א) "טהור מכלום" – נאמר רק בבבא האחרונה דכל משנה, ואילו ב' הבבות (האמצעית והראשונה) דכל משנה עוסקות בדברים המקבלים טומאה, בבא האמצעית – "טמא טמא מת", ובבא הראשונה – "טמא מדרס"?

(ב) מהו הדיוק בהתחלת כל משנה (בפכ"ד דכלים) בהקדמה ד"שלשה" – "שלשה תריסין הם", "שלש עגלות הם", וכיו"ב. ובלשון הידוע – "מנינא למה ליי"?

(ג) ע"פ הכלל⁵ "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", יש לבאר הקשר והשייכות דהתחלת וסיום סדר הלימוד ד"יארצייט" – המשנה הראשונה דפכ"ד דכלים והמשנה האחרונה דפ"ז דמקואות.

(ד) עפ"ז יש לבאר גם השינוי שבפכ"ד דכלים מסיים ב"טהור מכלום" (או "טהורה מכלום"), ובספ"ז דמקואות מסיים "טהורה" סתם – דאף שהטעם הפשוט להסיום ב"טהור מכלום" הוא מצד ההמשך להבבות שלפנ"ז ("טמא מדרס" ו"טמא טמא מת"), הרי, ע"פ האמור שיש קשר ושייכות דהתחלת וסיום

(1) סדר הלימוד בכל יארצייט בשוה. ונוסף לזה, יש גם לימוד הפרקים המתחילים באותיות השם דבעל היארצייט.

(2) מובא בסידור תורה אור ותהלת ה' בסופו (סדר הלימוד לאבל וליארצייט) לפני המשניות דכלים – בשם הרה"ק מק"ק רוזין ז"ל ז"ע.

(3) שסיומו – "טהורה".

(4) סידור שם לפני המשניות דמקואות – מספר עצי עדן ומעשה אורג מהרה"ק דק"ק קאמארנא.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) ובלשון הידוע (אגה"ק בביאור לסז"ך) – "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו".

מכלום¹².

ובביאור הענין בעבודת האדם – יש לומר:

"תריסין" (מגינים) – קאי על עניני התומ"צ שהם ה"מגינים" על הנשמה בירידתה למטה למלא שליחותה ב"מלחמה" דבירור הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, כמאמר המשנה¹³ "תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות".

ו"שלשה תריסין הם" – ג' אופני עבודה (כלליים) בההגנה שע"י קיום התומ"צ, בהתאם לג' אופנים בהירידה וההתלבשות בעניני העולם (כלי תשמיש לאדם), אשר, ככל שתגדל הירידה וההתלבשות (השימוש) בעניני העולם, יגדל יותר הצורך ב"הגנה" ע"י ה"תריס", ותגדל גם האפשרות למצב של היפך הטהרה ח"ו מצד ההתעסקות בעניני העולם.

ונקודת הביאור בג' האופנים: (א) מציאות העולם תופסת מקום אצל האדם, שמשמש בה ונהנה ממנה, ולכן, יש אפשרות לטומאה הכי חמורה, ויש צורך בהגנה חזקה ביותר. (ב) מציאות העולם אינה תופסת מקום אצל האדם כי ההנאה והתענוג שלו הם רק בעניני קדושה, אבל, כיון שעבודתו היא מצד מציאותו (ההנאה והתענוג שלו בעניני קדושה), יכול להשתלשל מזה נתינת מקום למציאות העולם, ובמילא, יש אפשרות לענין של טומאה, ויש צורך בהגנה. (ג) עבודתו אינה מצד מציאותו (ההנאה והתענוג שלו), כי אם, לקיים רצונו של הקב"ה, ואז מושללת האפשרות לענין של טומאה, כדלקמן.

ד. "תריס הכפוף":

השימוש ד"תריס הכפוף" הוא (לא רק בשביל פעולת ההגנה בהמלחמה, אלא) גם בשביל הנאת האדם (הנאה שאינה קשורה באופן ישר עם המלחמה עצמה) – "ששוכבין עליו"¹⁴. ובזה מרומז שהירידה וההתלבשות בעולם היא באופן שעניני העולם תופסים מקום בהרגשתו להשתמש ולהנות מהם¹⁵, ועד להנאה של

(12) כלים רפכ"ד ובפי' הרע"ב.

(13) אבות פ"ד מי"א.

(14) ומ"ש "ששוכבין עליו במלחמה" – פירושו בזמן המלחמה, ולא בעת הלחימה, היינו, שהשכיבה אינה שייכת להמלחמה עצמה, כפשוטו.

(15) ופשיטא – שאין זה באופן שכל המציאות דעניני העולם אינה אלא כדי לעשות מהם עניני קדושה.

(16) כולל גם שבעת השכיבה הראש והרגל שוים, היינו, שהמוח אינו שליט על הלב.

(17) ועפ"ז יומתק הלשון "שוכבין עליו במלחמה", ולא בזמן המלחמה, וכיו"ב (ראה לעיל הערה 14) – שהמלחמה עצמה היא במצב של שכיבה.

(18) ראה סה"מ עת"ר ס"ע יט ואילך.

שכיבה, שיתכן שכל מציאותו מונחת ומושקעת ("שוכבת") בעניני העולם¹⁶.

ובהתאם לכך גם העבודה היא ע"י "תריס הכפוף" – שבזה ישנם ב' פרטים:

(א) "שמקיף את האדם משלש רוחות" – דכיון שהמנגד הוא בכל תוקף מציאותו, וצריך ללחום עמו כדי לנצחו, יש גם צורך בהגנה הכי גדולה, ע"י מגן שמקיף את האדם משלש רוחות.

(ב) "ששוכבין עליו במלחמה"¹⁷ – שהעבודה (המלחמה) עצמה היא באופן של שכיבה, היינו, ירידה והתלבשות בעניני העולם, שמתבונן¹⁸ בדרגת האלקות המלוכשת בעולם, שהחיות האלקי הוא המציאות האמיתית דהעולם, משא"כ הגשמיות והחומריות שמצד עצמם הם בחי' מות ורע¹⁹, וכיו"ב.

ועוד י"ל בהפירוש ד"שוכבין עליו במלחמה" – שעבודתו אינה במצב של עמידה, שהראש הוא נשאר למעלה, עבודת המוחין עצמם²⁰, ואפילו לא במצב של ישיבה, שהראש יורד ונשפל למטה, השפלת המוחין במדות לעורר האהוי"ר שבהתגלות לבו²¹, אלא יתירה מזה במצב של שכיבה – שהראש והרגל שוים, היינו, שחסרה אצלו עבודת המוחין, ועבודתו אינה אלא מצד אהוי"ר הטבעיים²².

בסגנון אחר קצת: "תריס הכפוף" מורה על תכלית הירידה וההתלבשות בעניני העולם ע"י השימוש בהם להנאתו, ובהתאם לכך, גם העבודה בקיום התומ"צ היא באופן ד"תריס הכפוף", "כתריס בפני הפורענות", שמשמש בהם כדי שייגינו עליו במלחמת היצר.

ובמצב כזה – יש נתינת מקום ואפשרות לכל עניני טומאה, ועד לטומאת מדרס, טומאת זיבה, שהיא דרגא היותר תחתונה בטומאה – לא רק טומאה (עבירה) מצד הטבע (כרוב עניני טומאה, ועד לטומאת מת ש"בעטיו של נחש"²³ נעשה טבע העולם), אלא גם באופן שנתגשם ונשקע בחומריות גם בלא חמימות

(19) ולמטה מזה – התבוננות מיוחדת (ב"פ"ט) בשפלות התחתון (ראה תניא פי"ד: "לשית עצות בנפשו להיות מואס ברע... כל תענוגי... סופן לירקב ולהיות רמה ואשפה").

(20) פנימיות המוחין, שאינם נשפלים בהמדות, כי אם, שהמדות נמשכים ממילא אחר המוחין, והם בבחי' התפעלות בלתי מורגשת ובבחי' ביטול כמו המוחין (ראה סה"מ שם ע' יג ואילך).

(21) חיצוניות המוחין, שמזה נמשכים אהוי"ר שבהתגלות הלב, בבחי' מורגש – שהם למטה מהמדות שנמשכים ממילא אחר המוחין, שהם מבחי' פנימיות הלב, משא"כ אהוי"ר שבהתגלות הלב הם מבחי' חיצוניות הלב (סה"מ שם).

(22) ראה תניא ספ"ז. ספ"ח. ועוד.

(23) שבת נה, ב.

התאווה – זיבה באבר מת²⁴.

וכיו"ב, אלא מתבונן ומאיר אצלו בחי האלקות שלמעלה מהעולם, דכולא קמי' כלא חשיב. ובאופן אחר – שעבודתו היא עבודת המוחין עצמם (עמידה), ולא בהשפלה במדות (ישיבה).

אבל, גם כאשר עבודתו היא בדרגא נעלית, בהתבוננות בדרגת האלקות שלמעלה מהעולם, דכולא קמי' כלא חשיב – כיון שאינו בבחי' ביטול לגמרי, אלא נרגשת מציאותו, "יש מי שהוא אוהב"³¹, ולא עוד אלא שעניני התומ"צ נעשים כלי תשמיש בשבילו "להגן . . . שלא יכהו חבירו"³², הרי, כל זמן שנרגשת מציאותו (אפילו מציאות דקדושה) יש מקום למציאות התחתון שבו (שמצ"ע לא נתברר עדיין³³), ולכן יש אפשרות לענין של טומאה – "טמא טמא מת", היינו, לא טומאת מדרס עי"ז שנתגשם ונשקע בחומריות ח"ו, כי אם שאר עניני טומאה, עד לטומאת מת שהיא מצד טבע העולם.

ו. "דיצת הערביין":

"תריס קטן ביותר" שאינו כלי תשמיש לאדם – מורה על הביטול בתכלית, שאינו מציאות לעצמו כלל, להיותו בבחינת "ערביים" דקדושה, שמשתחוים³⁴ לאבק שע"ג רגליהם³⁵ – תכלית הביטול ד"ונפשי נעפר לכל תהי"³⁶, ועבודתם אינה אלא "לדיצה ולשמחה ולשחוק", לעשות נח"ר שמחה ותענוג להקב"ה שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים³⁷.

ויש לומר שנקראים "ערביים" גם מלשון עריבות – ע"ש שהם המביאים הנריבות (דיצה שמחה ושחוק) דהקב"ה, ובאופן שהעריבות דהקב"ה נעשית הנריבות שלהם ("דיצת הערביים"), כיון שאינם מציאות לעצמם, וכל מציאותם (ובמילא גם השמחה והתענוג שלהם) אינה אלא המציאות (השמחה ותענוג) דהקב"ה.

ובהתאם לכך, גם העבודה היא באופן ד"תריס קטן

נויש לומר, שענין זה הוא באופן ד"מדה כנגד מדה"²⁵ – דכיון שעבודתו היא בלא חיות, בלא המוחין (לא המוחין מצ"ע, עמידה, ולא המוחין כפי שנשפלים במדות, ישיבה) שנקראים "חיוהי"²⁶, לכן, גם הנפילה היא באבר מת, ללא חיות].

ה. "שמשחקין בו בקונפון":

"תריס (מגן) קטן . . . שאינו כפוף" – אינו ראוי לשכיבה, היינו, שעניני הגוף ונה"ב וחלקו בעולם אינם תופסים מקום אצלו להשתמש ולהנות מהם (ובפרט) באופן של שכיבה, וטעם הדבר – כיון שנמצא "בשדה של עמק המלך", היינו, שנרגש אצלו (עכ"פ באופן ירוד, ב"עמק") הגילוי של המלך (הקב"ה), שכולא קמי' כלא חשיב, ובמילא, אין תפיסת מקום למציאות העולם.

ובהתאם לכך, גם העבודה היא באופן ש"משחקין בו בקונפון" – שנרגש אצלו שאין זו מלחמה ממש, כי אם, משחק של מלחמה, ולכן:

(א) אינו זקוק לתריס הכפוף שמגין משלש רוחות, אלא מספיק לו "תריס (מגן) קטן", ולא עוד אלא שאוחז ה"תריס קטן" בידו השמאלית, היינו, שפעולת ההגנה היא רק "בידו השמאלית", יד כהה²⁷. זאת ועוד: "משחק המלחמה" הוא (נוסף לכך שהעולם אינו תופס מקום לגבי התגלות המלך) גם בגלל שיודע ומרגיש שהכוונה במציאותו של המנגד אינה אלא כדי לגלות נחו²⁸ שמנצח במשחק המלחמה²⁹ – כדיוק הלשון "שלא יכהו חבירו"³⁰.

(ב) עבודתו אינה באופן של שכיבה (שהרי התריס הקטן אינו ראוי לשכיבה), אלא באופן של עמידה – שאינו ירוד ומתלבש בעניני העולם, להתבונן שהמציאות האמיתית דהעולם היא האלקות שבו,

(24) ראה גם אוה"ת וישלח רמו, ב.

(25) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך.

(26) סה"מ תרנ"ג ע' רכח (בשם הארז"ל). המשך תער"ב ח"א ע' ט.

שא (בשם הע"ח). סה"מ תש"ח ע' 161 (ובהערה כו שם).

(27) ועאכו"כ שההתעסקות בעניני העולם היא בידו השמאלית

בלבד, ע"ד מארז"ל "שמאל (שענינה בדברים של) דוחה" (סוטה מז,

א. וש"נ).

(28) ראה גם לקמן ס"ח ובהערה 41.

(29) ראה זח"ב קסג, א. תניא ספ"ט. ספכ"ט.

(30) ויומתק יותר ע"פ מ"ש כ"ק אדנ"ע בהגהותיו לסידורו של רבינו

הזקן (סידור תו"א רמג, ב. סידור עם דא"ח שיט, ב) בפירוש "ואהבת

לרעך כמוך" – ש"רעך" קאי על בחי' התווה, "הלא אח עשו ליעקב",

"לברר בחי' התווה שתתעלה כמו התיקון כו", ועד"ז י"ל בנדוד,

שנרגש אצלו (נוסף על הכוונה לגלות כחו בנצחון המלחמה) גם שרשו

של המנגד – בעולם התווה.

(31) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. וראה תניא פל"ה. ובכ"מ.

(32) אלא, כיון שאין זו מלחמה ממש, כי אם, במשחק של מלחמה – מספיק "תריס קטן", היינו, שהשימוש בעניני התומ"צ להגנתו הוא בקטנות, ובמשך זמן קטן.

(33) ומצד זה יש עליו באופן העבודה ד"תריס הכפוף" – שמברר מציאותו של התחתון ע"י הירידה וההתלבשות בגדרי התחתון, משא"כ כשעבודתו היא באופן שמציאות התחתון אינה תופסת מקום אצלו בגלל הגילוי מלמעלה, לא נתבררה מציאותו של התחתון, ומצד מציאותו (במצב שלא יאיר אצלו האור האלקי) ישנה האפשרות למצב דהיפך הטהרה.

(34) ויש לומר שרומז גם להשוואת הראש והרגל למעלותא – שמצד גודל הביטול לא ניכר אצלו חילוק בין ראש (שכל) לרגל (מעשה).

(35) ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.

(36) נוסח תפלת "אלקי נצור" שבסוף תפלת העמידה (ברכות יז, א).

(37) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

באלקות – האור האלקי שבערך העולם, ממכ"ע, האור האלקי שלמעלה משייכות לעולם, סוכ"ע, ומהותו ועצמותו ית' שלמעלה משניהם (ודוגמתם בדרגות הנשמה – העבודה מצד בחי' נר"נ, העבודה מצד בחי' חי', והעבודה מצד בחי' היחידה). והביאור בזה:

מצד האור האלקי שבערך העולם, בחי' ממכ"ע, שיוורד ומתלבש בכל עולם ובכל דרגא לפי ענינו (ע"ד תריס הכפוף שמדוד לפי ערך מדת האדם משלש רוחות) – יש תפיסת מקום למציאות העולם, ובמילא, יש אפשרות להתגברות המנגד, ועד לתכלית הירידה ד"טומאת מדרס". ובהתאם לכך, גם עבודת האדם (מצד בחי' נר"נ) היא באופן של ירידה והתלבשות בעניני העולם, ובאופן של מלחמה ממש, ע"י "תריס הכפוף".

מצד האור האלקי שלמעלה מהעולם, בחי' סוכ"ע, שאינו יורד ומתלבש לפי ערך העולם אלא בבחי' מקיף (ע"ד "תריס . . . עגול שאינו כפוף") – אין תפיסת מקום למציאות העולם, ובהתאם לכך, גם עבודת האדם (מצד בחי' חי') היא באופן שהעולם אינו תופס מקום, דכולא קמי' כלא חשיב, והעבודה היא באופן ש"משחקין בו בקונפון", משחק של מלחמה.

אבל, גם בדרגא זו יש עדיין איזה ערך ותפיסת מקום למציאות העולם – כיון שעל ידו מתגלה כחו ית' הבלתי מוגבל שנמשך ויורד למטה⁴¹, ועד כדי כך, שבגלל זה נופל עליו השם "חבירו". וכיון שכן, הרי מצד גדרי התחתון (שמצ"ע לא נתברר עדיין⁴²) נשאר עדיין נתינת מקום לענין דהיפך הטהרה שמצד טבע העולם – "טמא טמא מת".

ומצד מהותו ועצמותו ית' שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע – אין תפיסת מקום כלל למציאות העולם, דכיון שכל ענין ההתהוות אינו בגלל הטעם (לגלות העדר הגבלת האור, שבדרגא זו יש איזה ערך ותפיסת מקום להבריאה), כי אם, מפני שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, "תאוה" (כביכול) שלמעלה מטעם, אין שום ערך ותפיסת מקום להעולם, וכל ענינו אינו אלא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ובהתאם לכך, גם עבודת האדם (מצד בחי' היחידה) היא בתכלית הביטול ללא הרגשת מציאותו, כי אם,

ביותר" – שענין ה"תריס" (ההגנה) שבקיום התומ"צ הוא "קטן ביותר", שאינו כלי תשמיש בשבילו, היינו, שעבודתו אינה כדי שהוא ינצח במלחמה (כיון שאינו מציאות לעצמו), כי אם, ש"הערביים עושים לדיצה ולשמחה ולשחוק", עושים או נעשות נח"ר שמחה ותענוג להקב"ה.

וכיון שנמצא בתכלית הביטול, שאינו מציאות לעצמו כלל – אין נתינת מקום לענין של היפך הטהרה – "טהורה מכלום".

ז. ויובן בתוספת ביאור – בהקדם המבואר בדרושי חסידות³⁸ בענין הקניגיא שעתידי הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבוא³⁹, שכללות העבודה למטה הוא כמשל הצחוק שהשרים והמלכים⁴⁰ עושים שמעמידין ב' חיות ונלחמים יחד ועושין תחבולה מן הצד שינצח הא' לזולתו כו' – שענין זה יכול להיות בג' אופנים: (א) מלחמה ממש – שהאדם הלוחם אינו יודע ומרגיש שזהו משחק דהשרים והמלכים, ונדמה לו שזוהי מלחמה ממש, ולכן עבודתו בקיום התומ"צ היא באופן ד"תריס הכפוף", "תריס בפני הפורענות" ממש, הגנה במלחמה ממש.

(ב) משחק של מלחמה – שיודע ומרגיש שזהו משחק השרים והמלכים, אבל תוכן המשחק הוא מלחמה, היינו, שנרגשת גם מציאות האדם ("ה"שחקן") הלוחם במלחמה, ורצונו וכוונתו שהוא ינצח במלחמה, ולכן עבודתו בקיום התומ"צ היא באופן ש"תריס . . . בירו . . . להגן . . . שלא יכהו חבירו", כלי תשמיש להגן ב(משחק)מלחמה (אבל רק "תריס קטן", כיון שאין זה אלא משחק של מלחמה).

(ג) התענוג של המלך הרואה משחק המלחמה – שלהיותו בתכלית הביטול שאינו מציאות לעצמו כלל, לא נרגשת מציאותו של הלוחם במלחמה, ובמילא, המכוון והתכלית אינו שהוא ינצח במשחק המלחמה, כי אם, השחוק והתענוג דהמלך הרואה משחק המלחמה, ולכן, עניני התומ"צ אינם כלי של תשמיש עבודו, כי אם, "דיצת הערביין", הדיצה והשמחה והעריבות דהקב"ה הרואה משחק המלחמה.

ח. ויש לומר, שג' האופנים בעבודת האדם (תריס הכפוף, ושמשחקין בו בקונפון, ודיצת הערביין) מתאימים ומכוונים ונשתלשלו מג' האופנים והדרגות

כחה של הנשמה שגם בהיותה למטה ה"ה בתכלית ההתקשרות עם הקב"ה, נרגשת עדיין מציאותו של האדם העובד, שהוא המנצח במלחמה.

42) ומצד זה יש מעלה בעבודה שמצד האור האלקי שבערך העולם, שעל ידו נעשה בירור התחתון מצד גדרי התחתון.

38) ראה תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך. ובכ"מ.

39) ויק"ר פ"ג, ג. ועוד.

40) ועפ"ז יומתק ביותר דיוק הלשון "בשדה של עמק המלך".

41) ודוגמתו בעבודת האדם – כיון שע"י הירידה למטה מתגלה

בטיט העבה", שנשקע בחומריות העולם (ע"ד "תריס הכפוף טמא מדרס"), ואעפ"כ, "הטביל בו את המטה כו' טהורה מפני שהמים מקדמין" (להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט, ובמים הוטבלו⁴⁹).

(ב) "מקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל" – שלאחרי הפעולה ד"כובש כו' כדי שיתפחו המים", מתכסה במים כולו בבת אחת (דלא כמטה שרגלי' שוקעות בטיט העבה), אלא שצריך להשתדלות "כדי שיתפחו המים", היינו, טהרה ממצב של ירידה דטבע העולם בלבד (כנגד "שמשחקין בו בקונפון טמא טמא מת").

(ג) "מחט שהיא נתונה על מעלת המערה הי' מולין ומביא במים כיון שעבר עלי' הגל טהורה" – שאין צורך לירד בעומק המקוה, אלא מספיק להניח המחט על מעלה העליונה דהמערה, ורק "מנענע המים"⁴⁹, כי להיותו בתכלית הביטול ("מחט דקה וקטנה"⁴⁹), אין נתינת מקום לענין של טומאה ממש (כנגד "דיצת הערביין טהורה מכלום"), אלא, שכיון שסו"ס ירד ונמצא בעולם, יש צורך בענין של טהרה.

יא. ובהתאם לכך, ישנו גם חילוק במצב שלאחר גמר העבודה – כמודגש בדיוק לשון המשנה, שבבבא הא' נאמר "שהמים מקדמין" ובבבא הב' נאמר "שיתפחו המים", ובבבא הג' נאמר "עבר עלי' הגל":

בבבא הא' (כנגד "תריס הכפוף") – כיון שהעבודה היא מצד דרגת האלקות שבערך העולם (ממכ"ע), שמתבונן שעיקר מציאות העולם היא (לא הגשמיות, אלא) האלקות שבו, נעשית הטהרה באופן ש"המים מקדמין", שהאלקות (רק) קודמת (במעלה) לגשמיות העולם, ועד שיש צורך בטעם על אפשרות הטהרה – "מפני שהמים מקדמין".

בבבא הב' (כנגד "שמשחקין בו בקונפון") – כיון שהעבודה היא מצד דרגת האלקות שלמעלה מהעולם (סוכ"ע), שהעולם אינו תופס מקום – נעשית הטהרה (לא רק באופן ש"המים מקדמין" בלבד, אלא גם) באופן ד"יתפחו המים", שהמים הם למעלה מהטובל בהם, ולכן "יורד וטובל" – בדרך ממילא, כיון ש"מציאותו בטלה" ("טובל", טבילה אותיות הביטול⁵⁰).

"דיצת הערביין", לעשות שמחה ועריבות להקב"ה בלבד.

ט. עפ"ז יש להוסיף בביאור הענין ד"שלשה תריסין הם" – בעומק יותר:

ידוע⁴³ שהכוונה העליונה היא שהענין דדירה בתחתונים יהי' לא רק מצד עצמותו ית', אלא גם מצד בחי' הגילויים, כמודגש בכך שישנם גם טעמי הבריאה, "בגין דישתמודעון לי"⁴⁴, ידיעת אלקות סתם, דרגת האלקות שבערך הבריאה (ממכ"ע), ו"שיתגלו שלימות כחותיו"⁴⁵, גילוי כחו ית' הבלתי מוגבל, דרגת האלקות שלמעלה מהבריאה (סוכ"ע)⁴⁶, שעיי"ז נעשית ההכנה לגילוי העצמות, דירה לו ית' בתחתונים⁴⁷.

ובהתאם לכך, צריכה להיות גם העבודה בכל ג' האופנים ד"שלשה תריסין": "תריס הכפוף" – בירור העולם ע"י ירידה והתלבשות בעניני העולם, העלאה מלמטה למעלה, שבזה מודגש העילוי דבירור התחתון מצ"ע; "ושמשחקין בו בקונפון" – ע"י גילוי והמשכת האור שלמעלה מהעולם, המשכה מלמעלה למטה, שבזה מודגש העילוי דהעדר הגבלת האור; ולאח"ז באים להעילוי ד"דיצת הערביין", מילוי התאוה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שענין זה הוא למעלה וכולל ומחבר ב' המעלות גם יחד – הן העילוי דהעדר הגבלת האור, והן העילוי דבירור התחתון, שנרגש בו שכל מציאותו אינה אלא בשביל להשלים הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.

ועפ"ז מובן הדיוק בהקדמה "שלשה תריסין הם" (ועד"ז בשאר המשניות שבהמשך הפרק) – כדי להדגיש שצ"ל כל ג' אופני העבודה, ושלשתם יחד, שזהו גם העילוי ד"שלישי" (שלשה) שכולל ומחבר ב' הקוין יחדיו⁴⁸.

י. ובהתאם לה"שלשה תריסין", ג' אופני העבודה בבירור הגוף ונה"ב והעולם ("כלים") שנתבארו בהתחלת סדר הלימוד ליארציית – ישנם ג' אופנים בטהרה ("מקואות") שנתבארו בסיום סדר הלימוד ליארציית:

(א) "הטביל בו את המטה אע"פ שרגלי' שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין" – טהרה בדרגה ד"מטה", מצב של שכיבה, ועד ש"רגלי' שוקעות

48) וע"ד שמצינו שכל עניני בני" קשורים עם מספר שלשה – "אוריין תליתאי לעם תליתאי כו'" (שבת פח, א. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 110 ואילך).

49) פי' הרע"ב.

50) סידור (עם דא"ח) ככוונת המקוה בסופו (קנט, סע"ד).

43) ראה לקו"ש ח"ו ע' 19 ואילך. וש"נ.

44) זח"ב מב, ב.

45) ע"ח בתחלתו (שער ההקדמות הקדמה ג).

46) ועד"ז בהטעם "להטיב לברואיו" – בחי' האור, ו"יכיר גדולתו"

– בחי' הכלים (ראה לקו"ש שם הערה 69).

47) ראה גם לקמן הערה 73.

מים⁵⁴ שכל גופו עולה בהם⁵⁵, כי, אם חלק מגופו לא מכוסה במים, ה"ז הוכחה שאין זה ביטול אמיתי.

ו"מקוה שמימיו מרודדין" – ש"יש בו מ' סאה (ואעפ"כ) אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת⁴⁹, היינו, שבהתבוננות מצ"ע (מי המקוה) אין חסרון, שהרי "יש בו מ' סאה", ואעפ"כ, "אין כל גופו מתכסה במים", שאינו בטל.

[ובפרטיות יותר: בטבילה מעומד (מוחין) – אם יטבול רגליו ישאר ראשו מגולה, או להיפך. ובטבילה מושכב (מדות) – אם יטבול צדו הימני ישאר צדו השמאלי מכוסה, או להיפך. וענינו בעבודה: בנוגע להתבוננות בשכל (טבילה מעומד) – יש לך אדם המבין בשכלו את הטוב לפניו (ראשו מכוסה), אבל אינו יכול להעמיד א"ע לנצח תאוותו בעשי' בפועל (רגליו מגולים), או להיפך – המצונן בטבע אבל חפשי בדעות (ראשו מגולה). ובנוגע למדות (טבילה מושכב) – יש מי שתקל עליו העבודה בקו ד"ימין מקרבת⁵⁶, מדת החסד, ותוקשה עליו העבודה בקו ד"שמאל דוחה⁵⁶, מדת הגבורה (צדו הימני מכוסה והשמאלי מגולה), או להיפך⁵⁷].

וטעם הדבר – כיון שחסר אצלו בהענין דקבלת עול.

ולכן: "לא מבעיא אבנים"⁵⁸, שמניח אבנים במים ויורד וטובל, היינו, שמערב בהתבוננות (מים) הביטול והקב"ע, שזהו"ע ד"אבנים", בחי' דומם, "שויתי ודוממתי"⁵⁹, ועי"ז טובל ונטהר, אלא עוד זאת, שנטהר אפילו ע"י נתינת "חבילי עצים" – "עצים", צומח, קאי על המדות⁶⁰, ו"חבילי עצים", שלא מספיקה מדה אחת (כי במדה אחת לא ינצח את היצה"ר), אלא צ"ל כל המדות⁶¹, היינו, שעבודתו היא בהקדמת האהבה והיראה (הכוללים כל המדות) לאלקות; אלא שצ"ל "נובש . . . כדי שיתפחו המים", "לכבוש עליהם (על העצים) אבנים כדי שיכנסו תחת המים"⁶² – שמוכרח²⁶ לערב בהמדות (עצים) קב"ע (אבנים).

ובמדות יש ב' אופנים: (א) ע"י ההתבוננות⁶³

לגבי המים שלמעלה ("יתפחו") ממנו.

ובבבא הג' (כנגד "דיצת הערביין") קשורה העבודה עם מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה ממכ"ע וסוכ"ע) – שמצדו ישנם ב' המעלות גם יחד, הן מעלת הגילוי והן המעלה שהגילוי חודר במציאותו, שזהו"ע ד"עבר עלי' הגל", שהגילוי שלמעלה ממציאותו ("עבר עלי'") קשור וחודר במציאותו⁵¹ ("עבר עלי'"), כיון שכל מציאותו אינה אלא המציאות דלמעלה – "דיצת הערביין".

יב. והנה, נוסף על האמור לעיל שג' הבבות דמשנה האחרונה מתאימים ומכוונים כנגד ג' הבבות דמשנה הראשונה, אלא, שבמשנה הראשונה מדובר אודות אופני העבודה ובמשנה האחרונה מדובר אודות אופני הטהרה (כנ"ל בארוכה), מסתבר לומר, שבמשנה האחרונה עצמה כלולים כל הענינים (הן העבודה והן הטהרה), להיותה סיום וחזותם ("הכל הולך אחר החיתום"⁵²) דסדר הלימוד ליארצייט.

ועפ"ז יש להוסיף בביאור ג' הבבות דמשנה האחרונה דסיום סדר לימוד ליארצייט – שבבבא הא' מודגשת בעיקר הפעולה בהתחנות, "מטה . . . שרגלי שוקעות בטיט העבה" (כנ"ל ס"י), בבבא הב' מודגשת עבודת האדם, "יורד וטובל", ובבבא הג' מודגשת העלי' שנעשית ע"י העבודה, שנמצא במעלה הכי עליונה, ושם "עבר עלי' הגל טהורה", כדלקמן.

יג. בבבא הב' – "מקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל" – יש לדייק: (א) למה לי' לאשמעינן תרווייהו – "אפילו . . . עצים אפילו . . . קנים", (ב) מהו הדיוק "חבילי עצים וחבילי קנים", (ג) הסיום "יורד וטובל" לכאורה מיותר? ויש לומר הביאור בזה:

מי מקוה – רומזים על ההתבוננות הראוי, כמ"ש הרמב"ם⁵³ "רמז יש בדבר . . . הביא נפשו במי הדעת". והטבילה במי המקוה רומזת על הביטול שנעשה כתוצאה מההתבוננות – ה"בכך" בעבודה בפועל. וצ"ל

(51) ע"ד המבואר במק"א בפירוש "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – שה"מכסים" הוא יותר מן ו"מלאה" (ראה בארוכה "הדרן על הרמב"ם" תש"נ. וש"נ).

(52) ברכות יב, א.

(53) הל' מקואות בסופן.

(54) הן במקוה, והן במעיין.

(55) עירובין ד, ב. ועוד. רמב"ם הל' מקואות רפ"ד.

(56) נסמן לעיל הערה 27.

(57) וע"ד שמצינו במתן-תורה שבני ישמעאל לא רצו לקבל הציווי "לא תנאף", ובני עשו לא רצו לקבל הציווי ד"לא תרצח" (זח"ג קצב, ב. וראה ספרי ברכה לג, ב).

(58) פי' הר"ש והרא"ש.

(59) תהלים קלא, ב.

(60) תו"א בראשית ד, א. וראה ספר הערכים-חב"ד מע' אדם ס"ז

(ע' קמח). וש"נ.

(61) כידוע בענין "ונאספו שמה כל העדרים" – "כל העדרים דייקא

היינו התכללות המדות כו" (ראה לקו"ת ואתחנן ה, א. ועוד).

(62) ועפ"ז יומתק שאין זו עצה טובה בעלמא שמשמיענו התנא איך

להתנהג כדי שיתפחו המים, אלא, שפעולת הכבישה הו"ע עיקרי

בעבודה.

(63) ונוסף על החילוק מצד ההתבוננות – מקור המדות, יש חילוק

גם מצד מהותם – (א) ע"ד מדות דתהו, (ב) ע"ד מדות דתיקון.

ובפרטיות יותר – יש (בפעולת ה) "מחט" ב' ענינים: (א) בקצה הא' – חודה של המחט שעל ידה נעשה הנקב בצידי הבגד הנתפר, (ב) ובקצה הב' – נקב עבור החוט שעל ידו נעשית התפירה והחיבור. וענינם בעבודה: חודה של המחט שמנקב הבגד הנתפר – קאי על פעולת הביטול בהתחנות (ביטול החומריות והכשרת הגשמיות להמשכת וגילוי אלקות)⁷², והחוט התופר – קאי על עניני התומ"צ שעל ידם נעשית ההמשכה והגילוי דבחי' הקו וחוט⁷³ ("האי⁷⁴ חוטא יקירא קדישא")⁷⁵.

"מחט שהיא נתונה על מעלת המערה" – דעם היות שירידת הנשמה ("מחט") למטה היא "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁷⁶, שירדת ל"מערה", מ"מ, ירידה זו היא צורך עלי', שעייז מתעלית לדרגא נעלית יותר מכמו שהיתה לפני הירידה למטה – "על מעלת (הכי עליונה ד)המערה".

ועלי' זו נעשית ע"י העבודה בקיום התומ"צ באופן ד"הי' מוליך ומביא" – שהעבודה היא בב' הקצוות דרצוא ושוב (העלאה והמשכה)⁷⁷, שבזה מודגש שעבודתו אינה מצד גדרי מציאותו וטבע נפשו (בין של העלאה או בין של המשכה), אלא באופן של ביטול לקיים רצון הקב"ה⁷⁸.

וכדי שעבודתו תהי' באופן ד"מוליך ומביא" (למעלה מגדרי מציאותו וטבעו) – צ"ל ("מוליך ומביא) במים", הטבילה (ביטול) "במים", מי הדעת⁵³, תורה⁷⁹, ובאופן ש"עבר עלי' הגל", ש"מי הדעת" מכסים מציאותו וחודרים במציאותו (כנ"ל סי"א).

73 וראה לקו"ת שם (ובכ"מ) שדוקא ע"י הקדמת ההמשכה והגילוי דבחי' הקו תהי' גם המשכת וגילוי בחי' המקיף (סוכ"ע) שלמעלה מהקו, עד להמשכת וגילוי בחי' העצמות – באופן שיומשך למטה בפנימיות, שמציאות התחתון נעשית דירה לעצמותו ית', שעייז נשלמת הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים – "דיצת הערביין".

74 זח"ג קלד, א.

75 כמודגש במצות ציצית (השקולה כנגד כל המצוות, כמש"נ "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" (ס"פ שלח ובפרש"י) – שעושים נקב בצידי הבגד, ובתוך הנקב מכניסים חוטי הציצית (ראה לקו"ת שם).

76 ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

77 ולא "בקימא דחד סמכא" (לשון האד"ר בתחלתה (זח"ג רכז, ב). וראה תורת לוי"צ ע' שג).

78 ע"ד המבואר בתו"א (תולדות יט, ב ואילך) בפי' מארז"ל (ע"ז יח, א) "מה אני לחיי העוה"ב, א"ל כלום מעשה בא לידך כו" – שכאשר עבודתו היא גם היפך טבעו, מוכח, שעבודתו היא בשלימות, ללא תערובות טבע נפשו, עיי"ש (ועיי"כ רמב"ם הל' דעות פ"א-ב ובנו"כ).

79 כי: המצוות – כיון שנתלבשו בדברים גשמיים ממש, ועד שצ"ל

בדרגת האלקות השייכת לעולם, בחי' ממכ"ע (עלמא דאתגלייא) – אופן העבודה ד"תריס הכפוף", (ב) ע"י ההתבוננות בדרגת האלקות שלמעלה מהעולם, בחי' סוכ"ע (עלמא דאתכסייא) – אופן העבודה ד"משחקין בו בקונפון". וזהו החילוק שבין "עצים" סתם ל"קנים" – "רך כקנה"⁶⁴, חלול בקרבו, עיקר גידולו על המים – עלמא דאתכסייא⁶⁵ (בחי' סוכ"ע). וכיון שיש בזה מה שאין בזה (מעלת הגילוי מלמעלה ומעלת בירור התחתון)⁶⁶ – נקט תריווייהו: "אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים".

והבחינה⁶⁷ שהועילה העבודה ד"כובש . . חבילי עצים . . חבילי קנים" – ש"יורד", ירידה מגסותו אפילו בדקות דדקות. ואז מבטיחה מתניתא מלכתא⁶⁸ "וטובל" – ביטול במי הדעת טהור.

ונמצא, שבבבא הב' מודגש ענין הביטול שבעבודת האדם – שעל ידו באים לשלימות העבודה באופן ד"דיצת הערביין טהורה מכלום".

יד. ובבבא הג', סיום וחותם ממש דסדר הלימוד ליארציית, מבואר ה"סך-הכל והעילוי שנעשה ע"י כללות העבודה – "מחט שהיא נתונה על מעלת המערה הי' מוליך ומביא במים כיון שעבר עלי' הגל טהורה":

"מחט" – ענינה לתפור ולחבר שני דברים, וענינו בעבודה – התפירה והחיבור דעליון ותחתון, שיהי' הגילוי למטה כמו למעלה⁶⁹. וכיון ששלימות החיבור דעליון ותחתון נעשה ע"י ירידת הנשמה בגוף⁷⁰ לעשות לו ית' דירה בתחתונים (דירה למהותו ועצמותו ית' בתחתון שאין תחתון למטה ממנו) – נקראת הנשמה בשם "מחט", ע"ש פעולתה⁷¹ בחיבור ותפירת עליון ותחתון.

והשייכות ל"עצים" ו"קנים" – ע"פ מארז"ל (תענית כ, ב) "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" (וראה ד"ה לעולם יהא אדם רך כקנה תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 72 ואילך)).

64 נסמן בהערה שלפנ"ז.

65 ראה ביאה"ז לאדהאמ"צ פקודי (נח, ב) ד"ה ולזמנין.

66 ראה גם לעיל הערות 33-42.

67 והצורך ב"בחינה" – כיון שעד עתה הי' חסר אצלו בענין זה.

68 כתובות סא, ב.

69 ראה לקו"ת קורח נה, א. ובכ"מ.

70 נוסף לכך שחיבור הנשמה בגוף הוא חיבור עליון ותחתון, שהרי, הנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש", ומתלבשת בגוף היותר תחתון משאר הנבראים שבעולם, שלכן נשתנתה יצירתו משאר הנבראים, שכולם נבראו עם הנפש, מלבד האדם שנברא גופו תחלה עפר מן האדמה בלא נפש (ראה תו"א בראשית ג, ד ואילך. תו"ח שם יח, ד ואילך. ועוד).

71 וע"ד כביכול שמצינו אצל הקב"ה – "לפי מעשי אני נקרא"

(שמו"ר פ"ג, ו), ודוגמתו בהנשמה – "חלק אלקה ממעל ממש".

72 ויש לומר, שביטול החומריות הוא הבירור ד"טמא מדרס" (ירידה למטה מטבע העולם), והכשרת הגשמיות הוא הבירור ד"טמא טמא מת" (טבע העולם).

גם בנוגע לטבע העולם) – ע"ד "טמא מדרס", (ב) מיתה בעטיו של נחש (מצד טבע העולם) – "טמא טמא מת", (ג) "לא שלט בהן מלאך המות"⁹⁰, ועד ש"לא מת"⁹¹ – "טהורה מכלום".

ועד"ז ביארצייט, שבו נעשית עליית הנשמה מעולם לעולם ע"י הטבילה בנהר דינור והעלי בעמוד שבין ג"ע לג"ע⁹² – שהטבילה בנהר דינור ענינה לבטל הענינים מהעולם הקודם שנחשבים כמו ענינים בלתי-רצויים ביחס להעולם היותר נעלה, ע"ד ובדרגת ענין הטומאה ("טמא מדרס", ו"טמא טמא מת"), והעלי בעמוד שבין ג"ע לג"ע ענינו רק עלי והתכללות במדרגה העליונה (כיון שכבר נתבטלו הענינים שלפניו), ע"ד הענין ד"טהורה מכלום".

ובפרטיות יותר: הטבילה בנהר דינור היא לא רק הכנה והקדמה לעלי, אלא יש בה גם ענין של עלי, ע"ד הענין ד"שבע יפול צדיק וקם"⁹³, דקאי על הנפילה ממדרגה הראשונה קודם שיגיע למדרגה העליונה, שהנפילה עצמה היא חלק מהעלי – "וקם"⁹⁴. ועפ"ז י"ל, שב' הענינים שבטבילה בנהר דינור (ההכנה לעלי ע"י הנפילה מדרגתו הקודמת, והתחלת העלי, "וקם") הם כנגד ב' הענינים ד"טמא מדרס" (ענין של נפילה) ו"טמא טמא מת" (ההכרח שבהקדמת הנפילה לצורך העלי ע"פ טבע העולם).

והשלימות האמיתית היא – שגם בדרגה ששייכת מיתה וטומאה פועלים חיים וטהרה⁹⁵, ועד לשלימות החיים וטהרה דהגוף הגשמי – בתחיית המתים, שגם המתים (אבי אבות הטומאה) יטהרו ויחיו⁹⁶, ע"י

[ועוד י"ל בפירושו "שעבר עלי הגל" – ע"ד מ"ש "כל משברין וגזין עלי עברו"⁸⁰, דקאי על הבלבולים דעוה"ז (ובפרט בזמן הגלות⁸¹) באופן ד"מים רבים", אשר, ע"י ירידת הנשמה לעוה"ז שיש בו "מים רבים" המבלבלים כו', תתעלה הנשמה לדרגה נעלית יותר מכמו שהיתה לפני הירידה⁸². ובשביל זה מספיק שיעבור הגל על המחט כשנמצאת על מעלת המערה, היינו, לא בריבוי ועומק ה"מים רבים" עד שיש צורך לשלול ש"לא ישטפה" ח"ו⁸³, כי אם, "על מעלת המערה", שיש בה מעט מים, ו"עבר עלי הגל", לשון יחיד (ולא "כל . . גליך"). ועאכו"כ בעקבתא דמשיחא, לאחרי כל הענינים הבלתי-רצויים שעברו בני במשך כל הדורות, "כל משברין וגזין עלי עברו", ונמצאים כבר "על מעלת המערה", בסמיכות ממש להציאה מה"מים רבים"].

ועי"ז "טהורה"⁸⁴ – לא רק "טהורה מכלום", טהרה מענין של טומאה, אלא "טהורה" סתם, טהרה בטהרה, ועד לשלימות הטהרה⁸⁵ – באופן נעלה יותר (ועד לעילוי שבאין-ערוך) לגבי הטהרה דהנשמה לפני ירידתה למטה, שעז"ז "נשמה שנתת בי טהורה היא", ששרשה מבחי' טהירו עילאה⁸⁶ – לא רק "טהורה היא", שנרגשת מציאותה של הנשמה ("היא"), אלא "טהורה" סתם, שנעשית חד ממש עם הטהרה דהקב"ה⁸⁷, ישראל וקב"ה כולא חד⁸⁸.

טו. ויש להוסיף ולבאר השייכות המיוחדת ליום המיתה (נוסף על גמר ושלימות כללות העבודה בעלמא דין) – כיון שג' אופנים הנ"ל ישנם גם בשייכות לענין המיתה: (א) מיתה בגלל חטא⁸⁹ (ירידה

ואעפ"כ, ענין זה מודגש בעיקר בהסיום וחותם ד"טהורה" סתם, כי [נוסף לכך שהפירוש הפשוט ד"טהורה מכלום" הוא ביחס לעניני טומאה בב' הכבות שלפניו, הרי, השליה ד"טהורה מכלום" (טהרה מענין של מציאות) מורה שיש קס"ד אפשרות לענין של מציאות, משא"כ "טהורה" סתם.

88 ראה זח"ג עג, א.
89 ראה שבת נה, סע"א: אין מיתה בלא חטא.
90 ב"ב יז, א.
91 תענית ה, ב. סוטה יג, סע"ב.
92 ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' לו, וש"נ.
93 משלי כד, טז.
94 תניא חינוך קטן בסופו.
95 ולכן מודגשים גם שני הכבות שבהם מדובר אודות דברים שיכולים לקבל טומאה ("טמא מדרס", "טמא טמא מת") – כיון ששלימות העבודה היא לא רק בדרגה כזו שאין בה נתינת מקום לענין של טומאה ("דיצת הערביין טהורה מכלום"), אלא גם בדרגות שיש נתינת מקום לענין של טומאה ("תריס הכפוף טמא מדרס, ושמשחקין בו בקונפון טמא טמא מת"), שגם בדרגות אלו פועלים ענין הטהרה – כסיום המשנה "דיצת הערביין טהורה מכלום", אשר, שלימות הטהרה היא עי"ז שמהפכים גם הטומאה לטהרה.
96 ראה ספר הערכים-חב"ד מע' אבלות ס"ג (ע' מ-מא). וש"נ.

בהם ענין של בירור וזיכוך (ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. ובכ"מ), ה"ה שייכים לגדרי העולם, משא"כ תורה, שגם ביירדתה למטה נאמר "הלא כה דברי אש", "אין מקבלין טומאה" (ברכות כב, א), ה"ה למעלה מגדרי העולם.

80 תהלים מב, ח. יונה ב, ד. וראה גם יבמות קכא, א.
81 ויש לומר ש"גל" הוא גם מלשון "גלות", אבל גם מלשון גילוי (ול"ג בעומר. וראה לקולו"צ אג"ק ע' שכג ואילך. ועוד).
82 ראה תו"א ר"פ נח. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג ואילך. וש"נ.
83 כמודגש ב"מחט" כפשוטה – "שהמחט דקה וקטנה וירא פן תפול במים" (פי' הרע"ב).
84 להעיר מרמב"ם סוף הל' מאכלות אסורות: "מביא קדושה וטהרה יתירה . . לשם הקב"ה" (וראה לקו"ת שמיני תשמ"ט, טהרה זו באה לאחרי שלימות העבודה (שאודותה מדובר בסוף הל' טומאת אוכלין) ד"טהרה הגוף ממעשים הרעים . . קדושת הנפש מן הדעות הרעות").
85 ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פט, ד ואילך.
86 ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ.
87 ויש לומר, שענין זה נרמז גם ב"דיצת הערביין טהורה מכלום" – שהטהרה היא לא רק מענין של טומאה, אלא "מכלום", גם מאיזה ענין של מציאות, כי, כל מציאותה והשמחה והתענוג שלה אינה אלא המציאות והשמחה והתענוג דהקב"ה – "דיצת הערביין".

היעוד ”הקיצו ורננו שוכני עפר”⁹⁸, ”ומחה”⁹⁹ הוי’ אלקים דמעה¹⁰⁰ מעל כל פנים.”

(משיחות ש”פ עקב תשי”ז. ש”פ אזור”ק תשכ”ד. כ”ף מנ”א תשמ”ט. כ”ד תשרי תש”נ. אג”ק ח”ב ע’ כו. מד-ה. שנא-ב)

ההמשכה והגילוי דבחי’ ”שלשה”⁹⁷, קו האמצעי שעולה עד הכתר, ועד למהותו ועצמותו ית’, שלמעלה מהגדרים דטומאה וטהרה מות וחיים, ועד שטומאה וטהרה מות וחיים הם בשוה⁶⁹.

ועוד והוא העיקר – שתיכף ומיד ממש יקויים

הענין ד”שלשה תריסין”: ”דמנה” – בגימטריא קי”ט, שחסר אחד מק”כ צירופי שם אלקים (ראה מאו”א מע’ דמעה), היינו, חסרון (ירידה) לגבי טבע העולם (”אלקים” בגימטריא ”הטבע”) – ע”ד ”טמא מדרס”; ”אלקים” – שלימות טבע העולם, אבל עדיין יש מקום להמציאות ד”טמא טמא מת”; ”הוי” – שם העצם, הקשור ומורה על מהותו ועצמותו ית’, שעל ידו נעשית שלימות הטהרה (שגם הטומאה ומות מתהפכים לטהרה וחיים) – ”טהורה מכלום”.

97) ועפ”ז יש לבאר גם ההקדמה ד”שלשה תריסין הם” (ועד”ז במשניות שלאח”ז) – כיון שהפיכת הטומאה ומות לטהרה וחיים נעשית ע”י ההמשכה והגילוי דבחי’ ”שלשה” (וראה לעיל סוס”ט).
98) ישע”י כו, יט.
99) שם כה, ח. וראה משנה סוף יומא. וראה גם סה”מ מלוקט ח”ב ע’ רעז ואילך. וש”נ.
100) ויש לומר, שבכתוב (ומחה) הוי’ אלקים דמעה” מרומז תוכן

לקוטי שיחות פרשת יתרו כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

לאחר מתן תורה, הוא לא רק בכך שהמצוות פועלות על המטה, שהגשמיות נעשית קדושה, אלא שגם המצוות עצמן הן בדרגה גבוהה יותר: המצוות שקיימו לפני מתן תורה שהיו מוגדרים בגדר של "מעלה", לא היה בהם הכח של עצמותו ית', ומשום כך לא היו יכולים להתאחד עם גשמיות. אבל המצוות שלאחר מתן תורה, יש בהם כח העצמות⁵, שאינו מוגדר ח"ו בשום הגבלות של מעלה ומטה - בכוחם לחבר ולאחד רוחניות (מעלה) עם גשמיות (מטה).

ג. הענין האמור לעיל שנתחדש בעת מתן תורה, מרומז גם בעשרת הדברות (שניתנו בגלוי בשעת מתן תורה), המאחדים בתוכם, בהשקפה ראשונה, שני סוגי מצוות שונות זו מזו לגמרי ביסודם⁶:

הדברות הראשונות, אנוכי, לא יהי' לך וכו', מבטאות ומגלות את הענינים הכי עמוקים באחדות השם; ואילו האחרות מכילות ציונים פשוטים כל כך כמו לא תרצח ולא תגנוב. המובנים גם בשכל האנושי הממוצע.

ובכך שהקב"ה כלל בעשרת הדברות את שני סוגי הציונים, מרומזת איפוא ההתאחדות של המעלה עם המטה, שנתחדשה בעת מתן תורה - וזה בשני אופנים: א) "העליונים ירדו לתחתונים", ב) "והתחתונים יעלו לעליונים".

"העליונים" - הדברות של "אנוכי" ו"לא יהיה לך" - "ירדו לתחתונים" - שגם בציונים של "לא תרצח" ו"לא תגנוב"; גם באותן מצוות המובנות בשכל האנושי, צריך שיהיה מורגש בהן היסוד והכוח האלוקי שבהן - "אנוכי הוי' אלקיך". ומצוות אלו יש לקיים לא רק⁷ משום שהשכל האנושי מבין כך, כי אם משום שכך נצטוו מ"אנוכי הוי' אלקיך". יתרה מזו - זה צריך להיות עיקר הטעם לקיום לא תרצח ולא תגנוב.

הפרדתן של "לא תרצח" ו"לא תגנוב" מן ה"אנוכי" ו"לא יהי' לך", ומסירתן ביד בינת אנוש,

לא תיתכן, קודם כל משום ש"על כל פשעים תכסה אהבה"⁸, ואהבתו העצמית עלולה לכלבלו כל כך, עד שעבירה תתפרש כ"מצוה" (ובודאי שאז אי אפשר להזהר מ"לא תרצח" ו"לא תגנוב" בדקות יותר, כמו שפיכת דמים

א. דובר פעמים רבות, שהחידוש במתן תורה הוא לחבר ולאחד מעלה עם מטה ומטה עם מעלה. לפני מתן תורה היתה הגזירה: "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"¹, רוחניות וגשמיות היו שני עולמות שונים שלא היו יכולים להתמזג יחד. ובמתן תורה ביטל הקב"ה את הגזירה ואני המתחיל, שנתן לישראל את הכח, על ידי קיום המצוות, לחבר ולאחד גשמיות (ארץ) עם רוחניות (שמים).

לכן המצוות של האבות לפני מתן תורה - אף שקיימו כמה מצוות בדברים גשמיים - לא היה בכחן להחדיר קדושה בדברים הגשמיים שבהם נעשו המצוות, שגם הם יתקדשו, שכן אז לא היתה עדיין האפשרות לחבר קדושה של רוחניות עם דברים גשמיים.

מטרת מצוות האבות היתה בעיקר - להמשיך גילוי אלקות ברוחניות, ואמנם הם קיימו גם מצוות בגשמיות, אלא שהיה זה משום שהיו "מרכבה" לאלקות גם באברי גופם² (הם היו כה בטלים להקב"ה עד שלא היו כלל מציאות לעצמם, כמו מרכבה שכל תנועה שלה בטלה לרצון הרוכב), לכן עבודתם הרוחנית חדרה בכל מציאותם עד שהתבטאה גם בדבר גשמי. אבל לא היתה הכונה לפעול בתוך הגשמי; הגשמי היה רק ביטוי של הענין הרוחני (לכן אז, אצל האבות, לא היה נוגע כל כך באיזה דבר גשמי תתבצע המצוה, כידוע³, שיעקב אבינו המשיך על ידי ה"מקלות" את אותן המשכות עליונות, שאנו ממשיכים, עתה, לאחר מתן תורה, על ידי מצות תפילין, וכיו"ב בשאר מצוות).

לא כן המצוות שאנו מקיימים לאחר מתן תורה, שיש בהם הכח להמשיך קדושה גם בדברים הגשמיים, שהגשמי עצמו יהיה קדוש, ולכן ברוב המצוות ככולן, דרושים לדבר הגשמי כמה וכמה ענינים כדי שאפשר יהיה לקיים בו המצוה⁴.

ב. הכח שניתן בהמצוות על ידי מתן תורה, שימשו קדושה בדברים הגשמיים, נובע מבחינת אלקות שהוא נעלה ממטה ומעלה; ובהיותו בלי גבול האמיתי, שאינו מוגבל בגדרי מעלה ומטה, הוא נותן את הכח לחבר ולאחד שניהם יחדיו.

מזה מובן, שהחידוש של המצוות שמקיימים אותן

(5) עפ"י יומתקו ביותר דברי הרמב"ם בפי"מ חולין ספ"ז ומה שמפליא בזה: ושים לבך על העיקר הגדול.

(6) ראה ג"כ לקו"ש [נהמתורגם] ח"א ע' 131, ח"ב ע' 343.

(7) עיין ח' פרקים להרמב"ם פ"ו.

(8) משלי י, יב.

(1) תהלים קטו, טז. שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא יט. וראה לקו"ש כרך ג ע' 11 ואילך, וע' 28 ואילך.

(2) ראה תניא פכ"ג: שכל אבריהם כולם היו קדושים.

(3) זוהר ח"א קסב, א. וראה תו"א ויצא כג, ג.

(4) ראה ג"כ ד"ה יביאו לבוש מלכות (בתו"א, שערי אורה כו).

"אלקים" מסמל את האלקות כפי שהיא מתלבשת בבריאה - בכל נברא מתלבש כח אלוקי המתגלה לפי מצבו של הנברא¹⁴. לכן "אלקים" הוא לשון רבים (כמ"ש "אלקים קדושים")¹⁵, כי בחינת האלקות המתלבשת בבריאה יש בה אופני גילוי שונים, בכל נברא כוח מיוחד המותאם לו, ולכן גם "אלקים בגימטריא הטבע"¹⁶, כי בחינה זו באלקות מתלבשת בתוך הבריאה שהוגבלה בחוקי טבע על ידי הקב"ה.

זהו גם פירושו הלשוני "אלקיך" (ככ"ף), אלקים שלך, (ששם זה הוא היחיד משמותיו של הקב"ה המתייחס לנבראים: אלקיך, אלקינו, אלקיכם, וכיו"ב), כי מאחר שהשם מציין את הבחינה באלקות המצמצמת עצמה לפי הנבראים, ויש מקום להשגת בחינה זו בשכל, אפשר לומר "אלקיך" - כלומר: שאתה יכול להשיגו¹⁷.

שם "הוי" מורה על בחינה ודרגת גילוי של אלקות הנעלית מן הבריאה והגבלות הטבע שלה. "הוי" פירושו הי' הוה ויהי' כאחד¹⁸, שלשת הזמנים, עבר הוה ועתיד, שאינם יכולים להיות יחד. כי הוי' הוא למעלה מהזמן ומהטבע - ולגביו היה הוה ויהיה הוא כאחד. (שבזה מתבטא הבדל בין אמונת ישראל לבין אמונת חסידי אומות העולם. לאומות העולם ידוע רק על שם אלקים, המלוּבש בטבע: "אלקים יענה את שלום פרעה"¹⁹, פרעה יש לו שייכות רק לשם אלקים, אבל לגבי שם הוי' אמר פרעה²⁰: "מי הוי' אשר אשמע בקולו גו' לא ידעתי את הוי'" - דרגת האלקות שלמעלה מהטבע אינה מתקבלת עליהם).

"אנכי" הוא עצמותו יתברך, שאותו לא ניתן לציין בשום אות ובשום רמז, וכמאמר²¹: "אנכי מי שאנכי דלא אתרמיז לא בשום אות וקוץ", כלומר, שהוא נעלה לא רק מגילוי "אלקים בגימטריא הטבע", אלא גם נעלה מגילוי הוי' שלמעלה מהטבע; הוא אינו מוגבל בשום הגבלות, לא בהגבלה של טבע ולא בהגבלה של למעלה מהטבע, שלכן הוא יכול לאחד אותם יחדיו (הגילוי של "אנכי" היה בקדשי קדשים - שם היה מצד אחד מקום הארון אינו מן המדה²², ובה בשעה היה צריך להיות דוקא במדה של אמתיים וחצי ואמה וחצי²³ - מקום ולמעלה מהמקום, גבול וכלי גבול כאחד).

וזהו פירושו "אנכי הוי' אלקיך": במתן תורה ניתן הכח

על ידי "הלבנת פני חברו"⁹, גניבת דעת וכיו"ב),

כשם שאם יניח אדם אצבע על עיניו, תסתיר האצבע הקטנה - מצד זה שהיא קרובה אליו - את כל העולם מסביבו; כך גם כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"¹⁰, עלולה אהבת עצמו לכסות על הכל, עד אפילו על "פשעים" - אלו המרדים¹¹ (עבירות הנעשות במזיד); אלא שגם אם היתה אפשרות לקיים מצוות מצד שכל אנושי, הרי זו משימתו של האדם, לאחד את כל מעשיו אפילו הפשוטים ביותר, עם "אנכי הוי' אלקיך". ולכן צריך שיורגש אצלו ה"אנכי" בכל דבר שעושה; וגם מעשים טובים המוכנים בשכל הפשוט צריכים להיות חדורים אלקות,

וכדיוק לשון רז"ל¹²: "אילמלא לא ניתנה תורה (ח"ו)¹³ - היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה" - היינו שומרים את חוקי המוסר (לפחות באותה מידה) של בעלי החיים, מהם היינו למדים אותם (כי אלמלא מתן תורה, לא היה יכול להיות חיבור של מעלה עם מטה, לחבר את הענינים הנחותים ביותר עם אלקות). אולם מש"ניתנה תורה", וניתן הכח לאחד מעלה עם מטה, הרי אפילו המדות טובות שישנם גם אצל בעלי חיים, צריכות להיות חדורות קדושת התורה, ושיקוימו המצוות בקבלת עול מלכות שמים, משום שהקב"ה צווה עליהם.

"והחתוננים יעלו לעליונים": אפילו כשמדובר על אלה השייכים ר"ל לרצוח ולגנוב, ובכדי לשלול מהם את ה"לא תרצח" וה"לא תגנוב" צריכים את הקולות ואת הפלידים עם כל הרעש של מתן תורה, שהקב"ה בעצמו עומד וצועק עליו: "לא תרצח" ו"לא תגנוב"; גם אלה נדרשים - ש"יעלו לעליונים", גם להם תהא התבוננות וידיעה באלקות, שהיא החכמה הנעלית ביותר - כפי שהרמב"ם מבאר בהקדמתו ל"מורה נבוכים", שחכמת אלקות באה לאחר הקדמת כל החכמות שלפני זה - ובידיעת אלקות עצמה, נדרשת מהם אפילו הידיעה ב"אלקיך", ואפילו ב"הוי'", ואפילו ב"אנכי", עצמותו בכבודו ובעצמו, כפי שיבואר לקמן.

ד. הענין האמור לעיל, על החיבור של מעלה ומטה והכח שניתן לכך, רמוז גם בשלש התיבות הראשונות של עשרת הדברות - "אנכי הוי' אלקיך", שלש תיבות אלו מציינות שלש מדרגות כלליות בגילוי אלקות:

(9) ב"מ נח, ב. וראה שו"ע אדמו"ר אר"ח סקניו ס"י.

(10) יבמות כה, ב. וש"נ.

(11) יומא לו, ב. שבעות יב, ב.

(12) עירובין ק, סע"ב.

(13) כשאמרו"ר הי' מביא מדו"ל זה הי' אומר "ח"ו" (כמועתק בפנים) - [מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר].

(14) אין בזה ח"ו "ריבוי, כדאיטא בסנהדרין (לט, א) .. משל מאור השמש

הכנס בחלונות רבים כו" (תניא ספ"ה).

(15) יהושע כד, יט.

(16) נסמן לקו"ש כרך ג ע' 112 הערה 25.

(17) לקו"ת בלק עג, ב. נציבים נג, ג.

(18) זח"ג רנו, סע"ב. שער היהוד והאמונה פ"ז.

(19) בראשית מא, טז.

(20) שמות ה, ב.

(21) לקו"ת פנחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב.

(22) יומא כא, א וש"נ.

(23) שמות כה, י.

לומר שדבר מסויים אין לו שם? הביאור בזה: השם בלשון הקדש מורה על הדבר כפי שהוא עדיין בקדושה ואינו כלל דבר של ערוה, ורק לאחר שהדבר משתלשל למטה מטה נעשה ענין של ערוה, ואז הוא מקבל גם את שמו בשבעים לשון.

(על דרך המבואר בחסידות בארוכה³¹ על הנאמר בחטא עץ הדעת: "וידעו כי ערומים הם גו'", שרק לאחר החטא הבינו אדם וחווה שהם ערומים, ושואלים על כך: כיצד יתכן שעל ידי החטא נתוספה בהם תבונה? והתירוץ: קודם החטא, כיון שלא היה אצל האדם כלל ענין של תאוה, וכל האברים ענינם היה רק לשרת על ידם את הקב"ה - לכן "ולא יתבוששו" - כי משום שלא נתערכה בזה כל תאוה, והדבר שימש רק לקיים על ידו מצוה, מצות פרו ורבו, הרי לא היתה כל בושה בכך, כשם שאדם אינו מתבייש ביד שמניח עליה תפילין. ואדרבה מצות פרו ורבו היא המצוה הראשונה. רק לאחר חטא עץ הדעת, שהביא תאוה לעולם, נעשה הדבר לגנאי, ואז הבינו אדם וחווה שיש להתבייש בזה).

שבעים הלשון עצמן חלוקות לדרגות שונות³², ומתוכן הלשון המצרי היא בדרגה נחותה ביותר. כי "מצרים" נקראת "ערוות הארץ", ואנשיה "שטופי בזנות"³³, שבוה הרי מתבטאת מעלת השפה כמבואר לעיל; ועם כל זה, כאשר התורה זקוקה לתיבה שתבטא את עצמותו של הקב"ה, היא משתמשת בלשון מצרי?!

ז. והביאור: כבר בתיבה הראשונה שאמר הקב"ה במתן תורה, רמז את כוונת מתן תורה: לשם מה הוא הגילוי של "אנכי" (התגלות עצמותו יתברך ולא הארה של אלקות בלבד) שנתגלתה עד אז - לשם לשון מצרי. תכלית התורה היא, להמשיך קדושה לא רק בענינים של לשון קודש - לשם כך אין צורך לנצל את הכח שניתן במתן תורה. תכלית מתן תורה הוא להשתלשל ולהגיע עד לשבעים לשון, ועד ללשון מצרי³⁴ ("למצרים ירדתם"), וגם שם להמשיך קדושה.

וכך הוא גם מלמטה למעלה: איך וכמה אפשר להשיג את ה"אנכי"? ב"לשון מצרי". כל עוד שאינו עוסק עם העולם, ואף בענינים של מצרים, לעשות אותם כלים לאלקות - אף שעוסק בתורה ותפילה (לשון קודש) לעצמו, הרי ככל שתגדל העבודה ועד כמה שיוכל להתעלות על ידה - ניתן לו להשיג רק את המדרגות של "שמות"

של "אנכי" שאינו מוגדר בשום הגבלה, וממנו בא החיבור של הוי' - למעלה מטבע ושכל של נבראים - עם אלקיך, הדרגה של אלקות באופן שהשכל יכול להשיג בה השגה כל שהיא, ודבר זה מתבטא במצוות: כאמור לעיל, שצריך לאחד את ה"לא תרצח" ו"לא תגנוב" - עם הדברות הראשונות, "אנכי" ו"לא יהיה לך", המכילים בתוכם את הענינים הנעלים ביותר של אחדות השם.

(משיחת ש"פ משפטים תשכ"ב)

ה. על הפסוק "אנכי הוי' אלקיך" נאמר במדרש²⁴: "אנכי לשון מצרי", שתיבת "אנכי" מקורה בלשון מצרי. וצריך להבין: עשרת הדברות הרי הם "כללות כל התורה" ולכן כוללים בתוכן את כל המצוות - כמבואר באזהרות לוי' סעדי' גאון²⁵ וגם נרמז בזה שבעשרת הדברות ישנם תר"ך - 620 - אותיות כנגד תרי"ג מצוות דאורייתא ושבע מצוות דרבנן²⁶; מבין עשרת הדברות עצמן שתי הראשונות הן כלליות יותר, אנכי כולל כל מצות עשה ולא יהי' לך כל מצות לא תעשה, שלכן יש בהן מעלה מיוחדת, ש"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"²⁷; ובשתי דברות אלו בא הדיבור "אנכי" לפני הדיבור "לא יהיה לך" - המלמדנו שדיבור אנכי אינו רק הראשון בסדר, אלא גם ראשון וחשוב במעלה. וגם על פי התוכן הדבר מובן: בדיבור השני מדובר באפשרות של מחשבה אחרת ח"ו, ומשום כך צריך לצוות "לא יהיה לך גו'", לעומת זאת, בדיבור הראשון הרי מלכתחילה אין מקום לומר אחרת ח"ו, ואין צורך לשלול כלל מחשבה טועה, של אלקים אחרים - ובדיבור הראשון עצמו, הרי "אנכי" היא התיבה הראשונה שכוללת כל התורה²⁸ כאמור לעיל, שאנכי פירושו עצמותו יתברך, שאי אפשר לציניו בשום שם, רמז וקוץ.

ואם כן אינו מובן, איך יתכן שתיבת "אנכי" הוא "לשון מצרי"? המדרגות בגילוי אלקות שאפשר לצינים בשמות - הוי' ואלקיך - הם לשון קודש, ואנכי המורה על עצמותו יתברך, הוא לשון מצרי?!

ו. וביותר אינו מובן, על פי המבואר בהבדל בין לשון קודש ושאר הלשונות: אחד הטעמים לשם לשון קודש הוא משום שבו אין שם לערוה וכו'²⁹, ומקשים על כך: הרי כל נברא מקבל את חיותו מהשם שבו נקרא בלשון הקודש. אותיות השם הם הכלי לחיות האלוקי, הנמשך לנברא זה מה"עשרה מאמרות" מהם נברא כל העולם³⁰, וכל נברא חייב שיהיה לו שם בלשון הקודש. ואם כן כיצד אפשר

30) תניא ח"ב, פ"א.

31) ראה דרך אמונה להצ"צ עה"פ ותפקחנה (ושם - מהבחי שם). קונטרס ומעין מאמר כו.
32) פסחים פז, סע"ב. סוטה בסופה.
33) בראשית מב, ט. (וראה קה"ר פ"א, ד). תנחומא לך ה.
34) שבת פח, סע"ב.

24) תנחומא - באבער יתרו טז. יל"ש שם.

25) ראה רש"י שמות כד, יב. זח"ב צ, ב.
26) של"ה ר"פ יתרו בשם הקדמונים.
27) ראה של"ה שם. תניא פ"ב.
28) זח"ב פה, ב. וראה שם כה, ב.
29) מר"נ ח"ג, פ"ח. וראה רמב"ן שמות ל, יג.
30) ראה רמב"ן שמות ל, יג.

בהתמסרות רק ללימוד התורה, תפלה וקיום המצוות, אלא חייב להיות גם "בכל דרכיך דעהו"³⁸: לא די בקיום מצוות דאורייתא, דרבנן, חומרות והידורים של ראשונים, אחרונים ואחרוני אחרונים (שהם עצמם תורה, שהיא ארוכה מארץ גו'); כי אם חייב להיות שב"דרכיך", דרכים שלך, עניני הרשות של העולם (שהוא מוגבל - מצרים), שגם בהן יהיה "דעהו" - ידיעה (דעת - התקשרות)³⁹ באלקות.

ואל יהא דבר זה קל בעיניך, כי ב"בכל דרכיך דעהו" תלויה כל התורה - "פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה"⁴⁰. אם חסרה העבודה של "בכל דרכיך דעהו", אף שעושים הכל על פי דין, עלול הדבר להביא חורבן ר"ל בכל עניני הקדושה, בדוגמת מרו"ל⁴¹:

"לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה". ולאידך גיסא, על ידי "בכל דרכיך דעהו" לוקחים את גוף התורה, את "אנכי מי שאנכי", שממנו נמשך "הוי" ו"אלקיך" וכל עשרת הדברות עד "אשר לרעך", הכוללים בתוכם כל המצוות.

(משוחת ש"פ וארא תשכ"ב)

הקב"ה: בעבודה שעל פי שכל - את שם אלוקים ובעבודה שלמעלה מהשכל - את שם הוי' (הי' הוה ויהי' כאחד). אבל בחי' עצמותו ית' לא יוכל להשיג, שכן אפילו המדרגות הגבוהות ביותר אינם כלי לעצמות. "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך"³⁵, העולמות והדרגות הרוחניות הנעלות ביותר אינם כלי אליך, להקב"ה בעצמו, אלא (כסיום הפסוק - בתמיה קיימת) "אף כי הבית הזה" ואיזה בית - "אף כי הבית הזה", בית שנבנה מחפצים גשמיים, בעולם שעליו נאמר אף עשיתיו³⁶. על ידי העבודה בענינים הנחותים ביותר עד ללשון מצרי, על ידי זה משיגים את ה"אנכי": "אנא נפשי כתבית יהבית"³⁷, הקב"ה כתב ומסר את עצמו (עצמיותו) בלשון מצרי. ומשום כך הרי לאחר הטענה של "למצרים ירדתם" ניתנה התורה לישראל דוקא.

ה. ההוראה מכך ברורה: אין להסתפק עם הענינים העצמיים של קדושה בלבד, כי אם יש לעסוק גם עם העולם, ועבודה זו צריכה להיות בשני אופנים: א) לא להסתגר בד' אמותיו שלו, אלא לעשות גם את העולם כלי לאלקות. ב) גם בנוגע לעבודה עם עצמו, אין להסתפק

41) ב"מ ל, ב. וראה תניא פי"ג: בכינוי (אף שלא עבר עבירה מימיו) הרע הוא בתקפו ואדרבה נתחזק יותר (ע"י) שנשתמש בו הרבה בעניני עוה"ו (דרכיך) ורק בשעת התפלה כשזה (ירושלים, מגילה ו, א) - נפה"א בתניא) קם זה נופל. ועיין רמב"ן ר"פ קדושים (ומסיים שם: והנה זה כענין הדבור הראשון).

35) מ"א ח, כז.
36) ראה לקו"ת ר"פ בלק.
37) שבת קה, א.
38) משלי ג, ו. טושו"ע או"ח סרל"א.
39) תניא פ"ג.
40) ברכות סג, א.

יום ראשון ט"ז שבט

הוא]. - שביחס לשאר עבירות - פיקוח נפש דוחה אותן, ואילו בשלש העבירות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים - אין פיקוח נפש דוחה אותן. אך ביחס לחומרתן של העבירות, הגורמות, שבעל העבירה יהיה נפרד מהקב"ה בשעה שהוא עושה את העבירה, אין,

כאמור, שום הבדל, מאחר, שעל-ידי כל עבירה, הוא מתרחק תכלית ריחוק מהקב"ה. ומשום כך, לולי ה"רוח שטות" המכסה על האהבה המסותרת, לא היה יהודי עובר עבירה. ברם, להלן יוסבר, שאם אכן קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה, במדת פירוודו של בעל העבירה מהקב"ה: - זה מתבטא אחרי עשיית העבירה, או קיים הבדל בין העבירות שעונשן כרת ומיתה בידי שמים לבין העבירות שאין עליהן עונש זה; **אֵלָא שְׁלֵאֲחַר מַעֲשֵׂה הַחֲטָא, אִם הִיא מֵעֲבֵרוֹת שְׂאִין בְּהֵן כְּרַת וּמִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, שְׂאִין נִפְשׁוּ הָאֱלֹהִית מִתָּה לְגַמְרִי**

וְנִכְרְתָה מִשְׂרָשָׁה בְּאֱלֹהִים חַיִּים, רַק שְׁנַפְגָּם קָצַת דְּבִקּוּתָה וְאֲחִיזְתָּה בְּשִׂרְשָׁה בְּחַמָּא זֶה - איחודה של נשמתו של יהודי, בשורשה באלקות - נפגם, ומאחר שהקשר שבין הנפש האלקית לשורשה לא נותק כליל, הרי כפי שיוסבר להלן, יש באפשרות הנפש הבהמית והגוף להתעלות מידידתם בקליפה, ולהתקרב שוב לקדושת הנפש האלקית. ואילו עבירות שעונשן כרת ומיתה בידי שמים, לא זו בלבד שהקשר שבין הנפש לשורשה - נפגם, אלא הוא ניתק כליל. כפי שמוסבר במקום אחר, שהקשר שבין יהודי להקב"ה, דומה ל"חבל" - "יעקב חבל נחלתו"², כלומר: שש מאות ושלוש עשרה המצוות המקשרות נשמתו של יהודי עם שורשה האלקי, הן בדוגמת חבל השזור מתרי"ג נימים. כשנקרעים כמה מהנימים - נחלש החבל, אבל אין הוא נקרע לגמרי. כך למשל, על-ידי עבירה אחת - נקרעת "נימה" אחת ב"חבל" המקשר את הנשמה לשורשה. ואילו בעבירות שיש בהן כרת ומיתה בידי שמים הרי זה כאילו ה"חבל" כולו נקרע. להלן, באה הגהה, בה מסביר רבנו הזקן, שחומרת העונשים על עבירות - היא בהתאם לגודל הפגם שהעבירות פוגמות. שכן, מטרת ותכלית העונשים, היא הרי לנקות ולזכך את הנפש מהכתם, שהנפש ושורשה בעולמות העליונים נכתמו בעשיית העבירה. ממילא מובן, שחומרת וגודל העונש - הם לפי גודל הכתם והפגם: * (ולפי ערך וְחִלּוּקֵי בְּהִינַת הַפְּגָם בְּנִפְשׁוּ וּבְשִׂרְשָׁה בְּעֲלִיּוֹנִים, - הפגם המתהווה על-ידי עבירה אחת - שונה

ומה שפיקוח נפש - להציל נפש, דוחה שאר עבירות, - שמן התורה (אבל לא עבודה זרה), וְגַם יַעֲבֹר - על העבירה, וְאֵל יִהְיֶה - אם כופים עליו לחטוא, באיום של הריגתו, עליו לחטוא ולהישאר בחיים - מלבד בשלש עבירות (עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות

ליקוטי אמרים - פרק כד

דמים). שבהן הדין הוא "יהרג - ואל יעבור", למשל: בעבודה זרה - אם כופים עליו לעבור עבודה זרה באיום של הריגתו. עליו למסור את נפשו ולא לעבוד עבודה זרה. שכן, פיקוח נפש אינו דוחה איסור של עבודה זרה. הרי, שעל פי תורה קיים הבדל בין שאר העבירות לבין עבודה זרה, ואילו לעיל למדנו שההבדל שעושה האשה המנאפת, בין איסור ניאוף לבין עבודה זרה, נובע מה"רוח שטות" - שבעבודה זרה אין ה"רוח שטות" מכסה על האהבה המסותרת ובאיסור ניאוף היא מכסה עליה? - על כך בא עתה ההסבר, שאין זה מתייחס לקלות וחומרת

העבירות, ומה שפיקוח נפש דוחה שאר עבירות הִינּוּ כְּפִרְוֵי שְׂוֵלִי: - (ביחס לפיקוח נפש בשבת): "אֲמַרְתָּ תוֹרָה, תְּלַל עֲלִי שֶׁבֶת אַחַת, כִּי שִׂישְׁמֹר שֶׁבֶתוֹת הַרְבֵּה", - כשאדם חולה, ולשם רפואתו צריכים לעשות מלאכה האסורה בשבת - אומרת התורה על כך, שיחללו - לשם החולה - שבת אחת, כדי שישמור לאחר מכן הרבה שבתות. שמכל זה יוצא, שהשבתות הרבות שאחר כך, דוחות שבת אחת זו שמחללים אותה - זו הסיבה לפיקוח נפש שדוחה שבת, וְלֹא מִשּׁוּם קְלוּת הָעֲבֵרוֹת - של שבת, וְחִמְקֵן - כמו עבודה זרה, שנאמר כאילו חילול שבת קל מאשר עבודה זרה, [תדע, - שאין הדבר תלוי בקלותן או בחומרתן של העבירות, שְׁהָרִי שֶׁבֶת חֲמוּרָה וְשֶׁקוּלָה פְּעֻבְדָּה זֶרָה לְעֵנִין שְׁחִיטַת מוֹמֵר לְדַבֵּר אֶחָד, - שהדין הוא, מי שהנו "מומר" לחלל את השבת (הוא מתמיד בחילול שבת) - שחייטתו אסורה באותה מדה, כאילו היה "מומר" לעבוד עבודה זרה, בְּיִזְרָה יִעָה סִימֵן ב, מֵה שְׂאִין בֵּן בְּמוֹמֵר לְגִלּוֹי עֲרִיּוֹת, - שדינו אינו כמו "מומר" לעבודה זרה, הרי, שבכך חמור חילול שבת מגילוי עריות, וְאֶפְלוּ הָכִי - ובכל זאת, פְּקוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחָה שֶׁבֶת וְלֹא גִלּוֹי עֲרִיּוֹת; - הרי שאי אפשר לומר, שמה שפיקוח נפש אינה דוחה גילוי עריות. הוא מחמת שגילוי עריות חמור יותר, שכן, אנו רואים הרי שביחס לשחיטה, חמורה שבת מ"מומר לדבר אחד". הרי שמן ההכרח לומר שאין דברים אלה תלויים בחומרתן וקלותן של העבירות. אֵלָא הִגְזַרְתָּ הַכְּתוּב

1. שבת קנא, ב. יומא פה, ב. 2. דברים לב, ט.

לגלות במדרגות הנחותות ביותר של קליפות וסטרא אחרא, והוא כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו - של המלך, בתוך בית הכסא מלא צואה, שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה כן לפי שעה, - כמו בענינו, שכאשר יהודי

לוקח את הנשמה שמחכמה עילאה "ראשו של מלך" - ומורידה בגלות, בסטרא אחרא, הנקראת "קיא צואה" - הרי ירידה זו היא רק באופן זמני, בשעת עשיית החטא, שכן אחרי עשיית החטא - יוצאת הנפש האלקית מהגלות והסטרא אחרא - ובכל זאת יש בירידה זמנית זו משום עלבון גדול ביותר, שהקלפות וסטרא אחרא

נקראות "קיא צואה", בנודע: - הרי, שרק אחרי מעשה החטא, קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה, ואילו בשעת מעשה החטא - נפרדים מהקב"ה באמצעות כל עבירה. ממילא, מאחר שלכל יהודי יש אהבה מסותרת, שהיא הכוח המניע להתאחד עם הקב"ה ולא להיות נפרד ממנו - יש באפשרותו להימנע מכל עבירה ולקיים כל המצוות.

בפרק זה דובר, שכל יהודי מוכן ומוזמן למסור את נפשו שלא לעבוד עבודה זרה. בהקשר לכך מן הראוי להוסיף מה שמביא הרבי מוהרי"צ נשמתו עדן מליובאוויטש, באחת משיחותיו, שבאחד מביקוריו של ה"צמח צדק" אצל קברת "קנטוניסטים" - חיילים יהודים שנחטפו בצעירותם מהוריהם, ובמשך שנים רבות החזיקו אותם בצבא, ונקטו את כל האמצעים לנתק אותם מיהודים ומיהדות. וה"צמח צדק" אמר להם, שעל המרת האמונה חלילה, צריכים למסור את הנפש, וגם אם הקיסר עצמו מצוה לעשות זאת - אסור לשמוע בקולו. כעבור כמה שנים, בא הקיסר הרוסי לבקר את הצבא באימונו, וראה אחדים מהחיילים מצטיינים במיוחד באימונים. שאל הקיסר לשמותיהם, וכשענו לו, שאחד שמו ברוך, השני יעקב והשלישי משה, התרגו הקיסר רוגו רב וציווה שימירו את דתם רחמנא-ליצלן. ענו לו אותם חיילים, שלפני כמה שנים אמר להם הרבי ה"צמח צדק" שעל ענין כזה צריכים למסור את הנפש. וגם אם הקיסר מצוה לעשות זאת - אסור לשמוע בקולו, וקפצו מיד אל תוך הנהר ומסרו את נפשם על קידוש השם.

מהפגם המתהווה מעבירה אחרת, כך הם חלוקי פתינת המרוק והעניש פתינתם או בעולם הזה, המיועדים לנקות את נפשו, לכל עון וחטא עניש מיוחד - שמטרתו היא: למרק ולהעביר הכלכות והפגם, - שנעשו

בנפש ובשורשה. וכן פתיכי מיתה וקרת אין פתיכי כלם פשוה: - אך, על כל פנים, אחרי עשיית העבירה - אם המדובר בחטא שאין עליו איסור כרת ומיתה בידי שמים - אז: הרי גם נפשו החיונית הפתחית המלבשת בגופו, וכן גופו, הזורים ועולים מהסטרא אחרא וקלפה זו, - בהן ירדו בשעת עשיית החטא, ומתקרבים לקרשת נפש

האלהית המלבשת בהם - בנפש הבהמית ובגוף, המאמינה - הנפש האלקית מאמינה תמיד פה אחד. וגם בשעת החטא היתה באמינה אתו ותפרה, - שכן, הנפש הבהמית, באמצעות הגוף, היא זו שעוברת את העבירה, ואילו הנפש האלקית נשארת נאמנה להקב"ה, גם בשעת עשיית החטא; רק שהיתה - הנפש האלקית, בפתינת גלות ממש תוך נפש הבהמית מסטרא אחרא, המחטיאה - הנפש הבהמית את הגוף ומורידתו עמה בעמקי שאול למטה מטה תחת טמאת הסטרא וקלפת עבודה זרה, ה' ישמרנו. - הרי בשעה שהנפש הבהמית מחטיאה את הגוף - נמצאת הנפש האלקית בה גלות; כמו מי שנמצא בגלות, שאינו פועל או פעולותיו כרצונו, כך גם אין הנפש האלקית פועלת או פעולתה, שרצונה הוא הרי, להשפיע על הגוף בעבודה של תורה ומצוות ולקשרן עם הקב"ה, כפי שנוכח בפרקים הקודמים, וזאת מפני שהנפש האלקית נמצאת בגלות הנפש הבהמית, הנמצאת בשעת החטא בתהום העמוק ביותר של הקליפה והסטרא אחרא, ואין לך גלות גדול מזה, - מאשר גלות הנפש האלקית בשעה שהאדם חוטא, מאיגרא רמה כו", - הירידה "מג גבוה ביותר - לבור עמוק ביותר", מהמדרגה הנעלה ביותר בה נמצאת הנשמה - לתהום העמוק ביותר של הסטרא אחרא, וכמו שנתפאר לעיל: דשרש ומקור נפשות כל בית ישראל הוא מחכמה עילאה, והוא ותפרה והכמתו אחד וכו'. - הרי שהנשמה היא במדרגה נעלה ביותר, ומשם היא יורדת למטה, בשעה שהאדם חוטא, עד

יום שני י"ז שבט

שאל על כך רבנו הזקן בפרק י"ז: לכאורה מרגישים וחשים אנו, שאין כל כך קרוב וקל שתהיה לאדם אהבת ה' והסביר רבנו הזקן, שעלי-ידי התבוננות האדם בגדולת הקב"ה - מתעורר בו הרגש של אהבת ה'. ברם, מאחר שדבר זה יכול לבוא רק אחרי התבוננות עמוקה בגדולת ה', הרי, שאי אפשר כבר ממילא לומר שזה "קרוב מאד", כי לשם התבוננות, נדרשת ידיעה בגדולת הקב"ה וגם שהמוח הלב יהיו מתאימים לכך, כדי שיוכל האדם לעורר בתוכו אהבת ה' - הסביר, לכן, רבנו הזקן בפרק י"ח שקיים אופן נוסף כיצד על יהודי

פּרָק כה . בפרק כה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק י"ח, את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו" - שמאד קרוב וקל לכל יהודי לקיים תורה ומצוות, לא רק בשלשה הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, - שזהו הפירוש הפשוט של "בפין ובלבבך לעשותו" ("בפין" - בפה שלך, בדיבור, בלבבך" - בלב, מחשבה, ו"לעשותו" - לעשות, מעשה) - אלא גם בפירוש הפנימי של "בלבבך", והיינו: עם רגשות הלב, באהבה וביראה להקב"ה.

בגלל כך יצטרך למסור את נפשו, וְכָל שֶׁבֶן בְּשִׁבְרֵת הַתְּאוּוֹת, תִּקְלָה מִיִּסְוֵי מִיתָה, - והוא הרי מוכן גם למסור את נפשו - הרי שודאי הדבר, שְׁקָרֹב אֵלָיו הִדְבָר יוֹתֵר לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר, הֵן בְּכַחֲנִית "סור מֵרַע", - להימנע מעשיית עבירות, אֶפְלוּ מֵעֲבִירָה קְלָה שֶׁל

דְּבָרֵי סוֹפְרִים, - שהיא איסור מדרבנן בלבד, ולא איסור מן התורה - גם בזה ביבלתו לשלוט בעצמו, שְׁלֹא לַעֲבֹד עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, - ולא לחטוא, מֵאַחַר שֶׁנִּפְרַד בָּהּ - אם יחטא, מִיְחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ, כְּמוֹ בְּעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשֶׁ, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂהָ. - בשעה שהוא חוטא, כפי שהוסבר בפרק הקודם, שבשעה שהוא חוטא, הוא נפרד מהקב"ה, באותה מדה כפי שהוא נפרד ממנו, בשעה שהוא עובד עבודה זרה,

ומאחר שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד שלא לעבוד עבודה זרה - באותה מדה עליו להימנע גם מעבירה זו, שכן, גם על-ידי עבירה זו, הוא נפרד, בשעת מעשה, מהקב"ה. אך, בכל זאת קיים הבדל בין עבודה זרה, לבין עבירות קלות יותר - וזאת ביחס לזמן שאחרי עשיית העבירה: בעבודה זרה, הוא נשאר נפרד מהקב"ה גם לאחר שנכשל בעבירה גדולה זו; ואילו בעבירות הקלות יותר מוגבלת ההפרדה מהקב"ה, רק לשעת עשיית העבירה בלבד - אלא שרבו הזקן מעיר מיד, שלאמיתו של דבר קיימת עצה גם בעבודה זרה, שלא ישאר נפרד מהקב"ה - והיא: על-ידי תשובה שבידה להשפיע גם בעבירה של עבודה זרה. אף-על-פי-כן אנו רואים שהוא לא שועה לעצה זו, אלא מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה גם בשעת ההשתחואה להעבודה זרה. הרי שאותו שיקול - כוחו יפה גם כדי להימנע מעשיית עבירות קלות יותר, מאחר שגם על-ידן, הוא נפרד בשעת מעשה מהקב"ה. על כך אומר רבנו הזקן להלן: וְהָרִי גַם בְּעֲבוּדָה זָרָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחֵר כִּף - שתבטיח, שאחרי עשיית העבירה, לא יהיה נפרד מהקב"ה. כך אפשר שתישאל השאלה: אמנם, גם בעבודה זרה יש לו פתרון שלא להיות נפרד מהקב"ה אחרי עשיית החטא - על-ידי תשובה, ברם, על הסתמכות כזו על "תשובה" שיעשה אחר כך, כבר אמרו רבותינו ז"ל: "האומר אחטא ואשוב - אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁵, הרי שביחס לעבודה זרה, אין הוא יכול לסמוך מראש על "תשובה" שיעשה אחר כך, ומשום כך הוא מוסר את נפשו, כדי שלא יישאר נפרד תמיד מהקב"ה. ואילו בעבירה אחרת, הרי אחרי עשיית העבירה אין הוא נשאר, בדרך ממילא, נפרד מהקב"ה, מבלי להסתמך על "תשובה" - כיצד, איפוא, אפשר לומר בפסקנות, שכשם שהוא יכול להימנע מעבודה זרה - כך הוא יכול להימנע מכל עבירה אחרת? על כך באה התשובה: מה שחכמינו ז"ל אומרים "אין מספיקים בידו לעשות תשובה", אין הכוונה שנוטלים ממנו

לקיים תורה ומצוות, ברגש של אהבה להקב"ה: על-ידי "אהבה מסותרת", שישנה בכל אחד מישאל להקב"ה. אהבה זו אין מן הצורך ליצור על-ידי התבוננות, כי היא נמצאת באופן טבעי בכל יהודי ויהודי. רבנו הזקן הסביר משמעותה וענינה של אהבה זו: השאיפה והמשיכה של הנשמה היהודית

להתאחד עם שורשה האלקי, ולא להיות נפרד ממנו, גם אם דרושה לכך מסירות נפש.

לאחר מכן דובר, שעל-ידי קיום מצוה מתאחד יהודי עם הקב"ה, ועל-ידי כל עבירה הוא נפרד מהקב"ה: ומכיון שכן, היה יהודי מונע את עצמו מלחטוא נגד הקב"ה, אילולא ה'רוח שטות'⁶² של הנפש הבהמית המכסה על אהבתו, וגורמת שלא ירגיש כיצד הוא נפרד חלילה מהקב"ה על-ידי העבירה.

בפרק כ"ה, שאנו עומדים ללמוד עתה, יסיים רבנו הזקן הסברתו, שבכל שעה יכול יהודי להסיר

מעצמו את ה'רוח שטות', ולעורר בתוכו את האהבה המסותרת, כך, שכשבאה עבירה לידו - יחוש מיד, שעל-ידי העבירה הוא מנתק את עצמו מהקב"ה, וממילא ימנע מלעשותה; וכשבאה מצוה לידו - יזכור מיד, שאהבתו להקב"ה מכתובה לו לקיים את המצוה, כי על-ידיה הוא מתאחד עם הקב"ה.

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב: "כִּי קָרֹב אֵלָיֶךָ הִדְבָר מְאֹד וְגו'", - לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה', שְׁכַבְלָ עַת וּבְכָל שַׁעַת בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם וּבְרִשׁוֹתוֹ הוּא לְהַעֲבִיר רֹחַ שְׁטוּת - המקשה את רגישותו, שעל-ידי עבירה הוא נפרד מהקב"ה, וְהַשְׁכָּחָה - שקיימת בו אהבה להקב"ה, ואשר בגללה עליו לקיים מצוות, כדי להתאחד עם הקב"ה - הוא יכול להסיר "רוח שטות" זו מִקְרָבוֹ, וְלִזְכֹּר וּלְעוֹרֵר אֶהְבֵתוֹ לַה' אַחֵר, הַמְסַתֶּרֶת בְּרִיאֵי בְּלִבָּבוֹ בְּלִי שׁוֹם סִפְקָ. - הרי ברור הדבר בלי שום ספק, שקיימת בלבו אהבה להקב"ה, שכן, כאמור, גם רשע וקל שבקלים ישנה בלבו אהבה מסותרת להקב"ה. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב: "וּבְלִבְכֶם". - שיהודי יכול לקיים תורה ומצוות באהבה שבלבו להקב"ה. - ולא רק באהבת ה'; שכן, בקיום תורה ומצוות ישנו גם "סור מֵרַע", להימנע מעבירות, ועל כך נדרשת יראת ה' הפחד מהקב"ה. לכן, מציין רבנו הזקן מיד, שאהבה זו כוללת בתוכה גם יראה, ומצד יראה זו בידו להימנע מלעשות עבירה. וְנִכְלָל בָּהּ - באהבה זו, גַּם דְּחִילוֹ, - יראה, דְּהִיָּנוּ - המורא והפחד, שְׁלֹא לַפְרֵד בְּשׁוֹם אֶפְן מִיְחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶפְלוּ בְּמִסִּירֵת נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁ, - גם אם ייאלץ למסור את נפשו כדי שלא להיות נפרד מהקב"ה, בְּלִי שׁוֹם טַעַם וְשִׁכָּל מִשְׁגֵּ - מדוע עליו למסור את נפשו, אֶלָּא בְּמַבַּע אֱלֹהֵי. - כפי שהוסבר בפרק י"ט, במשל אור הנר, הנמשך באופן טבעי לשורשו - כך נמשכת הנשמה באופן טבעי לשורשה האלקי, לגבה יש בכך משום "טבע" אלקי, שלמעלה מהבנה. כך היא כוללת גם חרדה ופחד טבעי - שאותה המשכה של התאחדות עם הקב"ה - לא תנותק, גם אם

4. דברים לב, יד. 5. יומא פה, ב.

איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה', שלא להשתחוו ל'עבודת זרה אפלו לפי שעה ולעשות תשובה אחר כך, - כלומר: הוא ימסור את נפשו, גם כשירצו לאלץ אותו להשתחוו ל'עבודה זרה לשניה אחת בלבד, ולאחר שניה

לגמרי את היכולת לעשות תשובה. הכוונה היא רק זאת בלבד: אין עוזרים לו בכך, אין מספקים לו את הרגע המתאים לעשות תשובה. אך אם הוא מתאמץ ודוחק את עצמו ועושה תשובה - תשובתו מועילה ומתקבלת. כך, שאכן יש בידו להסתמך על

ליקוטי אמרים - פרק כה

אין מספיקין כו' היינו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת הכושר לעשות תשובה אבל אם דחק השעה ועשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני התשובה. ואעפ"כ כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה' שלא להשתחוו ל'ע"ז אפי' לפי שעה ולעשות תשובה אח"כ והיינו מפני אור ה' המלוכש בנפשם כנ"ל שאינו בבחי' זמן ושעה כלל אלא למעלה מהזמן ושליט ומושל עליו כגודע.

ה'תשובה" שיעשה אחרי שיעבוד עבודה זרה - ובכל זאת הוא נמנע מכך ובלבד שלא יהיה נפרד מהקב"ה בשעת מעשה. [ואף ש"האומר אהמא ואשוב - אין מספיקין כו", - בידו לעשות תשובה, היינו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת הכושר לעשות תשובה, - שברוך כלל,

הרי נתנים לאדם מלמעלה את הכוח ואת הזמן הנאות לחזור בתשובה, אך מי שסומך בשעת החטא על כך שלאחר מכן יחזור בתשובה - לא עוזרים לו מלמעלה בכך ולא נתנים לו את ההזדמנות לכך. אבל אם דחק השעה ועשה תשובה - אין לך דבר שעומד בפני התשובה]. - תשובה עוזרת תמיד. הרי שגם בעבודה זרה היה יכול להסתמך שלאחר החטא לא יהיה נפרד מהקב"ה, עלידי ה'תשובה" שיעשה. ואף על-פיר"כ, כל

בני ישראל, בנזכר לעיל, שאינו - אור ה' זה אינו בבהינת זמן ושעה כלל, אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו, - על הזמן, כגודע. - כל האמור הוא בקשר לשאלה, איך נותנת האהבה המסותרת ליהודי את הכוח לשלוט ביצר הרע שלו ולהימנע מלעשות עבירה - "סוד מרע". להלן תוסבר פעולתה של האהבה המסותרת ב"ועשה טוב", בצורה החיובית של קיום המצוות:

יום שלישי י"ח שבט

שלושה העמודים שעליהם העולם עומד: "תורה, עבודה (שתפילה היא במקום קרבנות), גמילות חסדים". וכיוצא באלו - ענינים דומים בעבודת ה', ממלחמות היצר ותחבולותיו, לקרר נפש האדם שלא להפקיר קמונו - כשמדובר אודות

והן בבהינת "ועשה טוב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה של האהבה המסותרת, כדי להתגבר בארי בגבורה ואמץ הלב נגד היצר, - הרע, המכביד את גופו ומפיל עליו עצלה, - שהיא

ליקוטי אמרים - פרק כה

והן בבחי' ועשה טוב להתגבר כארי בגבורה ואומץ הלב נגד היצר המכביד את גופו ומפיל עליו עצלה מבחי' יסוד העפר שבנפש הבהמית מלהטריח גופו בוריוות בכל מיני טורח ועבוד' משא בעבודת ה' שיש בה טורח ועמל כגון לעמול בתורה בעיון ובפה לא פסיק פומיה מגירסא וכמארז"ל לעולם ישום אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי וכן לתפלה בכונה בכל כחו ממש וכן בעבודת ה' שהוא בדבר שבממון כמו עבודת הצדקה וכיוצא באלו ממלחמות היצר ותחבולותיו לקרר נפש האדם שלא להפקיר קמונו ובריאות גופו שלעמוד נגדו ולכבשו קרוב מאד אל האדם כשישים אל לבו שלנצח היצר בכל זה ויותר מזה ולעשות הפכו ממש קל מאד מיסורי מיתה ה' ישמרנו ויסורי מיתה ה' ישמרנו

העצלות) מבהינת יסוד העפר שבנפש הבהמית, - כפי שלמדנו בפרק הראשון, מלהטריח גופו בוריוות בכל מיני טורח ועבודת משא בעבודת ה', שיש בה טורח ועמל, כגון: לעמל בתורה בעיון ובפה - לדבר דברי תורה באופן של לא פסיק פומיה מגירסא, - פיו לא פוסק מללמוד, דבר שדורש יגיעה עצומה. וכמארז"ל: "לעולם ישום אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי", וכן לתפלה בכונה - שתהיה

מתוך יגיעה, בכל כחו ממש, וכן בעבודת ה' שהיא כדבר שבממון, כמו עבודת הצדקה; - מנויים כאן שלשה דברים -

הרי כל זה קל מאד מיסורי מיתה, ה' ישמרנו, ויסורי מיתה, ה' ישמרנו, הנה מקבל באהבה וברצון - ובלבד, שלא לפרד

6. פרק יט. 7. על המלים "שאינו וכו' אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו. - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין דנצחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלע"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב) מצד שליט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה דזמן ארוך". 8. עבודה זרה ה, ב.

ממילא הסיבה הגורמת לנברא ול"מציאות" בפני עצמו. ולזאת, והחיונית - זו שמחיה את הגוף, ומעשה, כלן מיוחדות בתכלית

מיוחדו ואחדותו יתברך, אפלו לפי שעה להשתנות לעבודה ורה חס ושלום, - כפי שלמדנו, שכל יהודי היה מוסר את נפשו שלא לעבוד עבודה זרה, וזאת כדי שלא להיות נפרד מאחדות ה' אפילו לא לשעה קלה. וכל שכן שיש לו לקבל באהבה וברצון

ליקוטי אמרים - פרק כה

היה מקבל באהבה וברצון שלא ליפרד מיוחדו ואחדותו ית' אפי' לפי שעה להשתנות לע"ו ח"ו וכ"ש שיש לו לקבל באהבה וברצון כדי לדבקה בו לעולם ועד דהיינו כשיעשה רצונו ית' בעבודה זו יתגלה בה פנימית רצון העליון בבחי' פנים וגילוי רב ולא בהסתר כלל וכשאין שום הסתר פנים ברצון העליון אזי אין דבר נפרד כלל וכלל להיות יש ודבר בפני עצמו ולזאת תהיינה נפשו האלהית והחיונית ולבושיהן כולן מיוחדות בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ם ב"ה כנ"ל. ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד כי הוא ית' ורצונו למעלה מהזמן וכן גילוי רצונו שבדבורו שהיא התורה הוא נצחי וכמ"ש ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים כו' ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו'.

גם את התאמצות הגוף וגם שאר ההתאמצויות הנדרשות ממנו, כפי לדבקה בו לעולם ועד. - כדי א) להתאחד עם הקב"ה, ב) וזהו לנצח. דהיינו, - ההתאחדות עם הקב"ה לנצח, תהיה אצלו כשיעשה רצונו יתברך בעבודה זו - גם כשלשם כך נדרשת ממנו התאמצות מיוחדת, יתגלה בה - בעבודה זו, פנימית רצון העליון כפחית פנים וגילוי רב ולא בהסתר כלל. - כפי שלמדנו בפרקים

ההתאחדות עם הקב"ה ורצונו, היא נצחית, למעלה מהזמן, וכן - גם בעולמנו אנו, גילוי רצונו שבדבורו, שהיא התורה, הוא נצחי, וכמו שכתוב: "ודבר אלהינו יקום לעולם", "ודבריו חיים וקיימים כו"¹¹, "ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו"¹². - ומאחר שהתגלות רצונו של הקב"ה בדברי התורה, היא נצחית - הרי ממילא, גם התאחדותה של נפש יהודי עם הקב"ה ורצונו יתברך, על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות - היא נצחית.

הקודמים, שבענין המצוות ועבודת ה' - מאירה פנימיות רצונו של הקב"ה באופן של התגלות. וכשאין שום הסתר פנים ברצון העליון - אזי אין דבר נפרד כלל וכלל - מאלקות, להיות יש ודבר בפני עצמו. - כפי שלמדנו, שההרגשה שנבראים יכולים להרגיש את עצמם, ל"יש" ולדבר נפרד מהקב"ה - נובעת מכך שפנימיות רצון העליון היא בהעלם. ואילו כשמגיע הדבר לקיום מצוה ולעבודת ה', שאז מתגלה פנימיות רצון העליון - לא קיימת

יום רביעי י"ט שבט

לתורה ולתפלה, ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסק אז - באותו זמן שהתעסק בדברים בטלים, בתורה ולא עסק - ה' יסלח לו, כמאמר רז"ל¹³: "עבר על מצות עשה ושב - לא זו משם עד שמוחלין לו". - כלומר: מוחלין לו מיד, ואז הוא חוזר, גם למטה, ומתאחד עם הקב"ה ורצונו. ולזה - ולכן, מפני שבקשת המחילה עוזרת מיד וחוזר ל"יחוד" הנזכר לעיל, שאפילו לשעה קלה אינו רוצה ליפרד וכנוכר לעיל¹⁴, תקנו ברבית "סלח לנו" שלש פעמים בכל יום, -

אלא שלמטה - בעולמנו אנו, הוא - ההתאחדות, תחת הזמן, - שכן, גם הנפש למטה נתונה תחת הזמן, והתאחדות הנפש היא ובאותה שעה לברכה שעוסק בה בתורה או במצוה, כי אחר כך אם עוסק בדבר אחר - נפרד מהיחוד העליון למטה והינו, כשעוסק בדברים בטלים לגמרי, שאין בהם צדף כלל לעבודת ה'. - שאז, הוא נפרד, כאן למטה, מה"יחוד העליון", שנוצר על-ידי התורה או המצוה. ואף-על-פי-כן, כשחוזר ושב לעבודת ה' אחר כך,

ליקוטי אמרים - פרק כה

אלא שלמטה הוא תחת הזמן ובאותה שעה לברכה שעוסק בה בתור' או במצוה כי אח"כ אם עוסק בדבר אחר נפרד מהיחוד העליון למטה. והיינו כשעוסק בדברים בטלים לגמרי שאין בהם צורך כלל לעבודת ה' ואעפ"כ כשחוזר ושב לעבודת ה' אח"כ לתורה ולתפלה ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסק או בתורה ולא עסק ה' יסלח לו כמארו"ל עבר על מצות עשה ושב לא זו משם עד שמוחלין לו. ולזה תקנו ברכת סלח לנו שלש פעמים

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף כאן את ההבדל של א) וב), בציינו בכך, המשמעות הכפולה של המלה "כל שכן" - א) מדובר כאן בדבקות להשי"ת (בהשוואה לשלא להיות נפרד בלבד על-ידי עבודה זרה). ב) כאן זה עדיין באופן של לעולם ועד (בהשוואה לשלא להיות נפרד לפי שעה בעבודה זרה). 10. ישעי' מ, ה. 11. תפילת שחרית. 12. פיטס "יגדל א-ל חיי". 13. יומא פו, א. 14. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

נכונות זו למסור את הנפש לשם יחודו עם אלקות, צריכה להיות קבועה תמיד בתודעתו של יהודי, ולהתבטא בקיום התורה והמצוות בכל שעה. וכן יובן, למה צוה משה רבנו עליו השלום, במשנה תורה, - לדור המדבר, לדור שנכנסו לארץ, - לא רק לדורות הבאים, לקרות קריאת

ליקוטי אמרים - פרק כה

שמע פעמים בכל יום, - שענינה לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש, - לכאורה, אפשר הרי לשאול: והלא הבטיח להם: - לדור שנכנס לארץ ישראל, "פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו'¹⁵; - לשם מה, איפוא, היו זקוקים למסירות נפש? כמו דור המדבר - שלא היה שייך כלל שמישהו יאלץ אותם לבוא לידי כך שיצטרכו למסור את נפשם - כך הרי גם בדור שנכנס

לארץ ישראל, לא היה שייך (מחמת ההבטחה האמורה), שמישהו יאלץ אותם לעשות דבר כנגד מלכות שמים, ושבגלל כך יהיו נכונים למסירות נפש. לשם מה, איפוא, ציווה עליהם משה רבנו את ענין מסירת נפש על-ידי קריאת שמע - ועוד פעמיים בכל יום? אלא משום שקיום התורה ומצותיה תלוי פה שיוכר תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו, - שזו משמעותה של קריאת שמע, ולכן מן ההכרח לקרוא "פעמיים בכל יום", שיהיה קבוע בלב תמיד ממש, יזמן ולילה לא ימיש מוכרזו, כי פה יוכל לעמוד נגד יצרו, לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה, - גם אחרי משה, שאז "זונה אחרי וגו'" - מלחמת היצר - לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א, פנוי לעיל: - שזכרו את נכונותו התמידית למסור את נפשו על קידוש השם - יהיה נכון בודאי לקיים את כל התורה והמצוות.

בתפילת "שמונה עשרה", על עון פטול תורה, שאין אדם נצול ממנו בכל יום; וכמו תמיד - שהיו מקריבים כל יום, שהיה מכפר על מצות עשה. - כשאדם לא קיים מצות עשה. אלא, אפשר הרי לשאול: אם עוברים לעיתים קרובות כל כך על העבירה, ומבקשים

מחילה עליה - הרי יש כאן לכאורה ענין של "אחטא ואשוב" שעליו אמרים חכמינו ז"ל: "אין מספיקין בידו לעשות תשובה?" - אומר על כך רבנו הזקן: ואין זה "אחטא ואשוב", אלא אם כן - מתי זה נקרא "אחטא ואשוב", שבשעת החטא ממש הוא סומך על התשובה ולכך חוטא, - כי הוא סומך על ה"תשובה"; ולולא ה"תשובה" - לא היה חוטא. הרי שאותה "תשובה" עליה הוא סומך, היא כאילו

גרמה לו לחטוא, ולכן באמת "אין מספיקין בידו לעשות תשובה". ואילו בענינו, הרי ב"סלח לנו" על ביטול תורה, אין הוא סומך על ה"תשובה" בשעת מעשה החטא; הרי זה רק שהוא נכשל לעתים קרובות בביטול תורה - ועל כך עוזרת לאחר מכן הבקשה של "סלח לנו". כמו שנתבאר במקום אחר: - "ראה אגה"ת פי"א", הרי שמאחר שכל יהודי מוכן למסור את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, אפילו לא לשעה קלה - כה עמוק נוגע יחודם של בני ישראל עם הקב"ה - מספיק חשבון זה שיהודי לא יהיה מוכן להיות נפרד מהקב"ה על-ידי איזו עבירה שהיא, שההימנעות ממנה קשורה בהרבה פחות יסורים מאשר יסורי מיתה; ודאי הדבר, שזה צריך לחזק אותו באומץ ובשמחה, לחפש להתאחד ולהתיחד עם הקב"ה, על-ידי קיום מצוות (עשה), בידעו, שייחוד זה למעלה, הוא נצחי.

יום חמישי כ' שבט

אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה, הנה אם האחד הוא - מתאבק, בעצלות וכבודות, ינצח בקל ויפול, גם אם הוא גבור יותר מהקב"ה - בכל זאת, מפני שהוא נתון בתנועה של עצלות ורשלנות - לא יעורר את כוחותיו, וינוצח בקלות על-ידי החלש ממנו. ככה ממש פנצחון היצר, - שלמרות, שהיצר הטוב חזק מהיצר הרע, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, "מעט אור דוחה הרבה מן החושך", ונוסף על כך גם

ליקוטי אמרים - פרק כו

הקב"ה עוזרו, בכל זאת אי אפשר לנצחו - את היצר הרע, בעצלות וכבודות - כשנתונים בתנועה של עצלות וכבודות,

פרק כו ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה. הנה אם האחד הוא בעצלות וכבודות ינוצח בקל ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו ככה ממש נצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודות

פרק כו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, איך "קרוב הדבר מאד" לכל יהודי, לקיים תורה ומצוות באהבת ה' וביראת ה' - כשהן נוצרות על-ידי התבוננות בגדולתו של הקב"ה, או על-ידי האהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה, הכוללת בתוכה גם את ענין היראה. בפרקים הבאים יסביר רבנו הזקן, וישיא עצות, כיצד להרחיק את כל הדברים המפריעים לעבודת ה', כמו "עצבות" ו"טמטום הלב", שבגללם אין הלב מסוגל לקלוט את רגשות האהבה והיראה.

ברם, כגון דא צריך לאודעי כלל גדול: - בדבר כגון זה, צריך להודיע כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי, כגון שני

- נוסף על הטעמים שעל פי הסוד, לתקון האר"י ז"ל, לומר מזמור זה - פרק נ"א שבתהלים, בו מצויים הפסוקים האמורים, אחר תקון חצות קדם הלמוד, - שלומדים אחרי תיקון חצות: כרי ללמוד בשמחה אמתית בה' הבאה אחר העצב; - של תיקון חצות: שיש לשמחה זו - הבאה אחרי

ה"עצב", יתרון, - לגבי השמחה שאין לפניה, "עצב", כיתרון האור תבא מן החשך דוקא, כמו שכתוב בזהר על פסוק: "וראיתי שיש יתרון להקמה מן הסבלות כיתרון האור כו", עין שם, ודי למכין. - שואל ה"זוהר"²¹ על פסוק זה: האם רק שלמה ראה זאת? מי לא רואה את זה? - וה"זוהר" מסביר: מאחר שעלידי האור המאיר אחרי החושך, מרגישים את היתרון שבאור - שכן, בלעדי החושך, לא יודעים את ערכו המיוחד ויקרותו של האור - כך מיתוסף יתרון בחכמה, על-ידי ה"סכלות" וה"שטות". שמחה זו שמגיעים אליה

אחרי "עצב" אמיתי - היא היא היתרון הבא מן ה"עצב". ואילו ה"עצב" עצמו יש בו משום הפרעה לעבודת ה' ומקרא מלא דבר הכתוב²²: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וגו'", - מגיע על כך העונש המפורט בפסוק, ונודע לכל פרוש האר"י ז"ל על פסוק זה: - האר"י מפרש²³ משמעות פסוק זה: גם כשאדם עובד את ה', אלא שחסרה בעבודתו השמחה והחדוה, מגיעים על כך העונשים החמורים המנויים בפסוק. הרי, שלעבודת ה' מתוך שמחה דוקא יש חשיבות מיוחדת, ואילו העצבות, שהיא היפך השמחה, יש בה משום הפרעה לעבודת ה'. ומאחר שישנם ענינים גשמיים, או ענינים רוחניים, הגורמים דאגות לאדם, ומביאים אותו לעצבות, תוסברנה להלן העצות שישנן כיצד להינצל מביטויי העצבות השונים.

הנמשכות מעצבות וממטום הלב כאבן, כי אם - אפשר לנצח את היצר הרע כשלוחמים נגדו בנריונות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנוד דאגה ועצב בעולם. ומה שכתוב: "ככל עצב יהיה מותר"¹⁶, פרוש שיהיה איזה יתרון ומעלה מזה - מהעצבות - הרי שגם בעצבות יש מן הטוב? - עונה על כך רבנו הזקן: הנה אדרבה, מלשון זה - "יהיה מותר", משמע שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה, רק שייגיע ויבא ממנו איזה יתרון. והנה, - שמד ה"עצב" תבוא השמחה האמתית בה' אלהיו, תבא - השמחה הבאה, אחר העצב האמיתי -

עצבות שיש לה סיבה אמיתית, לעתים מזמנים על עונותיו כמור נפשו ולב נשפר, - כלומר: מעלתה האמיתית של העצבות היא השמחה הבאה אחרי שברון לבו, בעתים מזמנות, בגלל חטאיו. שעל ידי זה - על-ידי שברון לבו, נשפך רוח

הטמאה וסמרא אחרא ומחצה של ברזל - מחיצת הברזל הנוצרת על-ידי חטאיו, המפסקת בינו לאביו שבשמים, כמו שכתוב בזהר¹⁷ על פסוק: "רוח נשפך, לב נשבר וגו"¹⁸, - כיצד מגיעים ל"רוח נשברה" - כיצד נשברת רוחה של ה"סטרא אחרא"? - על-ידי "לב נשבר", ומאחר שעלידי מרירות אמיתית ולב נשבר, נשברת רוח הטומאה, ונעלמת מחיצת הברזל שבינו לבין הקב"ה - משום כך דוקא, באפשרותו להגיע, לאחר מכן, לשמחה אמיתית - ובלשון ה"תניא": ואז יקום בו רישיה דקרא - מה שכתוב כמה פסוקים לפני הפסוק "זבחי אלקים רוח נשברה": "תשמיעני ששון ושמחה"¹⁹ וגו', השיבה לי ששון ישעך, ורוח נריבה וגו"²⁰. - שמחה זו אליה הוא מגיע אחרי ה"עצב האמיתי" - בה טמונה המעלה, אבל לא בעצבות עצמה. וזהו מעם הפשוט

ליקוטי אמרים - פרק כו

הנמשכות מעצבות וממטום הלב כאבן כ"א בזריות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנוד דאגה ועצב בעולם. ומ"ש בכל עצב יהיה מותר פי' שיהיה איזה יתרון ומעלה מזה הנה אדרבה מלשון זה משמע שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה רק שייגיע ויבא ממנו איזה יתרון והיינו השמחה האמתית בה' אלהיו הבאה אחר העצב האמיתי לעתים מזמנים על עונותיו כמור נפשו ולב נשבר שע"י זה נשברה רוח הטומאה וס"א ומחיצה של ברזל המפסקת בינו לאביו שבשמים כמ"ש בזהר ע"פ רוח נשברה לב נשבר וגו' ואזי יקום בו רישיה דקרא תשמיעני ששון ושמחה וגו' השיבה לי ששון ישעך ורוח נריבה וגו' וזהו מעם הפשוט לתיקון האר"י ז"ל לומר מזמור זה אחר תיקון חצות קודם הלימוד כדי ללמוד בשמחה אמיתית בה' הבאה אחר העצב שיש לשמחה זו יתרון כיתרון האור הבא מן החשך דוקא כמ"ש בזהר על פסוק וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסבלות כיתרון האור כו' ע"ש וד"ל ומקרא מלא דבר הכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וגו' ונודע לכל פי' האר"י ז"ל על פסוק זה:

16. משלי יד, כג. 17. ראה לעיל בפרק י"ז על אותו פסוק. 18. תהלים נא, יט. 19. תהלים נא, י. 20. שם, נא, יד. 21. ח"ג מז, ב. 22. דברים כח, מז. 23. הובא בשלי"ה י' מאמרות מאמר ג' ד' (מט, א).

יום שישי כ"א שבט

יותר, שאינו יכול לבוא עתה לידי ביטוי גלוי של טוב מורגש. וְלִכְּן אָמְרוּ רַבֵּי לֵיל בֵּי הַשְּׁמַחִים בְּיָסוּרִים - עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר²⁸: - שְׂכָרְם יִהְיֶה: וְאוֹהֲבֵי כִצְאָת הַשְּׂמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ, - שְׂכָן, הַשְּׂכָר הוּא הַרִי תַמִּיד בְּצוּרָה שֶׁל "מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה", - אִיזוֹ שֵׁיכוֹת, אִיפּוֹא,

יש ל"כצאת השמש בגבורתו", כשכר לאלה ששמחים ביסוריהם? ומדוע הם נקראים "אוהביו" של הקב"ה? - אלא בהתאם למזה שלמדנו, שהיסורים באים מעולם נסתר ועליון יותר, מ"עלמא דאתכסיא", משם, אין ה"טוב" יכול לבוא בצורה גלויה בעולם-הזה, כי אם דוקא בלבוש של יסורים, שבעיני בשר של

האדם נראים כרעה - הדברים מוסברים כך: מדוע שמחים אנשים אלה ביסורים? - מפני שאהבתם להקב"ה היא גדולה כל כך, שהיותם קרובים אל הקב"ה, יקר להם יותר מחיי העולם-הזה - וקירבה להקב"ה קיימת במדה גדולה יותר ב"עלמא דאתכסיא", ובענין היסורים הבאים משם. הרי, שאין הם מתחשבים בלבוש החיצוני, הנראה כלא-טוב, והעיקר בעיניהם הוא הפנימיות - ההשפעה של "עלמא דאתכסיא". לכן, גם שחרם יהיה: "כצאת השמש בגבורתו". שכן, שם הוי" נקרא "שמש", כמו שכתוב: "כי שמש ומגן הוי' אלקים", כשם שהשמש צריכה ל"מגן" שיסתיר עליה, ובלעדיו אי אפשר לקבל את אורה - כך גם שם הוי', הנקרא "שמש", צריך ל"מגן", ל"לבוש", שיסתיר את ההשפעה שמשם הוי', וזאת כדי שיהיה אפשר לנבא לקבל את ההשפעה שמשם הוי'. אך סדר זה הוא רק עתה, בעולם-הזה, ואילו לעתיד לבוא יתגלה שם הוי' עצמו בלי לבוש. ומחמת העובדה, שאנשים אלה השמחים ביסורים, אינם מתחשבים ב"לבוש" החיצוני, אלא יקר בעיניהם, ה"עיקר" וה"פנימיות", היינו, ההשפעה משם הוי' - יהיה גם שחרם, "מדה כנגד מדה", שתתגלה להם ה"פנימיות", ההשפעה משם הוי' בלי לבוש. זו המשמעות של "כצאת השמש בגבורתו", כמו "שמש הוי'" המאיר בכל תוקפו, בלי לבוש. וכך אומר רבנו הזקן להלן: כִּי

והנה, עצה היעוצה לטהר לבו מכל עצב ונדנדוד דאנה ממלי דעלמא, - מענינים גשמיים, ואפלו - הדאגות בגלל בני חיי ומזוני, - כשחסר לאדם בענינים אלה, הוא מתמלא, באופן טבעי, בדאגה ובעצבות. והעצה לכך היא: מודעת זאת לבל - ידוע הדבר

לכל אחד, מאמר ר' ל²⁴: "בשם שמכרך על הטובה כו", - כך מברך על הרעה. ופרשו פנמרא: - שאין הכוונה לברך אותה ברכה גם על הטובה וגם על הרעה, שכן הברכה על הטובה היא: "הטוב והמטיב, ועל הרעה: "דיין האמת". אלא, משמעות המלה "כשם" היא: "לקבולי בשמחה", - לקבל את

הרעה באותה מדה של שמחה, כמו שמחת הטובה הנגלית ונראית, כי גם זו - גם האירועים הרעים, הם לטובה, רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר, - האדם המסתכל בעיני בשר, אינו יכול לראות את הטוב הגלום באירועים אלה. וכל כך למזה? כי היא - הטוב הגלום באירועים רעים אלה, הוא מ"עלמא דאתכסיא" - מעולם רוחני נסתר ונעלה יותר, שלמעלה מ"עלמא דאתגליא", - שלמעלה מהעולם הרוחני הגלוי, ממנו באה ההשפעה לאותם דברים שגם עיני הבשר יכולות לראות את הטוב שבהם, שהוא - ה"עולם הגלוי" מייצג את ההשפעה של ו"ה - האותיות ו' ה', משם הו"ה פרוך-הוא, - שם הוי' מורכב הרי מארבע אותיות: י"ה ו"ה, ומשתי האותיות האחרונות "ו" ה" של שם הוי', מקבלים העולמות הגלויים, "עלמא דאתגליא", את השפעתם וחיותם, ו"עלמא דאתכסיא" - העולמות המכוסים, הוא י"ה, - מייצגים את שתי האותיות הראשונות "י"ה" שמשם הוי'²⁵, וזהו שכתוב²⁶: "אשרי הנבר אשר תיפרנו י"ה ונו". - נזכרות בפסוק זה רק שתי האותיות הראשונות י"ה שמשם הוי', שכן, היסורים באים מ"ה שמשם הוי', ומפני שהם באים מעולם נסתר ועליון יותר - אין האדם מסוגל לראות בעיני הבשר שלו את ה"טוב" שבהם. אך לאמיתו של דבר, יסורים אלה הם גם כן לטובה. אדרבה: ה"טוב" האמור, עמוק

24. ראה ברכות פרק ט', משנה ה'. 25. ב"אגרת התשובה", פרק ד', מוסבר, שארבעת האותיות של שם הוי' מכוונות וכוללות עשר הספירות (חכמה, בינה, דעת, חסד, גבורה וכו'): ה"ו"ד" של שם הוי', שתבניתו כנקודה, רומזת על ספירת החכמה, חכמתו של הקב"ה, כפי שהיא בהתעלמות, לפני שהיא באה בהרחבת ההבנה. אחרי שחכמתו של הקב"ה באה בהרחבה ובהתגלות של הבנה והשגה - בינה - היא מרומזת באות "הא". אות זו כוללת בתבניתה התפשטות לאורך ולרוחב. ברם, גם התגלות זו של "בינה", היא רק לגבי "עלמין סתמיין" - "עלמא דאתכסיא" (עולמות מכוסים) - זאת אומרת, שה"ו"ד" וה"הא" של שם הוי' (מוחין בכלל הם לא בשביל הזולת), שייכות ל"עלמא דאתכסיא" בלבד. לאחר מכן, כשההשפעה של חכמתו ובינתו של הקב"ה, באה למטה גם ב"עלמין דאתגליין" - העולמות הגלויים (המתוארים כאן כ"עלמא דאתגליא") - היא מרומזת באותיות "ואו" ו"הא" (אחרונה). וזהו למשל כאדם שרוצה לגלות חכמתו לזולת בדיבור. בראש ובראשונה ישנה ההמשכה, הירידה, מלמעלה למטה (בהתאם לריחוק שבין דיבור לשכל) - ולכן רומזת האות "ו", שתבניתה, קו ישר וארוך מלמעלה למטה. ה"ואו", במספר שש, רומזת גם על ששת מדותיו הקדושות של הקב"ה (חסד, גבורה, תפארת וכו'), שעל ידן באה השפעת השכל עד למדת מלכות - דיבורו של הקב"ה - וזה מרומז באות "הא" של שם הוי' : "הא" - במספר חמש - רומזת על מקור הדיבור, המבוסס על חמש "מוצאות הפה", אחה"ע מהגרין וכו', ומ"מלכות" (בהשפעת המדות) נוצרים כל הנבארים של "עלמא דאתגליא", של העולמות הגלויים. הרי, ש"ואו" ו"הא" (האחרונה) של שם הוי' שייכות ל"עלמא דאתגליא". 26. תהלים צד, יב. 27. יומא כג, א. 28. שופטים ה, לא.

השמחה - מהיסורים, היא מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי העולם הזה, כדכתיב: "כי טוב הסודך מחיים וגו'", וקרבת ה' - הקירבה אל ה', היא ביתר שאת ומעלה לאין קץ בעלמא דאתכסיא, כי שם ב"עלמא דאתכסיא" חביון עזו ויושב בסתר עליון ועל כן זוכה לצאת השמש בנבורתו לעתיד לבא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה בו בעוה"ז ולעתיד תתגלה מכוסיה דהיינו שאז יתגלה עלמא דאתכסיא ויזרח בגילוי רב ועצום לכל החוסים בו בעוה"ז ומסתופפים בצלו של החכמה שהוא בחי' צל ולא אורה וטובה נראים וד"ל:

מסוגלות להרגיש בו - אפשר לאדם לצאת מדאגותיו ומעצבותו הבאות עליו עלידי היסורים מענינים גשמיים.

השמחה - מהיסורים, היא מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי העולם הזה, כדכתיב: "כי טוב הסודך מחיים וגו'", וקרבת ה' - הקירבה אל ה', היא ביתר שאת ומעלה לאין קץ בעלמא דאתכסיא, כי שם ב"עלמא דאתכסיא" חביון עזו ויושב בסתר עליון ועל כן זוכה לצאת השמש בנבורתו לעתיד לבא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה בו בעוה"ז ולעתיד תתגלה מכוסיה דהיינו שאז יתגלה עלמא דאתכסיא ויזרח בגילוי רב ועצום לכל החוסים בו בעוה"ז ומסתופפים בצלו של החכמה שהוא בחי' צל ולא אורה וטובה נראים וד"ל:

מסוגלות להרגיש בו - אפשר לאדם לצאת מדאגותיו ומעצבותו הבאות עליו עלידי היסורים מענינים גשמיים.

ליקוטי אמרים - פרק כו

אומר ואוהביו כצאת השמש בנבורתו כי השמחה היא מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי העוה"ז כדכתיב כי טוב הסודך מחיים וגו' וקרבת ה' היא ביתר שאת ומעלה לאין קץ בעלמא דאתכסיא כי שם חביון עזו ויושב בסתר עליון ועל כן זוכה לצאת השמש בנבורתו לעתיד לבא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה בו בעוה"ז ולעתיד תתגלה מכוסיה דהיינו שאז יתגלה עלמא דאתכסיא ויזרח בגילוי רב ועצום לכל החוסים בו בעוה"ז ומסתופפים בצלו של החכמה שהוא בחי' צל ולא אורה וטובה נראים וד"ל:

מסוגלות להרגיש בו - אפשר לאדם לצאת מדאגותיו ומעצבותו הבאות עליו עלידי היסורים מענינים גשמיים.

שבת קודש כ"ב שבט

שלאחר מכן יוכל למשוך אותם לתאוות. שאם לא כן, - אם אין כאן השפעת היצר הרע, מאין באה לו עצבות אמיתית מהמת אהבת ה' או יראתו באמצע עסקיו. - שכן, עצבות אמיתית היא התבטאות הבאה מחמת אהבת ה' ויראת ה': האהבה והפחד מהקב"ה מביאות את האדם לשברון רוח בגלל מצבו הרוחני, דבר המרחק אותו מהקב"ה. שברון רוח כזה בא לאדם כשהוא עוסק בענינים רוחניים, כשהאהבה והיראה באות אצלו לידי התבטאות, ולא בשעה שהוא עוסק בענינים גשמיים. הרי שהעצבות האמורה איננה אמיתית, כי אם תחבולת היצר הרע - ועליו להיפטר ממנה. והנה, בין שנפלה לו העצבות בשעת עבודה ה' - בשעה שהוא עוסק בתלמוד תורה או בתפלה, ובין שנפלה לו שלא בשעת עבודה ה' - אלא כשהוא עוסק בענינים גשמיים, זאת לעצבות אמיתית, אפילו - לא, לדאגת עונות חמורים חס ושלום, רק לזאת צריך קביעות עתים ושעת הכפשר ביושב תדעת, להתבונן בגדלת ה' אשר חטא לו, כדי שיעל ויהי לבו נשבר באמת

אך העצבות ממילי דשמיא - העצבות הבאה עליו בגלל מצבו הרוחני שאינו כמו שצריך, צריך לשית עצות בנפשו לפטר ממנה, - עליו לחפש עצות איך להיפטר מעצבות זו. אין צריך לומר בשעת עבודה, - אם העצבות באה עליו בשעה שהוא לומד או מתפלל, עליו בודאי לחפש עצות כיצד להיפטר ממנה, שצריך לעבד ה' בשמחה ובטוב לבב, - שכן, עצבות, גם אם היא באה בגלל מעמדו ומצבו הרוחני, מפריעה בעבודת ה' שצריכה להיות בשמחה. אלא אפילו מי שהוא בעל עסקים ודרך ארץ, - עיסוקו היום-יומי אינו בעבודת ה', בתורה ובדומה, אם נופל לו עצב ודאגה ממילי דשמיא - בגלל עניני הרוחניים, בשעת עסקיו - בשעה שהוא מתעסק בעניניו הגשמיים - כדו"ע - ברור הדבר, שהוא תחבולת היצר, - המכניס אותו בעצבות כאילו בגלל ענינים רוחניים, זאת כדי להפילו אחר כך בתאוות חס ושלום, כדו"ע, - כי, טבע הנפש לחפש לעצמה "עונג", ולא להיות נתונה ברגש של עצבות, ולכן משתדל היצר הרע להכניס בבני ישראל נמיכות רוח, ולו בגלל ענינים רוחניים, כדי

יְהִי לְבוֹ שֶׁנֶּשֶׁבַר בְּאַמֶּת בְּמִרְרוֹת אֲמִתִּית, - וכפי שיוסבר להלן, מרירות היא רגש האוצרת בקרבה "חיות", ולא עצבון סתם; וְכַמְבָּאָר עַתָּה זֶה בְּמָקוֹם אַחֵר. וְשֵׁם נִתְּבָאָר גַּם בְּגוֹ, כִּי מִיָּד אַחֵר שֶׁנֶּשֶׁבַר לְבוֹ בְּעֵתִים קְבוּעִים הֵם - אִזִּי יִסֵּר הָעֵצֶב מִלְּבוֹ

לְגַמְרִי, וַיֵּאֱמִין אֲמוּנָה שְׁלֵמָה כִּי ה' הָעֵבִיר חֲטָאתוֹ וְרַב לְסַלַּח. -

באדם קיים הבל: אם חוטאים נגדו פעם אחת או פעמיים – בקל ימחול על כך, ואילו אם חוטאים נגדו הרבה פעמים – קשה לו למחול. אבל, הקב"ה הוא

"רב לסלוח" והוא מוחל וסולח גם אם האדם חוטא נגדו הרבה פעמים. אמונה זו ובטחון זה שהקב"ה מחל לו – יוצרים באדם את רגש השמחה והחדוה; וְזוֹ הִיא הַשְּׂמֵחָה הָאֲמִתִּית בְּה' הַפְּאָה אַחֵר הָעֵצֶב, כְּנֻזָּר לְעֵיל: - שמעלת העצבות, היא זו בלבד, שאחריה מגיעים לשמחה גדולה יותר; הרי, שגם בזמנים הקבועים, ובאופן של עצבות אמיתית – עליו להשתדל לצאת מיד מאותה עצבות, ולהגיע לשמחה אמיתית.

בהקשר למה שלמדנו בפרק זה, אודות ה"שמחים ביסורים", אלה שמקבלים את היסורים מתוך שמחה – מן הראוי להוסיף סיפור קצר,

מהמגיד ממזריטש עם הרבי רבי זושא, זכותם תגן עלינו:

יהודי אחד בא אל המגיד ממזריטש ובקשת עצה בפיו, כיצד לקבל יסורים באהבה ובשמחה. הפנה אותו המגיד ממזריטש אל תלמידו הצדיק רבי זושא מאניפאלי.

כשאותו יהודי שאל ובקש עצתו של רבי זושא, הסתכל עליו רבי זושא בתמיהה ואמר לו: אצלי אתה שואל, איך לקבל יסורים באהבה? – כיצד אני יכול לדעת זאת, כשאף פעם בחיי לא סבלתי יסורים...

תשובה זו ענה רבי זושא,

בשעה שעברו עליו יסורים רבים.

ואכן, לכך באמת התכוון המגיד ממזריטש בשלחו את היהודי אל רבי זושא: רבי זושא היה כל כך שמח ביסורים, שמלכתחילה לא הרגיש שאלה הם יסורים, הוא הרגיש רק ב"טוב" שבהם. ולכן אמר שמימיו לא סבל יסורים.

אלא, אחרי כל המעלות וה"טוב" שישנם ביסורים, אנו מבקשים מהש"ת, שה"טוב" שהוא נותן לנו, יהיה – כלשונו של הרבי שליט"א – "טוב הנראה והנגלה" – טוב שאנו יכולים לחוש אותו ולראותו בעינים שלנו.

ליקוטי אמרים - פרק כו

במרירות אמיתית וכמבואר עת זו במ"א ושם נתבאר ג"כ כי מיד אחר שנשבר לבו בעתים קבועים ההם אזי יסיר העצב מלבו לגמרי ויאמין אמונה שלמה כי ה' העביר חטאתו ורב לסלוח וזו היא השמחה האמיתית בה' הבאה אחר העצב כנ"ל:

ה'תש"ג

טז שבט

יום שישי

שיעורים. חומש: בשלח, ששי עם פירש"י.
 תהלים: עט"ב.
 תניא: וכל הצמצומים . . . חשיב ממש.

יום

ראשון

אאמו"ר אמר: צווישען קעלט און כפירה איז גאָר א דינע מחיצה. עס שטעהט כי ה' אלקיך
 אש אוכלה הוא, אלקות איז פלאם פייער, לערנען און דאווענען בעדארף מען מיט התלהבות הלב,
 אז כל עצמותי תאמרנה די דברי ה' אין תורה ותפלה.

תרגום חפשי

אאמו"ר אמר: בין קרירות לכפירה ישנה מחיצה דקה מאוד. כתוב: "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", אלוקות היא
 שלהבת אש, יש ללמוד ולהתפלל מתוך התלהבות הלב, ש"כל עצמותי תאמרנה" את דברי ה' בתורה ותפלה.

ה'תש"ג

יז שבט, שבת שירה

שבת

עומדין בעת קריאת השירה.
 הפטורה: ודבורה אשה נביאה.

שיעורים. חומש: בשלח, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: פג"ז.
 תניא: פרק כב. רק . . . תמיד.

יום

שני

עס איז א מנהג צו עסען שווארצע קאשע [ישנו מנהג לאכול דייסה שחורה].

שבת בשלח שנת תרכ"א אמר הצ"צ המאמר ראו כי ה' הנדפס בלקו"ת. וסיפר אח"כ לבנו
 אאזמו"ר: שבת בשלח שנת תקס"ה אמר אאזמו"ר זה המאמר. אח"כ קרא אותי וסיפר לי, אשר
 בשנת תקס"ט בהיותו במעזריטש, קרא אותו הה"מ לחדרו וא"ל: שבת בשלח שנת תקט"ז אמר
 הבעש"ט מאמר ע"פ וישב הים לפנות בקר לאיתנו, לתנאו כמארז"ל. בשנת תקכ"א (שנה אחרי
 הסתלקות הבעש"ט) היה אצלי - המשיך דבריו הה"מ - רבי (הבעש"ט) ואמר המאמר והוסיף
 ביאור בענין עושין רצונו - ולא דברו - של מקום. והיום היה אצלי מורי לחזור המאמר. ואמר
 הה"מ המאמר לפני אדמוה"ז, והוסיף ביאור בענין גנאי נהרא שזהו כענין קריעת ים סוף.
 וסיים הצ"צ: היום היו אצלי הבעש"ט, הה"מ ואאזמו"ר, וכל אחד אמר לי המאמר בסגנונו.
 - כעבור איזה שעות קרא הצ"צ את אאזמו"ר עוד הפעם ואמר לפניו ביאור על המאמר.

ה'תש"ג

יח שבט

יום ראשון

שיעורים. חומש: יתרו, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: פח"ט.
 תניא: פרק כג. ועם . . . כחה בעולמות.

יום

שלישי

הצ"צ ספר לבנו אאזמו"ר, אשר הדרוש ומראיהם ומעשיהם - תורה אור פ' יתרו - הוא דרוש
 הראשון שאמר הרב המגיד ממעזריטש בשעת קבלו את הנשיאות - חג השבועות תקכ"א, - כפי
 אשר שמעו רבינו הזקן מפי הרמ"מ מהארדאק - בעל פרי הארץ - שהי' באותו מעמד, רק
 שרבינו ביאר הדרוש ע"פ סגנונו.

יום שני

יט שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.

תניא: ולכן נקרא' . . . 56 כגוף לנשמה.

מצות עשה הראשונה, ובל' הרמב"ם "לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא כו' וידיעת דבר זה מ"ע וכמ"ש אנכי ה"א", היא מצות המוח והשכל, והיינו דהגם דכל אחד ואחד מישראל הוא מאמין בה' באמונה פשוטה ולבבו תמים עם ה', חובת המוח והשכל להביא אמונה זו בידיעה והשגה. וזהו "לידע שיש שם מצוי ראשון", ער זאָל דאָס וויסען [שיידע זאת] בהשגה והבנה דוקא. וכמ"ש דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם, וכתוב: וידעת היום גו'.

יום

רביעי

יום שלישי

כ שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צז"קג.

תניא: וכן הלבוש . . . 56 ימיהם.

אאמו"ר כותב באחד ממכתביו: על פי הגהות אשר"י – נטילת ידים לסעודה ג' פעמים רצופות, כן הי' עושה אאמו"ר – (מהר"ש נ"ע) – ומניח משפיעה הג' מעט מים בכף ידו השמאלית ובוה משפשף שתי ידיו.

יום

חמישי

יום רביעי

כא שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.

תניא: אך המחשבה . . . "כט" כפקודין.

חובת נשי ובנות החסידים יחיו לעמוד בשורה ראשונה בכל מפעל של חזוק הדת והיהדות בכלל, ובפרט בענין טהרת המשפחה. ועליהם לארגן חברת בנות החסידים לחזק כל דרכי החסידים בעניני הדרכה וחינוך כמו שהי' בבתי החסידים מאז ומקדם.

יום

שישי

יום חמישי

כב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קז.

תניא: ומאחר שרצון . . . בלא"ה.

עס זיינען דא צווייערליי חוקים: (א) א געזעץ וועלכער שאַפט לעבען (ב) א געזעץ וועלכער ווערט באשאפען פון לעבען. מענשליכע געזעצען זיינען געשאפען פון לעבען, דערפאר זיינען זיי אין יעדער לאַנד פארשידען, לויט די תנאים פון לאנד. תורת ה', איז דער ג־טליכער געזעץ וועלכער שאַפט א לעבען. תורת ה' איז תורת אמת, די תורה איז אין אלע ערטער און אין אלע צייטען גלייך, תורה איז נצחית.

שבת

קודש

תרגום חפשי

קיימים שני סוגי חוקים: (א) חוק שיוצר חיים. (ב) חוק שנוצר מהחיים. חוקי אנוש נוצרו מתוך החיים ולכן הם שונים בכל מדינה, לפי תנאי המדינה. תורת ה', היא חוק האלקי שיוצר חיים. תורת ה' היא תורת אמת, התורה היא בכל מקום ובכל זמן וזה, התורה היא נצחית.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ז כ"ב שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות קרבן פסח פרק ו

א. איזה הוא טמא שנגדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר מפני טמאתו, כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהם ביום ארבעה עשר - הרי זה טובל, ושוחטין עליו אחר שיטבל, ולערב כשיעריב שמשו, אוכל את הפסח.

ב. טמא מת שחל שביעי שלו [- יום טהרתו] להיות בארבעה עשר - אף על פי שטבל והזה עליו, והרי הוא ראוי לאכל קדשים לערב - אין שוחטין עליו, אלא נדחה לפסח שני, שנאמר: "ויהי אנשים, אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" - מפי השמועה (מסורת ממש רבינו) למדו, ששביעי שלהם היה, ועל זה שאלו, אם ישחט עליהם והם יאכלו לערב, ופרש שאין שוחטין עליהם. במה דברים אמורים? בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן [אם נטמא]; אבל אם היה טמא בשאר טמאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבל ויהיה עליו, וכשיעריב שמשו אוכל פסחו.

ג. זב שראה שתי ראיות [של זיבה], וספר שבעת ימים וטבל בשביעי - שוחטין עליו, והוא אוכל לערב; ואם ראה זוב אחר שנוק הדם, הרי זה פטור מלעשות פסח שני. [וכן [אשה שראתה דם, ודינה -] שומרת יום [טהור] כנגד יום [הטמא] - טובלת ביום השמור [- הטהור], כמו שבארנו בביאות אסורות, ושוחטין עליה, והיא אוכלת לערב; ואם ראתה דם אחר שנוק דם הפסח, פטורה מלעשות פסח שני. ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה - שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני, ואינה ראויה לאכל קדשים עד ליל תשיעי.

ד. מחסרי כפורים [נטמאים שנטהרו וטרם הביאו קרבן] שחל יום הבאת קרבנותיהם בארבעה עשר - שוחטין עליהם ומקריבין קרבנותיהם בארבעה עשר, בין קדם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו; ואוכלין פסחיהם לערב. ואין שוחטין עליהם, עד שיקסרו קרבנותיהם לבית דין - שפא יפשעו, ולא יקריבו אותם.

ה. מצרע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר, וראה קרי [- ונטמא] בו ביום - הרי זה טובל, ונקנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו. ואף על פי שטבול יום [- טמא שיטהר בערב] אסור להפנס לעזרת נשים, הואיל ואסורו להפנס שם מדבריהם [של חכמים], כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש, ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו - יבוא עשה שיש בו פרת, וידחה אסור של דבריהם.

ו. טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת, אין מזין

עליו אלא למחר; ואפלו חל שביעי שלו להיות בשלשה עשר בניסן, והוא שבת - ידחה ליום ארבעה עשר, ומזין עליו; ואין שוחטין עליו כמו שבארנו, אלא ידחה לפסח שני. והלא אסור היתה בשבת משום שבות [איסור חכמים], והפסח בכרת, והיאף יעמידו דבריהם במקום פרת? מפני שביום שהוא אסור בהזיה משום שבות [- יום השבת], אינו זמן הקרבן שחייבין עליו פרת; לפיכך יעמידו דבריהם במקומם, אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמד במקום פרת.

ז. ישראל ערל שפול בערב הפסח, שוחטין עליו אחר שפול. אבל גר שנתגיר ביום ארבעה עשר, ומל וטבל - אין שוחטין עליו, שאינו אוכל לערב; והרי הוא כפורש מן הקרבן [- כנוגע במת], שצריף שבעת ימים ואחר כך יטהר - גזרה, שפא יטמא גר זה למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר, ויטבל ויאכל לערב, ויאמר: 'אשתקד כף עשו לי ישראל כשמלתי: טבלתי, ואכלתי לערב'. והלא גזרה זו מדבריהם, והפסח בכרת, והיאף יעמידו דבריהם במקום פרת ביום הקרבן, שהוא יום ארבעה עשר? מפני שאין הגר מתחייב במצוות, עד שימול ויטבל, ואינו טובל עד שירפא מן המילה, כמו שבארנו בענין הגרות; לפיכך יעמידו דבריהם במקום זה - שהרי זה המל יש לו שלא לטבל עד שיכריא, ולא יבוא לידי חיוב כפל.

ח. מי שבא בבית הפרס [שדה שהיה בו קבר - ונחרש], הרי זה מניפח [העפר] והולך; ואם לא מצא עצם, ולא נטמא - שוחט ואוכל פסחו, ואף על פי שהלך בבית הפרס; שטמאת בית הפרס מדבריהם, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת, ולא יעמידו דבריהם במקום פרת, כמו שבארנו; וכן בית הפרס שגדוש [- הקבר בגלי אדם], טהור לעושה פסח.

ט. האונן, ראוי לאכל הפסח לערב. מפני שאנינות לילה מדבריהם, לא יעמידו דבריהם בדבר זה במקום פרת, אלא שוחטין עליו, וטובל, ואחר כך אוכל, כדי שיפירש מאנינותו, ולא יסיח דעתו [- אולי נטמא בזמן אנינותו]. במה דברים אמורים? שמת לו המת אחר חצות, שפכר נתחייב בקרבן פסח. אבל אם מת לו המת קדם חצות - אין שוחטין עליו, אלא ידחה לשני; ואם שחטו עליו, ונרקו הדם - טובל ואוכל לערב. מת לו מת בשלשה עשר, וקברו בארבעה עשר - הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם [של חכמים], ואינו תופס לילו מדבריהם; לפיכך, שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים. ויום שמועה [- שמע שמת קרובו, בתוך ל' יום ממייתתו] ויום לקוט עצמות [מקברי הוריו, לקבר אחר], הרי הוא ביום הקבורה; לפיכך, מי שלקטו לו עצמות מתו ביום ארבעה עשר, או ששמע שמת לו מת - שוחטין עליו, וטובל ואוכל בקדשים לערב.

יא. מי שהיה חופר בגל [מפולת אבנים] לכקש [לחפש] על המת - אין שוחטין עליו; שמה ימצא שם מת בגל, והרי הוא טמא בשעת שחיטה. שחטו עליו, ולא נמצא שם מת - הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שנורק הדם - אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם, כגון שהיה גל עגל [- וודאי כולו היה מעל המת] - הרי זה חיב בפסח שני; ואם ספק הדבר, ושמה לא היה עומד על הטמאה בשעת זריקה, ולא נטמא אלא אחר זריקה - הרי זה פטור מפסח שני.

יב. מי שעבר בדרך, ונמצא [לאחר שעבר] מת משכב לרחבה של דרך - אם היה המת טמאת התהום [- שלא ידעו על הימצאו שם מעולם], אף על פי שהוא טמא לתרומה, הרי זה טהור לפסח, ושוחט ואוכל פסחו. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום, טהור לפסח; ואף על פי שהמת שלם, והוא מן הקצה אל הקצה [וודאי שעבר מעליו] - הרי זה עושה פסחו, עד שיגיד בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים? בשעה מהלך ברגליו, שהרי אפשר שלא יגע. אבל אם היה רוכב, או טוען משא - הרי זה טמא, אף על פי שהיא טמאת התהום; לפי שאי אפשר שלא יגע, ושלא יסיט, ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות נזירות.

יג. מי שנטמא במת, והיה [עליו מאפר הפרה, בימין] שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום, ולא ידע, ועשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בשעת זריקה, ונמצא שם מת בגל, והרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שנורק הדם - אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם, כגון שהיה גל עגל [- וודאי כולו היה מעל המת] - הרי זה חיב בפסח שני; ואם ספק הדבר, ושמה לא היה עומד על הטמאה בשעת זריקה, ולא נטמא אלא אחר זריקה - הרי זה פטור מפסח שני.

יד. מי שנטמא במת, ונמצא [לאחר שעבר] מת משכב לרחבה של דרך - אם היה המת טמאת התהום [- שלא ידעו על הימצאו שם מעולם], אף על פי שהוא טמא לתרומה, הרי זה טהור לפסח, ושוחט ואוכל פסחו. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום, טהור לפסח; ואף על פי שהמת שלם, והוא מן הקצה אל הקצה [וודאי שעבר מעליו] - הרי זה עושה פסחו, עד שיגיד בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים? בשעה מהלך ברגליו, שהרי אפשר שלא יגע. אבל אם היה רוכב, או טוען משא - הרי זה טמא, אף על פי שהיא טמאת התהום; לפי שאי אפשר שלא יגע, ושלא יסיט, ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות נזירות.

טו. מי שנטמא במת, ונמצא [לאחר שעבר] מת משכב לרחבה של דרך - אם היה המת טמאת התהום [- שלא ידעו על הימצאו שם מעולם], אף על פי שהוא טמא לתרומה, הרי זה טהור לפסח, ושוחט ואוכל פסחו. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום, טהור לפסח; ואף על פי שהמת שלם, והוא מן הקצה אל הקצה [וודאי שעבר מעליו] - הרי זה עושה פסחו, עד שיגיד בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים? בשעה מהלך ברגליו, שהרי אפשר שלא יגע. אבל אם היה רוכב, או טוען משא - הרי זה טמא, אף על פי שהיא טמאת התהום; לפי שאי אפשר שלא יגע, ושלא יסיט, ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות נזירות.

טז. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בנטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה [ממשה רבינו]. אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה [- שידע אדם על הימצאה], חיב בפסח שני.

יז. מי שנטמא במת, והיה [עליו מאפר הפרה, בימין] שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום, ולא ידע, ועשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בנטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני; שבין שטבל בשביעי, פסקה טמאה הראשונה. אבל אם נטמא בטמאת התהום בששית לטמאתו, ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חיב בפסח שני; שחזקת הטמא טמא, עד שיהיה טהור ודאי - שרגלים לדבר [- מסתבר שוודאי נטמא].

יח. מי שנטמא במת, והיה [עליו מאפר הפרה, בימין] שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום, ולא ידע, ועשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בנטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני; שבין שטבל בשביעי, פסקה טמאה הראשונה. אבל אם נטמא בטמאת התהום בששית לטמאתו, ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חיב בפסח שני; שחזקת הטמא טמא, עד שיהיה טהור ודאי - שרגלים לדבר [- מסתבר שוודאי נטמא].

הלכות קרבן פסח פרק ז

א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון - אם היו מעוט הקהל, הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת, או שהיו הכהנים או פלי השרת [כלי המקדש] טמאים טמאת מת - אינם נדחין, אלא יקריבו כלם הפסח בטמאה, הטמאים עם הטהורים, שגאמר: "וזהו אנשים, אשר היו טמאים לנפש אדם" - יחידים נדחים, ואין הצבור נדחה. ודבר זה - בטמאת המת בלבד, כמו שבארנו בביאת המקדש.

ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלם עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמם בטרה, והטמאים עושין לעצמם בטמאה, ואוכלין אותו בטמאה.

א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון - אם היו מעוט הקהל, הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת, או שהיו הכהנים או פלי השרת [כלי המקדש] טמאים טמאת מת - אינם נדחין, אלא יקריבו כלם הפסח בטמאה, הטמאים עם הטהורים, שגאמר: "וזהו אנשים, אשר היו טמאים לנפש אדם" - יחידים נדחים, ואין הצבור נדחה. ודבר זה - בטמאת המת בלבד, כמו שבארנו בביאת המקדש.

ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלם עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמם בטרה, והטמאים עושין לעצמם בטמאה, ואוכלין אותו בטמאה.

כלי מִגֵּב כְּדֵי שֶׁתִּשְׁלַט בוֹ הָאוּר, צוֹלֵין עֲלָיו. וְאֵין צוֹלֵין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוּד שֶׁל מִתְכַּת - שֶׁהָרִי הַשִּׁפּוּד חָם בְּלוֹ, וְצוֹלֵה מְקוֹמוֹ -] וּנְמַצָּא, נְצִלָה מִחוּס הַשִּׁפּוּד וְלֹא מִהֶאֱשׁ.

י. הַסִּיק אֶת הַתְּנּוּר, וְגִרְף אֶת כָּל הָאֵשׁ, וְתִלְהוּ בַתְּנּוּר, וְצִלְהוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר, שְׂאִין זֶה צָלִי אֵשׁ. חֲתָכוּ וְצִלְהוּ עַל גְּבֵי גְחָלִים, הָרִי זֶה צָלִי אֵשׁ. צִלְהוּ עַל גְּבֵי סִיד אוֹ חֲרֹסִית [מִין סִיד] אוֹ חֲמִי טְבֻרְהָ - הָרִי זֶה אֲסוּר; שְׂאִין זֶה צָלִי אֵשׁ. כִּיצַד צוֹלֵין אוֹתוֹ? וְתוֹכְבוּ מִתּוֹךְ פִּי עַד בֵּית נִקְבוֹתוֹ [אֲחֻרָיו] בְּשִׁפּוּד שֶׁל עֵץ, וְתוֹלֵה אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַתְּנּוּר, וְהָאֵשׁ לְמַטָּה. וְתוֹלֵה כְרָעָיו וּבְנֵי מַעֲיו בַתְּנּוּר, חוּצָה לוֹ; וְלֹא יִתְּנֵם בְּתוֹכוֹ [בְּתוֹךְ 1910], שְׂנֵה כְּמִין בְּשׂוּל הוּא. וְשִׁפּוּד שֶׁל [עץ] רְמוֹן הֵיזוּ בּוֹרְרִין לְצִלְתָּו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְרַק אֶת [יֶצֶא] מִיָּמִיו [שֶׁל הַעֵץ] וַיִּבְשָׁלוּ.

יא. נִגַע הַבֶּשֶׂר בַּחֲרָשׁוֹ שֶׁל תְּנּוּר - יְקַלֵּף אֶת מְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֲרָשׁ.

יב. נִטֵּף מִרְטְבוֹ עַל הַחֲרָשׁ, וְחִזַּר אֵלָיו - יְקַלֵּף אֶת מְקוֹמוֹ; שֶׁכָּל הַמְרַק וְהַלֶּחֶה שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ בְּשִׂיזְצָה - אֲסוּרָה, שֶׁהָרִי אֵינָהּ בְּשֶׁר צָלִי.

יג. נִטֵּף מִן הַרְטָב שֶׁלוֹ עַל הַסֵּלֶת [הַחֲמֵה, וְהַתְּחַמֵּם הַרוֹטֵב] - יְקַמֵּץ אֶת מְקוֹמוֹ, וְיִשְׁלִיכֵנּוּ [- אֶת הַסּוּלָת, מִפְּנֵי הַרוֹטֵב הַפְּסוּל].

יד. סָכוּ בְּשִׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה - אִם חִבּוּרַת הַכֹּהֲנִים, יֹאכְלוּ. וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אִם חֵי הוּא [- לִפְנֵי צִלְיָה], וְיִדְיָחֵנוּ וַיִּגְבֹּב; וְאִם צָלִי, יְקַלֵּף אֶת הַחִיצוֹן. סָכוּ בְּשִׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דְמַיִם [- לִפְדוּתוֹ בַּמּוּחַן] עַל בְּגֵי חִבּוּרָה; שְׂאִין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמְקוֹמוֹ. וְאֵין צוֹלֵין שְׁנֵי פְסָחִים כְּאֶחָד - מִפְּנֵי הַתְּעַרְבָת, אֲפֵלוּ גָדִי וְטִלְהָ.

טו. כִּבֵּר בְּאַרְנוֹ בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת, שְׂאִין הַפֶּסַח נֹאכֵל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה [- שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ אַחַר שִׁיעֵלָה עִמּוּד הַשַּׁחַר]; וְדִין תּוֹרָה שִׂיאָכֵל כָּל הַלֵּילָה, עַד שִׁיעֵלָה עִמּוּד הַשַּׁחַר. וַיִּכְבֵּר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת חֲמִץ וּמִצָּה, שֶׁהוּא טָעוֹן [אֲמִירָת] הִלָּל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ, וְשְׂאִין בְּנֵי חִבּוּרָה חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין אַחַר שֶׁנִּרְדְּמוּ בְּשֵׁנָה, אֲפֵלוּ בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה.

יום שני

הִלְכוֹת קָרְבָן פֶּסַח פָּרָק ט

א. הַפֶּסַח אֵינּוּ נֹאכֵל אֶלָּא בַחִבּוּרָה אַחַת, וְאֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מִן הַחִבּוּרָה שִׂיאָכֵל בָּהּ. וְהַמוֹצִיא מִמֶּנּוּ כְּזוֹיֵת בְּשֶׁר מִחִבּוּרָה לְחִבּוּרָה בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה"; וְהוּא, שֶׁיִּשְׁנִיחֵנוּ בַּחוּץ - שֶׁהוּצָאָה כְּתוּבָה בּוֹ, כְּשֶׁבַת [כַּדִּינֵי שַׁבַּת]; לְפִיכָּה, צָרִיף עֲקִירָה וְהִנְחָה, כְּהוּצָאת שְׁבֵת. וְאֵין מוֹצִיא אַחַר מוֹצִיא בְּפֶסַח - שֶׁכִּינּוּן שֶׁהוּצִיא הָרֵאשׁוֹן, נִפְסַל. מִן הָאֲגָף [מִקוֹם הַדֹּלֵת שֶׁבְּרוּחַב הַמִּשְׁקוּף] וְלִפְנֵים, כְּלִפְנֵים; וּמִן הָאֲגָף וְלַחוּץ, כְּלַחוּץ; וְהָאֲגָף עֲצוּמוֹ, שֶׁהוּא עֲכָבִי הַפְּתַח -

ט. שֶׁחֲטוּהוּ בְּטִהְרָה, וְנִטְמְאוּ רַב הַצְּבוּר קִדְּם וְרִיקָה - זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וְהַפֶּסַח לֹא יֹאכֵל; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִטְמְאוּ אַחַר וְרִיקָה בְּשֵׁנָה אַחֲרָת, וַיֹּאכְלוּהוּ בְּטִמְאָה. הֵיזוּ כְּלֵי שֶׁרֶת טְמֵאִים בְּשֶׁרֶץ וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹאִיל וְאֵינָם מְטִמְאִין אֶת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּמְקוֹמוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁמְטִמְאִין אֶת הַבֶּשֶׂר, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ אֶלָּא הִטְהוּרִים, וַיֹּאכֵל אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא; מוּטָב שִׂיאָכֵל בְּטִמְאָת בְּשֶׁר שֶׁהִיא בְּלֹאוֹ, וְלֹא יֹאכְלוּהוּ טְמֵאֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּכֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין.

הִלְכוֹת קָרְבָן פֶּסַח פָּרָק ח

א. אֲכִילַת בְּשֶׁר הַפֶּסַח בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה, צָלִי אֵשׁ וּמִצְוֹת, עַל מְרָרִים יֹאכְלוּהוּ".

ב. וְאֵין מִצָּה וּמְרָר מְעַכְבִּין; אִם לֹא מְצָאוּ מִצָּה וּמְרָר, יוּצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּאֲכִילַת בְּשֶׁר הַפֶּסַח לְכַדּוֹ. אֲכָל מְרָר בְּלֹא פֶסַח - אֵינּוּ מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל מְרָרִים יֹאכְלוּהוּ".

ג. מִצְוָה מִן הַמְּבַחֵר לֵאכֹל בְּשֶׁר הַפֶּסַח אֲכִילַת שְׁבַע; לְפִיכָּה, אִם הִקְרִיב שְׁלָמֵי חֲגִיגָה בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר - אוֹכֵל מֵהֶם תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן אוֹכֵל בְּשֶׁר הַפֶּסַח כְּדֵי לְשַׁבַּע מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא אָכַל אֶלָּא כְּזוֹיֵת, יוּצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ. וְכֵן אֲכִילַת בְּשֶׁר פֶּסַח שְׁנֵי בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְחֵדֶשׁ אֵיר - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: "עַל מִצְוֹת וּמְרָרִים יֹאכְלוּהוּ".

ד. וְשִׁנְיָהֶם אֵינָם נֹאכְלִין אֶלָּא צָלִי אֵשׁ; וְהוֹאֵכֵל מֵהֶם כְּזוֹיֵת נָא [צִלוּי מַעֲטָה] אוֹ מִבְּשָׂל בְּלִילֵי פְסָחִים - לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבִשָּׁל מִבְּשָׂל בְּמַיִם". אֲכָל נָא וּמִבְּשָׂל כְּאֶחָד - אֵינּוּ לֹקְהָ אֶלָּא אַחַת, לְפִי שֶׁשְׁנִיָּהֶם נִכְלְלוּ בְּלֹאוֹ אֶחָד. אֲכָל מִמֶּנּוּ נָא אוֹ מִבְּשָׂל מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינּוּ לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי אִם צָלִי אֵשׁ" - בְּשַׁעַת שֶׁמִּצְוָה לֵאכְלוֹ צָלִי, חֵיב עַל אֲכִילַת נָא וּמִבְּשָׂל; אֲכָל מִבְּעוֹד יוֹם, פְּטוּר.

ה. אֲכָל מִמֶּנּוּ כְּזוֹיֵת צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם, עֵבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה" - "בְּלִילָה", לֹא בַיּוֹם; וְלֹאוּ הִבָּא מִכָּל [הַנִּלְמַד מִ:] עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

ו. "נָא" שֶׁהִזְהִירָה עֲלָיו תּוֹרָה - הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוּר וְנִצְלָה מִעַט, וְאֵינּוּ רְאוּי לֵאכִילַת אָדָם עַדִּין. אֲכָל אִם אֲכָל מִמֶּנּוּ בְּשֶׁר חֵי - אֵינּוּ לֹקְהָ, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "צָלִי אֵשׁ" - הָא [זוּ] שְׂאִינוֹ צָלִי, אֲסוּר. צִלְהוּ כָּל צָרְכוֹ עַד שְׁנַתְּרָף, וְאָכְלוּ - פְּטוּר.

ז. "מִבְּשָׂל" שֶׁהִזְהִירָה עֲלָיו תּוֹרָה - בֵּין שְׁנַתְּבִשָּׁל בְּמַיִם, בֵּין שְׁנַתְּבִשָּׁל בְּשֶׂאֵר מִשְׁקִין אוֹ בְּמֵי פְרוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִשָּׂל מִבְּשָׂל", רַבָּה הַכֹּל.

ח. צִלְהוּ וְאַחַר כֵּן בְּשָׁלוֹ, אוֹ שֶׁבִשְׁלוּ וְאַחַר כֵּן צִלְהוּ, אוֹ שֶׁעָשׂוּהוּ צָלִי קְדוּרָה, וְאָכְלוּ - חֵיב; אֲכָל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ בֵּינָן וְשִׁמְן וּשְׂאֵר מִשְׁקִין וּמֵי פְרוֹת, חוּץ מִן הַמַּיִם. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחַר שֶׁנִּצְלָה, בְּמִשְׁקִין וּבְמֵי פְרוֹת.

ט. אֵין צוֹלֵין אֶת הַפֶּסַח עַל גְּבֵי אֶבֶן אוֹ כְּלֵי מִתְכַּת - שֶׁנֶּאֱמָר: "צָלִי אֵשׁ", לֹא צָלִי דְבַר אַחַר; לְפִיכָּה, אִם הָיָה

הוא מצה ומרור. וכן מתר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר.

ט. כשם שמילת בניו ועבדיו מעבכת אותו מלשחט הפסח - כך מעבכת אותו מלאכל, שנאמר: "ומלת אתו, אז יאכל בו". כיצד? קנה עבד אחר שנשחט הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח - הרי זה אסור לאכל, עד שימול אותו. וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח, ולא יהיה ראוי קדם שחיטה? כגון שהולצתו חמה [שנחלה ונרפא], שצריך שבצת ימים מעת לעת מיום הברתו, וכגון שפאכה עינו ונרפאת אחר שחיטה, או שהיה טמטום [סתום] - ולא נודע מינו ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

הלכות קרבן פסח פרק י

א. השוכר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה, שנאמר: "ועצם לא תשברו בו"; וכן נאמר בפסח שני: "ועצם לא ישברו בו". אבל פסח שפא בטמאה - אם שבר בו עצם, אינו לוקה; מפני השמועה [מסורת משה רבינו] למדו: "לא תשברו בו" - בטהור, ולא בטמא. אהד השוכר את העצם בלילי חמשה עשר, או ששבר בו עצם מבעוד יום, או ששבר אחר כמה ימים - הרי זה לוקה;

ב. לפיכך, שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו, כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה.

ג. אין חיבין אלא על שבירת עצם שיש עליו פזית בשר, או שיש בו מח; אבל עצם שאין בו מח, ושאין עליו פזית בשר - אינו חיב על שבירתו. היה עליו פזית בשר, ושבר העצם שלא במקום הבשר - חיב, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשר.

ד. והשוכר אחר השוכר בעצם אהד, לוקה.

ה. השורף עצמות והמתת גידים, אינו חיב משום שבירת עצם.

ו. פסח שהוא נא [צלוי מעט] או מבשל, ושבר בו את העצם - לוקה. אפלו נפסל בטמאה ויציא [שיצא ממקום אכילת החבורה] וכיוצא בהם, יש בו אסור שבירת העצם. כמה דברים אמורים? בשחיטה? לו שעת הכשר [זמן שהיה כשר], ונפסל; אבל אם לא הייתה לו שעת הכשר, כגון שנתפגל [נפסל בהקדשה] במחשבת הזמן [שחשב לאוכלו אחר זמנו] או במחשבת שני השם [-כגון שלא לשם בעליו] - אין בו משום שבירת העצם.

ז. שבר עצם האליה [הזנב] - אינו לוקה, שהרי אינה ראויה לאכילה.

ח. הסחוסחים, שהם כמו עצמים רכים, הרי אלו מתרין לאכלם.

ט. היה גדי קטן ורף, שעצמותיו רכים - לא יאכל אותם, שזה שוכר עצם; ואם אכל, לוקה - שאהד השוכר עצם קשה, או השוכר עצם רף. זה הכלל: כל שנאכל בשר הגדול אחר שיתבשל - הוא שמתר לאכל כנגדו מן הגדי הרף אחר צליתו, כגון ראשי כנפים [- עצמות] וסחוסחים.

כלחוי. החלונות ועבי הכתלים, כלפנים; הגגים והעליות, אינם בכלל הבית.

ב. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בזדון בין בשגגה - נאסר באכילה; והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה, או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים - שהכל טרפה, ולוקין על אכילתו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. אבר שיצא מקצתו - חותף הבשר ויורד עד שהוא מגיע לעצם, וקולף את הבשר; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ [- שיצא] - ישרף. וכשהוא מגיע לעצם, חותף בקופיין [סכין גדול], [כך דינו] אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח שאסור לשבר בו עצם, קולף עד הפרק, ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק, ומשליכו לחוץ.

ג. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אהד, צריכה כל חבורה מהן לעשות לה הקף [מחיצה], שנאמר: "מן הבשר חוצה" - מפני השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שצריך לתן לו חוצה [גבול] למקום אכילתו; ואלו הופכין את פניהם הילף ואוכלין, ואלו הופכין את פניהם הילף ואוכלין - כדי שלא יהיו מערבבין.

ד. היה המים שמוזגין בו יינם באמצע הבית, בין שתי החבורות - כשהשמש עומד למזג, קופץ [סוגר] את פיו [ואינו אוכל] ומחזיר את פניו, עד שמגיע אצל חבורתו, ואחר כך אוכל מה שבפניו; שאסור לאכל בשתי חבורות, ומתר לפלה להחזיר פניה מבני חבורתה, ואוכלת - מפני שהיא בושח לאכל בפניהם.

ה. שתי חבורות שנופרצה מחיצה מביניהן, אינן אוכלין; וכן אם הייתה חבורה אחת, ונעשית מחיצה ביניהם - אינן אוכלין עד שתסתלק; שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, ואין געריין מחבורה לחבורה.

ו. בני חבורה שנוכנסו שלשה מהם או יתר לאכל פסחן, ולא באו שאר בני חבורה - אם נכנסו בשעה שדרך בני אדם לאכל הפסחים, וחזר המעורר לכלם על השאר ולא באו - הרי אלו שנוכנסו אוכלין עד שישבעו, ואין ממתנינם לשאר; ואפלו באו המתאחרין אחר כך, ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל - אינן משלמים להם דמי חלקם. אבל אם נכנסו שנים בלבד, הרי אלו ממתנינם. כמה דברים אמורים? בשעת פניסתם לאכל. אבל בעת שנפטרין [שיוצאים], אין אדם צריך להמתין לחברו; אפלו גמר אהד בלבד מלאכל - יצא, ואינו צריך להמתין.

ז. המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח שני, למשמד לעבודה זרה [יהודי שהשתמד], או לגר תושב [נכרי ששומר ז' מצוות בני נח] או שכיר [גוי] - הרי זה עובר בלא תעשה; ואינו לוקה, אבל מפין אותו מכת מרדות. ו"כן נכר" האמור בתורה, זה העובד אל נכר; ואין מאכילין ממנו לגוי, אפלו גר תושב או שכיר - שנאמר: "תושב ושכיר לא יאכל בו".

ח. ערל שאכל פזית מבשר הפסח - לוקה, שנאמר: "וכל ערל לא יאכל בו"; "בו" הוא שאינו אוכל, אבל אוכל

אכילתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטמאה. ושנייהם דוחין את השבת, וטעוניהן הלל בעשייתם, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהם, ואין שוכרין בהם את העצם. ולמה לא ישנה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר: "ככל חקת הפסח יעשו אותו"? לפי שפרש בו מקצת חקי הפסח, ללמד שאינו שנה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו; והן המצות שבגופו, והם "חקת הפסח". שכלל זה שנאמר במצרים, שילקח הפסח מבעשור, ושהוא טעון הגעת דם באגדת אזור למשקוף ולשתי המזוזות, ושאיכל בחפזון - אין אותם הדברים נוהגים לדורות, ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

בריה רחמנא דסייען

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלש רגלים; (ג) לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב הלוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי שמטה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות חגיגה פרק א

א. שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלשה רגלים, ואלו הן: הראיה, שנאמר: "יראה כל זכורך"; והחגיגה, שנאמר: "תחג לה' אלהיך"; והשמחה, שנאמר: "ושמחת בחגך". הראיה האמורה בתורה - היא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף בין מן בהמה. ומי שבא לעזרה ביום ראשון, ולא הביא עולה - לא די' שלא עשה מצות עשה, אלא שעבר על מצות לא תעשה, שנאמר: " [ו] לא יראו פני ריקם". ואינו לוקה על לאו זה, שהרי לא עשה מעשה. החגיגה האמורה בתורה - היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג, כשיבוא להראות; והדבר ידוע, שאין השלמים באים אלא מן בהמה. ושתי מצוות אלו, שהן הראיה והחגיגה - אין הנשים חייבות בהן. השמחה האמורה ברגלים - היא שיקריב שלמים יתר [בנוסף] על שלמי חגיגה, ואלו הן הנקראין 'שלמי שמחה', שנאמר: "וובחת שלמים, ואכלת שם; ושמחת לפני ה' אלהיך". ונשים חייבות במצוה זו.

ב. הראיה והחגיגה - אין להן שעור מן התורה, שנאמר: "איש כמתנת ידו..."; אכל מדברי סופרים [חכמים], שלא יראה קרבן עולת ראיה פחות משנה מצה כסף, ולא שלמי חגיגה פחות משנה שתי כסף. ומצוה להביא כפי עשרו, שנאמר: "איש כמתנת ידו, ככרפת ה' אלהיך".

ג. שלמי שמחה, לא נתנו בהם חכמים שעור. בעת שיעלה אדם לירושלים לחג - אם היו בידו קרבנות

י. גידין הרבין שסופן להקשות - אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה, ונאכלין בפסח - אין נמנין [מחשבים] עליהם [משתתפים נוספים]. ונמנין על מח שבראש, מפני שיכול להוציאו בלא שבירת עצם; ואין נמנין על מח שבקולית, והוא העצם הסתום משני ראשיו - שהרי אינו יכול להוציאו, אלא בשבירת העצם.

יא. כשאדם אוכל את הפסח - חותף את הבשר ואוכל, וחותף את העצמות מן הפרק, ומפרקן אם רצה; וכשיגיע לגיד הנשה, מוציאו, ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה - שאין מננין אותו כשאר הבשר, ואין מחתכין אותו, אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו חתיכות חתיכות - בשר; והוא, שלא יחסר אבר. צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר, שנאמר: " [ו] לא תותרו מנגנו עד בקר"; וכן בשני נאמר: "לא ישאירו מנגנו עד בקר". ואם השאיר מנגנו, בין בראשון בין בשני - עובר בלא תעשה; ואינו לוקה על לאו זה - שהרי נתק לעשה, שנאמר: "והנותר מנגנו... באש תשרפו".

יב. כשמקריבין את הפסח בראשון, מקריבין עמו שלמים ביום ארבעה עשר - מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות, ככל זבחי השלמים. וזו היא הנקראת 'חגיגת ארבעה עשר'; ועל זה נאמר בתורה: "וובחת פסח לה' אלהיך, צאן ובקר". אימתי מביאין עמו חגיגה זו? בזמן שהוא בא בחל [שחל י"ד בחול] ויבטלה וימעיט [כשרבים השתתפו באותו קרבן פסח, ולא ישבעו ממנו]. אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או שבא הפסח בטמאה, או שהיו הפסחים מרבים - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות, ואינה חובה; והיא נאכלת לשני ימים ויליה אחד, ככל זבחי שלמים. ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי, שנאמר: "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון - לבקר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר - שנאמר: "לבקר", עד בקר של יום השני. והמותיר, אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים.

יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן, וכל התבשילין העולים עמו על השלחן - מתבשרין עמו, ואינם נאכלים אלא עד חצות פסח עצמו: גזרה, מפני התערבות.

טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני? הראשון - אסור בחמץ ב'בל יראה' ו'ב'בל ימצא', ואינו נשחט על חמץ [כשיש חמץ ברשות הבעלים], ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון [אמירת] הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבוא בטמאה אם נטמא רב הקהל טמאת מת, כמו שבארנו. אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לבית

יום שלישי

הלכות חגיגה פרק ב

א. נשים ועבדים, פטורין מן הראיה; וכל האנשים, חייבים בראיה - חוץ מחרש ואלם ושוטה וקטן וסומא וחגר וטמא וערל, וכן הזקן והחולה והרף והענג מאד שאינן יכולין לעלות על רגליהן. כל אלו האחד עשר, פטורין; ושאר כל האנשים, חייבין בראיה. החרש - אף על פי שהוא מדבר, אפלו חרש באנו אחת - פטור מן הראיה. וכן הסומא בעינו אחת, או חגר בגולו אחת - פטור. האלם - אף על פי שהוא שומע, פטור. טמטום [לא ידוע מינו] ואנדורגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - פטורין, מפני שהן ספק אשה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור, מפני צד עבדות שבו. ומינן שכל אלו פטורין מן הראיה? הרי הוא אומר: "יראה כל זכורך", להוציא את הנשים. ומצות עשה שאין הנשים חייבות בה, אין העבדים חייבין בה; ועוד הרי נאמר: "כבוא כל ישראל", להוציא העבדים. ונאמר: "כבוא כל ישראל לראות" - כשם שהם באין להראות לפני ה', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו - להוציא סומא שאינו רואה, אפלו נסמית עינו אחת, שהרי אין ראיתו שלמה, גמורה. ושם נאמר: "למען ישמעו" - להוציא מי שאינו שומע שמיעה גמורה. "ולמען ילמדו" - להוציא מי שאינו מדבר, שכל המצוה ללמד מצוה ללמד. ונאמר: "בעלתך לראות את פני ה'" - מי שיכול לעלות ברגליו, להוציא חגר וחולה וזקן וענג. וכבר בארנו בהלכות ביאת המקדש, שאין הטמא ראוי לביאה [למקדש]; וכן הערל, מאוס בטמא.

ב. המקמץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת הפלבים וכיוצא בהן לעבוד העורות או לרפואה, וכן המקרף נחשת במחצב שלו, והעבדנין [מעבדי עורות] - אף על פי שהן מאוסין מפני מלאכתן - הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן, ועולין בכלל ישראל להראות.

ג. כל קטן שיכול לאחז בידו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית - אביו חייב להעלותו ולהראות בו, כדי לחנכו במצוות, שנאמר: "יראה כל זכורך". ואם היה הקטן חגר או סומא או חרש אפלו באחת - אינו חייב לחנכו, אף על פי שהוא ראוי לרפואה; שאלו היה גדול כך - היה פטור, כמו שבארנו.

ד. כל החיב בראיה, חייב בחגיגה [קרבן חגיגה]; וכל הפטור מן הראיה, פטור מן החגיגה. וכלן חייבין בשמחה - חוץ מחרש שאינו שומע ואינו מדבר, ושוטה וקטן וערל וטמא. חרש שוטה וקטן - מפני שאינם בני חיוב, הרי הם פטורין מכל מצוות האמורות בתורה; וערל וטמא - מפני שאינם אוכלים בקדשים ואינם ראויין לביאה, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש ובהלכות מעשה הקרבנות.

ה. מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון, ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן החגיגה; שכיבום חובתו היה פטור

הראיה, או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף, לא יביא שנה כסף; אפלו היה בידו שנה כמה זהובים, אסור לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסרו שיעלה בידו שנה כסף? גזרה, שמא לא ימצא למכר, או שמא ימצאו המעות סיגים [לא טובים].

ו. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראיתו ושלמי חגיגתו, הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל, שנאמר: "שבעת ימים תחג לה' אלהיך" - מלמד שכלם ראויין לחגיגה, וכלם תשלומי ראשון הם.

ז. ומצוה להקדים, ולהקריב בראשון. לא הקריב בראשון, בין שוגג בין מזיד - יקריב בשני. וכל המאחר - הרי זה מגנה, ועליו נאמר: "נוגי ממועד אספתיו".

ח. עבר הרגל ולא חג [לא הקריב], אינו חייב באחריותו [אינו חייב להקריב אם אבד קרבנו]; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "מענות, לא יוכל לתקן".

ט. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות - חוגג את כל הרגל, וביום טוב האחרון, שהוא שמיני; ואף השמיני, תשלומי ראשון הוא. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות - חוגג כל שבועה, ויש לו תשלומין כל ששת הימים שלאחר חג השבועות; ודבר זה מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] נאמר, שחג השבועות [יש לו ימים] כחג המצות לתשלומין.

י. עולת ראיה ושלמי חגיגה, אינם דוחין לא את השבת ולא את הטמאה, לפי שאין להם זמן קבוע כקרבנות הצבור; שאם אינו חוגג היום, חוגג למחר, כמו שבארנו. אבל דוחין את יום טוב; אף על פי שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות, מקריבין עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, שאין אלו נדרים ונדבות, אלא חובות.

יא. כשמקריב המקריב עולת ראיתו ושלמי חגיגתו ושמחתו ביום טוב, סומך [ידיו] עליהם בכלל כחו כדרך שעושה בשאר הימים; אף על פי שסמיכה אינה מעצבת, כמו שבארנו במעשה הקרבנות, לא גזרו עליה משום שבות [איסור חכמים להשתמש בבהמה בחג].

יב. המפריש עולת ראיתו ומת, יורשיו חייבין להביאה. מתר להקריב בחלו של מועד נדרים ונדבות - שנאמר: "אלה תעשו לה' במועדיכם, לחד מנדריכם ונדבותיכם", מקלל - שקריבין ברגל. "לעלתיכם", כגון עולת מצרע ועולת יולדת; "ולמנחתיכם", להביא [מלמד על] מנחת חוטא ומנחת קנאות [של סוטה]; "ולשלמיכם", לרבות שלמי נזיר. הכל קריבין במועד [חול המועד], ואין קריבין ביום טוב.

יג. מי שהיו לו אוכלין [משפחתו] קריבין ונקטים מעטין - מביא שלמי חגיגה [שהם לאכילה] קריבין, ועולת ראיה [שקרבים לגמרי] מעטין; היו לו אוכלין מעטין ונקטים קריבין - מביא עולת ראיה קריבין, ושלמי חגיגה מעטות. זה וזה מעט - על זה אמרו: 'לא יפחות ממעה לעולה, ושתי כסף לשלמים'; זה וזה מרבה - על זה נאמר: "כפרת ה' אלהיך אשר נתן לך".

והאלמנה" - מאכיל הכל, ומשקם כפי עשרו. ומי שאכל זבחי, ולא שמח אלו עמו - עליו נאמר: "זבחיכם בלחם אונים להם, כל אכליו ישמאו, כי לחמם לנפשם". ומצוה בלוי יתר מן הכל - לפי שאין לו לא חלק, ולא נחלה, ואין לו מתנות בפשר; לפיכך, צריך לזמן לויים על שלחנו לשמחם, או יתן להם מתנות בפשר עם מעשר שלכם, כדי שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו, ושוהה ממנו מעשרותיו ברגלים - עובר בלא תעשה, שנאמר: "השמר לך, פן תעזב את הלוי".

הלכות חגיגה פרק ג

א. מצות עשה להקהיל את כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי שמיטה כשיעלו לרגל, ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת - שנאמר: "מקץ שבע שנים, במעד שנת השמיטה - בחג הסכות, בבוא כל ישראל לראות... הקהל את העם, האנשים והנשים והטף, ויגרו אשר בשעריך..."

ב. כל פטור מן הראיה, פטור ממצות הקהל - חוץ מן הנשים והטף והעדר; אבל הטמא פטור ממצות הקהל - שנאמר: "בבוא כל ישראל", וזה אינו ראוי לביאה [למקדש]. והדבר ברור, שהטמאים (לא ניכר בו מיון) והאנדורגינזים [יש בו סימני זכר ונקבה] חייבין, שהרי הנשים חייבות.

ג. אימתי היו קוראין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמניית. והמלך, הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קוראין. וקורא כשהוא יושב; ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. מאיכן הוא קורא? מתחלת חמש אלה הדברים, עד סוף פרשת 'שמע'; ומדלג ל'יהיה אם שמע', וגומר אותה; ומדלג ל'עשר תעשר', וקורא מעשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד 'מלבד הברית אשר כרת אתם בתרבו, ופוסק.

ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בתצוצרות בכל ירושלים, כדי להקהיל את העם; ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים. והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו; וכל ישראל העולים לחג, מתקבצין סביביו. וחוץ [שמע] הפנסת נוטל ספר תורה, ונותנו לראש הפנסת, וראש הפנסת נותנו לסגן [של כהן גדול], והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול נותנו למלך - כדי להדרו ברב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד; ואם רצה, ישב. ופוחת ומברך בדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הפנסת, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאתריה בדרך שמברכין בכתבי כנסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו בעמך ישראל', 'מודים אנחנו לך', 'אתה בחרתנו מכל העמים' עד 'מקדש ישראל והזמנים', בדרך שמברכין בתפלה; הרי שלש ברכות כמטבצין [כלשונם הרגיל].

שכל ימות החג תשלומי ראשון הם, כמו שבארנו. וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון - אף על פי שטהר למחר, פטור; אבל אם נטמא ביום ראשון - הרי זה חייב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל, כשיטהר.

ו. מי שבא לעזרה בכל ימי החג, אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיפגס - שזה שנאמר: " [ו] לא יראו פני ריקם", אינו אלא בעקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון, או תשלומי ראשון. ואם הביא בכל עת שיבוא - מקבלין ממנו, ומקריבין אותה לשם עולת ראיה; שהראיה, אין לה שער.

ז. הפריש עשר בהמות לחגיגתו, והקריב מהן מקצתן בראשון, ופסק - שוב אינו חוזר ומקריב השאר, שהרי שיר אותן; ואם לא פסק, אלא דחקו היום, ולא יכול להקריבן היום - מקריב השאר למחר.

ח. עולת ראיה אינה באה בזה אלא מן החלין, כשאר הקרבנות שאדם חייב בהן. אבל שלמי חגיגה, באות ממעות מעשר שני המערכות עם מעות חלין - לוקח מן התערכת בהמה, ומקריבה שלמי חגיגה; והוא, שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החלין - מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החלין.

ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה, במעשר בהמה; ואין מביאין אותו ביום טוב - גזרה, שמה יעשר ביום טוב.

י. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים - בחטאת ובאשם ובכבוד ובחנה ושוק; שמצוה זו היא לשמח באכילת פשר לפני ה', והרי אכלו. אבל אין יוצאין ידי חובתם, לא בעופות ולא במנחות - שאינם פשר המשמח. כבר בארנו בפסחים, שחגיגת [- קרבן חגיגה של] ארבעה עשר [בניסוח] רשות; לפיכך, אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה, אבל יוצא בה ידי חובת שמחה.

יא. מי שהיה לו שלמים נדר או נדבה, ושחטם מערב יום טוב - אף על פי שאכלם ביום טוב - אינו יוצא בהם ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין; אבל יוצא בהן ידי חובת שמחה.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל - הואיל ואכל מהם ברגל, יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יג. לא בביא אדם [וקרבן] תודה ביום ארבעה עשר, מפני [לחמין] החמץ שבה [שמביאין עמה]; שאין מביאין קדשים לבית הפסול. ואם הביא - יוצא בה ידי חובת שמחה, כמו שבארנו.

יד. האומר: 'הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה' - חייב להביא תודה, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החלין. כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד, וידמה שעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר: "והלוי והגר והיתום

לכהן. אם רצה - אוכלו בכל מקום, או מוכרו, או מאכילו למי שיירצה, אפלו לגוי; מפני שהוא חלין, שנאמר: "וכי יהיה בו מום, פסח או עור... הטמא והטהור יחדו יאכלנו, כצבי וכאיל..."; והרי הוא נכסי כהן.

ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: 'הרי זה קדש' - שנאמר: "תקדיש לה' אלהיך"; ואם לא הקדישו - הרי זה מתקדש מאליו, וקדשתו מרחם היא.

ה. מצוה בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ לארץ. ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ, שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגןך תירשך ויצהרה, וכרות בקרך וצאנך" - ממקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכור בקר וצאן; ומקום שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכור בקר וצאן, אלא יאכל במומו. ואם הביא - אין מקבלין ממנו, ולא יקרב; אלא יאכל במומו. [ו] מצוה זו נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, כמו מעשר דגן; ואינה נוהגת במקדשין, כשהן בקדשתן קדם שיפדו, בין קדשי מזבח, בין קדשי בדק הבית.

ז. הכל חזבין בכבור בהמה טהורה, כהנים לויים וישראלים. ואף על פי שהבכור לכהן - אם נולד לו בכור - מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו, ואוכל שאר הבשר בתורת בכור, שנאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך...". אכל בכור אדם ובכור בהמה טמאה - כהנים ולויים פטורין, כמו שבארנו בהלכות מתנות כהונה.

ח. הבכור [מצוה שיהיה] נאכל בתוך שנתו, בין תמים בין בעל מום - שנאמר: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה... וכי יהיה בו מום... בשעריך תאכלנו". ומאימתי מונה לו [לתחילת שנתו]? אם תם [שלם] הוא - מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקרב. ואם נולד בעל מום - מונה לו מיום שנולד; והוא, שכלו לו חדשיו [שהיה בהריון מלא], שהרי נראה [ראוי] לאכילה ביום לדתו; אכל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו, מונה לו מיום שמיני. ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחר שנתו. כיצד? כגון שנפל בו מום בתמישה עשר יום לפני גמר שנתו, משלימין לו תמישה עשר אחר שנתו. נולד לו מום אחר שנתו - אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום, ויאכל.

י. הבכור בזמן הזה - מניחו עד שיפיל בו מום, ויאכל. יא. ועד שלא נראה [בו מום] להראותו לחכם, רשאי לקימו שתים ושלוש שנים. ומשנראה להראותו לחכם - אם נולד בו מום בתוך שנתו, רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נולד [המום] אחר שנתו, מקימו שלשים יום. יב. שנה של בכור - היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום; ואם הייתה שנה מעברת - נחעברה לו, ומונה שלשה עשר חדש. נולדו לו שני טלאים, אחד בתמישה עשר של אדר הראשון, ואחד בראש חדש אדר

רביעית - מתפלל על המקדש שיצמד, וחותרם בה: 'השוכן בציון'; תמישית - מתפלל על ישראל שתצמד מלכותם, וחותרם בה: 'הבוחר בישראל'; ששית - מתפלל על הכהנים שיירצה האל עבורתם, וחותרם בה: 'מקדש הכהנים'; שביעית - מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול לפי צחות לשונו, וחותרם בה: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך צריכין להושע, ברוך אתה ה' שומע תפלה'.

ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש, שנאמר: "תקרא את התורה הזאת" - בלשונה, אף על פי שיש שם לעזוזת [אנשים שאינם מבינים לשון הקודש].

ו. וגרים שאינם מפירים, חזבין להכין להם ולהקשיב אזנם לשמע באימה ויראה וגילה ברעדה, פיוס שנתנה בו בסיני. אפלו חכמים גדולים שיודעים כל התורה בפה, חזבין לשמע בכונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמע - מכון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לתזק דת האמת; ויראה עצמו כאלו עתה נצטווה בה, ומפי הגבורה שומעה - שהמלך שליח הוא, להשמיע דברי האל.

ז. יום הקהל שחל להיות בשבת, מאחרין אותו לאחר השבת, מפני תקיעת החצוצרות והתחנות, שאינן דוחין את השבת.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכלתי המעשר עם הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו, שנאמר: "ואת דמם תזרק" - מפי השמועה למדו, שזה דם מעשר ודם בכור. ובאור מצוות אלו - בפריקים אלו.

הלכות בכורות פרק א

א. מצוות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, בין באדם בין בהמה טהורה בין במין החמור, בין שהיו שלמים בין שהיו טרפות [נוטות למוות] - שנאמר: "קדש לי כל בכור, פטר כל רחם בכני ישראל, באדם ובבהמה"; וכלן לכהנים.

ב. בכור אדם ובכור חמור - נפדין, ופדיון לכהן; ובכור בהמה טהורה - נשחט בעזרה כשאר קדשים קלים, וזרקין דמו ומקטירין אמוריו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות, ושאר הבשר נאכל לכהנים, שנאמר: "אף פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור בהמה הטמאה תפדה... אף בכור שור... לא תפדה - קדש הם... ובשרם יהיה לך".

ג. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שנולד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים - הרי הוא

יום רביעי

הלכות בכורות פָּרָק ב

א. פל המומין הקבועין (שאינם עוברים) הפוסלין את הקדשים, ונפדין עליהן [-אותם לחולין] - אם נפל אחד מהן בכבור, הרי זה נשחט עליו בכל מקום; וכבר בארנו אותן המומין בהלכות אסורי מזבח, ושהראוי מהן להיות בזכר - שבָּעָה וְשָׂשִׁים.

ב. וכל הדברים שמינינו שם (שאינם מומין אך -) שאין הקרן מהן מן המבחר, ואין הקדשים קרבין בהן, ולא נפדין עליהן - כָּף אין הכבור נשחט עליהם, ולא קרב, אלא יהיה עומד עד שיגלד לו מום קבוע. וכן אם נולד בכבור מום עובר - הרי זה אינו נשחט בכל מקום, ולא קרב, אלא יהיה רועה עד שיפיל בו מום קבוע, וישחט עליו.

ג. וכן אם נעברה בו עברה (שבא אדם על הבהמה), או שהרג בעד אחד, או על פי [עדות] הבָּעָלִים [- ואינו נהרג], או שהקצה (יועד לעבודה זרה), או נעבד [כע"ז] - ירעה עד שיפיל בו מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח.

ד. יוצא דפן [נולד בניחוח קיסרי], והבא אחריו - שניהן אינן בכור: הראשון, מפני שאינו פטר רחם; והאחרון, מפני שקדמו אחר. אפלו יצאת נקבה דרף דפן, וזכר דרף רחם - אינו בכור.

ה. בכור שהוא אנדרוגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אין בו קדשה כלל, והרי הוא פְּנֵקָה; שאין לפהו בו פלום, ועובדין בו וגו' וזוין אותו כשאר החלין. נולד טמטום [לא ניכר מינו] - הרי זה ספק בכור, ויאכל במומו לבָּעָלִיו, בין שהטיל מים ממקום זכרות, בין שהטיל ממקום נקבות. ו. רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל - פטור מן הכבורה, שנגאמר: "אף בכור שור", עד שיהיה הוא שור, ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו - הרי זה בכור, והוא בעל מום קבוע; שאין לך מום גדול משנוי בריתו, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אפלו פרה שילדה כמין חמור, ויש בו מקצת סימני פרה - הרי זה בכור לפהו, הואיל ומין החמור יש בו דין בכורה. אכל אם ילדה כמין סוס או גמל - אף על פי שיש בו מקצת סימני אמו, הרי הוא ספק בכור; לפיכך, יאכל לבָּעָלִיו. ואם תפסו פהו, אין מוציאין מידו.

ז. המטיל מום בכבור - הואיל ועשה עברה, קונסין אותו, ואינו נשחט על מום זה, עד שיפיל בו מום אחר מאלי. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו לשחט אותו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו אחריו.

ח. הרגיל [גרס] לבכור שיפיל בו מום - כגון שנתן דבלה [תאנה] על אָזְנוֹ עד שבא פֶּלֶב ונטלה וחתף אָזְנוֹ, או שהלך בין ברזל ועששיות של זכוכית כדי שתקטע ידו ונקטעה, או שאמר לגוי להטיל בו מום - הרי זה לא ישחט עליו. זה הפלל: כל מום שנעשה לדעתו, אסור לו לשחט עליו; ואם נעשה שלא לדעתו, הרי זה שחט עליו.

שני - זה שנולד בראש חדש אדר שני - כִּינן שֶׁהִגִּיעַ יום ראשון באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה. וזה שנולד בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה, עד חצי אדר של שנה הבאה; הואיל ונולד בחדש העבור, מונין אותו לו. יג. עבר ואחר הכבור לאחר שנתו - אף על פי שהוא עובר בלא תעשה, אם היה תם - הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום, שוחטו בכל מקום, שנגאמר: "מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך", מקיש בכור למעשר - מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

יד. אין נוהנין את הכבור לפהו כשיולד, שאין זו גדלה לפהו, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט, ויתנונו לפהו. ועד כמה ישאל חבין להטפל בכבור? בהמה דקה, שלשים יום; ובגסה, חמשים יום. ואם אמר לו הפהו: 'תנהו לי בתוך זמן זה, ואני אטפל לעצמי' - אינו רשאי לתנו לו; שזה כמו מסייע על מתנותיו [- כדי שיתנו לו], וכבר בארנו בתרומות, שהכֹּהֲנִים המסייעין בבית הגרנות ובבית המטבחים ובתוף הרועים - אין נוהנין להן מתנותיהן בשכרן.

טו. היה הכבור בעל מום, ואמר לו בתוך זמן זה: 'תנהו לי שאכלנו', או שהיה תמים, ואמר לו: 'תנהו לי בתוך זמן זה, שאקריבנו עתה' - הרי זה נותנו לו. ויראה לי, שהבכור נתן לכל פהו שירצה.

טז. פהו שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה, שנגאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך". וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה [וזריקת הדם] בין לאחר זריקה - לוקה; מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

יז. הכבור - אין פודין אותו, שנגאמר: "אף בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עז, לא תפדה". וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם - שפינון שהוא עומד לקרפן, אין לפהו בו זכות כדי למכרו; וכִּינן הִנֵּה שֵׂאִין בֵּית [מקדש], הואיל והוא עומד לאכילה, הרי הוא מתר למכרו, ואף על פי שהוא תמים - בין לכהו, בין לישראל.

יח. בכור בעל מום - יש לפהו למכרו בכל זמן, בין בפני [בזמן] הבית בין שלא בפני הבית, בין חי בין שחוט; וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - מוכרו בבית, אכל לא בשוק [שלא ימכרו קדשים בזול], כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אכל בשר בכור תמים אינו נמכר, מפני שהוא בשר קדש; וכִּהְנִים שִׁנְמָנו [ששותפים] - על הכבור, מתרין לשקל מנה כנגד מנה [חולקים ע"פ משקל].

יט. המפשיט בכור בעל מום, הרי זה מתר להפשיטו באיזה דרף שירצה: אם רצה להרגיל [דרך רגליו], מרגיל. וכן שאר פסולי המקדשין - אם רצה להפשיטו מן הרגל, מפשיט.

שָׁמָא הוּא הַטִּילוּ; שֶׁהַדָּבָר עָשׂוּי לְהַגְלוֹת, וְהוּא מִתְּיָרָא שָׁמָא יִשְׁאַלּוּ בְּעַלְיוֹ, וְיֹאמְרוּ: 'תְּמִים הִיָּה בַעֲת שְׁתַּנְהוּהוּ לו'.

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פָּרָק ג

א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֲלָא עַל פִּי מִמְּחָה שְׁנֵתָן לוֹ הַנְּשִׂיא שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת, וְאָמַר לוֹ: 'הִתֵּר בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמָן'; אֲפִלּוּ הִיָּה מוּם גְּדוֹל וְגִלּוּי לְכָל, לֹא יִתִּירוּ אֲלָא מִמְּחָה שְׁנֵטֵל רְשׁוּת. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת אֲדָם [מוּמַחָה] רוֹאָה, חוּץ מִבְּכוֹר עֲצָמוֹ.

ב. אִם אֵין שֵׁם מִמְּחָה, וְהִיָּה הַמוּם מִן הַמוּמִין הַגְּלוּיִין הַמְּבַהֲקִין, כְּגוֹן שְׁנִסְתְּמִית עֵינוֹ, אוֹ נִקְטְעָה יָדוֹ, אוֹ נִשְׁבְּרָה רִגְלוֹ - הֲרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנָסָת [חַכְמִים שְׂאִינִם בְּקִיָּאִים]; וְכֵן בְּכוֹר שְׂעִיָּא לְחוּצָה לְאַרְצָא, וְנִפְל בּוֹ מוּם מְבַהֵק - הֲרִי זֶה נִתֵּר עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנָסָת.

ג. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹר לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּהְיֶה כֹּהֵן עִמּוֹ - שָׁמָא יֹאמַר לוֹ הַמְּמַחֵה: 'מוּם הוּא, וּמִתֵּר לְשַׁחַט עֲלָיו, וְיִלְךְ וְיִשְׁחַטְנוּ לְעֲצָמוֹ, וְלֹא יִתְּנֵנוּ לְכֹהֵן; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ חֲשׂוֹד לְאַכֵּל קִדְשִׁים בַּחוּץ, חֲשׂוֹד הוּא לְגוֹל מִתְּנוּת כֹּהֲנָה. לְפִיכֹךְ, אִם הִיָּה חֶכֶם, וְיָדוּעַ שֶׁהוּא מִדְּקָדֵק עַל עֲצָמוֹ - רוֹאִין לוֹ. הִיָּה הַמוּם גְּלוּי לְכָל, כְּגוֹן שְׁנִקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - הוֹאִיל וְהִבִּיאֵנוּ לְחֶכֶם הַמְּמַחֵה, הֲרִי זֶה בְּחִזְקַת מִדְּקָדֵק עַל עֲצָמוֹ; לְפִיכֹךְ רוֹאִין לוֹ, אֲף עַל פִּי שְׂאִין עִמּוֹ כֹּהֵן.

ד. הַשׁוֹחֲט אֶת הַבְּכוֹר, וְאַחַר כֵּן הִרְאָה אֶת מוּמוֹ - אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּם גְּלוּי שְׂאִינוּ מִשְׁתַּנֵּה בְּשַׁחֲטָה, כְּגוֹן שְׁתַּחֲתֵּכָה יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שְׁלֵא עַל פִּי מִמְּחָה, הֲרִי זֶה אֲסוּר; וְיִקְבַּר בְּכוֹר שְׁמֵתָא.

ה. בְּכוֹר שֶׁהִיָּתָה לוֹ בִּיעֵזָה אַחַת וְשְׁנַי פִּיסִין, וּבְדִקּוֹ הַמְּמַחֵה, וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגוּזוֹ [סוֹף הַשְּׂדֵרָה] וּמַעֲכוֹ, וְלֹא יִצְאָת בִּיעֵזָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוּ הַמְּמַחֵה, וְנִשְׁחַט, וְנִמְצָאָת הַשְּׁנִיָּה דְּבוּקָה בְּפִסְלִים [מַעֲיִים] - הֲרִי זֶה מִתֵּר, הוֹאִיל וּמַעֲכוֹ; אֲבָל אִם לֹא נִמְעַף - אֲף עַל פִּי שְׁנִשְׁחַט עַל פִּי מִמְּחָה, הֲרִי זֶה יִקְבַּר.

ו. מִי שְׂאִינוּ מִמְּחָה, וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרִי זֶה יִקְבַּר, וְיִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ; וְכַמְּה מִשְׁלָם? רַבִּיעַ לְדָקָה, וּמִחֲצָה לְגִסָּה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִשְׁלַם [הַמוּמַחָה] כָּל דְּמִיוֹ? מִפְּנֵי שְׁקָנְסוּ אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה [הַגִּסָּה], כִּדִּי שְׁלֵא יִשְׁהָה אוֹתָהּ [מִלְּהַקְרִיבָהּ], [וּבִדְקָה] - וְלֹא יִגְדַל בְּהֵמָה דְּקָה בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל.

ז. הַנוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהִיּוֹת רוֹאָה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה מִמְּחָה גְּדוֹל, וְיָדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שְׂאִין כְּמוֹתוֹ, וּפְסָקוּ לוֹ שְׂכָר עַל הִרְאָה וְהַבְּקוּר, בֵּין שְׁנִמְצָאָה בַּעַל מוּם בֵּין שְׁנִמְצָאָה תְּמִים. וְלֹא יִטַּל שְׂכָר עַל בְּהֵמָה זוֹ, חוּץ מִפַּעַם אַחַת; וְרוֹאָה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שְׁמִבְּיָאִין אוֹתָהּ, כִּדִּי שְׁלֵא יָבֹא לִידֵי חֲשָׁד.

ח. הַחֲשׂוֹד עַל הַבְּכוֹרוֹת לְמַכֵּר אוֹתָן לְשֵׁם חֲלִין - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּשֵׁר צָבָאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דוֹמָה לְבִשְׂר הַעֲגָל. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שְׂאִינָן עֲבוּדִין [לֹא

ט. אָמַר: 'אֵלּוּ נִפְל בְּכוֹר זֶה מוּם, הִיָּתִי שׁוֹחֲטוֹ, וְשִׁמְעַה הַגּוֹי, וְעֲשֵׂה בּוֹ מוּם - הֲרִי זֶה שׁוֹחֲט עֲלָיו, שֶׁהֲרִי לֹא נַעֲשֵׂה בְּדַעְתּוֹ.

י. רְאִינוּהוּ שֶׁעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה הַמְּרַגֵּיל לְהַטִּיל מוּם, וְנִפְל בּוֹ מוּם, וְאֵין אָנּוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּכּוֹן לְמוּם אוֹ לֹא נִתְּכּוֹן - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עֲלָיו. כִּי־צַד? כְּגוֹן שְׁנֵתָן לוֹ שְׁעוּרִים בְּמִקּוּם דְּחוּק מְסַרְגַּ בְּעֲצִים, וְכִינּוֹן שְׂאָכֵל נִחְלָקָה [נַחֲתַכָּה] שְׁפָתוֹ - אֲפִלּוּ הִיָּה חֲבֵר [תַּלְמִיד חֶכֶם], הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עֲלָיו; וְכֵן כֹּל בִּיּוּצָא בְּזָה.

יא. הִיָּה בְּכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם, וּבְעִטּוֹ כִּדִּי לְטַרְדּוֹ, וְאֲפִלּוּ בַעֲט בּוֹ מִפְּנֵי שְׂרָדְפוֹ מִקְדָם, וְנַעֲשֵׂה בּוֹ מוּם בְּכַעֲיטָה זוֹ - הֲרִי זֶה יִשְׁחַט עֲלָיו.

יב. קִטְנִים שֶׁהִטִּילוּ מוּם בְּכוֹר דְּרָף שְׁחוּק, וְכֵן הַגּוֹי שֶׁעֲשֵׂה לְדַעְתּוֹ - הֲרִי זֶה שׁוֹחֲט עֲלָיו; וְאִם עָשׂוּ כִּדִּי לְהִתִּירוֹ, לֹא יִשְׁחַט עֲלָיו.

יג. בְּכוֹר שְׂאֲחָזוֹ דָם [חִלָּה] - יִקְיֹז [דָם], וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְּכּוֹן לְעֲשׂוֹת בּוֹ מוּם; וְאִם נַעֲשֵׂה בּוֹ מוּם בְּהַקְנָה זוֹ, הֲרִי זֶה נִשְׁחַט עֲלָיו.

יד. מִתֵּר לְהַטִּיל מוּם בְּכוֹר קִדָם שְׂעִיָּא לְאוּר הָעוֹלָם, וְיִשְׁחַט עֲלָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזְמַן הַזֶּה שְׂאִין שֵׁם בֵּית [מִקְדָּשׁ], מִפְּנֵי שְׁסוּפּוֹ לְהֵאָכֵל בְּמוּמוֹ; אֲבָל בְּזְמַן שֶׁהַמְּקָדָשׁ קָיָם, אֲסוּר.

טו. עַד שֶׁהַעִיד מִפִּי עַד אַחַר, שְׁמוּם זֶה נִפְל שְׁלֵא לְדַעַת - נֶאֱמָן; אֲפִלּוּ אִשָּׁה נֶאֱמָנָת לּוֹמֵר: 'בְּפְנֵי נִפְל מוּם זֶה מֵאֲלִיו, וְיִשְׁחַט עֲלָיו.

טז. כָּל הַמוּמִין הַרְאוּיִין לְבּוֹא בְּיַדֵּי אָדָם - נֶאֱמָן הַרוּעָה עֲלֵיהֶן לּוֹמֵר: 'מֵאֲלֵיהֶן נִפְלו, וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכּוֹנָה'; וְיִשְׁחַט עֲלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁהִיָּה הַרוּעָה יִשְׂרָאֵלִי, וְהַבְּכוֹר כִּיד [שֶׁל] הַכֹּהֵן. אֲבָל אִם הִיָּה הַרוּעָה כֹּהֵן, וְהַבְּכוֹר עֲדִין הוּא כִּיד בְּעַלְיוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִיִּים - הֲרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְחוּשְׁדִין אוֹתוֹ, שָׁמָא הוּא הַטִּיל בּוֹ מוּם כִּדִּי שִׁתְּנָנוּ לוֹ.

יז. כֹּהֵן שֶׁהַעִיד לְכֹהֵן אַחַר, שְׁמוּם זֶה מֵאֲלִיו נִפְל - נֶאֱמָן, וְאֵין חוּשְׁשִׁין לְהֵם, שָׁמָא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה [נִשְׁמַר]. בְּכּוֹדֵי שִׁיעִיד לוֹ חֲבֵרוֹ כְּשִׁיִּצְטָרַךְ; שְׁכָל הַכֹּהֲנִים חֲשׂוּדִין לְהַטִּיל מוּם בְּכוֹר כִּדִּי לְאַכְלוֹ בַּחוּץ, וְלְפִיכֹךְ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עֲצָמָם; אֲבָל חֲבֵרוֹ מַעִיד לוֹ, שְׂאִין אָדָם חוּטָא לְאַחַר. אֲפִלּוּ בְּנִיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שָׁל כֹּהֵן, מַעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אֲשֵׁתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפּוֹ.

יח. בְּכוֹר שֶׁהִיָּה כִּיד כֹּהֵן, וְנִפְל בּוֹ מוּם, וְהַעִיד עֲלָיו עַד אַחַד שָׁנָה הַמוּם מֵאֲלִיו נִפְל, וְאֵין אָנּוּ יוֹדְעִים אִם מוּם זֶה שׁוֹחֲטִין עֲלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלָיו, וּבָא הַכֹּהֵן שֶׁהוּא כִּידוֹ, וְאָמַר: 'הִרְאִיתִי מוּם זֶה לְמִמְּחָה, וְהִתִּירוֹ לְשַׁחֲטָה' - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן; וְאֵין חוּשְׁשִׁין, שָׁמָא לֹא הִרְאָהוּ, וְשָׁמָא בְּכוֹר תָּם [שֶׁלֵם] הוּא - שְׁלֵא נִחְשְׁדוּ לְשַׁחַט קִדְשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹן בְּרַת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

יט. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לּוֹמֵר עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם: 'בְּכוֹר זֶה נִתְּנוֹ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ, וְלֹא נִפְל בְּרְשׁוּתִי' - כִּדִּי לְחַשׁ לוֹ,

ג. [ישראל] המקבל בהמה מן הגוי להיות מטפל בה, והולדות [יחלקו] ביניהן, או נכרי שקבל מישׂראל כזה - הרי אלו פטורין מן הבכורה, שגאמר: "פטור כל רחם בבני ישׂראל", עד שיהיה הכל בישׂראל.

ד. המקבל צאן מן הגוי במזון קצוב - ויתן הישראל הכסף לאחר תקופה, ופסק [טיכס] עמו שיהיה השׂכר ביניהן - אם יתייקרו הבהמות יתחלקו ברווח, ואם פחתו [ויולו], פחתו לישׂראל - אף על פי שפרשות ישׂראל הן, והרי הן בקנינו, הואיל ואם לא ימצא הגוי אצלו מזון לגבות ממנו, יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן - נעשה כמי שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן, והרי יד הגוי באמצע, ופטורין מן הבכורה, הן ולדותיהן. אבל ולד ולדות חביבין - שהרי של ישׂראל הן, ואין לגוי עליהן רשות.

ה. ישׂראל שנתן מעות לגוי, וקנה לו בהן בהמה מגוי כדיניהן [בקנין גוי שע"פ התורה - בכסף] - אף על פי שלא משו, קנה ותיבת בבכורה; וכן אם קנה הגוי מישׂראל כדיניהן, ונתן מעות - אף על פי שלא משו, קנה ופטורה מן הבכורה.

ו. גר שנתגיר, ואין ידוע אם עד שלא נתגיר ילדה פרתו, או אחר שנתגיר - הרי זה בכור מספק.

ז. הלוקח בהמה מן הגוי, ואין ידוע אם בכרה - ילדה או לא בכרה, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור, ויאכל במומו [כשהיה לו מום] לבעלים, ואינו לכהן; שהמוציא מחבורו, עליו הראיה.

ח. לקח בהמה מניקה מן הגוי - אינו חושש שמה בנה של אחרת היא מניקה, אלא הרי זו בחזקת שלדה; ואפלו היה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפלו כמין חזיר - הרי זו פטורה מן הבכורה. וכן בהמה שהיא חולבת [ונותנת חלב], פטורה מן הבכורה - שרוב הבהמות, אינן חולבות אלא אם כפר ילדו.

ט. הלוקח בהמה מישׂראל - הרי זו בחזקת שבכרה, עד שיודיעו המוכר שעדין לא ילדה; שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוץ, ונדאי שבכרה, ולפיכך מכרה סתם.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נתבארה צורתו הרבה ונכרה לכל, וזה הוא הנקרא 'טנוף' - אם אמרו הרועים: 'עבר הוא, אלא שגפסד' - הרי זו פטורה מן הבכורה, וצריך להראותו לרועה חכם; לפיכך, הלוקח בהמה מן הגוי, אפלו היתה קטנה, וילדה אצלו בתוך שנתה - הרי זה ספק בכור, שמה טנוף הפילה בפרשות הגוי. וכן בהמה גסה שהפילה שליה [שק העובר] - הרי זה סימן ולד, שאין שליה בלא ולד; ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליף אותה השליה לפלבים - שאין מתקדש בבכורה אלא זכרים, ונתנת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות; וכבר בארנו, שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו, אינו מתקדש בבכורה. ונמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה, ואין חוששין למעוט. אבל בהמת

מעובדים, אפלו של נקבה, שמה יחתך זכרותו, ויאמר: 'עור נקבה הוא'. ואין לוקחין ממנו צמר, אפלו מלבן; ואין צריך לומר, צואי [מלובלן]. אבל לוקחין ממנו טווי, ולבדין [יריעות מחתיכות צמר], ועורות עבודין - שאינו מעבד עור בכור תמים, מפני שהוא מיוחד לשהותו אצלו, שמה לשמעו הדינים, ויקנסו אותו כפי רשעו.

ט. השוחט את הבכור ומכרו, ונדע שלא הראהו לממחה - מה שאכלו - אכלו, ויחזיר להם את הדמים; ומה שלא נאכל - יקבר, ויחזיר את הדמים. וכן הדין במאכיל את הטרפה, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר.

י. בכור שנמצא טרפה - אם תמים הוא [ונשחט במקדש לקרבן], ונמצא טרפה אחר שהפשט - העור ישרף, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין, והבשר יקבר. ואם במומו נשחט - הבשר יקבר, ויאותרו [יהנו] הכהנים בעורו; והוא, שנשחט על פי ממחה.

יא. הבכור שגאכל בשרו בהלכה, בין תמים בין בעל מום - כשם שמתיר להנות בעורו, כך נהנין בגנתו [צמרו]; אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי, אפלו נשר - הרי הוא אסור בהנייה, אפלו נשר ממנו אחר שנפל בו מום.

ובאפלו אחר שחישטו, ואין צריך לומר אחר מיתתו - הרי אותו הצמר שנושר ממנו מחיים, באסורו עומד. וכן במעשר בהמה. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שלא גזרו גזרה זו אלא על הבכור והמעשר בלבד, מפני שאינן באין לכפרה - שמה ישקה אותן אצלו, כדי לקח כל הצמר שינושר מהן. וכבר בארנו, שמצנה לאכלו בשנתו, בין תמים בין בעל מום.

יב. בכור שהיה בו צמר מדבלל [תלוש ומעורב במחורב], ושחטו - את שהוא נראה עמו מן הגנה - שלא יכיר שהיה תלוש, מתיר בהנייה; ואת שאינו נראה עמו, והוא הצמר שעקרו הפוף כלפי ראשו [שב' קצותיו כלפי חוץ] - אסור, שזה כמי שנושר מחיים.

יג. גזת בכור, אפלו בעל מום - שנתערבה בגזי חלין, אפלו אחת בכמה אלפים - הכל אסורים; הרי הוא דבר חשוב, ומקדש בכל שהוא. האורג מלא הסיט - [שיעור אריגה] מצמר הבכור בגד, ידלק; מצמר המקדשין, מקדש בכל שהוא.

הלכות בכורות פקד ד

א. בהמת השתפין, תיבת בבכורה. לא נאמר "בקרף וצאנך", אלא למעט שתפות הגוי; שאם היה שתף בפרה או בעבר, אפלו היה לגוי אחד מאלף באם או בולד - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו באחד משניהן אבר אחד, כגון יד או רגל - רואין: כל שאלו יחתך, יהיה בעל מום - הרי זה פטור; ואם אפשר שיתחתך אבר הגוי, ולא יפסל - הרי זה חביב בבכורה.

ב. הלוקח עבר פרתו של נכרי, או המוכר עבר פרתו לנכרי - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה פטור מן הבכורה, ואין קונסין אותו על דבר זה.

יום חמישי

הלכות בכורות פָּרָק ה

א. רחל שלא בכרה ולא ילדה מעולם, וילדה שני זכרים - אפלו יצאו שני ראשיהן פֶּאָחַד, אי אֶפְשֶׁר שְׁלֵא קָדַם אָחֵד; הוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵינָה יָצָא רֵאשׁוֹן - הִכְהֵן נוֹטֵל אֶת הַפְּחוּשׁ, וְהַשְּׁנֵי סֶפֶק בְּכוֹר. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין לִכְהֵן כְּלוּם; שְׁנֵיהֶם חַי - סֶפֶק הוּא, וְהַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֲרֵאָהּ. וְכֵן אִם יִלְדֶה זָכָר וּנְקֵבָה - הֲרֵי הַזָּכָר סֶפֶק, שְׁמָא הַנְּקֵבָה יָצָאת תַּחֲלָה; לְפִיכָף אֵין לִכְהֵן כְּלוּם - שְׁהַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הֲרֵאָהּ.

ב. שְׁתֵּי רַחֲלוֹת שְׁלֵא בְּכֹרוֹ, וְיִלְדוּ [יַחַד] שְׁנֵי זָכָרִים - שְׁנֵיהֶם לִכְהֵן [ולא נאמר שאחת ילדה את שניהם]; זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר לִכְהֵן. שְׁנֵי זָכָרִים וּנְקֵבָה - הִכְהֵן נוֹטֵל אֶת הַפְּחוּשׁ, וְהַשְּׁנֵי סֶפֶק בְּכוֹר; וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין לִכְהֵן כְּלוּם - שְׁנֵיהֶם הַזָּכָר חַי, סֶפֶק בְּכוֹר הוּא, וְהַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֲרֵאָהּ. יִלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - הֲרֵי הַזָּכָרִים סֶפֶק בְּכוֹר; שְׁאֵין אוֹמֵר: שְׁמָא הַנְּקֵבָה נוֹלְדֶה תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּף הַזָּכָר; לְפִיכָף, אֵין פֶּאָן לִכְהֵן כְּלוּם - שְׁהַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הֲרֵאָהּ. אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת שְׁלֵא בְּכָרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לִכְהֵן, וְכָל אֶחָד מֵהֶם סֶפֶק בְּכוֹר; הִכְהֵן נוֹטֵל אֶת הַפְּחוּשׁ. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין פֶּאָן לִכְהֵן כְּלוּם; שְׁנֵיהֶם חַי, סֶפֶק הוּא. וְכֵן אִם יִלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין פֶּאָן לִכְהֵן כְּלוּם; שְׁנֵיהֶם הַזָּכָר, סֶפֶק בְּכוֹר הוּא.

ג. כָּל בְּכוֹר שֶׁהוּא סֶפֶק - דִּינוֹ שְׁיִרְעֶה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ מוּם, וְיֵאָכֵל לְבַעֲלָיו. וְאִם תִּפְשׂוּ הִכְהֵן, אֵין מוֹצֵיאֵין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ; וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוֹמוֹ, אֲכָל אֵינוֹ מְקַרְבּוֹ - שְׁאֵין מְקַרְבֵּי לְעוֹלָם אֶלָּא בְּכוֹר וְדַאי, שְׁמָא יִשְׁחַט חֲלִין בְּעִזְרָה.

ד. מִי שֶׁהִיא בְּעִדְרוֹ מִבְּכֹרוֹת וְשֵׁאֵינָן מִבְּכֹרוֹת, וְיִלְדוּ וְאֵין שָׁם אָדָם, וְנִכְנַס וּמָצָא אֶת הַמְּבֻכְרוֹת מְנִיקוֹת נְקֵבוֹת, וְאֶת שְׁאֵינָן מִבְּכֹרוֹת מְנִיקוֹת זָכָרִים - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנֵה שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֶצֶל זוֹ, וּבְנֵה שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֶצֶל זוֹ; אֶלָּא הֲרֵי הַזָּכָר בְּחִזְקוֹתָהּ, שְׁכָל אַחַת מְנִיקָה בְּנֵהּ.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁנֵי זָכָרִים אֶצֶל רוּעָה, הָאֶחָד בְּכוֹר וְהַשְּׁנֵי פְּשוּט, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - מְנִיחַ הַרוּעָה הַשְּׁנֵי בֵּינֵיהֶן וּמְסַלֵּק; וְהֲרֵי הוּא סֶפֶק בְּכוֹר, וּשְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין אוֹתוֹ, שְׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מְכִיר אֶת שְׁלוֹ.

ו. הַפְּקִיד בְּכוֹר אֶצֶל בְּעַל הַבַּיִת, וְהֵנִיחוֹ בְּעַל הַבַּיִת עִם פְּשוּט שְׁלוֹ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵינָה הוּא - הַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הֲרֵאָהּ; וְהֲרֵי הוּא סֶפֶק בְּכוֹר. וְאֶפְלוֹ רוּעָה כֵּהֵן שֶׁהֵנִיחַ בְּכוֹרוֹ בְּחֶצֶר בְּעַל הַבַּיִת, עִם פְּשוּט שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הֲרֵאָהּ; וְאֵין מוֹצֵיאֵין מִחֶצֶר בְּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא בְּרֵאָהּ - שֶׁהֲרֵי מְדַעַת בְּעַל הַבְּכוֹר הֵנִיחוֹ עִם הַפְּשוּט שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת.

ז. לֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכֹרוֹת; לְפִיכָף, נֶאֱמַן הַיִּשְׂרָאֵלִי לוֹמֵר: זֶה סֶפֶק בְּכוֹר הוּא, וְרוֹאֵין לוֹ מוֹמוֹ, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוֹמוֹ.

קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילָה שְׁלָיָה - תִּקְבֵּר, שֶׁהַזָּכָרִים בָּהּ כְּנֻבוֹת. **יא.** בְּהֵמָה גִּסָּה שֶׁהִפִּילָה תְּרֵבֶת [וחתיכת] דָּם - הֲרֵי זוֹ נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁחֻזְקָתָהּ שֶׁהוֹלֵךְ בְּתוֹכָהּ, וְרִבָּה עָלָיו הַדָּם, וְהִפְסִידוֹ וּבִטְלוֹ. וְקוֹבְרִין תְּרֵבֶת זוֹ כְּמוֹ גֶּפֶל כָּל מִבְּפֶרֶת, אֶף עַל פִּי שְׁאֵין בְּתֵרָה זוֹ קָדְשָׁה; וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ? כְּדֵי לְפָרְסֵם הַדְּבָר שֶׁנִּפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה.

יב. כָּבֵר בְּאֶרְצוֹ בְּעֵינֵי נְדֵה, שֶׁהוֹלֵךְ בְּאָדָם נִגְמֵר לְאֶרְבָּעִים יוֹם, וְהַמְּפִלֵת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים, אֵינוֹ וָלֵד. אֲכָל וָלֵד בְּהֵמָה - לֹא עֲמָדוֹ חֲכָמִים עַל מַגֵּן הַיָּמִים שֶׁיִּגְמֵר בּוֹ; אֲכָל אֲמָרוֹ, שֶׁהַמְּפִלֵת טַנּוּף, אֵינָה מִתְּעַבֵּרֶת אַחֲרָיו וְלֹא מְקַבֵּלֶת וָלֵד אַחֵר לְפָחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

יג. בְּהֵמָה שֶׁיָּצְאת [לשדה] מְלֵאָה [מעוברת], וּבָאָה רִיקָנִית - הִבָּא [הנוולד] אַחֵר בֶּן בְּכוֹר מִסֶּפֶק; שְׁמָא דְּבָר שְׁאֵינוֹ פּוֹטֵר בַּבְּכוֹרָה הַפִּילָה, וְאֵין לְנִפְלֵי בְּהֵמָה פְּטִירַת רַחֵם עַד שֶׁיַּעֲגִילוּ רֵאשׁ כִּפְקָה שֶׁל עֶרֶב [חוט טווייה].

יד. מִבְּפֶרֶת הַמְּקַשָּׁה לִילֵד - מִחֲתָף אֶבֶר אֶבֶר, וּמִשְׁלִיף לְקַלְבַּיִם; וְהִבָּא אַחֲרָיו, בְּכוֹר. יָצָא רְבוֹ - הֲרֵי זֶה יִקְבֵּר, וּנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם חֲתָף אֶבֶר וְהֵנִיחוֹ [ולא השליכו לכלב], וְחֲתָף אֶבֶר וְהֵנִיחוֹ, עַד שֶׁהַשְּׁלִים רְבוֹ - הֲרֵי כָּל הָאֶבְרִים צְרִיכִין קְבוּרָה, וּנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה; בֵּינָן שֶׁיָּצָא רְבוֹ, בֵּין שְׁלֵם בֵּין מִחֲתָף, וְהֲרֵי הוּא לְפָנֵינוּ - נִתְקַדַּשׁ לְמַפְרַע.

טו. יָצָא שְׁלִישׁ, וּמְכָרוֹ לְגוֹי, וְחִזַּר וְיָצָא שְׁלִישׁ אַחֵר - נִתְקַדַּשׁ לְמַפְרַע, וּנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה. יָצָא שְׁלִישׁ דְּרָף דְּרָף [הרחם], וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דְּרָף רַחֵם - אֵינוֹ קָדוֹשׁ; שֶׁהֵרֵב הֲרֵאשׁוֹן לֹא יָצָא דְּרָף רַחֵם, וְלִמְפָרַע - וְרַק אִם לִכְתַּחֲלִיהָ יָצָא מִהֲרַחֵם הוּא מְתַקְדָּשׁ.

טז. יָצָא מְעוּט אֶבֶר גְּדוֹל, וְהֲרֵי זֶה הַיּוֹצֵא רְבוֹ שֶׁל עֶבֶר [והשאר יצא מהדוד] - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְיִקְבֵּר הַיּוֹצֵא. יָצָא חֲצִי הָעֶבֶר, וְהוּא רְבוֹ שֶׁל אֶבֶר הַיּוֹצֵא - הֲרֵי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה, אוֹ לֹא נִפְטָרָה; לְפִיכָף, הִבָּא אַחֲרָיו - סֶפֶק בְּכוֹר.

יז. בְּכוֹר שֶׁכָּרְכוּ בְּסִיב [סיבי זקל] הַוּוֹצֵיא, וְלֹא נִגַּע בְּרַחֵם, אוֹ שֶׁכָּרְכוּ בְּשִׁלִּית בְּהֵמָה אַחֲרֵת, אוֹ שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אַחוֹתוֹ, וְיָצָא - הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּרַחֵם מִכָּל מְקוֹם, הֲרֵי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר.

יח. הַדְּבִיק שְׁנֵי רַחֲמִים זֶה לָזֶה, וְיָצָא מִזֶּה וְנִכְנַס לָזֶה - הֲרֵי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שֶׁהֲרֵי פֶטֶר רַחֵם, אוֹ לֹא נִפְטָרָה, עַד שֶׁיִּפְטֹר רַחֲמָה לָדֶה.

יט. נִפְתְּחוּ כְּתָלֵי בֵּית הַרְרָחִם, וְיָצָא [ולא נגע ברחם] - הֲרֵי זֶה סֶפֶק אִם נִגְיעַת רַחֵם מְקַדְּשֶׁת, אוֹ אֵינֶר.

כ. נִעְקְרוּ כְּתָלֵי בֵּית הַרְרָחִם [ונתלו] בְּצִנְאוֹרוֹ - הֲרֵי זֶה סֶפֶק אִם בְּמִקְוָמוֹ מְקַדְּשׁ, אוֹ מְקַדְּשׁ אֶף חוּץ לְמִקְוָמוֹ.

כא. נִגְמָמוּ [הצטמקו ונעלמו] כְּתָלֵי בֵּית הַרְרָחִם, אֵינוֹ קָדוֹשׁ. נִפְרָץ מְקַצָּתוֹ, וְעוֹמֵד מְרַבָּה עַל הַפְּרוּץ, וְיָצָא דְּרָף הַפְּרוּץ, אוֹ שֶׁהִיא הַפְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד, וְיָצָא דְּרָף הַעוֹמֵד - הֲרֵי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר.

- כְּמוֹכֵר חֲרָמֵי כֹהֲנִים שְׁלֵא קָנָה לוֹקֵחַ, וּכְמוֹכֵר יֶפֶת תְּאֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

ו. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [- חֲכָמִים], שְׁאָסוּר לְמַכֵּר אוֹתוֹ בְּעַל מוֹם, וְאִפְלוּ שְׁחוּט - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִמְכְּרֵנוּ חֵי; לְפִיכֶךָ, אֵין שׁוֹקְלִין מְנָה כְּנִגְדַּ מְנָה בְּמַעֲשֵׂר [- לֹא חוֹלְקִים בְּמִשְׁקָל], כְּדֶרֶךְ שְׁשׁוֹקְלִין בְּכֹכּוֹר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמוֹכֵר.

ז. וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוּמִים שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ [מִפְּנֵי מוֹמוֹ], מֵתֵר לְמַכְרוֹ כְּדֶרֶכּוֹ; מִפְּנֵי הַשֵּׁב אֲבָדָה לִיתוּמִים, לֹא גְזֵרוּ עָלָיו.

ח. מַעֲשֵׂר שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ - מֵתֵר לְמַכֵּר חֲלָבוֹ וּגְיָדָיו וְעוֹרוֹ וְעִצָּמוֹתָיו, וְלֹא אֶסְרוּ לְמַכֵּר אֶלָּא בְּשָׂרוֹ בְּלִבְדוֹ. וְאִם הִבְלִיעַ [כִּלְלִי] דְּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדְמֵי הָעוֹר וְהַחֲלָב וְהַגִּידִין, וּמַכֵּר הַכֹּל בְּהַבְלָעָה - מֵתֵר; וְאִם הָיוּ דְמֵי הַעֲצָמוֹת יְקָרִים, וְהִבְלִיעַ דְּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדְמֵי הַעֲצָמוֹת - מֵתֵר.

ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל מוֹמֵי מַעֲשֵׂר, לֹאמַר: 'מוֹם זֶה מֵאֲלֵיו כָּא, וְלֹא נִעֲשֶׂה לְדַעַת' [בְּכוּוּנָה]; אִפְלוּ אִלּוּ שְׁאִינִן נֶאֱמָנִין עַל הַכֹּכּוֹר, נֶאֱמָנִין עַל הַמַּעֲשֵׂר. וְרוֹאֶה אָדָם מוֹמֵי מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ, וּמִתִּירוֹ - אִם הִיָּה מִמְּחָה; שְׁאִם יִרְצֶה, יִטִּיל מוֹם בְּכָל עֲדָרוֹ וְאַחַר כֶּךָ יַעֲשֶׂר, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בְּעַל מוֹם מִתְחַלְתּוֹ.

י. הַלּוֹקֵחַ [קוֹנֵה] טְלָאִים שֶׁנּוֹלְדוּ בְּשָׁנָה זוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמִתְנָה - הֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר; עַד שֶׁיּוֹלְדוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ. לְפִיכֶךָ, הַשֹּׁתְפִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת, וְהִבִּיא זֶה מֵאֵה טְלָאִים, וְהִבִּיא זֶה מֵאֵה טְלָאִים, וְעָרְבוּ אוֹתָן, וְנִשְׁתַּתְּפוּ בֵּינָן - הֲרֵי הֵמָּאתִים פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁכָּל טְלָה מִהֵן כְּמֹכּוֹר. וְכֵן הָאֲחִים שֶׁיִּרְשׁוּ טְלָאִים מֵאֲבִיהֶן, הֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. אֲבָל הַנּוֹלְדִין לָהֶן בְּשִׁתְּפוֹת לְאַחַר מִכָּאן מֵאֵלוֹ הַבִּהְמוֹת, בֵּין לְשִׁתְּפֵין בֵּין לְאַחִים - חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר. וְכֵן אִם הָיוּ שִׁתְּפִין בְּמַעֲוֹת, וְקִנּוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַשִּׁתְּפוֹת, וְהָאֲחִים שֶׁקִּנּוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַיִּרְשָׁה - הֲרֵי הַנּוֹלְדִין מִהֵן לְאַחַר מִכָּאן חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר; שֶׁהֲרֵי בְּרִשְׁוֹתָן נּוֹלְדוּ, וְהֲרֵי הֵן כְּאִישׁ אֶחָד. חֲלָקוֹ הָאֲחִים וְהַשִּׁתְּפִין אַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן בְּהֵמוֹת בְּרִשְׁוֹתָן, וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי אִלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר; שֶׁבְּשַׁעֲהַ שִׁחְלְקוּ - נִעֲשׂוּ הַכֹּל לְקוֹחִין [כַּדִּין קוֹנִים], וְהִלְקוּת פְּטוּר; וּכְשֶׁחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי נִשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת, וְעִדִּין לֹא יִלְדוּ לָהֶן בְּרִשְׁוֹתָן אַחַר שֶׁתּוֹף זֶה הַשָּׁנִי. וְאִף עַל פִּי שִׁחְלְקוּ גְּדִיִּים כְּנִגְדַּ גְּדִיִּים, וּטְלָאִים כְּנִגְדַּ טְלָאִים, וְעִשְׂרָה כְּנִגְדַּ עִשְׂרָה - הַכֹּל פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, וְהֲרֵי הֵם כְּלִקּוּחִין.

יא. הָאֲחִין וְהַשִּׁתְּפִין שִׁחְלְקוּ בְּכִסְפִּים, וְלֹא חֲלָקוּ בְּבִהְמָה - חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר, שֶׁעִדִּין לֹא נִעֲשׂוּ בְּהֵמוֹת לְקוֹחִין; אֲבָל אִם חֲלָקוּ בְּבִהְמוֹת - אִף עַל פִּי שֶׁעִדִּין לֹא חֲלָקוּ בְּכִסְפִּים, הֲרֵי אִלּוּ פְּטוּרִין.

יב. הַלּוֹקֵחַ עִשְׂרָה עֶבְרִין בְּמַעֲי אֶמֶן - בְּלֵן נִכְנְסִין לְדִיר לְהַתְעֵשֵׂר, שֶׁהֲרֵי בְּרִשְׁוֹתוֹ נּוֹלְדוֹ.

יג. כֹּהֵן שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ [שְׁקִיבֵל] עֵשֶׂר בְּהֵמוֹת כְּגוֹל הֶגֶר [שִׁמְחָה, וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים], פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר - שִׁמְחָנוֹת כֹּהֲנָה,

ח. כֹּל הַקִּדְשִׁים שֶׁקָּדַם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישׁוֹ, וְנִפְדּוּ - חֵיבִין בְּכֹכּוֹרָה; וְאִם קָדַם מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁוֹ, אוֹ שֶׁהַקְדִּישׁוֹ תְּמִימִין וְאַחַר כֶּךָ נּוֹלַד לָהֶן מוֹם קָבוֹעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַכֹּכּוֹרָה; שֶׁהֲרֵי לֹא יִצְאוּ לְחֵלִין לְכָל דְּבָר - מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּגֵזֵה וְעַבְדוּהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת מַעֲלָה.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, חֵיבֵת בְּכֹכּוֹרָה. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית [- תְּמוּרוֹת], הֲרֵי זֶה פְּטוּרָה מִן הַכֹּכּוֹרָה; לְפִי שְׁאִינוֹ רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: "וְהִזְתָּה שִׁבְתְּ הָאָרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָה", וְלֹא סְחוּרָה, וְאִם תִּהְיֶה חֵיבֵת בְּכֹכּוֹרָה - הֲרֵי זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּכֹכּוֹר, שֶׁהֲרֵי יִצָּא מִתּוֹרַת פְּרוֹת שְׁבִיעִית. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּדְבָרִים הָאֲסוּרִים בְּאֶכְלָה; וְכֵן בְּאַרְנוֹ בְּתְרוּמוֹת, שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּתְרוּמוֹת. וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּכֹכּוֹרוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁמֵּתֵר לְמַכְרֵם עַל דֶּרֶךְ שְׁבִיעִית.

י. לִקַּח [קוֹנֵה] כֹּכּוֹר לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ, אוֹ לְרַגֵּל [לְאוֹכְלוֹ בַחַג], וְלֹא צָרָךְ לוֹ - מֵתֵר לְמַכְרוֹ.

יא. אֵין שְׁמִין בְּכֹרוֹת תְּמִימִין לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שְׁמִין לָהֶן בְּכֹרוֹת בְּעַלֵי מוֹמִין. וְשְׁמִין בְּכֹרוֹת תְּמִימִין לְכֹהֲנִים בְּזִמְן הַזֶּה, שֶׁהֵן עוֹמְדִין לְהֵאָכֵל בְּמוֹמִין; וְאֵין צָרִיף לֹאמַר, שֶׁשְׁמִין לָהֶן בְּעַלֵי מוֹמִין.

הַלְכוֹת בְּכֹרוֹת פָּרָק ו

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ אֶחָד מַעֲשֵׂרָה מִכֹּל בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁיּוֹלְדוּ לְאָדָם, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה; וְאֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּבָקָר וְצֹאן בְּלִבְדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל מַעֲשֵׂר בָּקָר וְצֹאן..."

ב. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּחֵלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁין; וְנוֹהֵג בְּאָרֶץ וּבְחוּצָה לְאָרֶץ, בְּפְנֵי הַבַּיִת [בְּזִמְן הַמִּקְדָּשׁ] וְשִׁלָּא בְּפְנֵי הַבַּיִת. אֲבָל חֲכָמִים אֶסְרוּ לַעֲשֵׂר בְּהֵמָה בְּזִמְן הַזֶּה, וְתִקְּנוּ שְׁאִין מַעֲשֵׂרִין אֶלָּא בְּפְנֵי הַבַּיִת - גְּזֵרָה שְׁמָא יֵאָכְלוּהוּ תְּמִים, וְנִמְצָא כָּא לִידֵי אֲסוּר בְּרַת שֶׁהוּא שְׁחִיטַת קִדְשִׁים בְּחוּץ. וְאִם עָבַר וְעִשֵׂר בְּזִמְן הַזֶּה - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר, וְיֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ.

ג. הַכֹּל חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, כֹּהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִיִּים. ד. וְדִין מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה - שִׁיְהִיָּה נִשְׁחַט בְּעִזְרָה, וְזוֹרְקִין דָּמוֹ וְרִיקָה אַחַת כְּנִגְדַּ הִיסוּד [בְּסִיס הַמְּזוּבָח], וּמִקְטִירִין אִמּוּרָיו [אַבְרִיו]; וְשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר נֶאָכֵל לְבָעָלִים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּשֶׁאֵר קִדְשִׁים קָלִים. וְאֵין לְכֹהֲנִים בּוֹ כְּלוּם, אֶלָּא כְּלוֹ לְבָעָלִים, כְּפִסְחָה. וְאִם הִיָּה בְּעַל מוֹם - בֵּין שֶׁנִּפְּלָה בּוֹ מוֹם, בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוֹ בְּתַחֲלָה בְּמוֹמוֹ - הֲרֵי זֶה נֶאָכֵל בְּכָל מְקוֹם. ה. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה - אֲסוּר לְמַכֵּר אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא תְּמִים, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לֹא יִגְאָל"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסוּרַת מִמִּשְׁחָה רַבִּינוֹ] לְמָדוּ, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִגְאָל" - אִף אֲסוּר מִכִּיבְרָה בְּכָלְלוֹ, שְׁאִינוֹ נִגְאָל וְאִינוֹ נִמְכָּר כְּלָל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר מַעֲשֵׂר לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, וְלֹא קָנָה לוֹקֵחַ; וְלְפִיכֶךָ אִינוֹ לּוֹקֵה

ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, כשם שאין מעשרין בגזע הארץ מן החדש על הישן, ולא מן הישן על החדש - שנגמרו: "היצא השדה שנה שנה ויבא לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים; שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפרוש, שיהיה שנה שנה.

ו. כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באולול - מצטרפין, ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים בתשעה ועשרים באולול, וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין; ילדו הנולדות בתוך שנתן, הרי היא ובתה נכנסות לדיר להעשר.

ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל [תבואה שאינה מעוררת], שאסור לאכל ממנו עד שיתעשר, כמו שבארנו במקומו. אלא מתר למכר ולשחט כל מה שירצה, עד שיעשר; ויהיה המעשר קדש, ויאכל כהלכתו, כמו שבארנו.

ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגייע זמן מהן - אסור לו למכר או לשחט עד שיעשר; ואם שחט, הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: בחמשה עשר יום קדם הפסח, ובחמשה עשר יום קדם עצרת [שבועות], ובחמשה עשר יום קדם הדר; וכל זמן מאלו, נקרא 'ג'רן מעשר בהמה'. נמצאת אומר, שהג'רנות של מעשר בהמה - ביום אחרון מחדש אדר, וביום חמשה ושלשים מספירת העמר, וביום אחרון מחדש אולול. ולמה קבעו הג'רנות בימים אלו? כפי שתהינה בהמות מצויות לעולי רגלים; שאף על פי שמתר למכר קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכר, עד שיעשרו ויעשו המצוה.

ט. הכניס כל הצאן או כל הבקר לדיר, והתחיל לגנות ולקדש עשירי, עד שנשארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניחן לג'רן אחר; והן מצטרפין לאלו שניילדו, ויתעשרו הכל בג'רן אחד (ולא מניחם לשנה הבאה). ואף על פי שהיא יודע שאלו ישארו במגן, חייב להכניס הכל לדיר, והנשארו ישאר.

יום שישי

הלכות בכורות פ'ק ח

א. המכניס צאן לדיר, והתחילו לצאת אחד אחד, והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במגן, וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו 'עשירי', או שקרא לשנים עשר או לשלמעה ממנו 'עשירי' - לא נתקדשו; אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר 'עשירי' - נתקדשו. ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו] נשמע, שהטעות מקדשת במעשר שלמעה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפנייהן ושלאחריהן. אפלו קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', בין בטעות בין בכונה - שלשפתן מקדשין.

ב. והיאך דינם? התשיעי - אינו קרב, אלא נאכל כמומו [כשיפול בו מום]; והעשירי, מעשר. והאחד עשר - יקרב

מתנות הן; ויכר בארנו, שהנתן במתנה - פטור מן המעשר.

יד. הכל נכנסין לדיר להעשר - בין תמימין בין בעלי מומין, וכל אסורי מזבח; חוץ מן הפלאים [שאביו ואמו לא ממוין אחד], והטרפה, ויוצא דפן [נולד בניחוח קיסרין], ומחסר זמן [- תוך י' ימים מלידתו] - שכל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה אמו, או נשחטה עם לדתו - אינו מתעשר. ודברים אלו, מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] הן.

טו. אין הלכות פטור, אלא אם כן נלקח אחר שנגא [שהיה ראוי] להעשר. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבעת ימי הולדה - כשיגייע זמנו, חייב לעשר; שפיון שאין מחסר זמן ראוי להעשר - הרי זה כמי שלקח עברין, ונולדו ברשותו.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר; לפיכך, טלאים שנתערב בהן תום או לקוח [קנוי] וכיוצא בהן - הרי בלן פטורין, שכל אחד מהן ספק הוא.

הלכות בכורות פ'ק ז

א. מי שהיו לו עשרה טלאים, והפריש אחד מעשרה, היו לו מאה, והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר. אלא כיצד הוא עושה? כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר, ועושה לו פתח קטן כפי שלא יצאו שנים כאחד, ומעמיד אמותיהם מבחוץ, והן גועות, כפי שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן, שנגמרו: "כל אשר יעבר תחת השבט" - עד שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומגן בשבט [מקל רועים]: אחד, שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, ששה, שבעה, שמונה, תשעה; והיצא עשירי - בין זכר בין נקבה, בין תמים בין בעל מום - סוקרו בסקרא [צובעו באדום], ואומר: 'הרי זה מעשר'. לא סקרו בסקרא, ולא מגן בשבט, או שמגן רבוצין או עומדין - הרי אלו מעשר; הואיל ומגן עשרה עשרה, וקדש עשירי - הרי זה מעשר.

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו; היו לו חמשה טלאים בירושלים, וחמשה טלאים בעכו - אין מצטרפין, וכלן פטורין מן המעשר. וכמה יהיה בין אלו לאלו, ויצטרפו לששה עשר מיל?

ג. היו שלשה עדרים, ובין כל אחד ואחד ששה עשר מיל - הרי שלשפתן מצטרפין. כיצד? היו תשעה מכאן, ותשעה מכאן, ואחד באמצע - הרי שלשפתן מצטרפין ונכנסין לדיר להעשר.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר, ולא מן הבקר על הצאן; אבל מעשרין מן הכבשים על העזים, ומן העזים על הכבשים, שנגמרו: "וכל מעשר בקר וצאן", כל משמע צאן - אחד; ששיניהם נקראים 'שה', והרי הם כמיין אחד.

הפריש עליהם, כמו שבארנו; ואלו שבתוף הדיר - מניחן לגרן אחר, עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר טלאים, והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה, ומנה אותן בפתח זה, ויצאו ששה ומנה אותן מפתח אחר, ונשארו שם ארבעה בתוף הדיר - אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהם אחד, וכלן פטורין; שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון, מנין הראוי פטרן. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה, ואותם הששה שיצאו אחריהם בפתח שני, פטורין, שכל אחד מהם נמנה מנין הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים להשלים המנין ולמעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו - אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנין הראוי, לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה, וארבעה מפתח שני, ונשארו שם ששה - אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהם אחד מעשר, וכלן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים - הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מכאן ומכאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנין הראוי להשלים עליו עשרה ולמעשר, שהרי ששה היו שם נשארים בתוף הדיר.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוף הדיר, ויצאו תשעה בפתח זה, ותשעה בפתח שני - נוטל האחד לשם מעשר, וכלן פטורין; שאותם התשעה נמנו מנין הראוי.

יב. היה מונה, והוציא הטלה ראשו ורפו מן הדיר וחרור - הרי הוא כמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה, והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו, או שחשכה לילי שבת - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך.

יד. היה מונה היוצאין אחד אחד, ומקדש עשירי, וקפץ אחד מן המנויין לתוף הדיר, לתוף אלו שעדין לא נמנו ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהם ספק אם הוא המנוי שקפץ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין.

טו. קפץ אחד מן העשיריים לתוף הדיר - כלן ירעו עד שיפול בהן מום, ויאכלו במומן.

בריה רחמנא דסייען

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטין: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא, עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב החוטא אשם על עברות ידועות, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב החוטא קרבן על עברות ידועות; אם היה עשיר - בהמה, ואם היה עני - עוף או עשירית האיפה; וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.

שלמים, וטעון נסכים בשלמים; ואינו עושה תמורה [אם מחליפו באחר, אינו מתקדש], מפני שהוא עצמו בתמורה. במה דברים אמורים? בשעה המונה הוא בעל הבהמות. אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשהו שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש כראוי.

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש - כשקרא לעשירי 'תשיעי'. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי', וקרא אחריו לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר; שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו. ואפלו יצא העשירי, ולא קראהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר', אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר, וקראהו 'עשירי' - לא נתקדש; שהעשירי, מעצמו תקדש; ואף על פי שלא קראהו 'עשירי', הואיל ולא עקר שם 'עשירי' מעליו, אין אחד עשר מקדש.

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד - בין שקרא שניהן 'תשיעי', בין שקראן 'עשירי' - שניהן מקדשין; ויאכלו במומן, ואינו קרבין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד - אם קראן 'עשירי' - הרי עשירי ואחד עשר מערבין זה בזה, והן כמו מעשר שנתערב בשלמים, שיאכלו במומן, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן 'אחד עשר' - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה, ויאכלו במומן.

ה. התחיל למנות, ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג, ומקדש זוג עשירי; וכן אם מנין שלשה שלשה בכל פעם ופעם, או חמשה חמשה - מקדש הפת העשירית.

ו. יצאו בתחלה שנים, וקרא אותן 'אחד', וקרא השלישי שיצא אחריהן 'שני', ומנה כדרכו אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן: התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו 'עשירי' - הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש, כמו שבארנו.

ז. מנין למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר 'עשה', ויצא שני ואמר 'תשעה', עד שיצא העשירי ומנה 'אחד' - הרי זה קדוש; שהעשירי מאליו יתקדש.

ח. קרא לתשיעי 'עשירי', ונשארו העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומו, וזה שנשארו בדיר - מעשר, אף על פי שלא יצא ולא בררו [ויקדש]; שהעשירי, מאליו מתקדש. מת העשירי בדיר, התשיעי יאכל במומו; וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלחן לקרב אלא מת קדם שיצא - שהמנין הראוי פטור - שהיו ראויים להיות פטורין].

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר, והיה מונה והולך, ומת אחד מן המנויין - מונה ומשלים כדרכו ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה.

י. מת אחד מאלו שבתוף הדיר - אלו שנמנו פטורין, מפני שהמנין הראוי למעשר פטור, אף על פי שלא

הלכות שגגות פרק א

א. כל העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת - הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת, ומצות עשה היא שיקריב חטאתו על שגגתו.

ב. וכל עברה שחייבין על ודונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת - חוץ משלש עברות, מגדף [את ה'] ומבטל מילה וקרבן פסח; הפסח והמילה - מפני שהן מצוות עשה, ואין מביאין חטאת אלא על שגגת לא תעשה, שנאמר: "אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה"; והמגדף - מפני שאין בו מעשה, ונאמר: "לעשה בשגגה", יצא מגדף, שאין בו מעשה. לפיכך, המקבל עליו עבודה זרה באלוה - אף על פי שהוא חייב כרת, ואם היה מזיד נסקל - אם קבל בשגגה, פטור מן הקרבן; לפי שלא עשה מעשה, ונאמר: "בפעלטה אחת...".

ג. כל כרתות שבתורה חוץ משלש כרתות שבארנו - אם עבר היחיד על אחת מהן בשגגה, מביא חטאת קבועה; חוץ מטמא שאכל קדש, וטמא שונכנס למקדש - ששניהם אין מביאין חטאת קבועה, אלא קרבן עולה ויורד, כמו שיתבאר.

ד. חטאת קבועה, היא הבאה מן הבמה בלבד. וקרבן עולה ויורד, הוא הקרבן שאינו קבוע; אלא אם היה עשיר - מביא חטאת בהמה, ואם היה עני - מביא עוף, או עשירית האיפה [- מנחה], כמו שיתבאר. נמצאת למד, שכל העברות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה, שלש וארבעים; ואלו הן: (א) הבא על אמו, (ב) והבא על אם אשתו, (ג) והבא על אם אמה, (ד) והבא על אם אביו, (ה) הבא על בתו, (ו) והבא על בת בתו, (ז) והבא על בת בנו, (ח) והבא על בת אשתו, (ט) והבא על בת בתה, (י) והבא על בת בנה, (יא) הבא על אחותו, (יב) והבא על אחותו שהיא בת אשת אביו, (יג) והבא על אחות אביו, (יד) והבא על אחות אמו, (טו) והבא על אחות אשתו, (טז) והבא על אשת אביו, (יז) והבא על אשת אחי אביו, (יח) והבא על אשת בנו, (יט) והבא על אשת אחיו, (כ) והבא על אשת איש, (כא) והבא על הנדה, (כב) השוכב עם זכור, (כג) הבא על אביו, (כד) הבא על אחי אביו, (כה) השוכב עם בהמה, (כו) האשה המביאה את הבמה עליה; נמצאו כל כרתות שבבעריות, ששה ועשרים. ובשאר העברות, שכמה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה במעשה, (ב) הנותן מזרעו למלך [אביו מעבירו באש לשם ע"ז אך אינו שורפו], (ג) בעל אוב [מין כישוף], (ד) בעל ידעוני במעשה [מין כישוף], (ה) המחלל את השבת, (ו) העושה מלאכה ביום הכפורים, (ז) האוכל ושותה ביום הכפורים, (ח) האוכל חמץ בפסח, (ט) האוכל חלב, (י) האוכל דם, (יא) האוכל נותר [קרבו] שעבר זמנו, (יב) האוכל פגול [קרבו שנפסל], (יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה, (יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה, (טו) המפסם [עושה] את שמן המשחה [עבורו], (טז) המפסם את הקטרת [עבורו], (יז) הסף בשמן המשחה. הרי אלו

שלש וארבעים עברות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם בעבודה זרה שגג - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפרשת 'שלח לך'; בין שהיה החוטא הדיוט, או מלך, או כהן משיח [ממונה למלחמה] - הכל שוין בשגגת עבודה זרה. אבל אם שגג באחת משאר השמים וארבעים - אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים, או נקבה מן הכבשים; וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת 'ויקרא'. ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעיר עזים לחטאת. ואם היה כהן משיח - הוא מביא פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, כמו שנתפרש שם. ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו, או מרבין - שנאמר: "תורה אחת (תהיה) [ויהיה] לכם, לעשה בשגגה". כיצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל, והרי הוא יום הכפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד ואחד מביא שתי חטאות, כבשות או שעירות; וכן אם שגגו כלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת.

הלכות שגגות פרק ב

א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו, עד שהיה שוגג מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף, או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. כיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת [כגון: מרשות היחיד לרשות הרבים], עקר [מרשות היחיד] בודון והניח [ברשות הרבים] בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בודון - פטור; עד שיעקר בשגגה והניח בשגגה. וכן כל כיוצא בזה.

ב. עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה [- אסורה], אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת - הרי זה שגג, ומביא חטאת; אבל אם ידע שהיא כרת, ושגג בקרבן, ולא ידע אם חייבין עליה קרבן, אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן, אינה שגגה בעברות אלו שחייבין עליהן כרת.

ג. מי שלא נודע לו עצמו של [- איזה] חטא שחטא - אף על פי שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה פטור מקרבן חטאת, שנאמר: "אשר חטא בה", עד שיודע החטא שחטא בו. כיצד? חלב נותר [- מן הקרבן] אחר זמן אכילתו לפניו, ואכל את אחד מהן, ואין יודע איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בפית, ושגג וקא על אחת מהן, ואין יודע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין יודע באיזה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.

ד. חטא, ונודע לו חטאו, ונזר ושכחו - הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא [- אומר שיהיה עבור איזה חטא שחטא], ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.

ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חייב; כיצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין יודע איזו היא; שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין יודע איזו היא -

נטמאו קדם שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או ראה - הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות; אבל אם נמצא בעל מום, או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חייב חטאת, מפני שהיה לו לבדק ואחר כך ישחט. וכן כל פיוצא בזה.

יא. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו [- לשם קרבן אחד] בטעות - פטור, מפני שהזבח פשוט; שציקירת שמו בטעות - אינה ציקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתיים - חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח. וכן אם שגג ושחטו בשבת [- לשם -] שלא לאוכליו [אנשים שלא יכולים

לאכול כגון חולים], או שלא למנוייו [בעליו], או לערלים, או לטמאים - חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלל לאוכליו, למנוייו ושלל למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים - פטור, שהרי הפסח פשוט. וכן כל פיוצא בזה.

יג. השוחט בשבת קרבנות הצבור שלא לשמן - הרי זה חייב חטאת, ונקטיר אמורין [האברים] לערב; וכן אם שחט יתר על חובת היום, חייב חטאת על התוספת.

יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת בשגגה - חייב חטאת, והפשוט מתר בהנאה. ואין זורקין את הדם [על המזבח]; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד - עלו לבצעלים לשם חובה, ונקטיר אמורין לערב; והפשוט יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושה ואחת שמינה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת בין עולה, ושגג ושחט השתיים - אם שחט כחושה בתחלה, ואחר כך שחט השמינה - פטור מקרבן חטאת; ולא עוד, אלא שאומרים לו: 'הבא שמינה ושחט', לכתחלה. אבל אם שחט השמינה תחלה, ואחר כך הפחושה - חייב חטאת על התוספת. [אם] נמצאת הראשונה השמינה טרפה בכני מעים - אף על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט הפחושה, ולא לזה נתפון - הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה, הרי זה פטור מחטאת. וכן הפורס מצודה להעלות דגים מן הים בשגגה, והעלה תינוק עם הדגים - בין ששמע שטבע תינוק, בין שלא שמע - הואיל והעלה תינוק, הרי זה פטור מחטאת, אף על פי שלא היתה פגמתו אלא לצוד, מפני שהיה שוגג. וכן כל פיוצא בזה.

טז. מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח, ונתר מן הקדשים, ונתפון לאכל צלי שהיא מצוה, ושגג ואכל הנתר - הרי זה חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל פיוצא בזה.

שבת קודש

הלכות שגגות פרק ג

א. מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו

חייב חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי נרות דולקות שכבה אחת מהן, ואין ידוע איזו נר היא, או לשני תמחויין [קערות] של חלב שאכל מאחד מהן, ואין ידוע מאיזה תמחויי אכל - שהוא חייב. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל המחייב חטאת קבועה [ורגילה] על שגגתו, ועשה בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא, הרי זה חייב חטאת. כיצד? תינוק שנושפה לבין הגוים, וגדל ואינו יודע מה הם ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם וכיוצא בהן - כשיודע לו שהוא ישראלי, ומצוה על כל אלו, חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. השוגג בלא פגנה בעריות, או במאכלות אסורות - חייב חטאת; ובשבת, פטור מחטאת. כיצד? היה מתעסק עם אשה, ובצלה בלא פגנה לבעילה, והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שפסיר רק הוא, ובלעז בלא פגנה לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפון [בשבת] להגיבית את התלוש, וחתך את המחבר בלא פגנה לתתיכתו - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו שבארנו במקומו.

ח. כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית עברה שחייבין עליה כרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? הפא על יבמתו [אשת אחיו שמת בלא בניס], והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו, והרי היא נדה - חייב חטאת; מפני שלא שאלה, ואחר כך יבעל; אבל יבמתו, אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיה לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת, ושכח, ומל שניהם בשבת - פטור מחטאת; שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת, ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם שני גופין, הואיל וזמנו כהול, אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת - חייב חטאת.

ט. אמן [מוהל מומחה] שבא למול לפנות היום ביום השבת, ואמר לו: 'לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה', ואמר: 'רגיל אני וזריו, ובמהרה אמולי' - אם לא השלים אלא עד יציאת השבת - הרי זה חייב חטאת, שהרי התרו בו.

י. המוציא [מרשות היחיד לרשות הרבים] את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת [- בזמן המקדש, שבמקדש היו נוטלין גם בשבת], כדי לצאת בו [חובת המצוה], והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג - פטור, שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת, ונודע לו אחר פן שמשכו הבעלים את ידיהן [מהשופות בו] או שמתו או

נולד בו מום עובר ונתרפא, יחזר לכשרותו - כך אם נדחו
הבעלים ויחזרו ויגראו, יקרב.

ט. חזיב חטאות ואשמות ודאיין שעבר עליהן יום
הכפורים, חזיבין להביא לאחר יום הכפורים; וחזיב
אשמות תלוין [שמסתפקים האם חטאו] פטורין, שנאמר:
"מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - כך למדו מפי
השמועה [מסורת ממש רבינו], שכל חטא שאין מכיר בו
אלא ה', נתכפר לו. לפיכך, מי שבא על ידו ספק עברה
ביום הכפורים, אפלו עם חשכה - פטור מאשם תלוי;
שכל היום מכפר. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע
[ספק עברה] של יום הכפורים אשם תלוי, אלא אם כן לא
כפר לו יום הכפורים, כמו שיתבאר.

י. אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין,
אלא על השבים המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהם,
אינם מכפרין לו. ביצד? היה מבעט, והביא חטאתו או
אשמו, והוא אומר או מחשב בלבו, שאין אלו מכפרין -
אף על פי שקרבו כמצותן, לא נתכפר לו. וכשיחזר
בתשובה מבעיטתו, צריך להביא חטאתו ואשמו. וכן
המבעט ביום הכפורים, אין יום הכפורים מכפר עליו.
לפיכך, אם נתחייב באשם תלוי, ועבר עליו יום הכפורים,
והוא מבעט בו - הרי זה לא נתכפר לו; וכשיחזר בתשובה
אחר יום הכפורים, חזיב להביא כל אשם תלוי שהיה חזיב
בו.

יא. כל אשמות שבתורה, מעכבין את הכפרה - חוץ
מאשם נזיר. ספק נזיר, וספק מחסרי כפרה, וספק שוטה
- בלן מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפורים.

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם, והרי הוא יוצא
להרג מבית דין - אם הנה זכחו וכוונתו [שחוט], משהין אותו
עד שיזרק הדם, ואחר כך יהרג; ואם עדין לא נשחט
הזבח, אין משהין אותו עד שיקריבו עליו.

הלכות שגגות פקד ד

א. העושה עברות הרבה בעלם אחד - שלא ידע על
איסורם, חזיב חטאת על כל אחת ואחת; אפלו עשה
השולש וארבעים אלו שמנינו בעלם אחד, מביא שלש
וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חזיב
עליו משום שמות הרבה - [שכולל כמה איסורים], חזיב על
כל שם ושם - והוא, שיהיו האסורין בלן באין כאחת, או
אסור מוסיף - [יבאר], או אסור כולל. ביצד? השוחט
בהמת גדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חזיב
שלש חטאות: משום שוחט גדשים בחוץ, ומשום מחלל
שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין
באין כאחד. במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר זכיחה
[שחיטה] [ש] הוא עובד אותה' - [לעבודה זרה]. אבל אם
לא היתה כונתו לכך - משישחט בה מעט לשם עבודה
זרה, תאסר, ואינו חזיב משום שוחט בחוץ עד שישחט
שנים [קנה וושט] או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה,
שחט בהמה האסורה לקרבן, שאינו חזיב עליה משום

חטאת קבועה [רגילה], ולא התרו בו, אלא אמרו: 'אנו
ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב', והוא
אומר: 'אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה' - אינו חזיב
חטאת; הואיל ואם יאמר: 'מזיד הייתי', יפטר מן הקרבן,
כשאמר להם 'לא אכלתי ולא עשיתי', נעשה כאומר: 'לא
אכלתי בשגגה אלא בודון', שהוא פטור מן הקרבן, ולא
הכחיש את העדים.

ב. שתק, ולא הפליג - [לא הכחיש] את העדים - אפלו
אמרה לו אשה אחת - [שפוטלה לעדות]: 'אכלת חלב', או
'עשית מלאכה בשבת', ושתק - חזיב להביא חטאת. אמר
לו עד אחד: 'חלב הוא זה', ושתק, ויחזר ואכלו בשגגה -
מביא חטאת; ואם התרו בו - לוקה עליו, אף על פי שעקר
העדות בעד אחד.

ג. כבר בארנו בהלכות פסולי המקדשין, שהמפריש
חטאתו על החלב שאכל - לא יביאנה על השבת שחלל,
או על הדם שאכל, שנאמר: "והביא קרבנו שעזית עזים...
על חטאתו אשר חטא" - עד שיהיה קרבנו לשם חטאו,
לא שיקריבנה מחטא על חטא. ואם הקריב, פסולה. יתר
על זה אמרו: הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש - לא
יביאנה על חלב שאכל היום; ואם הביא, כפר. ואין צריך
לומר, שאם הפרישה אביו, ומת, והיה הבן מחייב באותו
החטא - שלא יביאנה הבן על חטאו, כמו שנתבאר שם.
ד. המביא חטאת על שני חטאים - תרעה עד שיפיל בה
מום, ותמכר, ויביא בדמי חצייה לחטא זה, ובדמי חצייה
לחטא השני. וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני
חטאים - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא זה
חטאתו בדמי חצייה, ויביא זה חטאתו בדמי חצייה.

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב איזו
שירצה, והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה
לנדבה.

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים - זו תשחט לשם
החטא האחד, והשניה לשם החטא השני.

ז. כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמשמד
לעבודה זרה או לחלל שבתות בפרהסיא [ברבים] - אין
מקבלין ממנו קרבן כלל; והמשמד לעברה משאר עברות
- אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא. ביצד? משמד
לאכל חלב, שאכל חלב בשגגה, והביא חטאתו - אין
מקבלין ממנו, עד שיחזר בתשובה. אפלו היה משמד
לאכל חלב לתאבון - [לתאוה ולא בשביל להכעיס],
ונתחלף לו חלב בשמן, ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין
ממנו; שמשאכל בודון, בין להכעיס בין לתאבון - הרי
הוא משמד. היה משמד לאכל חלב, ושגג ואכל דם -
מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

ח. מי ששגג והפריש חטאתו, ואחר כך נשתמד ויחזר
בתשובה, או נשתטה ויחזר ונשתפה [נרפא] - אף על פי
שנדחה הקרבן בינתים, הרי חזר ונראה [ננהיה ראוי
להקריבה]; שאין בעלי חיים נדחין, כמו שבארנו בהלכות
פסולי המקדשין; לפיכך, יקריבנה עצמה. וכשם שאם

מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא - אינו חייב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובנה ובת בתה: "שארה הנה, זמה היא" - הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד, לפיכך חשבו השלשה שמות כשם אחד. ה. אכל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חייב שלש חטאות, שנאמר: "ערות אחת גלה", לחייב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שבא על אמו והוליד ממנה שתי בנות, ובצל אחת מבנותיו, והוליד ממנה בן - כשיבוא המזמר הנה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חייב שלש חטאות. וכן כל פיוצא בנה.

הלכות שגגות פרק ה

א. הבא על ערוה אחת [אשה שאסורה לו] ביאות הרבה בעלם אחד [- כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה - הואיל ולא נודע לו בינתיים, והרי היא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אכל אם שגג בזה, ואחר כך נודע לו [האיסור], וזכור ושגג בזה עצמה, ובעלה - חייב על כל בעילה ובעילה; שהדיעות, מחלקות השגגות.

ב. הבא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [על האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ שכחה], שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה; היו לו הוא ידיעות בינתיים, והיא בהעלם אחד - הוא מביא חטאות הרבה, והיא מביאה חטאת אחת.

ג. הבא על עריות הרבה בעלם אחד - אף על פי שכלן משם [סוג איסור] אחד - הואיל והן גופים מחלקין, חייב על כל אחת ואחת. כיצד? הרי שבעל חמש נשים נדות, או שבא על חמש אחיותיו, או על חמש בנותיו, בעלם אחד - חייב על כל גוף וגוף. מפאן אתה למד, שזה שאמרו חכמים: 'הבא על הזכור והביא זכור עליו בעלם אחד - חייב חטאת אחת', בשהיה אותו הזכור עצמו. אכל אם היה זכור אחר - בין שבא על שניהן, בין שבא על זה והביא זה עליו - חייב על כל גוף וגוף. והוא הדין בבא על הבהמה והביא בהמה עליו.

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בעלם אחד - חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה; שהרי הן גופין מחלקין. והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בעלם אחד - שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש.

ה. האשה שהלך בעלה למדינת הנזים [לחול], ושמצעה שמת, או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה [ע"פ עדות ב' עדים] בין על פי בית דין [ע"פ עד אחד], ונודע שבעלה קיים - חייבת קרבן אחד; ואם נשאת לאנשים הרבה, או זנת [זנתה] עם אנשים הרבה - חייבת חטאת על

שוחט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. היתה חטאת העוף, והיה חצי הקנה שלה פגום [שחוט], והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם עבודה זרה - חייב שלש חטאות, שהרי שלשת האסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני ששני האסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו, הקיים [החי], כשהיא נדה - מביא שלש חטאות: משום אשת איש, ומשום אשת אח - והם שני אסורין הבאים כאחת; ומשום נדה - שהוא אסור מוסיף [נוסף], שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה, נוסף ליבמה [אח בעלה]. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו, חייב שתיים - משום "ערות אביו... לא תגלה", ומשום "ואת זכר לא תשכב". וכן הבא על אחי אביו חייב שתיים - שנאמר: "ערות אחי אביו לא תגלה". הבא על הזכור, והביא זכור עליו, בעלם אחד - אף על פי שהם שני גופין, אינו חייב אלא חטאת אחת, שנאמר: "ואת זכר לא תשכב" - השוכב והנשכב, שם אחד הוא. וכן הבא על הבהמה, והביא בהמה עליו, בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. עשו השוכב והנשכב בבהמה וזכור, כבעילה אחת.

ב. יש בוצעל בעילה אחת, וחייב עליה שמונה חטאות. כיצד? יעקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע; נשא לכן תמנע, והוליד ממנה בת, ושמה סרח, ואין ללכן בת אלא רחל לבה. נמצאת סרח בת בת יעקב, ואחות אשתו מאביה; והם שני אסורין הבאין כאחת. נשאת סרח לראובן, ונאסרה על שאר בני יעקב; נוסף בה אסור ליעקב, והרי היא פלתו. מת ראובן, או גרש, ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב, נוסף ליעקב בה אסור אשת אחיו. מת או גרש, ונשאת סרח זו לישמעאל - מתוך שנאסרה על שאר אחי ישמעאל, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אחי אביו. מת לישמעאל, ונפלה ליבום לפני יצחק, ועבר יצחק ויבמה, אף על פי שהיא שניה לו - מתוך שנאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו, ומשום אשת איש; ששני האסורין באין כאחד. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה, בחיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב - הרי זה חייב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלתו, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. כל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באסור מוסיף - צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן; ומתוך שתאסר עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אכל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו היה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזמן' [- לזה שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר]; שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה של אחת

כדי שתירד מן המטה ותדיח את פניך, ואחר כך קנחה עצמה ונמצא דם - בעלה טהור.

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוֹסֵת, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חייב שתי חטאות: אחת על כניסתו, שהרי בעל נדה, ואחת על יציאתו, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים? בשידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ודמה שתקדם בעילתו לראיתו, ולא ידע שאסור לפרש מיד - שנמצאו לו שתי העלמות בשתי בעילות. אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ולא ידע שאסור לפרש מיד מן הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה, אינו חייב אלא חטאת אחת; מפני שכניסתו ויציאתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחד עשה הכל. והוא הדין בשאר עריות, שאם שגג וכא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה, והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד; שיציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש והוא מתקשה - אינו חייב אלא חטאת אחת; שהכל שגגה אחת היא.

כל איש ואיש, מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל בשגגה אחת. הבא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדחה וטבלה, וחררה וראת דם נדה, וכא עליה פעם שגגה באותה שגגה עצמה - חייב על כל פעם ופעם, אף על פי שהוא בעלם אחד והוא גוף אחד; שזמן נדות זה - חוץ מזמן נדות השני, והרי הן כשתי נשים נדות.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה - לא כשרגילה לראות דם, וראת [ה] דם בעת התשמיש - הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שהן כמנוס הוא ואינו שוגג; שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדיק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה; ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואחר כך יעשה, צריך בפרה. אבל זה, מה היה לו לעשות? הרי טהורה היתה, ושלא בשעת וסתה בעל; אין זה אלא אנס. לפיכך, בין שנמצא דם על יד [בגד] שלה, בין שנמצא על יד שלו - פטורין. אבל אם עבר, וכא עליה סמוך לוֹסֵת, ודמה שיבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת התשמיש - חייבין בקרבן; שזו שגגה היא. לפיכך, אם נמצא דם על יד שלו - שניהם טמאים, וחיובין בקרבן; ונמצא דם על יד שלה - אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שהת [ה] - שניהם טמאים, וחיובין בקרבן. ואם שהת כדי שתושיט ידה לתחת הפר, או לתחת הכסת, ותטל יד לבדק בו, ואחר כך קנחה עצמה - שניהם טמאים בספק, ופטורין מקרבן; ואם שהת

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ז כ"ב שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות קדוש החדש פֶּרֶק ג

מרכיבים אותו על החמור, ואפלו במטה. ואם יש להן אורב [אנשים האורבים] בדרך, לוקחין העדים בידם כלי זין; ואם היתה דרך רחוקה, לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראוהו גדול ונראה לכל - לא יאמרו: 'כשם שראינוהו אנחנו, כך ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת'; אלא כל שינאה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו ובינו המקום שקבוע בו בית דין לילה ויום או פחות, מצוה עליו לחלל את השבת, ולילך ולהעיד.

א. עדים שראו את החדש - אם היה ביניהן ובינו מקום שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות, הולכין ומעדין; ואם היה ביניהן יתר על כן, לא ילכו, שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפיר נהעבר החדש.

ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, ואפלו היה שבת, שנאמר: "אשר תקראו אתם במועדים"; וכל מקום שנאמר 'מועד', דוחה את השבת. לפיכך, אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש חדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות [קיום תקני של המועדים]; ובזמן שבית המקדש קים, מחללין על כלם, מפני קרבן מוסף שבכל ראש חדש, שהוא דוחה את השבת.

ה. בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל יום שלשים. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפים, ונתקלקלו [נבוכו] במקדש [לפני שהעדים הגיעו] ולא ידעו מה יעשו - אם יעשו עולה של בין הערפים, שמא יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערפים. עמדתו בית דין, והתקינו שלא יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד המנחה, כדי שיהא שחות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפים, ונספיהם.

ג. כשם שמחללים העדים שראו את החדש את השבת - כך מחללים עמהם העדים שמופין אותן [מעידים על כשרותם] בבית דין, אם לא היה בית דין מכירין את הרואין; ואפלו היה זה שמודיע [מכשיר] אותם לבית דין עד אחד - הרי זה הולך עמהם ומחלל מספק, שמא ימצא אחר ויצטרף עמו.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של בין הערפים; ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קדש, ולמחר קדש, ומקריבין מוסף למחר, לפי שלא היה מקדשין אותו אחר מנחה. משתרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זבאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כלו, ואפלו באו עדים יום שלשים בסוף

ד. היה העד שראה את החדש בליל השבת חולה -

ש'שלוחי תשרי אינם מהלכין באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב, ולא בעשירי בו, מפני שהוא יום הכפורים.

יד. אין השלוחין צריכין להייתם שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר [סוחר] משאר העם שבא לדרך ואמר: 'אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני' - נאמן, ומתקנין את המועדות על פי; שדבר זה דבר העשוי להגלות הוא, ועד אחד כשר נאמן עליו.

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשפיעו בנפש [קודם עלות השחר] ועברו את החדש כמו שבארנו בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין [מטילין אימה] עליהם אינם גדול ומטריפים אותם בשאלות, ומטריחין עליהם בבדיקות ומדקדקין בעדותן, ומשפדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה, הואיל ויצא שמו מעבר.

טז. ואם עמדו העדים בעדותם ונמצאת מכוננת, והרי העדים אנשים ידועים ונכונים [ולא נתבלבלו], ונקרה העדות כראוי - מקדשין אותו, וחזרין ומניין לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילו.

יז. ואם הצרכו בית דין [מאיו סיבה] להניח חדש זה מעבר, כשהיה קדם שכיבאו אלו העדים [ואח"כ הגיעו עדים שלפי עדותם יש לחסר את החודש, למרות זאת לא משנים ו] - מניחין; וזה הוא שאמרו: 'מעברין את החדש לצרף'. ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר: 'לעולם אין מעברין את החדש לצרף; הואיל ובאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהן' [איו מבלבלים אותם כדי לדחות עדותם ולעבר את החודש].

יח. נראה לי, שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים, חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שפבר נעשה מה שנעשה, ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות; אכל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש, מקבלין עדותם, ואין מאימין עליהן כלל, שאין מאימין על עדים שהעידו על החדש שראוהו בזמנו כדי לעברו.

יט. אכל מאימין על עדים שנתקלקלה [הוכחה] עדותם, והרי הדבר נוטה שלא תתקן העדות ויתעבר החדש - מאימין עליהם [על המכחישים] כדי שתתקן העדות, ויתקדש בזמנו; וכן אם באו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו, קדם שקדשוהו בית דין - הרי אלו מאימין על הזומין עד שלא תתקן ההזמה, ויתקדש החדש בזמנו.

יום שני

הלכות קדוש החדש פרק ד

א. שנה מעברת, היא השנה שמוסיפין בה חדש; ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין - אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה?

היום סמוך לשקיעת החמה, מקבלין עדותם ומקדשין יום שלשים בלבד.

ז. כשמעברין בית דין את החדש, מפני שלא באו עדים כל יום שלשים - היו עולין למקום מוכן, ועושין בו סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חודש. ואין עולין לשם בליטה, אלא בנפש קדם עלות השמש; ואין עולין לסעודה זו פחות מעשרה; ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית, ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעודת מצנה של עבור החדש האמורה בכל מקום.

ח. בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו משיאין משואות [מדליקים אבוקות] בראשי ההרים [בליל שלושים] כדי שידעו הרחוקים; משקלקלו הפותים - שהיו משיאין משואות כדי להטעות העם - התקינו שיהו שלוחים יוצאין ומודיעין לרבים. ושלוחים אלו אינם מחללין את יום טוב, ואין צריך לומר שבת - שאין מחללין את השבת לקינו, אלא לקדשו בלבד [על העדות שמקדשת החודש].

ט. על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין: על ניסן, מפני הפסח. ועל אב, מפני התענית. ועל אלול, מפני ראש השנה, כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול - אם נודע להם שקדשו בית דין יום שלשים, נוהגים אותו היום קדש בלבד; ואם לא נודע להם, נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד ושלשים קדש, עד שיבואו להם שלוחי תשרי. ועל תשרי, מפני תקנת המועדות. ועל כסלו, מפני חנכה. ועל אדר, מפני הפורים. ובזמן שבת המקדש קים - יוצאין על איר, מפני פסח קטן [שני].

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי - אין יוצאין אלא ביום ראש חודש, אחר שתעלה השמש, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'; ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים, כמו שאמרנו, ושמעו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה חדשים - יש להם לצאת מבערב אחר שנגאה הירח, אף על פי שעדין לא קדשו בית דין את החדש; הואיל ונראה החדש, יצאו שיהי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב [ביום] אחד, ככתוב בתורה; ומקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק - לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין ראש החדש, אי זה יום הוא.

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי; ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד, שהרי הגיעו להם שלוחין וידעו באיזה יום נקבע ראש חודש, ויעשו יום טוב של חג הפסח שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן שלוחין. וכדי שלא לחלק במועדות, התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין לו, עושין שני ימים, אפלו יום טוב של עצרת.

יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים -

לראיה או למי שנתחייב בקרבן העוף; אבל עושין אותם סעד לשנה.

ח. כיצד עושין אותם סעד לשנה? אומרים: 'שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה, או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו; ועוד, שהגדיים קטנים והגוזלות רכים'.

ט. אין מעברין את השנה, אלא במזמנין לה. כיצד? יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוגי מן הסנהדרין: 'היו מזמנין למקום פלוני, שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור, או אינה צריכה עבור; ואותן שזמנו בלבד, הן שמעברין אותה. ובכמה מעברין אותה? אותם. אמרו שנים: 'לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם לאו', ואחד אומר: 'נשב ונבדק' - בטל חיד במעוט; אמרו שנים: 'נשב ונראה', ואחד אומר: 'לא נשב' - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנים בדבר.

י. שנים אומרים: 'צריכה עבור', ושלשה אומרים: 'אינה צריכה' - בטלו שנים במעוט; שלשה אומרים: 'צריכה', ושנים אומרים: 'אינה צריכה עבור' - מוסיפין שנים מן המזמנין לה, ונושאים ונותנים וגומרים בשבעה. אם גמרו כלם לעבר או שלא לעבר, עושין כמה שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרב, בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהיה ראש בית דין הגדול שהוא ראש ושיכה של שבעים ואחד, מפלל השבעה; ואם גמרו בשלשה לעבר, הרי זו מעברת - והוא שיהיה הנשיא עמהן, או שירצה. ובעבור השנה, מתחילין מן הצד [הקטן שבדינים]; ולקדוש החדש, מתחילין מן הגדול.

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלך, ולא פהן גדול: מלך - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמא דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר; וכהן גדול - מפני הצנה, שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר, כדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הפפורים חמש טבילות.

יב. היה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא 'נשיא', בדרך רחוקה - אין מעברין אותה אלא על תנאי, אם ירצה הנשיא. בא ורצה, הרי זו מעברת; לא רצה, אינה מעברת. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה, שהשכינה בתוכה, שנאמר: "לשכנו תרשו"; ואם עברה בגליל, מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברה בלילה, אינה מעברת.

יג. יש לבית דין לחשב ולידע אי זו שנה תהיה מעברת, בכל עת שירצו, אפלו כמה שנים, אבל אין אומרים 'שנה פלונית מעברת'; אלא אחר ראש השנה הוא שאומרים 'שנה זו מעברת'. ודבר זה - מפני הדחק; אבל שלא בשעת הדחק, אין מודיעין שהיא מעברת, אלא באדר הוא שאומרים 'שנה זו מעברת', וחדש הוא אינו ניסן אלא אדר שני'. אמרו לפני ראש השנה, 'שנה זו שתכנס מעברת' - אינה מעברת באמירה זו.

יד. הגיע יום שלשים באדר, ולא עברו עדן השנה - אין

מפני זמן האביב, כדי שיהיה הפסח באותו זמן, שנאמר: "שמור את חדש האביב", שיהיה חדש זה בזמן האביב. ולולא הוספת החדש הזה - היה הפסח בא פעמים בימות החמה, ופעמים בימות הגשמים.

ב. על שלשה סימנין מעברין את השנה - על התקופה, ועל האביב, ועל פרות האילן. כיצד? בית דין מחשבין, ויודעין: אם תהיה תקופת ניסן [האביב] בששה עשר בניסן, או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ויעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב; ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג. וכן אם ראו בית דין שעדין לא הגיע האביב, אלא עדן אפל הוא [מתאחר מלבוא], ולא צמחו פרות האילן, שדרכם לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנין אלו, ומעברין את השנה; ואף על פי שהתקופה קדם לששה עשר בניסן, הרי הם מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עמר התנופה בששה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפרות צומחין בדרך כל זמן האביב.

ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב - על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע - אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים - מעברין, אם עדן לא צמחו פרות האילן. ואלו הם הדברים שהן העקר שמעברין בשבילן, כדי להיות השנים שני חמה.

ה. ויש שם דברים אחרים שהיו בית דין מעברין בשבילם, מפני הצרך; ואלו הן: מפני הדרכים שאינן מתקנין, ואין העם יכולין לעלות [לדגל בפסח] - מעברין את השנה, עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשרים שנהרסו, ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם, או מסכנים בעצמן ומתים - מעברין את השנה, עד שיתקנו הגשרים. ומפני תנוגי פסחים שאבדו בגשמים, ואין להם מקום לצלות את פסחיהם - מעברין את השנה, עד שיבנו התנוגים וייבשו. ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומם [התחילו ללכת לירושלים], ועדין לא הגיעו לירושלים - מעברין את השנה, כדי שיהיה להם פנאי להגיע.

ו. אבל אין מעברין את השנה לא מפני השלג, ולא מפני הצנה, ולא מפני גליות ישראל שעדין לא נעקרו ממקומם, ולא מפני הטמאה - כגון שהיו רב הקהל או רב הפנהנים טמאים, אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטמאה, אלא יעשה בטמאה; ואם עברו את השנה מפני הטמאה, הרי זו מעברת.

ז. יש שני דברים שאין מעברין את השנה בשבילן כלל, אבל עושין אותם סעד [הסבר לציבור על העיבור] לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן; ואלו הן: מפני הגדיים והטלאים שעדין לא נולדו או שהם מעט, ומפני הגוזלות [שאפשר להביאן כעולות ואיהן] שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו הגדיים והטלאים מצויין לפסחים, והגוזלות מצויין

שם בית דין קבוע; אכל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אבני ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.

ד. כשהיתה סנהדרין קצת, והן קובעין על הראיה - היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי, עושין ימים טובים יום אחד בלבד; ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהן, היו עושין שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש.

ה. בזמן הזה שאין שם סנהדרין, ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד, אפלו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ, כמו בני ארץ ישראל - שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין; אבל תקנת חכמים היא, שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם.

ו. לפיכך, כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו השלוחין יוצאין, יעשו שני ימים, ואפלו בזמן הזה, כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראיה; ובני ארץ ישראל בזמן הזה, עושין יום אחד כמנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא יום טוב שני שאנו עושין בגליות בזמן הזה, מדברי סופרים שתקנו דבר זה.

ז. יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראיה, היו רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים טובים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש, שאין השלוחין יוצאין ביום טוב.

ח. ולא עוד, אלא אפלו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים טובים, שאם לא באו עדים כל יום שלשים, נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש; והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים, בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת, שאפלו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה, מדברי סופרים.

ט. אין עשית יום אחד תלויה בקריבת המקום. ביצד? אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבדאי אפשר שיגיעו להם שלוחין - אין אומרים שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי יאמר לנו שהיו השלוחין יוצאין למקום זה? שמה לא היו השלוחין יוצאין למקום זה, מפני שלא היו שם ישראל, ואחר שחזרו לקבע על החשבון, ישבו שם ישראלים שהן חביבין לעשות שני ימים; או מפני שהיה חרום [סכנה] בדרך, כדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי משנה; או מפני שהיו הגוים מונעין את השלוחין לעבר בנייהם.

י. ואלו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני מצרים עושין יום אחד, שהרי אפשר שיגיעו להם שלוחי תשרי, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא

מעברין אותה כלל; שאותו היום ראוי להיות ראש חודש ניסן, ומשיבנס ניסן ולא עברו, אינם יכולים לעבר. ואם עברו ביום שלשים של אדר, הרי זו מעברת. באו עדים אחר שעברו, והעידו על הירח - הרי אלו מקדשין את החדש ביום שלשים, ויהיה ראש חודש אדר שני; ואלו קדשוהו קדם שיעברו את השנה - שוב לא היו מעברין, שאין מעברין בניסן.

טו. אין מעברין את השנה בשנת רעבון, שהכל רצים לבית הגרנות לאכל ולחיות, ואי אפשר להוסיף להם זמן לאסור החדש [=איסור אכילת תבואה חדשה, שהוא עד הקרבת העומר בס"ז בניסן]. ואין מעברין בשביעית, שיד הכל שולטת [הורסת] על הספיחין [הגדלים מאליהם ואסורין מדבנן], ולא ימצאו לקרבן העמר ושתי הלחם [שבאים מהספיחים]; ורגילין היו לעבר בערב שביעית.

טז. יראה לי, שנה שאמרו חכמים 'אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית' - שלא יעברו בהם מפני הצרף; אבל אם היתה השנה ראויה להעבר מפני התקופה, או מפני האביב ופרות האילן - מעברין לעולם בכל זמן.

יז. כשמעברין בית דין את השנה, כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים, ומודיעים אותם שעברוה, ומפני מה עברוה; ועל לשון [- בשם] הנשיא נכתבות, ואומר להם: 'שהספמתי אני וחקברי, והוספנו על שנה זו כף וכף' - רצו תשעה ועשרים יום, רצו שלשים יום, שחדש העבור הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר, לאנשים הרחוקים שמודיעין אותם; אבל הם - לפי הראיה הם עושים, אם מלא אם חסר.

יום שלישי

הלכות קדוש החדש פרק ה

א. כל שאמרנו מקביעת ראש החדש על הראיה, ועבור השנה מפני הזמן או מפני הצרף - אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכים שבארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות; שכך נאמר למשה ואהרן: "החדש הזה לכם ראש חדשים"; ומפי השמועה למדו איש מאיש ממש רבנו, שכך הוא פרוש הדבר: עדות זו תהיה מסורה "לכם", ולכל העומד אחריהן במקומן. אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל, אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים, אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום.

ב. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא - שבזמן שיש סנהדרין, קובעין על הראיה; ובזמן שאין שם סנהדרין, קובעין על חשבון זה שאנו מחשבין בו היום, ואין נזקקין לראיה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה, או קדם לו ביום, או אחריו ביום. וזה שיהיה קדם לראיה ביום - פלא [נדיר] הוא, ובאמצעות שהן למערב ארץ ישראל.

ג. ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה? מסוף חכמי תלמוד, בעת שחרכה ארץ ישראל, ולא נשאר

שִׁמְנָן זֶה יֵשׁ בּוֹ חֲצֵי וְרִבְעֵי וְשִׁמִּין, וְשִׁלִּישׁ וְשִׁתּוֹת וְתַשְׁעֵי, וְחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִי, וְהִרְבֵּה חֲלָקִים יֵשׁ לְכָל אֵלוֹ הַשְּׂמֹת.

ג. מִשְׁתַּקְבָּץ הַיָּרֵחַ וְהַחֲמָה לְפִי חֲשֹׁבוֹן זֶה, עַד שְׁתֵּיקְבָצוּ פַעַם שְׁנֵיהֶם בְּמִהְלָכָם הָאֲמֻצָּעִי - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה שְׁעוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים מִתְחַלֵּת לִילּוֹ, וְשִׁבְעָה מֵאוֹת שְׁלֹשָׁה וְתַשְׁעִים חֲלָקִים מְשַׁעֵת שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה; וְזֶה הוּא הַזְּמַן שֶׁבֵּינָם כָּל מוֹלָד וּמוֹלָד, וְזֶה הוּא חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה.

ד. שְׁנָה שֶׁל לְבָנָה - אִם תִּהְיֶה שְׁנִים עֲשָׂרָה חֲדָשׁ מִחֲדָשִׁים אֵלוֹ - יִהְיֶה כְּלָלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבָּעָה וְחֲמֵשִׁים יוֹם וְשִׁמוֹנֶה שְׁעוֹת וְשִׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים; וְאִם תִּהְיֶה מִעֲבָרָת, וְתִהְיֶה הַשְּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרָה חֲדָשׁ - יִהְיֶה כְּלָלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשָׁה וְשִׁמוֹנִים יוֹם וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתַשְׁעָה וְשִׁמוֹנִים חֲלָקִים. וְשִׁנַּת הַחֲמָה, הִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשָׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שְׁעוֹת. נִמְצָא תוֹסֵפֶת שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה, עֲשָׂרָה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת וּמֵאוֹתֵים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים.

ה. כְּשִׁתְּשָׁלִיף יָמֵי חֲדָשׁ הַלְּבָנָה שְׂבָעָה שְׂבָעָה, שֶׁהֵם יָמֵי הַשְּׂבֻעָה - יִשָּׂאֵר יוֹם אֶחָד וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה שְׁעוֹת וְשִׁבְעָה מֵאוֹת וְשִׁלְשָׁה וְתַשְׁעִים חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם א' י"ב תשצ"ג; וְזוֹ הִיא שְׂאֵרִית חֲדָשׁ הַלְּבָנָה. וְכֵן כְּשִׁתְּשָׁלִיף יָמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה שְׂבָעָה שְׂבָעָה - אִם שְׁנָה פְּשׁוּטָה הִיא - יִשָּׂאֵר מִמֶּנָּה אַרְבָּעָה יָמִים וְשִׁמוֹנֶה שְׁעוֹת וְשִׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם ד' ח' תתע"ו; וְזוֹ הִיא שְׂאֵרִית שְׁנָה פְּשׁוּטָה. וְאִם שְׁנָה מְעַבְרָת הִיא - תִּהְיֶה שְׂאֵרִיתָה חֲמֵשָׁה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתַשְׁעָה וְשִׁמוֹנִים חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם ה' כ"א תקפ"ט.

ו. כְּשִׁיְהִיָּה עִמָּךְ יְדוּעַ מוֹלָד חֲדָשׁ מִן הַחֲדָשִׁים, וְתוֹסִיף עָלָיו א' י"ב תשצ"ג - יֵצֵא מוֹלָד שְׂאֵרִיתוֹ, וְתִדַּע בְּאֵי זֶה יוֹם מִיָּמֵי הַשְּׂבֻעָה וּבְאֵי זֶה שְׁעָה וּבְכַמֵּה חֲלָקִים יִהְיֶה. ז. בֵּיצֵד? הֲרִי שֶׁהִיָּה מוֹלָד נִסָּן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת בְּחֻמַּשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם וּמֵאָה וְשִׁבְעָה חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם א' ה' ק"ז. כְּשִׁתּוֹסִיף עָלָיו שְׂאֵרִית חֲדָשׁ לְבָנָה, וְהוּא א' י"ב תשצ"ג - יֵצֵא מוֹלָד אֵיךְ בְּלִיל שְׁלִישִׁי חֲמֵשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה וְתַשְׁעֵי מֵאוֹת חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם ג' ה' תת"ק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם, חֲדָשׁ אַחֵר חֲדָשׁ.

ח. וְכֵן כְּשִׁיְהִיָּה עִמָּךְ יְדוּעַ מוֹלָד שְׁנָה זו, וְתוֹסִיף שְׂאֵרִיתָה עַל יָמֵי הַמוֹלָד - אִם פְּשׁוּטָה הִיא שְׂאֵרִית הַפְּשׁוּטָה, וְאִם מְעַבְרָת הִיא שְׂאֵרִית הַמְעַבְרָת - יֵצֵא לָךְ מוֹלָד שְׁנָה שְׂאֵרִיתָה. וְכֵן שְׁנָה אַחֵר שְׁנָה, עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלָד הַרְּאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּתְחַלֵּל, הוּא מוֹלָד שֶׁהִיָּה בְּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יִצְיָרָה, וְהוּא הִיָּה בְּלִיל שְׁנֵי חֲמֵשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה וּמֵאוֹתֵים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים, סִימָן לָהֶם ב' ה' ר"ד; וּמִמֶּנּוּ הִיא תְּחִלַּת הַחֲשׁוּבוֹן.

ט. בְּכָל הַחֲשׁוּבוֹנוֹת הָאֵלוֹ שֶׁתִּדַּע מֵהֶם הַמוֹלָד, כְּשִׁתּוֹסִיף שְׂאֵרִית עִם שְׂאֵרִית, כְּשִׁתְּקַבֵּץ מִן הַחֲלָקִים אֶלְפֵי וְשִׁמוֹנִים, תִּשְׁלִים שְׁעָה אַחַת וְתוֹסִיף אוֹתוֹ לְמִנְיַן הַשְּׁעוֹת; וְכִשִּׁתְּקַבֵּץ מִן הַשְּׁעוֹת אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים, תִּשְׁלִים יוֹם וְתוֹסִיף לְמִנְיַן הַיָּמִים; וְכִשִּׁתְּקַבֵּץ מִן הַיָּמִים יוֹתֵר עַל שְׂבָעָה,

מִהֵלֶךְ שְׁמוֹנֶה יָמִים אוֹ פָּחוֹת; וְכֵן רַב סוֹרְיָא. הִיא לְמַדְתָּ, שְׂאִין הַדְּבָר תְּלוּי בַּהֲיוֹת הַמְּקוֹם קְרוֹב.

יא. נִמְצָא עֲקָר דְּבָר זֶה עַל דֶּרֶךְ זו, בֶּן הוּא: כָּל מְקוֹם שִׁשׁ בֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֵלֶךְ יִתֵּר עַל עֲשָׂרָה יָמִים גְּמוּרִים - עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים לְעוֹלָם, כְּמִנְהַגֵּם מְקָדִם; שְׂאִין שְׁלוּחֵי כָּל תַּשְׁרֵי וְתַשְׁרֵי מְגִיעִין, אֶלֶּא לְמְקוֹם שְׁבִינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֵלֶךְ עֲשָׂרָה יָמִים אוֹ פָּחוֹת. וְכָל מְקוֹם שְׁבִינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֵלֶךְ עֲשָׂרָה יָמִים בְּשְׁנָה אוֹ פָּחוֹת, שְׂאִפְשָׁר שֶׁהִיוּ שְׁלוּחִין מְגִיעִין אֵלָיו - רוּאִים: אִם אוֹתוֹ הַמְּקוֹם מְאָרֵץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ בֵּהּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֵת הָרֵאִיָּה כְּכַבּוּשׁ שְׁנֵי כְּגוֹן אוּשָׁא וְשִׁפְרָעִם וְלֹד וְיִבְנָה וְנָב וְטַבְרִיָּה וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן, עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד בְּלִבְדוּ. וְאִם אוֹתוֹ הַמְּקוֹם מִסוּרְיָא, כְּגוֹן צוּר וְדַמְשֶׁק וְאַשְׁקְלוֹן וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן, אוֹ מַחוּצָה לְאַרְץ, כְּגוֹן מְצָרִים וְעַמּוֹן וּמֵאוֹב וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן - עוֹשִׂין כְּמִנְהַג אַבּוּתֵיהֶן שְׁבִידִיהֶן: אִם יוֹם אֶחָד, יוֹם אֶחָד; וְאִם שְׁנֵי יָמִים, שְׁנֵי יָמִים.

יב. מְקוֹם שְׁבִינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם עֲשָׂרָה אוֹ פָּחוֹת מְעַשְׂרָה, וְהוּא סוֹרְיָא אוֹ חוּצָה לְאַרְץ וְאִין לָהֶם מְנַהֵג, אוֹ שֶׁהִיא עִיר שְׁנִתְחַדְּשָׁה בְּמִדְבַר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוֹ מְקוֹם שֶׁשְׁכָּנוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל עֲתָה - עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּמִנְהַג רַב הָעוֹלָם. וְכָל יוֹם טוֹב שְׁנֵי מִדְּבָרֵי סוּפְרִים - וְאַפְלוּ יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה, שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּזְמַן הַזֶּה.

יג. זֶה שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין בְּזְמַן הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעִירוֹ, וְאוּמְרִין שְׂרָאשׁ חֲדָשׁ יוֹם פְּלוּנִי, וְיוֹם טוֹב בַּיּוֹם פְּלוּנִי - לֹא בַּחֲשׁוּבוֹן שְׁלָנוּ אֲנִי קוֹבְעִין וְלֹא עָלָיו אֲנִי סוֹמְכִין, שְׂאִין מְעַבְרִין שְׁנִים וְקוֹבְעִין חֲדָשִׁים בְּחוּצָה לְאַרְץ; וְאִין אֲנִי סוֹמְכִין, אֶלֶּא עַל חֲשׁוּבוֹן בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקוֹבְעֵתֵם. וְזֶה שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין, לְגַלוֹת הַדְּבָר בְּלִבְדוּ: בֵּינוֹן שְׂאֵנוּ יוֹדְעִין שְׁעַל חֲשׁוּבוֹן זֶה הֵם סוֹמְכִין, אֲנִי מְחַשְׁבִּין לִידַע יוֹם שֶׁקָּבַעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיְהָה יוֹם הוּא; וּבְקוֹבְעֵת בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הוּא שִׁיְהִיָּה רֵאשׁ חֲדָשׁ אוֹ יוֹם טוֹב, לֹא מִפְּנֵי חֲשׁוּבוֹן שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין.

יום רביעי

הלכות קדושת החדש פרק ו

א. בְּזְמַן שְׁעוֹשִׂין עַל הָרֵאִיָּה, הִיוּ מְחַשְׁבִּין וְיוֹדְעִין שְׁעָה [של ה"מוֹלָד"] שְׁתֵּיקְבָצוּ [נפגש] בֵּה הַיָּרֵחַ עִם הַחֲמָה בְּדִקְדוּקַת הַרְבֵּה [בחישוב מדויק], כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲצִטְגִּינִין [החוזים בכוכבים] עוֹשִׂין, כְּדִי לִידַע אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יִרְאֶה. וְתִתְחַלֵּת אוֹתוֹ הַחֲשׁוּבוֹן [הבסיס לחשבון זה], הוּא הַחֲשׁוּבוֹן שֶׁמְחַשְׁבִּין בְּקְרוֹב [בממוצע] וְיוֹדְעִין שְׁעַת קְבוּצָם בְּלֹא דִקְדוּקָה; וְשַׁעֵת קְבוּצָם בְּלֹא דִקְדוּקָה אֶלֶּא בְּמִהְלָכָם הָאֲמֻצָּעִי, הוּא הַנְּקָרָא 'מוֹלָד'. וְעִקְרֵי הַחֲשׁוּבוֹן שֶׁמְחַשְׁבִּין בְּזְמַן שְׂאִין שֶׁם בֵּית דִּין שִׁיקְבָּעוּ עַל הָרֵאִיָּה, וְהוּא חֲשׁוּבוֹן שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין הַיּוֹם - הוּא הַנְּקָרָא 'עַבּוּר'; וְאֵלוֹ הֵן:

ב. הַיּוֹם וְהַלִּילָה, אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת בְּכָל זְמַן, שְׁתִּים עֲשָׂרָה בַּיּוֹם, וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה בְּלִילָה. וְהַשְּׁעָה, מְחַלְקֶת לְאֶלְפֵי וְשִׁמוֹנִים חֲלָקִים; וְלָמָּה חֲלָקוּ הַשְּׁעָה לְמִנְיַן זֶה? לְפִי

לא באחד בשבת, ולא ברכיעי בשבת, ולא בערב שבת - סימן להן אד"ו; אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים האלו, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת, קובעין ראש החדש תשרי בשני; ואם יהיה המולד ברכיעי, קובעין ראש החדש בחמישי; ואם יהיה המולד בששי, קובעין ראש החדש בשביעי.

ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד ביום השני שש שעות ביום או יתר על שש שעות, קובעין ראש החדש בשלישי. ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד עצמו; והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

ג. כשיהיה המולד בחצות היום או אחר חצות, ויבדחה ליום שלאחריו - אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחר אחריו, ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי שיהיה המולד בשבת בחצות היום, סימן ז' י"ח - קובעין ראש החדש בשנה שמולדה כזה, בשני בשבת; וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות, קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.

ד. מולד תשרי שייצא בחשבון זה בליל שלישי בתשע שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית, סימנה ג' ט' ר"ד, או יתר על זה - אם היתה שנה פשוטה, דוחין את ראש החדש, ואין קובעין אותו בשלישי בשנה זו, אלא בחמישי בשבת.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום וחמש מאות ושמונים ותשעה חלקים משעה רביעית, סימנה ב' ט"ו תקפ"ט, או יתר על כן - אם היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי.

ו. היה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שתדחה לחמישי פחות חלק אחד, כגון שייצא סימנה ג' ט' ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי; וכן אם היה מולד מוצאי המעברת פחות חלק, כגון שהיה סימנה ב' ט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש החדש תשרי לפי חשבון זה, כך הוא: פחשב ונדע המולד באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברכיעי או בערב שבת, או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות, או אם היה במאתים וארבעה חלקים משעה עשירית בליל שלישי או יתר על זה והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת - שאם יארע אחד מארבעה דברים האלו, אין

תשליף שבעה מן המנין ותניח השאר - שאין אנו מחשבין לידע מנין הימים, אלא לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה ואיזה חלק יהיה המולד.

י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים מעברות ושתיים עשרה פשוטות - נקרא 'מחזור'; ולמה סמכנו על מנין זה? שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעברות ושעותיהן וחלקיהן, ותשלים כל אלה ושמונים חלקים שעה, וכל ארבע ועשרים שעות יום, ותוסיף למנין הימים - תמצא הכל תשע עשרה שנה משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה וששים יום ושש שעות בשנה. ולא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה זו, חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים, סימן להם א' תפ"ה.

יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החודשים כלם חדשי הלכנה, והשנים שני החמה; והשבע השנים המעברות שכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה, הם שנה שלישית מן המחזור וששית ושמינית, ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה.

יב. כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה הפשוטות, שהיא ד' ח' תתע"ו, ושארית כל שנה משבע שנים המעברות, שהיא ה' כ"א תקפ"ט, ותשליף הכל שבעה שבעה - ישאר שני ימים ושש עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים, סימן להם ב' י"ו תקצ"ה; וזה הוא שארית המחזור.

יג. כשיהיה לה ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף עליו ב' י"ו תקצ"ה, יצא לה מולד תחלת המחזור שאחריו; וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור הראשון היה ב' ה' ר"ד. ומולד השנה, הוא מולד תשרי של אותה השנה.

יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה שתראה, ומולד כל החדש שתראה, משנים שעברו, או משנים שעתידיים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה שעברו ונגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה, ונדע מנין המחזורין שעברו, ומנין השנים שעברו ממחזור שעדין לא נשלם; ותקח לכל מחזור ומחזור ב' י"ו תקצ"ה, ולכל שנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם ד' ח' תתע"ו, ולכל שנה מעברת ה' כ"א תקפ"ט, ותקבץ הכל, ותשלים החלקים שעות, ותשלים השעות ימים, והימים תשליכם שבעה שבעה; והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים, הוא מולד שנה שתראה לידע מולדה.

טו. מולד השנה שייצא בחשבון זה, הוא מולד ראש החדש תשרי. וכשתוסיף עליו א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד מרחשון; וכשתוסיף על מולד מרחשון א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד כסלו; וכן לכל החדש וחדש זה אחר זה, עד סוף העולם.

יום חמישי

הלכות קדוש החדש פרק ז

א. אין קובעין לעולם ראש החדש תשרי לפי חשבון זה,

חסר, סיון מלא, תמוז חסר, אב מלא, אלול חסר. ובשנה המעברת, אדר ראשון מלא, ואדר שני חסר.

ו. נשארו שני החדשים, שהם מרחשון וכסלו - פעמים יהיו שניהם מלאים, ופעמים יהיו שניהם חסרים, ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו שלם. ושנה שיהיה בה שני חדשים אלו מלאים, היא שנקראו חדשיה 'שלמים'; ושנה שיהיה בה שני חדשים אלו חסרים, נקראו חדשיה 'חסרין'; ושנה שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא, נקראו חדשיה 'כסדרן'.

ז. דרך ידיעת השנה, אם חדשיה מלאים, או חסרים, או כסדרן לפי חשבון זה - כף הוא: תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתמצא לידע סדור חדשיה, כמו שבארנו בפ'ק שבביעי; ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו. אם תמצא ביניהם שני ימים, יהיו חדשי השנה חסרים; ואם תמצא ביניהם שלשה ימים, יהיו כסדרם; ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים, יהיו שלמים.

ח. במה דברים אמורים? בשתייה השנה שתמצא לידע סדור חדשיה פשוטה. אבל אם היתה מעברת - אם תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים, יהיו חדשי אותה שנה המעברת חסרים; ואם תמצא ביניהם חמשה, יהיו כסדרם; ואם תמצא ביניהם ששה, יהיו שלמים.

ט. כיצד? הרי שרצינו לידע סדור חדשי שנה זו, והנה ראש השנה בחמישי והיא פשוטה, וראש השנה שלאחריה בשני בשבת; נמצא ביניהן שלשה ימים, ידענו ששנה זו חדשיה כסדרם. ואלו הנה ראש השנה שלאחריה בשלישי. היו חדשי שנה זו שלמים; ואלו הנה ראש השנה בשנה זו בשבת, ובשנה שלאחריה בשלישי בשבת, היו חדשי שנה זו חסרין. ועל דרך זו תחשב לשנה המעברת, כמו שבארנו.

י. יש שם סימנין שתסמך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סדור חדשי השנה, והן בנויין על עקרי זה החשבון והקביעות והדחיות שבארנו דרךם; ואלו הן: כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי, תהיה לעולם כסדרם לפי חשבון זה, בין פשוטה, בין מעברת; ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני, לא תהיה כסדרם לעולם, בין בפשוטה, בין במעברת; ואם יהיה ראש השנה בחמישי - אם פשוטה היא, אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה, ואם מעברת היא, אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרם לפי חשבון זה.

שבת קודש

הלכות קדוש החדש פרק ט

א. שנת החמה - יש מחכמי ישראל שהוא אומר, שהיא שלש מאות חמשה ושלשים יום ורביעי יום, שהוא שש שעות; ויש מהם שהוא אומר, שהיא פחות מרביעי היום. וכן חכמי יון ופרס, יש ביניהם מחלקת בדבר זה.

קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו, בדרך שבארנו.

ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוץ הירח והשמש בהלכותם האמצעי, לא במקומם האמתי, כמו שהודענו; לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי לפלע ביום קבוץ האמתי. כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין, בתמישי קובעין, בששי דוחין, בשבת קובעין, באחד בשבת דוחין, בשני קובעין.

ח. ועקר שאר הארבע דחיות האלו, הוא זה העקר שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי; וראיה לדבר, שהרי המולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי, ופעמים רבות לא יהיה ירח בליל חמישי. ולא עוד, אלא ולא בליל ששי, מקלל שלא נתקבצו השמש והירח קבוץ אמתי אלא בחמישי.

יום שישי

הלכות קדוש החדש פרק ח

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה וחלקים, כמו שבארנו. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצת מהבא, שנאמר: "עד חדש ימים" - מפי השמועה למדו, שמיים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות. ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהם חדש חסר תשעה ועשרים יום בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות, וחדש מלא משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות - כדי שלא לחשב בחדש שעות, אלא ימים שלמים.

ג. אלו הנה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר, והיו ימי שנת הלבנה שלש מאות ארבעה וחמשים יום, ששה חדשים חסרים וששה מלאים; אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי היום, יתקבץ מהם שעות וימים, עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים, ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים.

ד. יום שלשים, לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה: אם הנה החדש שעבר חסר, יהיה יום שלשים ראש החדש הבא. ואם הנה החדש שעבר מלא, יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש חדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר; ויהיה יום אחד ושלשים ראש החדש הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה, חדש אחד יום אחד בלבד, וחדש אחד שני ימים.

ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה, כן הוא: תשרי, לעולם מלא; וחדש טבת, לעולם חסר; ומטבת ואילך, חדש אחד מלא ואחד חסר על הסדר. כיצד? טבת חסר, שבט מלא, אדר חסר, ניסן מלא, אייר

הכל שבָּעָה שְׂבָעָה; וְהַנְּשֹׂאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשָּׁעוֹת, תִּתְחִיל לְמִנּוּתוֹ מִתְחַלֵּת לִיל אֶחָד בַּשַּׁבָּת. וְלֹאֲשֶׁר יִגִּיעַ הַחֲשֻׁבּוֹן בּוֹ, תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסְכָּן. וְלָמָּה מוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה? לְפִי שֶׁתְּקוּפָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁנַת הַיְצִירָה הִיְתָה בְּתַחֲלַת לִיל רְבִיעִי.

ה. בִּיצֵד? הֲרֵי שְׂרָצִינוּ לִידַע תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה - כְּשֶׁתְּשַׁלְּיָךְ הַכֹּל שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים, תִּשְׂאָר שְׁנָה אַחַת; תִּקַּח לָהּ יוֹם אֶחָד וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת, וְתוֹסִיף עָלָיו שְׁלֹשָׁה, נִמְצְאָת תְּקוּפַת נִסְכָּן, בְּלִיל חֲמִישִׁי שֶׁשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה. וּכְשֶׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה, תִּהְיֶה תְּקוּפַת תַּמּוּז בְּשָׁעָה וּמְחָצָה מִיּוֹם חֲמִישִׁי; וּכְשֶׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה, תִּהְיֶה תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי בְּתִשַׁע שָׁעוֹת מִיּוֹם חֲמִישִׁי; וּכְשֶׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה מְלִיל שֵׁשִׁי; וּכְשֶׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה, תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסְכָּן הַבָּאָה בְּתַחֲלַת יוֹם שֵׁשִׁי. וְעַל הַדֶּרֶךְ זוֹ, עַד סוֹף הָעוֹלָם, תְּקוּפָה אַחַר תְּקוּפָה.

ו. אִם תִּרְצֶה לִידַע בְּכַמָּה יוֹם בַּחֲדָשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל שְׁנָה זוֹ - תִּדַּע תַּחֲלָה בְּאֵיזָה יוֹם מִיָּמֵי הַשְּׁבֻעָה תִּהְיֶה, וּבְאֵיזָה יוֹם יִקָּבַע נִסְכָּן שֶׁל שְׁנָה זוֹ, וּכְמָה שָׁנִים גְּמוּרוֹת עָבְרוּ מִן הַמַּחְזוֹר; וְתִקַּח לְכָל שְׁנָה אֶחָד עֶשֶׂר, וְתוֹסִיף עַל סְכוּם הַיָּמִים שְׂבָעָה יָמִים בְּזִמְנֵים אֵלוֹ, וְהִשְׁלַף הַכֹּל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים; וְהַנְּשֹׂאָר פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים, תִּתְחִיל לְמִנּוּתוֹ מֵרֵאשִׁית חֹדֶשׁ נִסְכָּן. אִם יִגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה, מוֹטָב; וְאִם לֹא, הוֹסֵף יוֹם אֶחָד שְׁנֵי יָמִים אִו שְׁלֹשָׁה יָמִים עַל הַמִּנְיָן, עַד שֶׁיִּגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה. וְאִם תִּהְיֶה הַשְּׁנָה מְעַבְרָת, תִּתְחִיל לְמִנּוּת מֵרֵאשִׁית חֹדֶשׁ אֶדְר שְׁנֵי; וְלִיּוֹם שֶׁיִּגִּיעַ הַחֲשֻׁבּוֹן, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַחֹדֶשׁ תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה.

ז. בִּיצֵד? הֲרֵי שְׂרָצִינוּ לִידַע בְּכַמָּה בַּחֲדָשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע מֵאוֹת, שֶׁהִיא שְׁנָה תִּשְׁעִית מִמַּחְזוֹר מֵאוֹתִים וְשִׁשִׁים - מִצְּאֵנוּ רֵאשִׁית חֹדֶשׁ נִסְכָּן נִקְבַּע בֵּה בְּחֲמִישִׁי, וְתְּקוּפַת נִסְכָּן בְּחֲמִישִׁי, וְלְפִי שֶׁהִיְתָה שְׁנָה זוֹ לְכָל שְׁנָה מִהֵן אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם, יְהִי כֹל הַיָּמִים שְׂמוֹנָה וְשִׁשִׁים; וְתוֹסִיף שְׂבָעָה, הֲרֵי הַכֹּל חֲמִשָּׁה וְתִשַׁע; וְתִשְׁלַף הַכֹּל שְׁלֹשִׁים וְעֶשְׂרִים, נִשְׂאָרוֹ חֲמִשָּׁה יָמִים; כְּשֶׁתְּתַחֵל לְמִנּוּת חֲמִשָּׁה יָמִים מֵרֵאשִׁית חֹדֶשׁ נִסְכָּן שֶׁהִיְתָה בְּחֲמִישִׁי, יִגִּיעַ הַחֲשֻׁבּוֹן לְיוֹם שְׁנֵי. וּכְבָר יִדְעֵנוּ שֶׁאֵין הַתְּקוּפָה בְּשְׁנֵי בַשַּׁבָּת, אֲלָא בְּחֲמִישִׁי; לְפִיכָּךְ תוֹסִיף יוֹם אַחַר יוֹם, עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְחֲמִישִׁי שֶׁהוּא יוֹם הַתְּקוּפָה - נִמְצְאָת תְּקוּפַת נִסְכָּן בְּשְׁנָה זוֹ, בְּיוֹם שְׁמִינִי מֵחֹדֶשׁ נִסְכָּן. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תִּצְטָה בְּכָל שְׁנָה וְשְׁנָה.

ח. זֶה שְׂאֵמְרָנוּ תוֹסִיף יוֹם אַחַר יוֹם עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה, לְעוֹלָם לֹא תִהְיֶה צְרִיף לְהוֹסִיף אֲלָא יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה; וּפְלֵא גְדוֹל הוּא, שֶׁתִּהְיֶה צְרִיף לְהוֹסִיף אַרְבָּעָה. וְאִם מִצְּאָת שֶׁאֵתָה צְרִיף לְהוֹסִיף יִתֵּר עַל זֶה, תִּדַּע שֶׁשְּׁעִית בְּחֲשֻׁבּוֹן, וְתִחְזוֹר וְתִחַשֵּׁב בְּדִקְדוּקָה.

ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִׁים יוֹם וְרִבִּיעֵי יוֹם, לִשְׂאָר מִכָּל מַחְזוֹר שֶׁל תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שְׂעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִׁים חֲלָקִים, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ. וְיִהְיֶה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה, אֶחָד וְתִשַׁע יוֹם וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת וְחֲצִי שְׂעָה; וּמִשְׁתַּדַּע תְּקוּפָה אַחַת בְּאֵיזָה יוֹם וְאֵיזוֹ שְׂעָה הִיא, תִּתְחִיל לְמִנּוּת מִמִּנְהָ לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁאֲחֲרֶיהָ, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשְׁלִישִׁית, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

ג. תְּקוּפַת נִסְכָּן, הִיא הַשְּׂעָה וְהַחֲלָק שֶׁתִּכְנַס בּוֹ הַשְּׂמֶשׁ לְתַחֲלַת מְזַל טָלָה; וְתְּקוּפַת תַּמּוּז, הִיּוֹת הַשְּׂמֶשׁ בְּתַחֲלַת מְזַל סָרְטָן; וְתְּקוּפַת תִּשְׁרֵי, הִיּוֹת הַשְּׂמֶשׁ בְּרֵאשִׁית מְזַל מֵאוֹנִים; וְתְּקוּפַת טֶבֶת, הִיּוֹת הַשְּׂמֶשׁ בְּרֵאשִׁית מְזַל גְּדִי. וְתְּקוּפַת נִסְכָּן הִיְתָה בְּשְׁנָה הַרְּאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה לְפִי חֲשֻׁבּוֹן זֶה, קִדְּם מוֹלַד נִסְכָּן בְּשְׂבָעָה יָמִים וְתִשַׁע שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִׁים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים - סִמְנָה ז' ט' תרמ"ב.

ד. דֶּרֶךְ חֲשֻׁבּוֹן הַתְּקוּפָה, כִּף הוּא: תִּדַּע תַּחֲלָה כְּמָה מַחְזוֹרֵיךְ שְׁלֹשִׁים יָמִים מִשְׁנַת הַיְצִירָה עַד מַחְזוֹר שֶׁתִּרְצֶה, וְקַח לְכָל מַחְזוֹר מִהֵם שְׂעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִׁים חֲלָקִים; וְקַבֵּץ כֹּל הַחֲלָקִים שָׁעוֹת, וְכֹל הַשָּׁעוֹת יָמִים, וְתִגְרַע מִן הַכֹּל שְׂבָעָה יָמִים וְתִשַׁע שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִׁים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְהַשְׂאָר תוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִסְכָּן שֶׁל שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזוֹר, יִצֵּא לָךְ בְּאֵיזוֹ שְׂעָה וּבְכַמָּה בַּחֲדָשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל אוֹתָהּ הַשְּׁנָה הַרְּאשׁוֹנָה בְּאוֹתוֹ מַחְזוֹר. וּמִמִּנְהָ תִּתְחִיל לְמִנּוּת אֶחָד וְתִשַׁע יוֹם וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת וּמְחָצָה, לְכָל תְּקוּפָה וְתְּקוּפָה. וְאִם תִּרְצֶה לִידַע תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל שְׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת כִּף וְכִף בְּמַחְזוֹר שֶׁאֵתָה עוֹמֵד בּוֹ, קַח לְכָל הַמַּחְזוֹרֵיךְ הַשְּׁלֹמִים שְׂעָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִׁים חֲלָקִים לְכָל מַחְזוֹר; וְלְכָל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשְׁלָמוֹ מִן הַמַּחְזוֹר, עֶשְׂרֵה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וּמֵאוֹתִים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים לְכָל שְׁנָה; וְקַבֵּץ הַכֹּל, וְתִגְרַע מִמֵּנוּ שְׂבָעָה יָמִים וְתִשַׁע שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהַשְׂאָר תִּשְׁלִיכֶם חֲדָשִׁי לְכַנָּה תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים יוֹם וְשָׁתִים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וְשִׁבְעַת מֵאוֹת שְׁלֹשׁ וְתִשַׁע חֲלָקִים. וְהַנְּשֹׂאָר פָּחוֹת מֵחֹדֶשׁ לְכַנָּה, תוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִסְכָּן שֶׁל אוֹתָהּ הַשְּׁנָה, וְתִדַּע זְמַן תְּקוּפַת נִסְכָּן שֶׁל אוֹתָהּ הַשְּׁנָה, בְּכַמָּה יוֹם בַּחֲדָשׁ הִיא וּבְכַמָּה שְׂעָה. תְּקוּפַת נִסְכָּן לְפִי חֲשֻׁבּוֹן זֶה, אֵינָה לְעוֹלָם אֲלָא אוֹ בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה, אוֹ בְּחֲצִי הַלֵּילָה, אוֹ בְּתַחֲלַת הַיּוֹם, אוֹ בְּחֲצִי הַיּוֹם; וְתְּקוּפַת תַּמּוּז, לְעוֹלָם אֵינָה אֲלָא אוֹ בְּשָׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה, אוֹ בְּשָׁעָה אַחַת וּמְחָצָה, בֵּין בְּיוֹם, בֵּין בְּלִילָה; וְתְּקוּפַת תִּשְׁרֵי, לְעוֹלָם אֵינָה אֲלָא אוֹ בְּתִשַׁע שָׁעוֹת, אוֹ בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת, בֵּין בְּיוֹם, בֵּין בְּלִילָה; וְתְּקוּפַת טֶבֶת, לְעוֹלָם אֵינָה אֲלָא אוֹ בְּעֶשֶׂר שָׁעוֹת וּמְחָצָה, אוֹ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וּמְחָצָה, בֵּין בְּיוֹם, בֵּין בְּלִילָה. אִם תִּרְצֶה לִידַע בְּאֵיזָה יוֹם מִיָּמֵי הַשְּׁבֻעָה וּבְאֵיזוֹ שְׂעָה תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה - קַח שָׁנִים גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשְׁנַת הַיְצִירָה עַד שְׁנָה שֶׁתִּרְצֶה, וְהִשְׁלַף הַכֹּל שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים יָמִים וְהַנְּשֹׂאָר פָּחוֹת מִשְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים, קַח לְכָל שְׁנָה וְשְׁנָה יוֹם אֶחָד וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת, וְקַבֵּץ הַכֹּל, וְהוֹסֵף עָלָיו שְׁלֹשָׁה, וְהִשְׁלַף

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ט"ז-כ"ב שבט ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

המצוה הקכ"ז — האזהרה שהזהר הערל מלאכול הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח); והאוכלו ערל — לוקה.

המצוה הקכ"א — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ועצם לא-תשברו-בו" (שם, מז); והשובר עצם מעצמיו — לוקה. ובפרוש אמרו (פסחים פד.): "השובר את-העצם בפסח טהור — הרי זה לוקה".

המצוה הקכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ועצם לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו — גם הוא חייב מלקות. ובגמרא פסחים (פה). אמרו: "כשהוא אומר 'ועצם לא-תשברו בו' בפסח שני, שאין תלמוד לומר (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); שפךר נאמר (שיש לנהוג בפסח שני), ככל-חקת הפסח (הראשון) (שם) — האני (ומה שיש בכל זאת ללמוד מכאן ש:) אַחַד עֶצֶם שֵׁשׁ בּוֹ מִחַ (השמן שבתוך העצמות) וְאַחַד עֶצֶם שָׂאִין בּוֹ מִחַ". וכך נתבאר דיני שבירת העצם בפרק ז' מפסחים (פג).

יום שני

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

המצוה הקי"ז — האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר מבשר הפסח למחרת היום, כלומר ליום חמשה עשר, והוא אמרו: "ולא-תותרו ממנו עד-בקר" (ויקרא יב, י). וכך בארנו (מצות עשה צא) שלאו זה הוא לאו שנתק לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמכלתא אמרו: "והנתר ממנו" — בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה, לומר: שאין לוקין עליו.

המצוה הקי"ט — האזהרה שהזהרנו גם כן מלהשאיר דבר מבשר פסח שני (הנקרב ביד

המצוה הקכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאין), אלא צלי בלבד, והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" (שמות יב, ט). וכך נתבאר לך בכלל התשיעי ממאמר זה, שהעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הקכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוציא כלום מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו החבורה (החברים הנמנים על ה"פסח") לאכלו, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון המכלתא: "חוצה" — חוץ למקום אכילתו. והדבר היוצא ממנו אסור לאכלו והוא במדרגת טרפה (שהיא בעלת חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה). אמרו: "המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא בלא-תעשה — טהור (אף שרבנן גזרו על פסולי קדשים כמו פיגול ונותר שיטמאו את הידים), והאוכלו הרי זה בלא-תעשה". ושם (פה): אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה — אינו חייב עד שייניח (במקום שנמצאת החבורה השניה או מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי) 'הוצא'ה פתובה בו (ב"פסח). ודינו שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה; פשפת"; ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכך נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ז' מפסחים. המצוה הקכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל את-הפסח לישראל שנשתמד, והוא אמרו יתעלה: "כל-בן-נכר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס") על-פי הקבלה: כל-בן ישראל דישתמד. ולשון המכלתא: "כל-בן-נכר — זה ישראל משמד שעבד עבודה זרה". המצוה הקכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ז' המצוות) מן-הפסח, והוא אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

ישראל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וענין חגיגה זו — שיקריב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת חגיגה.

יום שלישי

מצות עשה נד. מצות לא תעשה קנו. רכט.
מצות עשה טז. עט.

המצוה הנ"ד — הצווי שנוצטוינו בשמחה ברגלים, והוא אמרו יתעלה: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), והיא המצוה השלישית משלש מצות הנוהגות ברגל. והענין הראשון שאלינו נרמז במצוה זו — הוא: שיקריבו קרבן שלמים על-כל-פנים, ושלמים אלו נוספים על שלמי חגיגה, והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז): שלמי שמחה. ועל הקרבת שלמים אלו, אומרים: "נשים חייבות בשמחה". וכבר אמר הכתוב: "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה'" (שם כו, ז). וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו ב[מסכת] חגיגה. ובכלל אמרו "ושמחת בחגך" מה שאמרו עוד, והוא אמרם (שם ח): "שמח בכל מיני שמחה", מזה: אכילת הבשר בחגים, ושתיית היין, ולבישת בגדים חדשים, וחלוק פרות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים, והשחוק בכלי זמר וברקוד במקדש לבד (דוקא שם, כדי שלא יבאו לידי קלות ראש), והיא שמחת בית-השואבה — וכל-זה נכנס בכלל אמרו "ושמחת בחגך". והחמור שבהם — הוא חיוב שתית היין דוקא, בין שהוא מיחד לשמחה. ולשון גמרא פסחים (קט): "חייב אדם לשמח בנזיו ובני ביתו ברגל. במה משמחם? ביין". ושם אמרו: "תניא רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קים אין שמחה אלא בכשר, שנאמר: וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת. עכשו אין שמחה אלא ביין, שנאמר: ויין ישמח לבב-אנוש" (תהלים קד, טו). ואמרו עוד: "אנשים בראוי להם (בדבר המשמח במיוחד) ונשים בראוי להם". ולשון התורה הוא, שנתחייב לכלל בשמחה זו הענינים והחלושים והגרים, אמר יתעלה: "והגר והיתום והאלמנה" (דברים טז, יד). המצוה הקנ"ו — האזהרה שהזוהרנו מלעלת לרגל בלי שיהא עמנו קרבן להקריבו שם, והוא

באייר על-ידי מי שהיה אנוס בפסח ראשון) עד בקר, והוא אמרו עליו: "לא-ישאירו ממנו עד-בקר" (במדבר ט, יב). וגם זה נתק לעשה פראשון.

המצוה הקי"ח — האזהרה שהזוהרנו מלהשאיר מבושר החגיגה הקרבה ביום ארבעה עשר, כמו שנתבאר בפירוש ו' מפסחים (עא), ליום השלישי (להקרב), אלא תאכל במשך שני הימים. והוא אמרו: "ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר" (דברים טז, ד). ובא הפרוש המקביל בפסוק זה פ' "לא-ילין מן-הבשר וגו'" — בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים. יכול ליום אחד? כשהוא אומר: "לבקר" — לבקר של שני. ועליה אומר יתעלה: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר" (שם, ב). והנותר מחגיגה זו של ארבעה עשר ליום השלישי — ישרף באש לפי שהוא בכלל נותר — ולפיכך אין לוקין עליו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר: חגיגת י"ד בלבד, בכמה מקומות ממסכת פסחים (עא). ומסכת חגיגה (דח).

המצוה הנ"ג — הצווי שנוצטוינו על הראיה, והוא אמרו יתעלה: "שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני ה' אלהיך" (דברים טז, טז). וענין מצוה זו, שיעלה האדם עם כל-בן זכר שיש לו, שאפשר לו להלך לבדו — יעלהו למקדש ויקריב קרבן עולה שיעלה. והקרבן הזה שמקריב בעלותו — הוא הנקרא עלת ראיה. וכבר הקדמנו והזכרנו אמרם (חגיגה ו): "שלוש מצות נצטוו ישראל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו. כלומר, מצות ראיה, במסכת חגיגה (ד). וגם זו אין הנשים חייבות בה.

המצוה הנ"ב — הצווי שנוצטוינו לעלות לרגל למקדש שלוש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה: "שלוש רגלים תחג לי בשנה" (שמות כג, יד). וכבר נתבאר בפתוח, שהעליה הזאת היא שיעלה עם קרבן להקריבו. וכבר נכלל צווי זה כמה פעמים. ולשון ספרי (דברים טז, יא): "שלוש מצות נוהגות ברגל, ואלו הן: חגיגה וראיה ושמחה". וכן גם אמרו בגמרא חגיגה (ו): "שלוש מצות נצטוו

דברים יד, כג): "יכול יהא אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ לארץ — תלמוד לומר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך (שם יד, כג) — ממקום שאפה מביא מעשר דגן (ארץ ישראל בלבד), אפה מביא בכורות; מחוצה לארץ שאין אפה מביא מעשר דגן, אי אפה מביא בכורות". הנה נתבאר לך, שמצוה זו אינה נזהגת אלא בארץ; אבל בכור חוצה לארץ אינו קרב, אף קדוש הוא (שאסור לאכלו כל-זמן שראוי להקרבה, וימתין שיפול בו מום, כי עליו) להאכל במומו (ודינים אלו, הן בארץ ישראל והן בחוצה לארץ, הרי הם) בין שפית המקדש בנוי ובין שהוא כמו בזמננו זה, כמו מעשר דגן. ואין הלויים חייבים במצוה זו.

יום רביעי

מצות לא תעשה קמד. קח.

המצוה הקמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הבכור חוץ לירושלים אם הוא תמים, והוא אמרו: "לא תוכל לאכל בשעריך וכו' ובכרת בקרך" (דברים יב, יז). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "ובכרת" — זה הבכור, לא בא הפתוב ללמד אלא לזר שאכל בכור בין לפני זריקת דמים, שעובר בלא-תעשה. הנה נתבאר לך שלא זו כולל שני ענינים: אזהרה לזר שלא יאכל בכור תמים וגם אזהרה לכהן על אכילתו חוץ לירושלים. ובשני הענינים הדין תלוי בבכור תמים; והעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הק"ח — האזהרה שהזהרנו מלפדות בכור בהמה טהורה, והוא אמרו יתעלה: "אף בכור-שור או בכור פֶּשֶׁב או-בכור עז לא תפדה קדש הם" (במדבר יח, יז). אבל מתר למכרו כמו שנתבאר במסכת בכורות (לא-לב). ולשון ספרא (סוף פרשת בחוקותי): "בבכור הוא אומר לא תפדה" — אבל נמכר הוא.

יום חמישי

מצות עשה עח.

המצוה הע"ח — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מכל-שיולד לנו בכל-שנה מן-הבהמה הטהורה, שנקריב חלבה ודמה (של בהמת

אמרו יתעלה: "ולא-יראו פני ריקם" (שמות כג, טו), אלא על-כל-פנים יהיו עמו עולה ושקמים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת חגיגה, ולא זוהוה איך הנשים חייבות בו.

המצוה הרכ"ט — האזהרה שהזהרנו מלעזוב את-הלויים ולהתעלם מהם מלתת מתנותיהם בשלמות ומלשמתם ברגל, והוא אמרו: "השמר לך פן-תעזב את-הלוי כל-ימך" (דברים יב, יט). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "השמר — בלא-תעשה, פן-תעזב — בלא-תעשה".

המצוה הט"ז — הצווי שנצטוינו להקהיל את העם כלו בשני של סכות של כל-מוצאי שמיטה ושיקראו כמה פסוקים ממשנה תורה לפניהם, והוא אמרו יתעלה: "הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגו'" (שם לא, יב) — וזו היא מצות הקהל. ובתחלת קדושין (לד.) כשאמרו: "כל-מצות עשה שהזמן גרמה (שתליים בתנאי הזמן) נשים פטורות", הקשו בתלמוד ואמרו: "והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמה, ונשים חייבות!?" והסק בסוף הענין: "אין למדין מן-הכילות" (כי "בכל כלל יש גם יוצא מן הכלל ומצות הקהל יצאה מהכלל של כל מצות .. שהזמן כו"). וכבר נתבאר דיני מצוה זו, רצוני לומר אף יקרא, ומי יקרא, ומת-יקרא — בפרק ז' ממסכת סוטה (מא.).

המצוה הע"ט — הצווי שנצטוינו בקדוש בכורות, כלומר להפרישם ולהבדילם למה-שחובה לעשות בהם, והוא אמרו יתעלה: "קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה" (שמות יג, ב). ולשון התורה הוא שבהמה זו היא בקר וצאן ומין התמור בלבד. צווי זה נכפל בבכור בהמה טהורה, והיא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה. אמר יתעלה: "כל-הבכור אשר יולד בבקר ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך" (דברים טו, יט). ודין בכור זה של בהמה טהורה הוא: שינתן לפהנים, מקריבים חלבו ודמו ואוכלים שאר בשרו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכת בכורות. ונתבאר בסוף מסכת חלה (פרק ד משנה א), שאין מצוה זו נזהגת אלא בארץ. ולשון ספרי (פרשת ראה,

(פעולה פיזית), כמו שנתבאר בתחלת כרתות. הלכות מצוה זו כלה כבר נתבארו במסכת הוריות (ח.) וכרתות (יט.) ובכמה מקומות בשבת (סט. קב.) ושבועות (כד.) וזכחים.

שבת קודש

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבעים — הוא הצווי שנצטוונו להקריב קרבן מסים אם יארע לנו ספק באחת מאותן העברות הגדולות שחייבים על זדון פרת ועל שגגתן חטאת קבועה — וקרבן זה נקרא 'אשם תלוי' ואפן הספק הזה אשר אם יארע חייבים עליו אשם תלוי, הוא: כגון שיש לפניו שתי חתיכות חלב, אחת מהן חלב הכליות (שהוא אסור) והאחרת חלב הלב (שהוא מותר), ואכל אחת מהן ואכל אחר את-השניה או שאבדה, ונסתפק ונתעורר אצלו חשש אם החתיכה שאכל הייתה המתרת או האסורה — זהו שמקריב קרבן על הספק המתעורר הזה כדי להתכפר בו, וזה נקרא 'אשם תלוי' (שדינו עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אם נתברר אחר-כך, שמה שאכל הוא חלב הכליות — הרי נתאמת שזו שגגה ויקריב חטאת קבועה. והפתוב האמור בקרבן זה הוא אמרו בפרשת ויקרא: "ואם-נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל-מצות ה' אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן-הצאן בערפך לאשם אל-הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא-ידע" (ויקרא ה, יז-יח) — כלומר: על מה שלא ידע אם שגג או לא שגג. וענין זה קוראים לו חכמים 'לא הודע', וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פרתות (יז.).

המעשר) ונאכל אנחנו שאריתה בירושלים. והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-יעבר תחת השקט העשירי יהיה-קדש לה" (ויקרא כז, לב) — וזהו מעשר בהמה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון מבכורות (כג.). ושם נתבאר, שמצוה זו נוהגת גם בחוזה לארץ ושלא בפני הבית — וזהו דין תורה. אבל בגזרה דרבנן, (שכיוון שכדי לאכלו בזמן הזה על האדם להמתין שיפול בו מום חששו חז"ל) שמא (מתוך שלא יוכל אדם להמתין כל-כך) יאכל שלא במום — שהרי אין לנו מקדש (שבמקדש אפשר להתיר אכילתו גם שלא במום על-ידי הקרבתו) — אמרו: "אינו נוהג אלא בפני הבית"; וכשהיא המקדש בנוי — נוהג בארץ ובחוזה לארץ.

יום שישי

מצות לא תעשה קט.

מצות עשה סט.

המצוה הק"ט — האזהרה שהזהרנו מלמכור מעשר בהמה באיזה אפן שיהיה, והוא אמרו יתעלה במעשר בהמה: "לא יגאל" (ויקרא כז, לג.) ולשון ספרא (שם): "במעשר הוא אומר: "לא יגאל" — ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תמים ולא בעל מום". וכבר נתבארו דיני מצוה זו עם שלפניה במסכת בכורות (לא:) ובריש מסכת מעשר שני (פרק א משנה ב.).

המצוה הס"ט — הצווי שנצטוונו שיקריב כל-מי ששגג בחטא מן-החטאים הגדולים הידועים קרבן חטאת אמרו יתעלה: "ואם-נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ" (שם ד, כז.) וזו היא חטאת קבועה, כלומר שהיא לעולם חטאת בהמה. וכבר בארנו, שהעברות שחייבים על שגגתן חטאת זו, הן שחייבים על זדון פרת, בתנאי שתהיה מצות לא-תעשה ויהיה בה מעשה

ליקוטי תורה (מבואר) עבודת ה' בלי עמל ד"ה לא הביט און ביעקב (פרק ג)

שבימות החול כשמתלבש בבריאה יצירה עשי' מלך זוטא איקרי.

השפע האלקי היורד להחיות את כל הנבראים הוא השפע ממידת מלכותו ית', שהיא ה"ספירה" האחרונה מעשר ספירות דעולם האצילות, ולכן כל ההשפעות העליונות בעולמות בריאה יצירה עשי' הן על ידי מידת המלכות, שהיא כמו ממוצע בין עולם האצילות והעולמות שלמטה מאצילות ובשפע זה של מדת המלכות יש ב' מדרגות:

בימות החול השפע "יורד" ומסתתר בעולמות בריאה יצירה עשי', היינו שהנבראים אינם מרגישים אותו, וכפי שנתבאר לעיל ש"בחול הוא בחינת ירידת החיות" - וזהו ע"ד משל מלך בשר ודם כשיורד מהיכלו אל עבדיו, שאז "מלך זוטא איקרי".

וירידה זו הוא ע"י גבורות וצמצומים כמ"ש כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו וכמ"ש במ"א.

הענין ד"מלך זוטא" מורה על ירידה במדרגה מצד המלך, וכך למעלה, דירידת החיות בימות החול, להסתתר בעולמות בריאה יצירה עשי', באה על ידי "גבורות וצמצומים".

[מדת הגבורה שלמעלה ענינה - צמצום האור האלקי; דחסד ענינו השפעה, התפשטות וגילוי בלי גבול, ואילו גבורה היא - "מניעת התפשטות החיות מליד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כי אם בהסתר פנים", או עכ"פ "לצמצם מלהשפיע כל כך", וזהו ענין דין ומשפט, שאין משפיעים אלא כפי מה שהמקבל ראוי לזה].

ועל מדריגה זו במידת המלכות - הגבורות והצמצומים שבה, שע"ז השפע שלה יורד ומסתתר בעולמות - נאמר: "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו", ש"גבורתך" קאי על הגבורות (והצמצומים) של "מלכותך".

ואזי במשפט יעמיד כו' דינא דמלכותא כו'.

בחינה זו במלכות - הירידה וההסתר על ידי גבורות וצמצומים - היא מקורה של ענין הראשון במלוכה, היינו הנהגה "קשה" לפי המחויב על פי דין ומשפט המלכות, "מלך במשפט יעמיד ארץ ודינא דמלכותא דינא, שהוא מבחינת הגבורות".

משא"כ בשבת הוא בחינת כד יתיב על כורסייא,

תוכן הפרק: שני הענינים בשבת: אנפאה נהירין דלמעלה, וכל דינין מתעברין מינה

[בהמשך למה שנתבאר בסוף פרק הקודם פירוש הכתוב "ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו", דקאי על גילוי שם הוי' בנשמות ישראל ביום השבת, שבגלל זה העבודה אז היא להתענג על ה', בלי "עמל" ומלחמה - ימשיך בפרק זה לבאר סיום הכתוב, "ותרועת מלך בו":]

ותרועת מלך בו. הנה בפירוש תרועת יש שני פירושים. הא' לשון שכירה ופירור, כמו תרועים בשבט ברזל [תשכרם (הגוים)], בשבט ברזל - הוא החרבן והב' "לשון חיבה וריעות" וכדפרש"י בחומש כאן. ושניהם אמת.

[כדי להבין את הקשר בין שני הפירושים ב"תרועת" שבירה וחיבה - יקדים ביאור גדר המלכות (שעל זה נאמר "ותרועת מלך בו"), שמצינו בזה שני הפכים:]

דחנה יש לחבין, דפעם מצינו דכתיב מלך כמשפט יעמיד ארץ ודינא דמלכותא דינא שהוא מבחינת גבורות, ופעם כתיב באור פני מלך חיים, "אנפוי דמלכא נהירין" [פני המלך מאירים] בבחינת חסדים. מחד גיסא כל ענין המלוכה והנהגת העם בנוי על ענין דין ומשפט, שדוקא עיי"ז מתנהג הכל כראוי - ודין ומשפט ה"ה ביטוי של מדת הגבורה;

אך מאידך גיסא יש במלך צד של חסד ורחמים, שהרי כל ענין המלכות הוא רצונו של המלך בטובת העם והמדינה. ועל זה נאמר "באור פני מלך חיים", שיש למלך פנים מאירים, דענינו של המלך הוא להשפיע חיים לעמו, שזה בא מצד טובו וחסדו (שזהו ענין ד"הארת פנים" - "באור פני מלך").

אך הענין הוא, דיש ב' בחינות במדת מלך, וכמ"ש בזהר כד מלכא יתיב על כורסייא [כאשר המלך יושב על כסאו] איקרי "מלך עילאה", וכד נחית לעבדוי [כאשר יורד לעבדיו] "מלך זוטא" איקרי.

בזהר מבואר, דכשהמלך יושב על כסא מלכותו נק' "מלך עילאה", כי שם מתגלה בכל הדרו ורוממותו; משא"כ כשיורד אל עבדיו לדבר עמהם כו', אזי נקרא "מלך זוטא".

[וביאור שתי מדרגות אלו במידת המלכות דלמעלה:]

על ידי התגלות עונג העליון מבחינת "רעוא דכל רעוין" [הרצון של כל הרצונות], שמתגלה בשבת במדת מלכותו ית'.

כאשר אין שום הסתר על השפע דמידת המלכות, והעולמות חיים וקיימים ממדת המלכות כפי שהיא בשרשה באצילות, אזי מאיר "עונג העליון" במידת המלוכה, פירוש, הקב"ה מתענג כביכול ("עונג העליון") מזה שהוא מלך ישראל ומלך העולם ("במדת המלוכה").

כלומר:

ענינה של מדת המלכות הוא - מקור החיות והקיום של העולמות, וכאשר השפע האלקי דמלכות יורד ומסתתר בעולמות (באופן שאין הנבראים מרגישים אותו) - אין כאן "הארת פנים" (עונג) דלמעלה;

ורק כאשר אין שום הסתר על השפע האלקי דספירת המלכות (ע"י עלייתה לשרשה - ומשם הוא חיות העולמות) - הרי בכך יש עונג ונחת רוח למעלה ממלכותו ית'.

[העונג נקרא גם כן "רעוא דכל רעוין" (הרצון של כל הרצונות), כלומר, העונג הוא המקור לכל הרצונות, כי העונג הוא ה"פנימיות" של הרצון, כמו בבשר ודם להבדיל, דכשיש לאדם תענוג באיזה דבר הרי זה מוליד אצלו רצון אליו, ונמצא שהעונג הוא סיבה ומקור לרצון].

וזהו "תרועת מלך בו" - לשון ריעות וחיבה, דקאי אבחינת ישראל שהוא בחינת שבת, שאז ה' אלקיו עמו ממש, שמתענג על ה' כנ"ל, ונמשך בחינת תרועת מלך בו, היינו גילוי בחינת ריעות וחיבה [היינו עונג העליון] מבחינת רעוא דכל רעוין.

ע"פ זה יובן גם המשך הכתוב "ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו", ד"ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו" קאי על עבודת בני ישראל ביום השבת, דלהיות ש"ה' אלקיו עמו" - ש"בשבת מתגלה בנפשו בחינת אלקות בבחינת גילוי ממש", לפיכך עבודת האדם אז היא "להתענג על ה'" (שנהנים מזיו השכינה).

ועומק הענין בזה הוא, דזה שעבודת בני" בשבת היא "להתענג על ה'", הוא מחמת גילוי עונג העליון (של הקב"ה כביכול) במדת מלכותו ית' השב למקורו באצילות.

והיינו שבשבת הוא עליות העולמות, ובחינת מדת מלכותו עולה ומתייחדת בשרשה בבחינת אצילות.

כל המידות העליונות [הנקראות "ספירות"] "מקומן" ומדריגתן הוא בעולם האצילות, כי הוא ה"מקום" שבו מתפשטים ומתגלים כוחותיו של הקב"ה, ש"נאצלו" ונפרשו מאתו ית' [כמו "ואצלתי מן הרוח אשר עליך"], שהן הן ה"עשר ספירות" דאצילות [שלכן אצילות "הוא אלקות ממש", כי אין בו מציאות נברא ומחודש רק גילוי כוחותיו ית'].

אשר מזה מובן גם לענין מידת המלכות, דאע"פ שהשפע ממנה יורד לעולמות בריאה יצירה עשי' להחיותם ולקיימם, הרי "מקומה" של מידת המלכות עצמה הוא בעולם האצילות.

וזהו ענין "עליית" החיות והעולמות ביום השבת, שתמורת זה שבימות החול השפע דמידת המלכות יורד ומתצמצם ומסתתר להחיות ולקיים עולמות בריאה יצירה עשי' (באופן שאינו נרגש בעולמות), הנה ביום השבת (שבו "כלו הצמצומים") חוזר השפע דמידת המלכות ועולה לשרשו בעולם האצילות.

והרי זה כמשל המלך, שחוזר מירידתו לעבדיו ("נחית לעבדיו") ויושב על כסאו בהיכל מלכותו, ששם הוא מתגלה בכל הדרו ורוממותו (ולכן נק' "מלך עילאה").

[וכנ"ל, אין הכוונה שהשפע מסתלק ח"ו מן העולם, אלא שהשפע האלקי המהוה ומחי' את כל הנבראים בעולמות בריאה יצירה ועשי' הוא באותה מדריגה כפי שהוא בשרשו באצילות (כלי שום צמצום והסתר)].

וזהו ענין קדושת שבת שמאירה בעולם בכלל ובנשמות ישראל בפרט, שמחמת עליית החיות גם העולם מתעלה למדריגה עליונה יותר ("עליית העולמות"), שמאירה בו קדושה עליונה.

ועל זה נאמר באור פני מלך [חיים] כו', ואנפאה נהירין בנהירא עילאה [פנים מאירים באור עליון].

עליית ר"שיבת" המלכות לשרשה ביום השבת (כמשל המלך שחוזר להיכל מלכותו) גורמת עונג למעלה, כענין שנאמר "באור פני מלך חיים", דכאשר המלך במצב של עונג ונחת רוח, פניו מאירים. ולכן איתא בזהר לענין שבת: "ואנפאה נהירין בנהירא עילאה" (ופנים [של הקב"ה] מאירים באור עליון), שזה מורה על מצב של עונג למעלה המתגלה ביום השבת.

וזהו ענינה של שבת, כאשר "ואנפאה נהירין בנהירא עילאה", שנוגשת בבני הארת הפנים דלמעלה, שהאור האלקי הוא בגילוי בנפשם.

- ועתה מבאר הקשר והתיווך בין שני הפירושים הנ"ל ב"ותרועת מלך בו":

וגם ע"ז נמתקים כל הדינים וגבורות, הנמשכים מבחינת דינא דמלכותא בששת ימי המעשה, מחמת התגלות רעוא דכל רעיון, וכמ"ש בזהר וכל דינין מתעברין מינה כו'.

ביטול דינים וגבורות נקרא בספרי הקבלה בשם "מיתוק הגבורות" (דהנהגה של דינים וגבורות נמשלה לדבר מר, והתהפכות הדינים לחסדים נק' "המתקת הגבורות").

ובשבת, כשמתגלה "עונג העליון" (רעוא דכל רעיון), מתבטלים כל הדינים והגבורות, ובלשון הזהר "כל דינין מתעברין מינה". דמאחר שבשבת אין צמצום והסתר פנים (שזהו ענין ה"דינים" כפי שהם בשרשם למעלה) הרי ממילא מתבטלים ע"ז כל ענינים של דינים וגבורות.

[וכמו משל השר הבא לקטרג, שכשרואה הארת פני המלך לטוב וחסד, מסתתמין טענותיו ונהפך הוא עצמו לסניגור ומליץ טוב לעשות נחת רוח למלך].

וזהו תרועת מלך בו כפירוש הראשון, לשון שבירה ופירור, דהיינו שמתפרדים הגבורות וזהו מיתוקן. עפ"ז יבואר סיום הפסוק "ותרועת מלך בו" גם לפירוש ד"תרועת" הוא לשון שבירה ופירור.

שהרי ע"פ הנ"ל, הפסוק "ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו" קאי על שבת, ועל זה מסיים "ותרועת מלך בו" - תרועה לשון שבירה ופירור, כי על ידי גילוי העונג בשבת מתבטלות הגבורות שישנן במדת המלכות (- מלך במשפט יעמיד ארץ, כנ"ל), ובלשון הזהר "וכל דינין מתעברין מינה" (שהוא ענין "המתקת הגבורות" ושבירתן ופירורן).

וכמ"ש אתה פוררת בעוך ים.

וכבר מצינו בכתוב לשון פירור לענין ביטול והמתקת הגבורות, כמ"ש אתה "פוררת" בעוך ים, שפירושו הפנימי הוא:

"ים הוא ב' אותיות אחרונות דשם אלקים [מדת הגבורה והצמצום], שהם ב' גבורות התחתונות.. דשם אלקים, שהם.. צריכים פירור יותר" - כלומר: שתי

וזהו פירוש "ותרועת מלך - בו": "תרועת מלך" - לשון ריעות וחיבה - הוא עונג העליון במדת מלכותו; ועונג זה נמשך "בו" - היינו בתוך בחינת "ישראל" (מדריגת בני ישראל ביום השבת), ובמילא מתעורר אף בהם חיבה ורעות להקב"ה כביכול (עונג באלקות).

שנמשך במדת מלכות שהיא כנסת ישראל.

והטעם לזה - שגילוי עונג העליון במדת מלכותו ית' נמשך ומתגלה גם בבחינת "ישראל" למטה - הוא לפי שמדת המלכות נקראת (בזהר) בשם "כנסת ישראל", כי כל נשמות ישראל כלולות ו"מכונסות" שם יחד.

פירוש: שורש כל הנשמות (שהם "חלק אלקה ממעל ממש") הוא בעולם האצילות, וירידתן למטה (דרך העולמות בריאה יצירה עשי') היא על ידי ספירת המלכות, שלהיותה הספירה התחתונה ביותר שבעולם האצילות, היא כמו "ממוצע" בין אצילות והעולמות שלמטה ממנה.

וקודם ירידת הנשמות למטה הן כולן כלולות ומאוחדות ו"מכונסות" יחד במדת המלכות, וזוהי בחינת "כנסת ישראל" - ומשם יורדות למטה.

ועפ"ז מבואר, שבכל נשמה יש שתי מדריגות: חלק הנשמה היורד ומתלבש בגוף האדם, והנשמה כפי שהיא בשרשה למעלה, במדת המלכות (ששם היא באחדות עם כל שאר הנשמות, בחינת "כנסת ישראל").

ומאחר שבשבת מתגלה העונג שלמעלה במדת מלכותו ית' - שהיא היא בחינת "כנסת ישראל" למעלה (ששורש כל הנשמות כלולות שם יחד) - הרי בדרך ממילא נרגש העונג של הקב"ה גם בענפי הנשמה ובכל נשמה פרטית למטה, שזוכים ישראל לגילוי ה"אנפאה נהירין" דלמעלה.

[לסיכום:

יש שתי מדריגות במידת המלכות למעלה:

(א) כאשר השפע דמלכות הוא בבחינת ירידה והסתר, שאז אין אור האלקי נרגש בנבראים. מצב זה נקרא בשם הנהגה של "דינים", כי הוא תוצאה מגבורות וצמצומים.

(ב) כאשר מלכותו ית' היא בהתגלות (כמו אדם שזוכה לראות את המלך יושב על כסא בהיכל המלכות בכל הדרו) - נקרא מצב זה "באור פני מלך חיים", מצד העונג הנפלא בהתגלות אור פני המלך.

וזהו ענין "תרועה" - לשון שבירה ופירור - שהוא "קול שבור לחלקים קטנים", שע"י התרועה שבתק"ש "מפררים" הגבורות דיצחק ונהפכות לרחמים וחסדים. וכן כאן, קול "תרועת מלך" מפרר ושובר הגבורות והדינים.

ותרועה ופירור זה הוא ע"י התגלות בחינת רעוא דבל רעווין, שהוא ענין ריעות וחיבת. והא בהא תליא, שביטול ופירור כל הדינים והגבורות בשבת (כפירוש הראשון ב"ותרועת מלך בו") הוא על ידי גילוי "עונג העליון", שהוא ענין ריעות וחיבה (פירוש השני ב"ותרועת מלך בו"), כמבואר לעיל.

נמצא ב' הפירושים עולים בקנה א':

אותיות אחרונות דשם אלקים רומזות על "גבורות קשות" ביותר, שמהם נמשך הסתר גדול ביותר, ועל כן "צריכים פירור יותר" (כדי לבטל ההסתר הזה).

וזהו "אתה פוררת בעזן ים", שהוא ענין שבירת ופירור הגבורות הקשות דשם אלקים.

וכידוע ג"כ בענין כוונת התרועה בתקיעת שופר דראש השנה, שהיא לפרר גבורות עליונות דיצחק. וגם בענין התקיעות בא ה"תרועה" לפרר הגבורות, דבמדרש איתא שע"י תקיעת שופר בראש השנה הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

ובענין כוונת ה"תרועה" מבואר בזהר, שהוא "לפרר" ולהמתיק "גבורות עליונות דיצחק" (כידוע שיצחק מידתו מדת הגבורה).

משולחן-ערוך אדמו"ר הזקן הלכות ציצית סימן יא

יא דיני חוטי הציצית, סעיפים כח-לד

יכרף אחת מאויר הראשון ויצרף לזה שתיים מאויר השני, ויכריח מעט ויכרף עוד שלש פעמים, וכן יעשה עד פלות השלשים ותשע פריכות בשלש עשרה חליות קטנות. וכן היו עושין בזמן שהיה תכלת:

לב כל השעורים שבארנו במנין החליות או הפריכות או הקשרים אינן אלא לבתחלה, אבל בדיעבד שפכר גמר עשיית הציצית, או בשעת הדחק, כגון כערב שבת עם תשכה שאין לו פנאי — העמידו דבריהם על דין תורה, ודי בחלוא אחת ובקשר אחד, ויכול לברך עליהם:

לג יש נוהגין לקשר בסוף כל חוט מהשמונה חוטין קשר אחד, שלא יתפרקו משזינתן. ויש שאינן נוהגין כן, מפני שאינם רוצים להוסיף על תמשה קשרים מטעם שנתבאר למעלה, ובפרט אם החוטין שזורין יפה דלא שכיח קלל שייתפרקו:

לד כשתולה הציצית בפגד — צריך לדקדק שיתלה בענין שיהיה הגדיל התלוי נוגע ומכה בכנף הפגד, ולא יהיה תלוי כלפי קרקע, שנאמר: "על כנפי בגדיהם", ולכן שתי ציצית התחתונות יהיו תלויים לארץ הפגד, דכשיצטף בו ויהיה ארץ הטלית סביב רחב גופו — יהיו הציצית נוגעים ומכים על הקרן אבל אם היתה תלית הגדיל על רחב הפגד, אם כן כשיצטף את קומתו מראשו עד רגליו ברחב הפגד — יהיה הגדיל תלוי כלפי הקרקע, ולא יהיה תולה ונוגע ומכה על הפגד.

ובשתי ציצית העליונים — פעמים צריך שיהיה הגדיל תלוי לארץ הפגד ולפעמים לרחבו, והכל לפי עטיפתו, רק יזהר שלא יהיה הגדיל תלוי כלפי הקרקע, אלא נוגע ומכה על הקרן:

כח נהגו לעשות ארבעה אווירים בין התמשה קשרים ולכרף בכל אויר קצת פריכות, כיצד? לוקח ארבעה חוטין מצד אחד של הכנף וארבעה מצד השני וקושרם זה על [גבין] זה שני פעמים, כי האחד לא יתקיים ואינו חשוב קשר כלל, ואחר-כך יכרף בחוט הארץ סביב השבעה חוטין קצת פריכות, וחזור וקושר שני פעמים זה על גבי זה, וחזור וכרף, וכן יעשה עד שישלם תמשה קשרים כפולים וארבעה אווירים בינתים מלאים פריכות. ואין שעור למנין הפריכות שבכל אויר, אלא יעשה כמו שיצוה:

כט נוי ציצית שיהיה שלישי ארץ החוטין, דהינו ארבעה גודלין גדיל וישני שלישי ענף. ואפלו הארץ הציצית יותר משנים עשר גודלין — צריך שיהיה שלישי הארץ גדיל. והקשרים והפריכות ביחד הם נקראים גדיל בכל מקום, ובין הכל לא יהיה אלא שלישי ארץ החוטין דהינו ארבעה גודלין. וברציא מהימנא פתוב שיהיה בין קשר לקשר כמלא רחב אגודל לבד מהקשרים:

ל נוהגים לכרף באויר הראשון שבע פריכות ובשני שמונה ובשלישי אחת עשרה וברביעי שלש עשרה פריכות, שעולים כלם למספר שלשים ותשע, כמנין "הוי"ה אחד". ולפי שנוי הוא לציצית שיהיה ארץ כל חליות בשנה, לכן באויר הראשון שהפריכות הם מועטים — יתקיים זו מזו, ובאויר השני — יקרבם זו לזו מעט, ובשלישי — יקרבם יותר, וברביעי — יותר, עד שיהיה מדה אחת לכלם:

לא יש נוהגין לכרף הפריכות שבכל אויר חליות חליות, דהינו לאחר שברך שלש פריכות הראשונות — יכריח מעט ויחזר ויכרף שלש פעמים באותו אויר עצמו, ואחר-כך

שאתה כי תיבת שאתה הוא חיבור מב' הפכים יחד, כי אתה הוא בחי' החסד איך שהוא נקרא בשם חסד כבר בבחי' קו והשי"ן הוא בחי' היחוד והתכללות הג' קוין כאחד כציור השי"ן שהוא חיבור ג' קוין. והיינו יחוד וביטול הג' קוין איך שהם מיוחדים בתכלית עצמיות הא"ס, אך מחמת שבתית שאתה נאמרו כאחד בחי' אתה הוא בחי' גילוי החסד בבחי' קוין והשי"ן הוא בחי' יחוד הקוין בהתכללותם שהם ב' הפכים ונאמרו כאחד מוכרח לומר שיש בחי' ומדריגה אשר לגבי שם בחי' יחוד הקוין וגילוי הקוין בהשואה א' ממש והיינו בחי' שלימותא דכולא ממש כו'.

והנה גם זה יכירו וידעו שהם בחי' הנשמות בגופים דוקא כי מאתך היא מנוחתם היינו מנוחתם דשבת שבעשי' דוקא מאתך היא מאתך ממש ודווקא במצות שבת, וכידוע שבמצות שבת אין שום הפרש בין גדולי עולם לקטני ההמון ממש, והטעם הוא כי מצות שבת הוא שביתה ממלאכה ובורר אסור בגשמיות וברוחניות, וכמו"כ בנפש עצמה נאסר עבודת מלאכה, ועבודת הנפש היא כמוח ולב בעשי' ועיקר המצוה היא במנוחת הנפש בעצמותה בבחי' יחידה שלמעלה מבחי' הגילוי כמוח ולב. ולזאת הושווה במצוה זו צדיקים הגדולים שעבודתם בעונג וכוונת המוח והלב בתכלית עם פחותי ההמון אבל מצות שבת היא בבחי' שביתה ממלאכה זו כ"א בעצמות הנפש [עצמה] בבחי' יחידה ובבחי' יחידה [עצמה] שווין הכל ממש, ולזאת אף שבגילוי המצוה כודאי צדיקים הגדולים מקבלים בעונג וקבלות נפלאות בתפלה ובאכילת שבת, מה שאין כן ההמון אך אין זה כ"א בבחי' הכלים המקבלים, אבל בעצם המצוה בבחי' השביתה דבחי' יחידה הכל שוין ממש.

אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו. הוא בחי' חג"ת דעולם הנאצלים בבחי' אורות וכלים המגבילים את האורות בבחי' הקוין חח"ן בג"ה ודת"י. והנה על בחי' יעקב שהוא בחי' תפארת נאמר ינוחו בו בעצמותו ממש ואף שהוא בחי' שבג' קוין אך דווקא על בחי' תפארת נאמר בו בעצמותו, כי תפארת [לכד] עולה עד הכתר והיינו בבחי' פנימיות הכתר כי שני הקוין חח"ן בג"ה שרשם הראשון בחיצוניות הכתר אבל קו האמצעי דת"י שרשו בבחי' פנימיות הכתר שהוא בחי' אין, וזאת ידוע שבבחי' אין עצמו אין נופל בו לשון השתל' מעלה ומטה, ולזאת בחי' התפארת אף שהוא בבחי' הקוין מאחר ששרשו בבחי' הכתר שהוא בחי' האין הוא ממש אותו האין עצמו שבבחי' הכתר עצמו בלי הפרש ושינוי כלל, ולזה נאמר על בחי' יעקב שהוא בחי' התפארת ינוחו בו בעצמותו ממש בחי' האי"ן שבבחי' הכתר אף שהוא בבחי' קוין בעולם הנאצלים [הוא] בלי שינוי וכו'.

מנוחת אהבה ונדבה מנוחת אמת ואמונה מנוחת שלום השקט ובטח, זה קאי על בחי' נה"י דאצי' היינו [צמצום] בחי' אלקות עצמו להחיות נבראים ולזה נאמר בו לשון השקט ובטח, כי ענין בטח הוא יושב בטח לבדו ואין לו שום ענין עם כל וכמו שנאמר ביהושע על עיר ליש שיושבת בטח אין לה דבר, והיינו שמופרשת מובדלת לעצמה ואין לה שום צורך עסק עם שום אדם, וכאן מדבר על בחי' האלקות שלהחיות הנבראים איך שהוא בבחי' אצי' עדיין שנחשב לבחי' עצמות אלקות ממש מובדלת עדיין מערך בחי' חיות הנבראים.

מנוחה שלימה שאתה רוצה בה. הנה זה מדבר בבחי' ומדריגה היותר נעלה מכל ד' מדריגות הנ"ל ולזאת נק' מנוחה שלימה היינו בחי' שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה בפנימיות רצונו העצמי, וזהו

יד) והנה הכוונה העליונה בירידת הנשמה בגוף הוא שהנה"א יבוא בהתלכשות בשכל הטבעי, דבהתלכשות זו הנה"א בא לידי השגות מורגשות כאלו שלא הי' לה כזאת קודם, וכן התפעלות המדות שלה ה"ה בבחי' התפעלות מורגשת בבחי' התגלות הלב. דהנה במדות אהוי"ר הרי יש בזה ב' מדריגות¹, הא' אהוי"ר המכוסים, והב' אהוי"ר המגולים, והגם דשניהם הם בלב, דמקום משכן המדות הוא בלב, אבל הם חלוקים זמ"ז בתכלית, דאהוי"ר המכוסים הוא שהמדות אינן נפרדים מן המוחין, והיינו כאשר ההשגה וההתבוננות היא בבחי' פנימיות המוחין, דהיינו בבחי' אור האלקי כמו שהוא מופשט מלבושי השגה, והיינו בבחי' העצם דהאור האלקי, וכנ"ל דשכל אלקי הוא דבוק באור אלקי, והאור האלקי מתלבש בשכל אלקי, דאז הנה מאיר גילוי אור המוחין ומתפשטי בלב ג"כ, והמדות שבלב נמשכין ממילא אחר המוחין, ולהיות שעצם אור האלקי מאיר אצלו (דלפעמי' מאיר רק שכל אלקי והאור מתעלם בתוכו, אבל כאשר עצם אור האלקי מאיר אצלו) הנה על האור הזה אין שום הגבלה והעכבה, היינו שאינו מתעכב במיצר הגרון², ומאיר האור גם בלב והמדות נמשכים ממילא אחר המוח, ומפני שהאור האלקי מאיר בגילוי ממש בהמדות, לכן הן בבחי' התפעלות בלתי מורגשת ובבחי' ביטול ממש, והוא למעלה גם מהתפעלות השכל, והוא בפנימיות הלב מה שהלב נמשך ממילא אחר כוונת המוח, ובבחי' ביטול ממש, והאהוי"ר המגולים דהיינו בהתגלות הלב הוא שהמדות הן נפרדים מההשגה שבמוחין, והיינו כאשר ההשגה היא בבחי' חיצונית המוחין, שהאור האלקי הוא נתפס מלבושי השגה, וכנ"ל דהאור האלקי מתלבש בשכל האלקי אבל מתעלם ונתפס בו, ועם היות שגם בזה יש ההרגש מהאור האלקי, אמנם זהו רק שנגש אצלו בבחי' מקיף שמשגיג אלקות, והיינו כנ"ל דשכל אלקי ה"ה מצטייר בהגדרה דשכל והגדרת השכל הוא הבנת דבר מה ממש בהבנה מסודרה, וא"כ כשמבין הענין האלקי שעוסק בהשכלתו, ה"ה השגת שכל מופלא ואלקות במוחש ממש, דמצד עריכות נעימות המושכלות דשכל אלקי הרי אינו מרגיש בהאור אלקי שמעולה ממנו, וכמו שאנו רואין במוחש, דכאשר האדם רואה או שומע דבר נפלא ונעלה, הנה מצד גודל ההתקשרות בעריכות נעימו' הדבר ההוא אינו יכול לנתק עצמו, אַפרייסין זיך, ממנו, אפילו לענין וחיודש נעלה ממנו, וכן הוא בשכל אלקי והאור האלקי שבו, דבאמת הנה בעת השגתו הי' צ"ל נרגש אצלו שמשגיג אלקות וכל הענינים שמשגיג הכל הוא באלקו', אבל מפני מעלת נעימות השכל אלקי, הנה בלתי נרגש כ"כ האור האלקי, דזהו הסיבה מה שכמה מעובדי הוי', הגם שמתבוננים היטיב באיזה ענין אלקי, ומ"מ אין להם חיות בזה ואינם מתפעלים ע"ז, וסיבת הדבר הוא מפני שבעת ההתבוננו' אינו נרגש הענין אלקי, והיינו שנגרש אצלו רק השכלי ולא האלקות, ומה שנגרש אצלו הוא רק זה מה שמתבונן ומשיג השגה אלקית, ולהיות שההתעסקות שלו וטרדת שכלו הוא בההשגה האלקי' לא בעצם אור האלקי, וכן התקשרות נפשו הוא בההשגה ומזה הוא שמתפעל, לזאת הנה השגה כזאת אינה מאירה בגילוי בלב, רק שההתפעלות שכלי מה שמתפעל במוחו על הטוב דאלקות, הנה זה נעשה מקור להתפעלות המדות, דהתפעלות זאת היא בחיצוניות הלב ובבחי' מורגש ממש, וזהו האהוי"ר המגולים שבהתגלות הלב שבאה במורגש בחיצוניות הלב, וכך היא המדה בירידת הנשמה למטה שצ"ל ההתפעלות באופן כזה דוקא לפי שההתפעלות הזאת נרגשת גם בהנה"ט, והיינו דלאחר שגם הוא יבין כל מה שאפשר לו להבין מההשגה האלקית, הרי גם הוא מתפעל מזה, וגם דאופן התפעלות זאת פועל יותר אח"כ בההנהגה דכל היום, להיות כל מעשיו לש"ש דוקא, דהאהוי"ר בהתגלות הלב דוקא הן בבחי' גדין³ למעשה המצות, היינו שנותנים חיות בהמצוה ולהיות סו"מ וע"ט בבחי' אור וחיות פנימי, וכמ"ש בסש"ב פט"ז⁴ כי דו"ר שבהתגלות לבו הם המתלכשים במעשה המצות להחיותם לפרחא לעילא ונמצא דהעבודה צ"ל בבחי' אהוי"ר שבהתגלות הלב, אבל מ"מ הרי גוף ועצם ההתפעלות היא בבחי' יש ובבחי' מורגש, דבהנשמה מצ"ע אינו שייך התפעלות כזאת ולא ההשגה באופן כזה, הרי שהכחות הרוחניים מתפעלים ומשתנים ע"י כחות הטבעיים, וטעם הדבר הוא מפני שהן בבחי' התלכשות והתאחדות ממש בהכחות הטבעיים, ממילא ה"ה מתגשמים בערך הכחות הטבעיים להיות בבחי' חיי בשר.

קיצור. יבאר דהכוונה העליונה שהנה"א יתלבש בהטבעי, והגם שע"ז בא להשגות והתפעלות מורגשות, ויבאר כי באהוי"ר המכוסים המדות נמשכים במילא ובביטול, והמגולים הנה הגם שהמדות נפרדים מההשגה, כי בנעימות השכל אינו נרגש האור האלקי, אבל יש בזה מעלה כי ההתפעלות היא במורגש ופועל גם בהטבעי.

ענינים. 'אהוי"ר, א) מכוסים, ב) מגולים. "השכל אלקי מעלים על האור האלקי. "התפעלות במורגש פועל בהטבעי.

(2) ראה תו"א וארא נו, ג ואילך. ובכ"מ.

(3) ראה תקו"ז ת"י (כה, ב).

(4) כב, סע"א.

(1) ראה גם קונטרס העבודה ע' 7. ספר המאמרים תרס"ה ע' רמז ואילך. לקוטי שיחות חלק לט ע' 28. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך לאזניא ע' נו. ועם הוספות וכו' - ספר המאמרים עזר"ת ס"ע פט ואילך.

וזוהו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, דתרין דרגין אינון יעקב וישראל, בקדמיתא יעקב שהוא עבודת הבירורים, ולבתר ישראל לי ראש, שהוא ההמשכה פנימית, ובהמשכות דר"ה שהו"ע תקעו בחודש שופר וכו', כנ"ל דכללות ההמשכה הוא בב' בחי' שפע גשמי ורוחני, אומר כי חק לישראל, שהשפע גשמי הוא לבחי' ישראל, ומשפט לאלקי יעקב, שהוא השפע הרוחני, הטעם הוא לפי דישראל הוא ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה⁵, והיינו שהתורה היא הכלי לברכה העליונה שבה וע"י נמשך שפע ברכה. וזהו כי חק לישראל הוא בהשפעה גשמית לבחי' ישראל, בכדי דע"י עבודתם בתומ"צ ימשיכו בחי' אלקי יעקב, והיינו שיעשו את הגשמי כלי לאלקות⁶.

סיום. מזונות לישראל בכדי שיעקב יעשה כלים לאלקות.

המוחין, משא"כ אהוי"ר המגולים. ותלוי אם ההשגה בפנימי' המוחין באור האלקי, או בחיצוני' המוחין בשכל האלקי. יתרון אהוי"ר המגולים שגם נה"ט מתפעל, ופועלים בהנהגה בכל היום.

5) ראה זהר חדש רות פח, ד. מגלה עמוקות אופן קפו. וראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 69.

6) הקיצור דשנת ה'שי"ת: הכוונה שיתלבש נה"א בנה"ט. אז בא להשגות והתפעלות מורגשות. אהוי"ר המכוסים אינם נפרדים מן

לקוטי דיבורים [ב] כ' כסלו ג'

מתקרבת יותר ועדיין אין בידו כלום, אז לא יכול להיות "נרננה", וממילא מבינים שצריכים לעשות משהו, הרי כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות – מרגישים ביום ששי כי כו' ומלך גדול כו', מרגישים את הא-ל גדול ואת המלך גדול, ובכך עושה יהודי שבת.

השבת הנוכחית היא שבת הגדול – המשיך – זה היום שבו נולד הבעש"ט. אבי אמר לי שחסידי הורודוק היו מספרים בשם הרה"ק הר' מנחם מענדל זצוקלה"ה סיפורים רבים ששמע ממנו, שהיה מספר מה שקיבל אודות הבעש"ט, לפני שנתגלה, אופן ההתגלות שלו, קיבוץ התלמידים, וכל מה שעבר עליו.

כשסיים הרבי – מספר הרד"ז – ציווה להכריז, שכל אלה שיוודעים לשיר – ישירו את הניגון שהורה, לשיר אותו במתינות, בהרמוניה, ולחזור עליו שלוש פעמים, וכדי שכולם ישירו בהרמוניה ציווה שאל"י אבעלער (וויראבייציק) וצדוק האמליער (ניחאמקין) יעמדו במקום גבוה וינצחו על הנגינה. לאחר שסיימו לנגן אמר את הדרוש "כי על כל כבוד חופה" והסביר כי "כבוד" ו"חופה" שניהם "מקיפים", מקיף הקרוב ומקיף הרחוק, ובאמצע הדיבור אמר בקול נעימה: מקיף הקרוב – הסבים, מקיף הרחוק – המגיד והבעל שם.

השמחה – מספר הרה"ח הרד"ז – ששררה אז אצלנו, החסידים, אין לתאר. מיד לאחר החסידות יצא הרבי בריקוד. כעבור זמן קצר עלה במדריות הגן לעבר האכסדרא הסמוכה לחדרו³, ישב ליד החלון והסתכל עלינו, החסידים, בריקודנו בגן. רקדו עשרות מעגלים. רז"א ורמ"ל⁴ עמדו ליד הרבי, והם סיפרו שהרבי התבטא

ג. הרב החסיד ר' דוב זאב נ"ע מספר שבשבעת ימי המשתה של חתונת כ"ק אדמו"ר הרה"ק – אלול תרל"ה – אמר כ"ק אדמו"ר הרה"ק: ג' ימים לפני השבת הם הכנה לשבת, על שבת כתוב בזוהר¹ דמיני' מתברכין כולוהו יומין, כולוהו יומין הם כל ששת ימי השבוע שעליהם נתן הקב"ה ברכה כללית "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"², וברכת השבת היא מלפניה ומאחריה, ההכנה לשבת היא מיום רביעי בשבוע וההכרזה על כך היא ה"לכו נרננה" הקטן, שהם ג' הפסוקים (הנאמרים בסיום "שיר של יום" ביום רביעי בשבוע).

הרבי – מספר הרה"ח הרד"ז – היה במצב רוח מרומם, הסעודה היתה בגן, הקהל היה רב והרבי היה שמח מאד. יופיו היה הרי תמיד בלתי רגיל, ואילו אז קרן כולו בפועל, השכינה היתה שרויה על פני קדשו, ואמר אז בפנים צהובות, בזה הלשון:

את משמעותם של שלושה פסוקים אלה באמת לאמיתו יש לשמוע, ואכן שומעים, באופן כללי בתורת החסידות, ואילו באופן פרטי, הנוגע לכל אחד לפי נשמתו וענינו בעבודת ה', ב"יחידות". ברם, עתה הרי זמן שמחה לעילא – אצל הסבים והרביים שלהם, ולעילא – בקוב"ה ושכינת'י, ושמחה למטה, הריני מבאר ג' פסוקים אלה כפי שהם על פי מדה ממוצעת, מדת כל אדם: ביום הרביעי, כאשר יהודי מתחיל לחשוב מהיכן לקחת לצרכי השבת, הן בפשטות (בגשמיות) והן ביחס לאופן עריכת השבת, שהרי כל יהודי הוא שונה בשבת (ברוחניות) מימי החול, נופלת על האדם מרה שחורה, והעצה לכך היא – "לכו נרננה" – בטחון בה'. כשמגיע היום החמישי, השבת

קלאפטער על רוח תשעה קלאפטער, היו מדריות שהוליכו אל אכסדרא הסמוכה לחדרו.

4) הכוונה לדודי הרה"ח הרז"א נ"ע, דודי חתן כ"ק אדמו"ר הרה"ק

1) ח"ב סג, ב, פח, א.

2) דברים טו, יח.

3) בגן שאחורי דירת כ"ק אדמו"ר שהיה ארוך כעשרים חמשה

היו כמו מתכסים בענן. רבנו הזקן המשיך "חיות" בפנימיות, חיות פנימית, הבריה את מקיפי העצבות והביא את המרירות הפנימית.

רבנו הזקן – מספר הרה"ח הרד"ז מה ששמע אז מכ"ק אדמו"ר הרה"ק – פתח את דבריו⁶ בענין צדיק ורשע, ושואל קושיות לגבי הרשע, "ואל תהי רשע בפני עצמך, וגם אם יהיה בעיניו כרשע כו". לכאורה, היה עליו לדבר בענין מדריגת צדיק אבל הסדר של בעלי "מקיפים" הוא שהם בעלי קצוות, טוב כך ויכול להיות טוב גם כך, הנה הוא צדיק, והנה הוא מוכן ח"ו לומר על עצמו שהוא רשע ח"ו, מפני שזה לא בהתיישבות. ב"פנימי" לא שייך שום עירוב קצוות, ה"פנימי" הוא מסודר. ממילא בעבר כשהגיע חודש אלול, והרי יש להיות יותר ירא שמים, נפלה מרה שחורה על הכל, והוא – בעל ה"מקיפים" – היה קורא לעצמו בשם רשע ח"ו, כדי לדרבן את עצמו, וממילא שררה עצבות גדולה, וענן של עצב היה נסוך על פני כל בחודש אלול. הבעש"ט הכניס חיות בעבודה ורבנו הזקן האיר את דרך הבעש"ט, הוא הבריה את המרה שחורה והעצבות המזוהמות, והביא לידי כך שגם על צדיק לחזור בתשובה. תורת החסידות שנתנו לנו רבנו הזקן והבאים אחריו, היא גילוי משיח.

לאחר מכן הסביר המאמר⁷ "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיבתא", ואמר חסידות, דרוש "אז תשמח בתולה במחול".

אז: הסתכלו, בניי, איך שמחים חסידים בשמחה של מצוה, כך ירקדו יהודים ברחובות בביאת המשיח.

ביום הש"ק ח"י אלול – מספר הרה"ח הרד"ז – היה מעונן והקידוש היה ב"אולם הגדול"⁵. בשעת הקידוש אמר כ"ק אדמו"ר: הבעש"ט נולד בח"י אלול, הבעש"ט פעל בחסידות חיות בעבודה של אני לדודי ודודי לי.

לאחר מכן אמר הרבי מאמר חסידות: אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת ד' יודין שעולה מ"ם כנגד מ' יום שהיה משה בהר לקבל את התורה.

אחרי מאמר החסידות – ניגנו, ולאחר מכן אמר כ"ק אדמו"ר שהריקוד במחול – בעיגול הנהוג אצל החסידים – נתחדש בימי הבעש"ט. מחול הוא "מקיף", הגילוי הראשון מן ההכרח שיהיה מקיף, הוא אינו נקלט בכלים בכלל ובפנימיות בפרט. הסבא, רבנו הגדול, במסירות נפשו על חסידות ועל חסידים, הכניס את המקיף בפנימיות ועשה כלים לפנימיות. כעת כשחסידים רוקדים במחול הרי זה אורות בכלים ואור מקיף שורה עליהם, והמקיף פועל בפנימי.

הרבי חזר לביתו, והקהל יצא ל"חצר" ורקדו בעשרות מעגלים.

בסעודת ש"ק אמר כ"ק אדמו"ר:

הבעש"ט פתח שערי פנימיות התורה ורבנו הזקן פתח שערי חב"ד, ושני הענינים הנוכחיים של ח"י אלול – משמעותם היא כי אלול⁸ עצמו קם לתחיה. בעבר כשהגיע אלול היתה נופלת על כולם מרה שחורה, כולם

⁶ "תומכי תמימים".

⁷ הכוונה על ספר ה"תניא".

⁸ ראה זח"ג קנג, ב.

⁵ הרה"ח ר' משה ארי' שליט"א גינבורג, מויטבסק.

⁸ על מקום בית דירת כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" (על פי צוואתו) בנה כ"ק אדמו"ר חדר גדול אחד מרובע רחבו עשרה קלאפטער על עשרה קלאפטער, ונקרא "זאל הגדול", ושם היה אחר כך האולם הגדול של ישיבת

בי"ה, ט"ז שבט, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו במשך שנים האחרונות, ואשר בטוח שלא אבוא אליו בטרונאי, כי כלשונו במכתבו לא יכול לעזור את וכו' אינו יכול כו' בהנוגע ללמוד התורה כו' לעבודת התפלה, להתעסק בחנוך על טהרת הקדש וכו'.

וכנראה שאינו חושד את עצמו כלל שאולי ישנו ספק ספקא שאין הענין כן "דלא יכול", אלא הענין - דלא רוצה, וה"ה בהנוגע לסיום מכתבו שיכתוב כשאר אנשים פשוטים, הנה הסוג דאנשים פשוטים בהנוגע להמעלות שלהם מובן שכ"א עליו להגדיל ולהשתדל בזה, אבל לפטור את עצמו מכל אלו ההתחייבויות שבאו ממורשת אבות ע"י החינוך שקבל במשך כמה שנים וע"י הסביבה בה הי' נמצא, ולפטור א"ע מכל זה בהכרזה, שאיש פשוט הנני, מובן שאין לזה כל מקום.

ובמה ששואל אם לפעול בכיוון כו' בהנוגע להסתדרותו בעתיד, הרי גם זה פשוט שעל כ"א מבני ישראל להשתדל בהסתדרות כזו שיוכל למלאות תפקידו כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני, וככל שהאפשריות גדולים יותר (אע"פ שהאפשריות באו בלא יגיעה ובלא השתדלות כי אם בירושה או בחנוך אבות וכנ"ל) הרי גם האחריות והתפקיד גדול יותר, וביחד עם זה גם הזכות והסיוע מלמעלה.

ויהי רצון שיכיר בהאמת תוכן פתגם חז"ל אדם קרוב אצל עצמו, ולכן אינו דן על מצבו לאמיתותו, ולפעמים נוטה לימין ולפעמים לשמאל, ויעשה כהוראת המשפיע אצלו למד דא"ח, עשי' אליבא דנפשי ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכר

בי"ה, י"ז שבט, תשי"ח
ברוקלין.

האברך יוסף שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מבי' שבט, בו כותב שישנה שיטה ללמוד דינים (קיצור שו"ע) וכן גמרא, רק עם אלו התלמידים שמתחייבים לאכול כשר, וכנראה הכוונה להכריח ע"י אחדים מהם עכ"פ לאכול כשר,

ובכ"ז אין דעתי נוחה מהאמור, שהרי לימוד הגמרא עאכ"כ לימוד הדינים בפ"ע תכלית הוא ומצוה הכי גדולה, כיון שבתקופתנו זו רק בכותלי מוסד חינוך יש אפשרות מתאימה להחדיר בהתלמיד ידיעות התורה והמצוה (ודלא כהתקופה שלפנינו שהיתה הידיעה בזה נקלטת בבית ואפילו בחוץ), שמזה מובן שכל חסרון בזה במשך שנות המצאו של התלמיד במוסד החנוך, הי"ז מעוות שקרוב לומר שאי אפשר יהי לתקנו.

עוד סניף לשיטתי, שעצם לימוד הדינים ולימוד הגמרא, מכשיר את הלומד ומקרבו לקיום המצות, אף שמצ"ע אינו עדיין שייך לזה, והרי זה מיוסד ע"פ המשנה מצוה גוררת מצוה ומאמר חז"ל המאור שבה (דתורה) מחזירו למוטב, וגם בטבע מובן הדבר, כי כשלומד פעם אחר פעם ענין זה, חושבים אודותו בתכיפות יותר ובעמקות יותר, ועוד טעם בהאמור, אשר אין ברשות האדם למנוע לימוד התורה מתשב"ר ואפילו ממבוגרים, וק"ל.

במי"ש אודות נוסח התפלה שלו, מובן שעליו לאחוז בנוסח ספרד דאר"י, וכמובא בתשובות האחרונים, שיש לשנות מנוסח אשכנז לספרד אבל לא להיפך ומבוארים שם הטעמים.

ויהי רצון שיוסיף בתורה ומצות חדורים אור ותורת החסידות ויהי טופח ע"מ להטפח גם במושפעיו ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, י"ט שבט, תשי"ח

ברוקלין.

תלמידי מכינת הישיבה הקי' תורת אמת

אשר בעיה"ק ירושלים ת"ו,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מאור ליום הבהיר הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, בו כותבים אודות החלטתם להשרות האהבה ואחוה אמיתית ביניהם, לשמור הסדרים של הישיבה הן בכמות והן באיכות ולהתדבר ביניהם מזמן לזמן על דבר חיזוק הלימוד והנהגה בדרכי החסידות והחסידים.

ויהי רצון אשר זכות בעל ההילולא אשר מסר נפשו הקי' על הפצת היהדות בכלל והחסידות וענייני ביחוד, תעמוד להם שתהי' החלטתם בת קיימא לאורך ימים ושנים, ובאופן כמצווה בתורתנו תורת אמת דמוסיף והולך מוסיף ואור, והרי נאמר שפת אמת תכון לעד, עאכו"כ במדת אמת, וביותר באמת לאמיתו, וכמבואר בדא"ח בשלשת החילוקים דשפת אמת, אמת, ואמת לאמיתו, ואף שעליהם מוטל לעשות כל התלוי בהם בכל האמור וכמי"ש ובחרת דוקא בחיים, אבל אתעדל"ית זו מביאה אתעדל"יע ובאופן בלי ערץ, כמובן ממרז"ל פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם.

ויהי רצון אשר מהמכינה יעלו בעתם ובזמנם מדרגא לדרגא וישמשו דוגמא חי' להנהגת תלמיד מוסד אשר מיסודו הוא של רבותנו נשיאנו זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע ובהנהלתם, ואחכה לבשו"ט מהתקדמותם והליכתם מחיל אל חיל בכל האמור.

בברכה לת"ת ביר"ש.

ב"ה, כ" שבט, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה אלכסנדר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כותב אודות מצב בריאותו, ובהעיקר - בהנוגע להצרידות, ואשר שאל דעת רופאים ולא מצאו כל סיבה מיוחדת, אלא שפקדו עליו מנוחה עכ"פ מנוחה במיעוט-דבור,

ומבאר ומפרט הקישוים המיוחדים בעבודתו ומשרתו אשר בהנהגה כזו.

והנה בכגון דא יש לומר, בסגנון חז"ל "יצא הפסדו בשכרו", אשר על ידי שכאילו מפסידים לפי שעה (ע"י שישמע להוראה האמורה), ירוויח וישתכר פי כמה לאחר זה.

ובטח לא יודרש ממנו מנוחה מדבור, כי אם מיעוט בזה. כן כדאי לשאול הרופא שהתייעץ עמו, על אופן הדבור באופן שיהי מן השפה ולחוץ (במובן הגשמי - אבל לא ח"ו במובן הרוחני והפנימי) - שזה איזה עשיריות בשנים מנסים ללמוד כן כמה מהנואמים, ובכלל אלו שענינם בדבור רב לפי ערך, ואפילו הבריאים שביניהם. וכללות הענין הוא - כפשוטו של הביטוי הנ"ל, שאף שהדבור הוא בקול רם ובחיות אינו נוגע כ"א במוצאות הכי חיצוניות וכמו השפה והלשון וכו'. ובודאי שגם בנדון דידי' - יביא זה תועלת גדולה. וי"ל שגם לאחר שיבריא ויחזור לאיתנו.

במ"ש שבא בטענה, למה זה וכו' - הנה אף שמובן הצער שלו והקישוים לכאורה וכו' - הנה כל טענות בכגון דא (לכאורה) אין מביאים תועלת, כ"א אדרבה, שהרי מביאים להתרגזות ובמילא לעצבות ונפילת רוח וכו', שע"ז מהירות הרפואה מתמעטת וכו'. ובאם רוצים למצוא דוקא פירוש וביאור להענין, הרי י"ל (אף כי כמובן, רק בדרך אפשר) שזהו הוראה באצבע על התכלית שבחינוך, אף שלא הכל מדייקים בזה, אשר מטרת כל מחנך, הראשונה והעיקרית, שיהי המחונך שלו בבחי' חי נושא א"ע גם בענין שהוא מחנך אותו, ולהשיג מטרה זו בהקדם (אף כי כמובן בחינוך יסודי).

וביחוד בהנוגע אליו, הרי זה פשוט עוד יותר: שישתדל שהמחונכים שלו יתפללו בהתלהבות וידברו בעניני יהדות בהתלהבות וכו' לאחר המצאם זמן קצר תחת השפעתו, ובאופן שיהיו טופח ע"מ להטפח, ולהשפיע על המחונכים-ות שנכנסו להמוסד לאחריהם - והוא יהי רק בבחי' עומד על גביהם משגיח ומנהל כללי, וק"ל.

מובן שבכל הנ"ל - אין כאן ח"ו להצדיק הענין וכו' וכו'. ואדרבה, צריך לקוות שבעתיד הכי קרוב יחזור לאיתנו, וישתדל בהמחונכים שלו באופן האמור אבל באופן דבחירה חפשית בזה ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

בברכה לבשו"ט ולרפוקו"ש,

מ. שניאורסאהן

נ.ב.

בודאי התועדו באופן המתאים לציין את יום הסגולה יום ההילולא (יו"ד שבט) של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע נשיא ישראל.

ב"ה, כ"ב שבט, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ז שבט, בו כותב,

(א) בהנוגע למצב בריאותו ולהסתדרותו, ומסיים שלפעמים בא למצב של יאוש כו' ר"ל.

ובודאי למותר להאריך אשר הענין של יאוש מושלל הוא בתכלית, וכצווי תורתנו הקי תורת חיים, לעולם אל יתייאש אדם עצמו, ומבואר בארוכה בספרי חסידות ומהם בספר תניא קדישא איך שאין כל מקום לזה, ובאמת ה"ז מעניני אמונה הפשוטה של כל בני ישראל שהם מאמינים בני מאמינים, אשר הקב"ה הוא עצם הטוב והוא המנהיג את העולם בפועל ומשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, שמה שמובנת המסקנא שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד לטובתו של האדם המושגח.

כיון שכותב במכתבו ששומר שיעורי חומש תהלים ותניא וחוזר מאמרי דא"ח, בודאי לדכותי האריכות בהאמור - אין בזה צורך, והתבוננות אפילו רק לשעה קלה בהאמור בודאי תספיק להטבת מצב רוחו, והרי נוסף על כל העניינים שבזה, ידוע פתגם רבותנו נשיאנו הק', טראכט גוט וועט זיין גוט.

(ב) אודות אחיו מר... שיי שמזדמן לו שידוך ועומד בספק באם עליו לספר את אשר עבר עליו בעניני בריאות וכו',

והנה ככל עניני האיש הישראלי, גם פתרון לשאלה זו היא ע"פ השו"ע ולכן לאחר שיברר הפרטים אצל הרופא שטפל ומטפל בו, יציע שאלתו לפני מורה הוראה בישראל ויעשה ע"פ הוראתו.

עם לי לקרות במכתבו ע"ד השתתפות אחיו שיי בעניני צעירי אגוי"ח ובודאי יוסיף גם בזה נוסף על ההוספה העיקרית בשיעורים בתורת חסידות חב"ד והליכה בהדרכותי ומנהגי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בי"ה, י"ד שבט, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה יהודא זרחי מרדכי ליב חיים שיי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מה' שבט, ובו גם ר"פ מהתועדות דיום הבהיר יום סגולה י"ט כסלו, ויהי רצון שיהי רישומה ניכר בכל השנה כולה, ובוה גם בנקודה הפנימית ותפקידם של כל אלו שיש להם השפעה על ישראל בדורנו זה, הוא הפצת המעיינות חוצה.

ובסגנונו במכתבו, **כי האור** היי יכול להיות חזק ובהיר וכו', שאור שבעיסה מעכב וכו', קצת אמת יש בהאמור, אבל לא כולה, כוונתי כי העיקר המניעה הוא מ"ה**כלים**", ז.א. מפעולות האדם שהוא צריך להמשיך התורה ועניניי בכל מקום שידו מגעת, אבל דברי תורה אינם מקבלים וכו' בכל זה קצת אמת יש בדבר, כי עיי פעולות כדבעי ובהידור מוסיפים גם באור, ובלשון הזהר בהנוגע לתורה, לאפשא לה, והוא ע"ד מארז"ל שישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, וכמ"ש למעשה ידיך תכסוף.

ויהי רצון, אשר כמו בענין המים, אין מים אלא תורה, התפקיד הוא מעין מים חיים דוקא, הנה גם בהנוגע לאור ואין אור אלא תורה, יהי במאור שבתורה הוא המעין שבתורה (עייין קרבן העדה לירושלמי חגיגה פ"א הלכה ז') שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט.

יח א וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהֶן מִדִּין חֲתָן מֹשֶׁה אֶת
 כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
 בַּיְהוּצֵי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כִּס"ו:
 ב וַיִּקַּח יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת-צִפְרָה אִשְׁתּוֹ
 מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחִיהָ כִּס"ז: ג וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ
 אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי
 בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: ד וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי
 אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרָעָה כִּס"ח: (לו) ה וַיָּבֵא
 יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה
 אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֲנֵה שָׁם הָרַ
 הָאֱלֹהִים כִּס"ט: ו וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתַנְךָ
 יְתָרוֹ בָּא אֵלַיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּה כִּס"י:

א ושמע יתרו רבא דמדין תמוהי דמשה ית כל די עבד יי למשה ולישראל עמה ארי אפיק יי ית ישראל ממצרים: ב ודבר יתרו תמוהי דמשה ית צפרה אפת משה בתר דפטררה: ג ונת תרין בנהא די שום חד גרשם ארי אמר דיר הויתי בארעא נוכראה: ד ושום חד אליעזר ארי אלהא דאבא הוה בסעדי ושזבני מחרבא דפרעה: ה ואתא יתרו תמוהי דמשה ובנוהי ואתתה לות משה למדברא די הוא שרי תמן לטורא דאתגלי עלוהי קרא די: ו ואמר למשה אנא תמוך יתרו אתי לותך ואתמך ותרין בנהא

רש"י

כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין: "לך שב מצרים... ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'", ויצא אהרן לקראתו "ויפגשוהו בהר האלהים" אמר לו: 'מי הם הללו?' אמר לו: 'זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני'. אמר לו: 'להיכן אתה מוליכן?' אמר לו: 'למצרים'. אמר לו: 'על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם?' אמר לה: 'לכי לבית אביך. נטלה שני בניה והלכה לה: (ד) ויצלני מחרב פרעה. כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרג את משה, נעשה צוארו כעמוד של שיש. (מכילתא): (ה) אל המדבר. אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדכו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמע דברי תורה: (ו) ויאמר אל משה. על ידי שליח: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני, צא בגין אשתך, ואם אין

(א) וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטז): יתרו. שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל (מכילתא). יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה: 'ואתה תחזה'. יתרו, לכשנתגזר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו, שנאמר: (שופטים ד) 'מבני חבב חתן משה'. ויש אומרים: רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר (לעיל ב) 'ותבאנה אל רעואל אביהן'? שהתינוקות קורין לאבי אביהן: אבא. בספרי: חתן משה. (מכילתא), כאן היה יתרו מתכבד במשה: אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר: 'וישב אל יתר חותנו': למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, ובבאר ובעמלק: פי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כלם (מכילתא): (ב) אחר שלוחיה.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאֵת חֲתָנָו וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻלוּ
 וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ
 הָאֵהָלָה כִּסִּי׃ ח וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֲתָנָו אֵת כָּל-
 אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת
 יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתֶם בְּדַרְךְ
 וַיֵּצְלֹם יְהוָה כִּסִּי׃ ט (ישראל) וַיַּיְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-
 הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הֶצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם כִּסִּי׃ י וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ
 יְהוָה אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד
 פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-
 מִצְרַיִם כִּסִּי׃ יא עַתָּה יֵדְעֵתִי כִּי-גָדוֹל יְהוָה
 מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם כִּסִּי׃
 יב וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עֵלָה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים

עמ"ה: ז ונפק משה לקדמות
 חמוהי וסגיד ונשיק לה ושאלו
 גבר לחברה לשלם ועלו
 למשפנא: ח ואשתעי משה
 לחמוהי ית כל די עבד יי לפרעה
 ולמצראי על עיסק ישראל ית כל
 עקתא די אשפחתנון בארשא
 ושזבנון יי: ט ויחדי יתרו על כל
 טבתא די עבד יי לישראל די
 שזבנון מידא דמצראי: י ואמר
 יתרו בריף יי די שזיב יתכון
 מידא דמצראי ומידא דפרעה די
 שזיב ית עמא מתחות מרות
 מצראי: יא פען ידענא ארי רב יי
 ולית אלה בר מנה ארי בפתגמא
 דחשיבו מצראי למדן ית ישראל
 בה דננון: יב וקריב יתרו חמוהי
 דמשה עלון ונקסת קודשין קדם
 יי ואתא אהרן וכל סבי ישראל

רש"י

באפיה: על כלה טובה. טובת המן, והבאר
 והתורה. ועל כלן אשר הצילו מיד מצרים. עד
 עכשו לא היה עבד יכול לברח ממצרים, שהיתה
 הארץ מסגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא):
 (י) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אמה קשה:
 ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים.
 פתרגומו: לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכבידים
 עליהם, היא העבודה: (יא) עתה ידעתי. מכירו
 הייתי לשעבר, ועכשו ביותר (מכילתא): מפל
 האלהים. מלמד שהיה מפיר בכל עבודת אלילים
 שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה
 (מכילתא): פי בדבר אשר זדו עליהם. פתרגומו:
 במים דמו לאבדם, והם נאבדו במים: אשר זדו.
 אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא) לשון
 (בראשית כה) "ויזד יעקב נזיד": בקדרה אשר
 בשלו, בה נתבשלו: (יב) עלה. כמשמעה, שהיא

אתה יוצא בגין אשתך, צא בגין שני בניה.
 (מכילתא): (ז) ויצא משה. כבוד גדול נתפכד
 יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן,
 נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין, ולא
 יצא?: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה
 למי. פשהוא אומר: "איש לרעהו", מי הקרוי
 איש? זה משה, שנאמר: "והאיש משה" (מכילתא):
 (ח) ויספור משה לחתנו. למשך את לבו לקרבו
 לתורה (מכילתא): את כל התלאה. שעל הזים ושל
 עמלק. (מכילתא): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד
 של תבה, והתי"ו הוא תקון ויסוד הנופל ממנו
 לפראים, וכן: תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
 (ט) וייחד יתרו. וישמח יתרו, זהו פשוטו,
 (סנהדרין צד) ומדרש אגדה: 'נעשה בשרו חודוין
 חודוין', מצר על אבוד מצרים, הינו דאמרי
 אינשי: "גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה

למיכל לחמא עם חמוהי דמשה
 קדם יי: יג והנה מיומא
 דבתרוהי ויתב משה למדן ית
 עמא וקם עמא עלוהי דמשה מן
 צפרא עד רמשא: יד וחזא
 חמוהי דמשה ית כל דהוא עבד
 לעמא ואמר מה פתגמא הדין די
 את עבד לעמא מה דין את יתב
 בלחודך וכל עמא קימין עלנך
 מן צפרא עד רמשא: טו ואמר
 משה לחמוהי ארי אתן לותי
 עמא למתבע אלפן מן קדם יי:
 טז פד הוי להון דינא אתן לותי
 ודאיננא בין גברא ובין חברה
 ומהודענא להון ית קימיא די

ויבא אהרן וכל ו זקני ישראל לאכל לחם
 עם חתן משה לפני האלהים כס"י: (ע"ב בחול) שני
 ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם
 ויעמד העם על משה מן הבקר עד
 הערב כס"י: יד וירא חתן משה את כל אשר
 הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר
 אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך
 וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב:
 טו ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם
 לדרש אלהים כס"י: טז כי יהיה להם דבר בא
 אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי

רש"י

במסע הדגלים שאמר לו משה: (במדבר י) "נוסעים
 אנחנו אל המקום וגו' אל נא תעזב אותנו". ואם
 זו קדם מתן תורה, מששלו והלך, היכן מצינו
 שחזר? ואם תאמר: שם לא נאמר יתרו אלא חוכב,
 ובנו של יתרו היה, הוא חוכב הוא יתרו, שהרי
 פתיב: (שופטים ד) "מבני חוכב חותן משה": וישב
 משה וגו' ויעמד העם. יושב כמלך וכלן עומדים,
 והקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של
 ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר: "מדוע אתה
 יושב לבדך" וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב.
 (שבת י) אפשר לומר כן? אלא כל דין שדן דין אמת
 לאמתו אפלו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו
 עוסק בתורה כל היום וכאלו נעשה שפתו להקדוש
 ברוך הוא במעשה בראשית שנאמר בו: "ויהי ערב
 וגו'" (מגילה י): (טו) כי יבא. כי בא, לשון הווה:
 לדרש אלהים. פתרגומו: למתבע אלפן, לשאל
 תלמוד מפי הגבורה: (טז) כי יהיה להם דבר
 בא אלי. מי שהיה לו הדבר, בא אלי:

בלה פליל זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'.
 ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם
 לו את כל הכבוד? אלא שהיה עומד ומשמש
 לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעדה
 שתלמידי חכמים מסבין בה, כאלו נהנה מזיו
 השכינה (ברכות כד): (יג) ויהי ממחרת. מוצאי
 יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי. ומהו
 ממחרת? למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחך אי
 אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי
 קדם מתן תורה אי אפשר לומר: "והודעתי את-
 חקי וגו'" ומשנתנה תורה עד יום הכפורים, לא
 ישב משה לשפט את העם, שהרי בי"ז בתמוז ירד
 ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשקמה ושהה
 שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו
 בתוכה פסדר, שלא נאמר: "ויהי ממחרת", עד
 שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קדם מתן תורה
 בא, שלוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה,
 שהרי נאמר כאן: "וישלח משה את חתנו", ומצינו

אֶת־חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו כִּסְיִי: יז וַיֹּאמֶר
 חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה
 עֹשֶׂה כִּסְיִי: יח נָבֵל תִּבְלֹ גַם־אַתָּה גַם־הַעַם הַזֶּה
 אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמָּךְ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל
 עֲשׂוֹהוּ לְבִדְךָ כִּסְיִי: יט עַתָּה שְׁמַע בְּקִלִּי אִיעֲצֶנְךָ
 וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אִתָּה לְעַם מוֹל
 הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאת אִתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֵל־
 הָאֱלֹהִים כִּסְיִי: כ וְהִזְהַרְתָּה אֶתְּהֶם אֶת־הַחֲקִים
 וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהִוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ
 בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: כא וְאַתָּה
 תַּחֲזֶה מִכָּל־הָעַם אֲנָשֵׁי־חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים
 אֲנָשֵׁי אִמַּת שְׂנָאִי בַצַּע וְשִׁמַּת עֲלֵהֶם שָׂרֵי
 אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי
 עֲשָׂרֹת כִּסְיִי: כב וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעַם בְּכָל־עֵת וְהָיָה

וְיָת אוריתתה: יז ואמר חתמו
 דמשה לה לא תקין פתגמא דאת
 עבד: יח מלאה תלאה אף את
 אף עמא דדין דעמך ארי זקיר
 מנך פתגמא לא תכול למעבדה
 בלחודך: יט פען קבל מני
 אמלכנך ויהי מימרא דני בסעדך
 הוי את לעמא (תבע) אלפן מן
 קדם יי ותהי מיתי את ית
 פתגמיא לקדם יי: כ ותזהר
 יתהון ית קמיא וית אוריטא
 ותהודע להון ית אורקא דיהכון
 בה וית עובדא דיעבדון: כא ואת
 תחזי מכל עמא גברין דחילא
 דחיליא דני גברין דקשוט דסגן
 לקבלא ממון ותמני עליהון רבני
 אלפין רבני מאותא רבני חמשין
 ורבני עשוריתא: כב וידונון ית
 עמא בכל עדן ויהי כל פתגם רב
 ייתון לותך וכל פתגם זער ידונון
 אנון ויקלון מנך ויסוברון עמך:

רש"י

שנאי בצע. ששונאין את ממונם בדין, פהיא
 דאמרינן: 'כל דגנא דמפקין ממונא מינה בדינא,
 לאו דגנא הוא' (ב"ב נח): שרי אלפים. הם היו שש
 מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח): שרי
 מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"ב אלף:
 ושרי עשרות. ששים אלף. (מה שפרש רש"י על
 כל השרים פמה היו, והוא לכאורה ללא צורך,
 והנה באמת תקן בנה ותרץ קשיה בפסוק דקחשיב
 מלמעלה למטה, רצה לומר: המספר מרבה קדם
 מספר המועט, ולא היה לו לפרש, אלא מתחלה
 שרי עשרות בראשונה, ואחר כך בהדרגה כלם.
 ולפי פרושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, צא
 וחשב וכשתדקדק במנינם, ולגביהו אתי שפיר:
 מספר המועט תחלה, ואחר כך בהדרגה, כן נראה
 לי נכון, ודוק): (כב) ושפטו. וידונון, לשון צווי:

(יז) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב:
 'חוננו של מלך': (יח) נבל תבל. פתרגומו,
 ולשוננו לשון כמישה פלייטטר"א בלע"ז, כמו:
 (ירמיה ח) "והעלה נבל", (ישעיה לד) "כנבל עלה
 מגפן", שהוא כמוש על ידי חמה ועל ידי קרח,
 וכחו תש ונלאה: גם־אתה. לרבות אהרן וחור וע'
 זקנים: כִּי־כָבֵד מִמָּךְ. כבדו רב יותר מפקך:
 (יט) אִיעֲצֶנְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ. (מכילתא) בעצה
 אמר לו: צא, המלך בגבורה: היה אתה לעם מול
 האלהים. שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל
 משפטים מאתו: אֶת־הַדְּבָרִים. דברי ריבותם:
 (כא) וְאַתָּה תַּחֲזֶה. ברוח הקדש שעליך: אֲנָשֵׁי־
 חֵיל. עשירים, שאין צריכים להחניף ולהפיר פנים:
 אֲנָשֵׁי אִמַּת. אלו בעלי הבטחה שהם כדאי לסמוך
 על דבריהם, שעל ידי פן יהיו דבריהם נשמעין:

כָּל־הַדְּבָר הַגָּדֹל יִבְיֹאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן
 יִשְׁפֹּטוּהֶם וְהַקֵּל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ כִּשְׁׁמִי:
 כג אִם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים
 וַיְכַלֵּת עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעַם הַזֶּה עַל־מְקוֹמוֹ יִבֹּא
 בְּשָׁלוֹם כִּשְׁׁמִי: שְׁלִישִׁי כד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוּ
 וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר: כה וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי־
 חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעַם
 שָׂרֵי אֱלֹפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי
 עֶשְׂרֹת: כו וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעַם בְּכָל־עֵת אֶת־
 הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדְּבָר
 הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם כִּשְׁׁמִי: כז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־
 חֲתָנּוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרֶצוֹ כִּשְׁׁמִי: פ רביעי
 יט א בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי כִּשְׁׁמִי:

כג אם ית פתגמא הדין תעבד
 ויפקדנך יי ותכול למיקם ואף כל
 עמא הדין על אתרה יהו בשלם:
 כד וקביל משה למימרא
 דחמוהי ועבד כל די אמר:
 כה ובחר משה גברין דחילא
 מכל ישראל ומני יתהון רישין
 על עמא רבני אלפין רבני מאותא
 רבני חמשין ורבני עשוריתא:
 כו ודינין ית עמא בכל עדן ית
 פתגם קשי מיתן לות משה וכל
 פתגם זער דינין אנון: כז ושלח
 משה ית חמוהי ואזל לה
 לארעה: א בירחא תליתאה
 למפק בני ישראל מארעא
 דמצרים ביומא הדין אתו
 למדברא דסיני: ב ונטלו
 מרפידים ואתו למדברא דסיני
 ושרו במדברא ושרא תמן ישראל

ב ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחנשם ישראל

רש"י

אֶרֶצוֹ. לגיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ (מכילתא): (א) בַּיּוֹם
 הַזֶּה. (שבת פו) בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ. לֹא הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב
 אֶלָּא בַּיּוֹם הַהוּא. מֵהוּ בַּיּוֹם הַזֶּה? שְׂיִהִי דְבָרֵי
 תּוֹרָה חֲדָשִׁים עֲלֶיךָ כְּאֵלוֹ הַיּוֹם נִתְּנוּ: (ב) וַיִּסְעוּ
 מִרְפִּידִים. לְמָה הֲצָרָךְ לְחַזֵּר וּלְפָרֵשׁ מֵהֵיכָן נִסְעוּ,
 וְהֵלֵא כְּכָר כְּתִב שְׁבַרְפִּידִים הָיוּ חוֹנִים, כְּדוּעַ
 שְׁמֵשׁ נִסְעוּ? אֶלָּא לְהַקִּישׁ נִסְיַתֵּן מִרְפִּידִים
 לְבִיאַתֵּן לְמִדְבַּר סִינַי: מֵה בִּיאַתֵּן לְמִדְבַּר סִינַי
 בְּתִשׁוּבָה, אִף נִסְיַתֵּן מִרְפִּידִים בְּתִשׁוּבָה (מכילתא):
 וַיִּחַן־שָׁם יִשְׂרָאֵל. כָּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד, אֲבָל
 שָׂאֵר כָּל הַחַנּוּת בְּתַרְעוּמוֹת וּבְמַחְלָקֵת (מכילתא):
 נָגַד הָהָר. (מכילתא) לְמַזְרְחוֹ, וְכָל מְקוֹם שְׂאֵתָה

וְהַקֵּל מֵעֲלֶיךָ. דְּבַר זֶה לְהַקֵּל מֵעֲלֶיךָ. וְהַקֵּל, כְּמוֹ
 "וְהַכְּבֹד אֶת לְבוֹ", "וְהַכּוֹת אֶת מוֹאֵב", לְשׁוֹן הוֹוָה:
 (כג) וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיְכַלֵּת עֲמֹד. הַמְּלִיךְ בְּגִבּוֹרָה,
 אִם יִצְוֶה אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת כֶּךָ — תּוֹכֵל עֲמֹד, (מכילתא)
 וְאִם יַעֲכֹב עַל יְדֶךָ — לֹא תוֹכֵל לַעֲמֹד: וְגַם כָּל
 הָעַם הַזֶּה. אֶהְרֹן, נָדָב וְאַבִּיהוּא וְעַ זְקֵנִים הַנְּלוּיִם
 עִתָּה עֲמֹךְ (מכילתא): (כו) וְשִׁפְטוּ. וְדִינִין יִת
 עֲמָא: יִבְיֹאוּ. מִיִּתֵּן: יִשְׁפֹּטוּ הֵם. כְּמוֹ 'יִשְׁפֹּטוּ',
 (בחוּלם) וְכֵן (רות ב) "לֹא תַעֲבֹרֵי" כְּמוֹ: 'לֹא
 תַעֲבֹרֵי', וְתַרְגּוּמוֹ: דִּינִין אֲנוּן. מִקְרָאוֹת הַעֲלִיוֹנִים
 הָיוּ לְשׁוֹן צוּרִי, לְכַף מִתְרַגְּמִין וַיְדוּנוּן וַיְדוּנוּן,
 וּמִקְרָאוֹת הַלְלוֹ לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ: (כז) וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל

נגד הַהָר כַּסִּי: ג וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים
 וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר
 לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּסִּי: ד אַתֶּם
 רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא אֶתְכֶם
 עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי כַּסִּי:
 ה וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם
 אֶת־בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים
 כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ כַּסִּי: ו וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת
 כְּהֻנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּסִּי: ח מִיֹּשֵׁב וְיָבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא
 לְזַקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לְפָנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה: ח וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם

לְקַבֵּל טוֹרָא: ג וּמֹשֶׁה סָלַק
 לְקָדָם יְיָ וַיִּקְרָא לֵה יְיָ מִן טוֹרָא
 לְמִימַר כַּדְּנֹן תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב
 וְתִחְוִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד אַתְּוֹן
 חֲזַתְוֹן דִּי עֲבָדִית לְמִצְרַיִם וְנִטְלִית
 יְתָכוֹן כַּדְעַל גְּדַפֵּי נְשָׁרִין וְקָרַבִּית
 יְתָכוֹן לְפָלְחָנִי: ה וְכַעַן אִם
 קִבְּלָא תְקַבְּלוֹן לְמִימְרֵי וְתִטְרוֹן יֵת
 קְיָמִי וְתִהוֹן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל
 עַמְמַיָּא אֲרִי דִּי לִי כָּל אֶרְעָא:
 ו וְאַתְּוֹן תִּהוֹן קְדָמִי מִלְכִין כְּהֻנִין
 וְעָם קְדִישׁ אֵלִין פְּתַגְמַיָּא דִּי
 תִּמְלַל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וְאַתָּא
 מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְסָבִי עֲמָא וְסֻדְר
 קְדָמִיהוֹן יֵת כָּל פְּתַגְמַיָּא הָאֵלִין
 דְּפַקְדִּיהּ יְיָ: ח וְאַתִּיבּוּ כָּל עַמָּא
 כַּחֲדָא וְאַמְרוּ כָּל דִּי מְלִיל יְיָ
 נַעֲבַד וְאַתִּיב מֹשֶׁה יֵת פְּתַגְמֵי

רש"י

אֵלֶּה מִן הָאָדָם שְׁמָא יִזְרַק בּוֹ חַץ, לְפִי שְׂאִין עוֹף
 אַחַר פּוֹרַח עַל גְּבִיּוֹ. לְכַף נוֹתֵן עַל כַּנְפָּיו, אֹמֵר:
 מוֹטֵב יִפְגַּס הַחַץ בִּי וְלֹא בְּבְנֵי. אִף אֲנִי עָשִׂיתִי כֵּן:
 "וַיִּסַּע מִלֶּאֶף הָאֱלֹהִים וְגוֹ', וַיָּבֹא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם
 וְגוֹ'", וְהָיוּ מִצְרַיִם זוֹרְקִים חֲצִים וְאַבְנֵי
 פְּלִיסְטָרֹאוֹת, וְהָעֵנָן מִקְבְּלָם: וְאַבָּא אֶתְכֶם אֵלַי.
 כְּתַרְגּוּמוֹ: (ה) וְעַתָּה. אִם עַתָּה תְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם,
 יַעֲרַב לְכֶם מִכָּאן וְאֵילָּה, שְׁכָל הַתְּחִלּוֹת קְשׁוֹת
 (מְכִילְתָּא. שְׁכַת פו): וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי. שְׂאֵכְרַת
 עֲמָכֶם עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה: סִגְלָה. אוֹצֵר חֲבִיב,
 כְּמוֹ: (קֹהֶלֶת ב) "וְסִגְלַת מְלָכִים", כְּלִי־יִקָּר וְאַבְנֵים
 טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גּוֹנְזִים אוֹתָם, כִּף אֶתְם תִּהְיוּ לִי
 סִגְלָה מִשְׂאֵר אַמּוֹת, וְלֹא תֹאמְרוּ אֶתְם לְבַדְכֶם שְׁלִי
 וְאִין לִי אַחֲרַיִם עֲמָכֶם, וְמָה יֵשׁ לִי עוֹד שְׁתִּהֵא
 חֲבַתְכֶם נִכְרַת, "כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ", וְהֵם בְּעֵינֵי וְלִפְנֵי
 לְכֹלָם: (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהֻנִים.
 שְׂרִים, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר: (שְׁמוּאֵל ב ח) "וּבְנֵי דְוֹד
 כְּהֻנִים הָיוּ": אֵלֶּה הַדְּבָרִים. לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר:
 (ח) וַיִּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם וְגוֹ'. בְּיוֹם
 הַמַּחֲרַת, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִישִׁי, שֶׁהָרִי בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה.

מוֹצֵא נִגְדַּה, פָּנִים לְמִזְרַח: (ג) וּמֹשֶׁה עָלָה. בְּיוֹם
 הַשְּׁנַי, וְכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁכָּמָה הָיוּ, שְׁנַאֲמַר: (לְקַמֵּן
 לד) "וַיִּשְׁכַּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר": כֹּה תֹאמַר. בְּלִשׁוֹן הַזֶּה
 וְכַסְדֵּר הַזֶּה (שְׁכַת פו): לְבֵית יַעֲקֹב. אֵלוּ הַנְּשִׁים,
 תֹּאמַר לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַכָּה: וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 עֲנִשִׁין וְדְקָדוּקִין, פִּרְשׁ לְזַכָּרִים דְּבָרִים הַקְּשִׁין
 כְּגִידִין (מְכִילְתָּא): (ד) אַתֶּם רְאִיתֶם. (שְׁכַת פו) לֹא
 מְסַרְתָּ הִיא בִּידְכֶם, וְלֹא בְּדְבָרִים אֲנִי מִשְׁגֵּר לְכֶם,
 לֹא בְּעֵדִים אֲנִי מַעִיד עֲלֵיכֶם, אֵלֶּה "אַתֶּם רְאִיתֶם"
 אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם, עַל כִּמָּה עֲבָרוֹת הָיוּ חֲבִיבִין
 לִי קָדָם שֶׁנִּזְדוּגוּ לְכֶם וְלֹא נִפְרַעְתִּי מֵהֶם, אֵלֶּה עַל
 יְדְכֶם: וְאַשָּׁא אֶתְכֶם. (מְכִילְתָּא) זֶה יוֹם שְׁבָאוּ
 יִשְׂרָאֵל לְרַעְמָסֵס, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּזָרִין בְּכָל אֶרֶץ
 גִּשְׁוֹן, וְלִשְׁעָה קָלָה כְּשָׁבָאוּ לִיסַע וְלַצָּאָת, נִקְבְּצוּ
 כָּלָם לְרַעְמָסֵס. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'וְאַשָּׁא', וְנִטְלִית
 יְתָכוֹן, כְּמוֹ וְאַסִּיעַ אֶתְכֶם, - תִּקַּן אֶת הַדְּבָר, דְּרַף
 כְּבוֹד לְמַעְלָה: עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים. כְּנֶשֶׁר הַנוֹשֵׂא
 גּוֹזְלֵיו עַל כַּנְפָּיו, שְׁכָל שְׂאֵר הָעוֹפּוֹת נוֹתְנִים אֵת
 בְּנֵיהֶם בֵּין רִגְלֵיהֶם, לְפִי שְׁמַתִּירָאִין מִעוֹף אַחַר
 שְׁפוֹרַח עַל גְּבִיָּהֶם, אֲכַל הַנֶּשֶׁר הַזֶּה אֵינּוּ מַתִּירָא

עמא קדם יי: ט ואמר יי למשה
 הא אנא מתגלי לך בעיבא דענא
 בדיל דישמע עמא במללותי עמך
 ואף בך יהימנון לעלם וחוי משה
 ית פתגמי עמא קדם יי: י ואמר
 יי למשה אזיל לנת עמא ותזמנון
 יומא דין ומחר ויתורון
 לבושיהון: יא ויהון זמינין
 ליומא תליתאה ארי ביומא
 תליתאה תגלי יי לעיני כל עמא
 על טורא דסיני: יב ותתחם ית
 עמא סחור סחור למימר
 אסתמרו לכון מלמסק בטורא
 ולמקרב בסופה כל דיקרב
 בטורא אתקטלא יתקטל: יג לא
 תקרב בה ידא ארי אתרגמא
 יתרגם או אשתדאה ישתדי אם
 בעירא אם אנשא לא יתקים
 במיגר שופרא אנון מרשן למסק

יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה וישב
 משה את דברי העם אל יהוה כש"י: ט ויאמר
 יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב
 הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך
 יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם
 אל יהוה כש"י: י ויאמר יהוה אל משה לך
 אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו
 שמלתם כש"י: יא והיו נכנים ליום השלישי כי
 ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל העם
 על הר סיני כש"י: יב והגבלת את העם סביב
 לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו
 כל הנגע בהר מות יומת כש"י: יג לא תגע בו
 יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם ביהמה
 אם איש לא יחיה במשך היכל המה יעלו

רש"י

ושתיים עשרה מצבה. כל הענן האמור בפרשת
 "ואלה המשפטים", ואין מקדם ומאחר בתורה:
 לעיני כל העם. מלמד שלא היה בהם סומא,
 שנתרפאו כלם (מכילתא): (יב) והגבלת. קבע
 להם תחומין לסימן שלא יקרכו מן הגבול והלאה:
 לאמר. הגבול אומר להם: השמרו מעלות מפאן
 והלאה, ואתה תזהירם על כן: ונגע בקצהו. אפלו
 בקצהו: (יג) ירה יירה. (סנהדרין מא) מפאן
 לנסקלים שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה
 גבה שתי קומות: יירה. ישלך למטה לארץ, כמו
 (לעיל טו) "ירה בים": במשך היכל. כשימשך
 היכל קול ארץ, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת
 הקול, וכיון שנסתלק, הם רשאים לעלות: היכל.
 הוא שופר של איל, שכן בערבאי קורין לדכרא

וכי צריך היה משה להשיב? אלא בא הכתוב
 ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר: הואיל ויודע
 מי ששלחני, איני צריך להשיב: (ט) בעב הענן.
 במעבה הענן, וזהו ערפל: וגם בך. גם בנביאים
 הבאים אחריו: ויגד משה וגו'. ביום המחרת,
 שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה
 על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמע ממך:
 אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי
 המלך, רצוננו לראות את מלכנו: (י) ויאמר ה'
 אל משה. אם כן שמזיקין לדבר עמם, לך אל
 העם: וקדשתם. וזמנתם, שייכינו עצמם היום
 ומחר: (יא) והיו נכנים. מבדלים מאשה.
 (מכילתא): ליום השלישי. (מכילתא) שהוא ששי
 בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח פחת הקר

בְּהָרִים כְּשֵׁי: יד וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעַם
 וַיִּקְדָּשׁ אֶת־הָעַם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלְתָם כְּשֵׁי:
 טו וַיֹּאמֶר אֶל־הָעַם הִיוּ נֹכְחִים לְשֹׁלֶשֶׁת יָמִים
 אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה כְּשֵׁי: טז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 בְּהִיט הַבָּקָר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד
 עַל־הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חֹזֵק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל־הָעַם
 אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה כְּשֵׁי: יז וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם
 לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ
 בְּתַחֲתֵית הָהָר כְּשֵׁי: יח וְהָר סִינַי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי
 אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשָׂנוּ כִּיעֵשָׂן
 הַכֹּבֵשֶׁן וַיַּחֲרֹד כָּל־הָהָר מְאֹד כְּשֵׁי: יט וַיְהִי קוֹל

בְּטוֹרָא: יד וַנְּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא
 לְוֹת עַמָּא וַזְּמִין יַת עַמָּא וַחֲתוּרו
 לְבוּשִׁיהוֹן: טו וַאֲמַר לְעַמָּא הוּו
 זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן
 לְצַד אֲתַתָּא: טז וְהוּוּ בְיוֹמָא
 תְּלִיתָאָה בְּמַהוּי צַפְרָא וְהוּוּ קְלִין
 וּבְרָקִין וְעָנָא תִקִּיף עַל טוֹרָא
 וְקֹל שׁוֹפְרָא תִקִּיף לְחַדָּא וְזַע כָּל
 עַמָּא דִּי בְּמִשְׁרֵיתָא: יז וַאֲפִיק
 מֹשֶׁה יַת עַמָּא לְקַדְמוֹת מִימְרָא
 דְּיִי מִן מִשְׁרֵיתָא וַאֲתַעֲתְדוּ
 בְּשַׁפּוּלֵי טוֹרָא: יח וַטוֹרָא דְּסִינַי
 תְּנִן כְּלָה מִן קְדָם דֹּאֲתַגְּלִי עֲלוּהִי
 יִי בְּאַשְׁתָּא וְסֻלִיק תְּנַנְנָה כְּתַנְנָא
 דֹּאֲתוֹנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחַדָּא:
 יט וְהוּוּ קֹל שׁוֹפְרָא אֲזַל וַתִּקֵּף

רש"י

לְקִרְיַת כְּלָה, וְזַהוּ שְׁנֹאֲמַר: (דברים לג) "ה' מְסִינֵי
 בָּא", וְלֹא נֹאֲמַר: 'לְסִינַי בָּא': בְּתַחֲתֵית הָהָר. לְפִי
 פְּשׁוּטוֹ: בְּרַגְלֵי הָהָר, וּמְדַרְשׁוֹ, שְׁנַתְּלֵשׁ הָהָר
 מִמְּקוֹמוֹ וְנֹכְפָה עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית (שבת פח):
 (יח) עָשָׂן כְּלוֹ. אֵין עָשָׂן זֶה שֵׁם דְּבָר, שְׁהָרִי נְקוּד
 הַשֵּׁי"ן פֶּתַח, אֲלֹא לְשׁוֹן פֶּעַל, כְּמוֹ: אָמַר, שְׁמַר,
 שְׁמַע. לְכַף, תְּרַגְוִמוֹ: 'תְּנִן כְּלָה', וְלֹא תְרַגְסֵם תְּנַנְנָא,
 וְכָל עָשָׂן שְׁבַמְקַרָּא, נְקוּדִים קָמֶץ, מִפְּנֵי שְׁהִים שֵׁם
 דְּבָר: הַכֹּבֵשֶׁן. שֵׁל סִיד. יְכוּל כֹּכְבֵשֶׁן זֶה וְלֹא יוֹתֵר?
 תְּלַמוּד לֹמַר "בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם". וּמַה
 תְּלַמוּד לֹמַר כֹּכְבֵשֶׁן? לְסַבֵּר אֶת הָאֲזִין מַה שְּׁהִיא
 יְכוּלָה לְשַׁמֵּעַ, נוֹתֵן לְבְרִיּוֹת סִימָן הַנֹּכָר לָהֶם. כִּיּוֹצֵא
 בּוֹ: (הושע יא) "כְּאַרְיֵה יִשְׂאָג". וְכִי מִי נִתֵּן כַּח
 כְּאַרְיֵה, אֲלֹא הוּא, וְהַכְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאַרְיֵה, אֲלֹא אֲנוּ
 מְכַנְּיִן וּמְדַמִּין אוֹתוֹ לְבְרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְסַבֵּר אֶת הָאֲזִין
 מַה שְּׁיְכוּלָה לְשַׁמֵּעַ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: "וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם
 רַבִּים". וְכִי מִי נִתֵּן קוֹל לַמַּיִם. וְהִלָּא הוּא, וְאַתָּה
 מְכַנְּה אוֹתוֹ לְדַמּוֹתוֹ לְבְרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְסַבֵּר אֶת
 הָאֲזִין: (יט) הוֹלֵף וְחֹזֵק מְאֹד. מְנַהֵג הַדְּיוּט כָּל
 זְמַן שְׁהוּא מְאַרְיֵף לְתַקְעַ, קוֹלוֹ מְחִלִּישׁ וְכוּהָה, אֲבָל

יְכוּבְלָא, וְשׁוֹפֵר שֵׁל אֵילוֹ שֵׁל יִצְחָק הִיָּה: (יד) מִן־
 הָהָר אֶל־הָעַם. מְלַמֵּד שֵׁלֹא הִיָּה מֹשֶׁה פּוֹנֵה
 לְעַסְקִיו, אֲלֹא מִן הָהָר אֶל הָעַם: (טו) הִיוּ נֹכְחִים
 לְשֹׁלֶשֶׁת יָמִים. לְסוֹף שֹׁלֶשֶׁת יָמִים, הוּא יוֹם רַבִּיעִי,
 שְׁהוֹסִיף מֹשֶׁה יוֹם אַחַד מְדַעֲתוֹ, כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי,
 (שבת פז) וּלְדַבְּרֵי הָאוּמֵר: 'בְּשֵׁשֶׁה בַּחֲדָשׁ נִתְּנוּ
 עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת', לֹא הוֹסִיף מֹשֶׁה כְּלוּם. וְלְשֹׁלֶשֶׁת
 יָמִים, כְּמוֹ לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה. כָּל
 שֹׁלֶשֶׁת יָמִים הִלְלוּ, כְּדִי שְׁיִהְיוּ הַנָּשִׁים טוֹבֵלוֹת
 לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתַהֲיִינָה טְהוֹרוֹת לְקַבֵּל תּוֹרָה, שְׁאֵם
 יִשְׁמָשׁוּ תוֹף שֹׁלֶשֶׁה יָמִים, שְׁמָא תְּפֻלֵּט הָאִשָּׁה
 שְׁכַבְתָּ זָרַע לְאַחַר טְבִילָתָהּ, וְתַחֲזוֹר וְתַטְמָא, אֲבָל
 מִשְׁשִׁתָּהּ שֹׁלֶשֶׁה יָמִים כְּבָר הַזָּרַע מְסַרִּיחַ וְאֵינוּ
 רְאוּי לְהַזְרִיעַ, וְטְהוֹר מְלַטְמָא אֶת הַפּוֹלְטָת:
 (טז) בְּהִיט הַבָּקָר. מְלַמֵּד שְׁהַקְדִּים עַל יָדָם, מַה
 שְׁאֵין דֶּרֶךְ בְּשׁוֹר וְדָם לְעֵשׂוֹת כֵּן, שְׁיִהָא הֵרַב מִמֵּתִין
 לְתַלְמִיד, וְכֵן מְצִינּוּ: (ביחזקאל ג) "קוּם צֵא אֶל־
 הַבְּקָעָה וְגו' וְאָקוּם וְאֵצֵא אֶל־הַבְּקָעָה וְהִנֵּה־שָׁם
 כְּבוֹד־ה' עוֹמֵד": (יז) לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים. (מכילתא)
 מְגִיד שְׁהַשְׁכִּינָה יִצְאָה לְקִרְיַתָּם, כְּתַתֵּן הַיּוֹצֵא

לְחַדָּא מִשָּׁה מְמַלֵּל וּמִן קָדָם יִי
 מִתְעַנֵּי לֵה בְּקָל: כ וְאַתְגַּלִּי יִי עַל
 טוֹרָא דְסִינֵי לְרִישׁ טוֹרָא וּקְרָא יִי
 לְמִשָּׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מִשָּׁה:
 כא וְאָמַר יִי לְמִשָּׁה חוֹת אֶסְהִיד
 בְּעַמָּא דִּילְמָא יִפְגְּרוּן קָדָם יִי
 לְמַחְזִי וְיִפֵּל מִנְהוֹן סְגִי: כב וְאַף
 כְּהִנְיָא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יִי
 יִתְקַדְּשׁוּן דִּילְמָא יִקְטוּל בְּהוֹן יִי:
 כג וְאָמַר מִשָּׁה קָדָם יִי לֹא יִפּוּל
 עַמָּא לְמַסַּק לְטוֹרָא דְסִינֵי אַרְי אַתָּ
 אֶסְהִידֵת בְּנָא לְמִימַר תַּחֲמִים יִת
 טוֹרָא וּקְדָשָׁה: כד וְאָמַר לֵה יִי
 אֲזִיל חוֹת וְתַסַּק אַתָּ וְאַהֲרֹן עַמְּךָ
 וְכַהֲנֵיָא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמַסַּק
 לְקָדָם יִי דִילְמָא יִקְטוּל בְּהוֹן:

הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשָּׁה יִדְבֹר וְהַאֲלֹהִים
 יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל רַשִׁי: ששי כ וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הַר סִינַי
 אֶל־רֹאשׁ הַהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמִשָּׁה אֶל־רֹאשׁ
 הַהָר וַיַּעַל מִשָּׁה רַשִׁי: כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה
 רַד הָעֵד בְּעַם פְּנֵי־יְהֹרָסוּ אֶל־יְהוָה לְרֵאוֹת
 וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב רַשִׁי: כב וְגַם הַכַּהֲנִים הַנִּגְשִׁים
 אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פְּנֵי־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה רַשִׁי:
 כג וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִוְכַל הָעָם לַעֲלֹת
 אֶל־הַר סִינַי כִּי־אַתָּה הֶעֱדַתָּ בְּנֹו לֵאמֹר
 הִגְבַּל אֶת־הָהָר וּקְדָשְׁתּוּ רַשִׁי: כד וַיֹּאמֶר אֱלֹו
 יְהוָה לְדָוִד וְעַלִּית אֶתָּה וְאַהֲרֹן עַמְּךָ
 וְהַכַּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהֹרָסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה

רש"י

הוֹרְסִים אֶת הַמִּצֵּב: (כב) וְגַם הַכַּהֲנִים. אף
 הַבְּכוֹרוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה בָּהֶם (זבחים קטו): הַנִּגְשִׁים אֶל
 ה'. לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת, אף הֵם אֵל יִסְמְכוּ עַל
 חַיִּיבוּתָם לַעֲלוֹת: יִתְקַדְּשׁוּ. יִהְיוּ מְזַמְּנִים לְהַתְיַצֵּב
 עַל עַמְּדוֹן: פְּנֵי־יִפְרֹץ. לְשׁוֹן פְּרָצָה, יִהְיֶה בָּהֶם
 וַיַּעֲשֶׂה בָּהֶם פְּרָצָה: (כג) לֹא־יִוְכַל הָעָם. אֵינִי
 צָרִיף לְהַעֲדִיד בָּהֶם, שֶׁהֲרִי מוֹתָרִין וְעוֹמְדִין הֵם הַיּוֹם
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְלֹא יוּכְלוּ לַעֲלוֹת, שְׂאִין לָהֶם רְשׁוֹת:
 (כד) לְדָוִד. (מכילתא) וְהָעֵד בָּהֶם שְׁנֵית, שֶׁמְזַרְזִין
 אֶת הָאָדָם קָדָם מַעֲשָׂה, וְחוֹזְרִין וּמְזַרְזִין אוֹתוֹ
 בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה: וְעַלִּית אֶתָּה וְאַהֲרֹן עַמְּךָ וְהַכַּהֲנִים.
 יְכוּל אֵף הֵם עַמְּךָ? תִּלְמוּד לֹא־מֵר: "וְעַלִּית אֶתָּה".
 אָמַר מַעֲתָה: אֶתָּה, מְחַצֵּה לְעַצְמְךָ, וְאַהֲרֹן, מְחַצֵּה
 לְעַצְמוֹ, וְהַכַּהֲנִים, מְחַצֵּה לְעַצְמָם. מִשָּׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר
 מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכַּהֲנִים, וְהָעָם כָּל עַקְר אֵל
 יְהֹרָסוּ אֶת מִצְבָּם לַעֲלוֹת אֵל ה': פְּנֵי־יִפְרֹץ־בָּם. אֵף
 עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵד חֲטָף קִמְץ, אֵינֹו זֶז מִגְזַרְתּוֹ, כִּף
 דְּרָף כָּל תְּבָה שֶׁנִּקְדְּתָה מִלְּאִפּוֹם, כִּשְׁהִיא בָּאָה

כָּאן: "הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד". וְלָמָּה כִּף? מִתְחַלֵּה לְסַפֵּר
 אֲזִינֵיהֶם מֵה שֶׁיִּכּוֹלִים לְשַׁמֵּעַ: מִשָּׁה יִדְבֹר. כִּשְׁהִיָּה
 מִשָּׁה מְדַבֵּר וּמְשַׁמֵּיעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי לֹא
 שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, אֵלָּא "אֲנִכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ",
 וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיעֵו לְתַת בּוֹ כַח לְהִיּוֹת קוּלוֹ
 מְגִבִיר וְנִשְׁמָע: יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל. יַעֲנֶנּוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל,
 כְּמוֹ: (מלכים א יח) "אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ", עַל דְּבַר
 הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ: (כ) וַיֵּרֶד ה' עַל־הַר סִינַי. יְכוּל
 יֵרֵד עָלָיו מִמֶּשׁ? תִּלְמוּד לֹא־מֵר: (לקמן כ) "כִּי מִן
 הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם". (מכילתא) מְלַמֵּד שֶׁהַרְפִּין
 שָׁמַיִם הַעֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים וְהַצִּיעֵן עַל גְּבִי הָהָר
 כְּמַצַּע עַל הַמָּטָה, וַיֵּרֵד כְּפִסָּא הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם:
 (כא) הָעֵד בְּעָם. הַתְּרָה בָּהֶם שְׁלֹא לַעֲלוֹת בָּהֶר:
 פְּנֵי יְהֹרָסוּ וְגו'. שְׁלֹא יְהֹרָסוּ אֶת מִצְבָּם עַל יְדֵי
 שְׁתַּאֲרָתָם אֵל ה' לְרֵאוֹת, וְיִקְרְבוּ לְצַד הָהָר: וְנִפְל
 מִמֶּנּוּ רַב. (מכילתא) כָּל מֵה שֶׁיִּפֵּל מִמֶּה, וְאַפְלוֹ הוּא
 יְחִידִי, חָשׁוּב לְפָנֵי רַב: פְּנֵי יְהֹרָסוּ. כָּל הַרְיֶסָה
 מִפְּרֻדַּת אֶסִּיפַת הַבְּנִין, אֵף הַנִּפְרֻדִין מִמִּצְבָּ אֲנָשִׁים,

פֶּן יִפְרֹץ בָּם כְּשִׁי׃ כה וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעַם
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם כְּשִׁי׃ ס כ א וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר כְּשִׁי׃ ס ב אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עַבְדִּים כְּשִׁי׃ ג לֹא־יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים

כה ונתת משה לעמא ואמר להון: א ומליל יי ית כל פתגמא האלין למימר: ב אנא יי אלהך די אפיקתך מארעא דמצרים מבית עבדותא: ג לא יהי לך אלה אחרן בר מני:

רש"י

במקף, משפנה הנקוד לחטף קמץ: (כה) ויאמר אלהים. התראה זו: (א) וידבר אלהים. אין 'אלהים' אלא דין, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שָׂכָר, ואם לאו, אינו מקבל עליהם פָּרְעָנוּת, (מכילתא) יכול אף עשרת הדברות כן? תלמוד לומר: "וידבר אלהים", דין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן, מה תלמוד לומר עוד 'אנכי' ו'לא יהיה לך'? - שחזר ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (וקשית אם כן כו' פרוש: לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה' שגם שאר עשרת הדברות כלם אמר הקדוש ברוך הוא בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר: "אנכי וגו'?" רצה לומר, מה בא להודיענו במה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאָר, מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות, דוקא אלו שנים בפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כלם כמוהם, הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו דברם? ותרץ שחזר ופרש וכו' ורצה לומר: באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הפלל יצא, אלא על הפרט, אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודוק): לאמר. מלמד שהיו עונין על הן, הן, ועל לאו, לאו. (מכילתא): (ב) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שתהיו משעבדים לי. (מכילתא) דבר אחר: לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן

בזקן מלא רחמים, שנאמר: (לקמן כד) "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר", זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם השמים, משנגאלו. הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו: שתי רשיות הן. אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר: לפי שהיו שומעין קולות הרבה שנאמר: "את הקולות", קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשיות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד: "אלהיך"? ליתן פתחון פה למשה ללמד סגוריא כמעשה העגל, וזהו שאמר: (לקמן לב) "למה ה' יחרה אפך בעמך"? לא להם צוית: 'לא יהיה לכם אלהים אחרים' אלא לי לבדי: מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא "מבית עבדים", שהיו עבדים לעבדים? תלמוד לומר: "ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים". אמר מעתה, עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים: (ג) לא יהיה לך. למה נאמר? לפי שנאמר: "לא תעשה לך", אין לי אלא שלא יעשה. העשוי כבר, מנין שלא יקיים? תלמוד לומר: "לא יהיה לך" (מכילתא): אלהים אחרים. שאינן אלהות, אלא אחרים עשאוים אלהים עליהם (מכילתא), ולא יתכן לפרש: "אלהים אחרים" וזלתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. דבר אחר: "אלהים אחרים", שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר, שאינו מכירו מעולם: על

עשרת הדברות לקריאה בציבור

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על-פני

ד לא תעבד לך צלם וכל דמות
 די בשמיא מלעלא ודי בארעא
 מלרע ודי במיא מלרע לארעא:
 ה לא תסגד להון ולא תפלהון
 ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער
 חובי אבהן על בנין מרדין על דר
 תליתי ועל דר רביעי לשנאי פד
 משלמין בנאי למחטי פתר
 אבהתהון: ו ועבד טיבו לאלפי
 דרין לרחמי ולנטרי פקודי:
 ז לא תימי ית שמה דיי אלהך
 למגנא ארי לא יזפי יי ית דיימי
 בשמה לשקרא: ח הגוי דכיר ית
 יומא דשבתא לקדשותה:

על-פני כס"י: ד לא-תעשה לך פסל וכל-תמונה
 אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת
 ואשר במים מתחת לארץ כס"י: ה לא-
 תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
 אלהיך אל קנא פקד עון אבת על-בנים
 על-שלישים ועל-רבעים לשנאי כס"י: ו ועשה
 חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי כס"י: ז
 לא תשא את-שם-יהוה אלהיך לשוא כי
 לא ינקה יהוה את אשר-ישא את-שמו
 לשוא כס"י: ח זכור את-יום השבת

רש"י

הידוע: על עמוד של אבן שהוא זקב (הראשון
 לשון מגן, כתרגומו, זה הנשבע לחנם ולהבל) על
 של עץ, ועל אבן, אבן (שבועות כט. מכילתא):
 (ח) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן
 (לקמן לא) "מחלליה מות יומת", (במדבר כח)
 "וביום השבת שני כבשים" וכן: (דברים כב) "לא
 תלבש שעטנז", "גדלים תעשה לך", וכן: (ויקרא
 יח) "ערות אשת אחיך", (דברים כב) "יקמה יבא
 עליה". הוא שגאמר: (תהלים סב) "אחת דבר
 אלהים שתיים זו שמעתי". זכור לשון פעול הוא,
 כמו: (ישעיה כב) "אכול ושתו", (שמואל ב ג) "הלוך
 ובכה", וכן פתרונו: תנו לב לזכר תמיד את יום
 השבת: שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו

פני. כל זמן שאני קים, שלא תאמר: לא נצטוו על
 עבודה זרה, אלא אותו הדור (מכילתא): (ד) פסל.
 על שם שגפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר
 בשמים: (ה) אל קנא. (מכילתא) מקנא להפרע
 ואינו עובר על מדתו למחל על עון עבודת
 אלילים. כל לשון קנא, אנפרימנט בלע"ז, נותן
 לב להפרע: לשנאי. כתרגומו, כשאוחזין מעשה
 אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז): (ו) ועשה חסד.
 שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת
 מדה טובה תרה על מדת פרעניות אחת על חמש
 מאות. שזו לארבעה דורות וזו לאלפים (סוטה יא):
 (ז) לשוא. (השני, לשון שקר כתרגומו), כמה
 דתימר אי זהו שבועת שוא? נשבע לשנות את

עשרת הדברות לקריאה בציבור

לא תעשה לך פסל | וכל-תמונה אשר בשמים | ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים | מתחת
 לארץ לא-תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבות על-בנים
 ועל-שלישים ועל-רבעים לשנאי ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: ז לא תשא
 את-שם-יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר-ישא את-שמו לשוא: ח זכור את-יום
 השבת לקדשו ששת ימים תעבד ועשית כל-מלאכתך ויום השביעי שבת | ליהוה אלהיך לא תעשה

לְקַדְּשׁוּ כְּשִׁי: ט שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-
 מְלֹאכֶתְךָ כְּשִׁי: י וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה אֹתָהּ | וּבִנְךָ
 וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתֶּךָ וּבַהֲמִתֶּךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר
 בְּשַׁעֲרֶיךָ כְּשִׁי: יא כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה
 אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-
 אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בְּרַךְ
 יְהוָה אֶת-יּוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ כְּשִׁי: ס יב כִּי
 אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ עַל
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כְּשִׁי: ס
 יג לֹא תִרְצַח ס לֹא תִנְאַף ס לֹא תִגְנֹב ס
 לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקָּר כְּשִׁי: ס יד לֹא תִחַמַּד
 בֵּית רַעֲךָ ס לֹא-תִחַמַּד אִשְׁתְּ רַעֲךָ וְעַבְדּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחַמּוֹ וְכָל

ט שתא יומין תפלה ותעבד כל
 עבדתך: י ויומא שביעאה
 שבתא קדם יי אלהך לא תעבד
 כל עבדתא את ובך ובתך
 עבדך ואמתך ובעירך וגירך די
 בקרנך: יא ארי שתא יומין עבד
 יי נת שמיא ונת ארעא נת זמא
 ונת כל די בהון ונח פיומא
 שביעאה על כן בריך יי נת יומא
 דשבתא וקדשה: יב עקר נת
 אבוק ונת אמך בדיל דיורכון
 יומיך על ארעא דיי אלהך יהב
 לך: יג לא תקטול נפש: לא
 תגוף: לא תגנוב: לא תסהד
 בחברך סהדותא דשקרא: יד לא
 תחמד בית חברך לא תחמד אפת
 חברך ועבדה ואמתה ותורה

רש"י

ללמד הימנו קל וחמר לאדם שמלאכתו בעמל
 וביגיעה שיהא נח בשבת: בך. ויקדשהו. ברכו
 כמין לכולו בששי, לחם משנה, וקדשו כמין, שלא
 היה יורד בו: (יב) למען יארכו ימיה. (מכילתא)
 אם תכבד, יארכו ויאם לאו, יקצרו, שדברי תורה
 נוטריקון הם: נדרשים מכלל הן לאו, ומכלל לאו
 הן: (יג) לא תנאף. אין נאוף אלא באשת איש,
 שנאמר: (ויקרא כ) "מות יומת הנואף והנואפת",
 ואומר: (יחזקאל יז) "האשה המנאפת פחת אישה

לשבת (ביצה טז): (ט) ועשית כל-מלאכתך.
 כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך
 עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכתך (מכילתא):
 (י) אתה ובנך ובתך. אלו קטנים, או אינו אלא
 גדולים? אמרת: הרי כבר מזוהרים הם, אלא לא
 בא אלא להזהיר גדולים על שבתת הקטנים, וזה
 ששנינו: (שבת קכא) "קטן שבא לכבות, אין
 שומעין לו", מפני ששבתתו עליך: (יא) וינח
 ביום השביעי. כפיכול הכתיב בעצמו מנוחה

עשרת הדברות לקריאה בציבור

כָּל-מְלֹאכָה אֹתָהּ | וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתֶּךָ וּבַהֲמִתֶּךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה
 אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בְּרַךְ יְהוָה אֶת-יּוֹם הַשַּׁבָּת
 וַיְקַדְּשֶׁהוּ: ס כִּי אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ס
 לֹא תִרְצַח: ס לֹא תִנְאַף: ס לֹא תִגְנֹב: ס לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעֲךָ עַד שֶׁקָּר: ס לֹא תִחַמַּד בֵּית רַעֲךָ: ס
 לֹא-תִחַמַּד אִשְׁתְּ רַעֲךָ וְעַבְדּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחַמּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ: פ

וְחַמְרָה וְכָל דִּי לְחַבְרָה: טו וְכָל
 עָמָא חָזָן יֵת קְלִיאָ וְיֵת בְּעוֹרִיאָ
 וְיֵת קַל שׁוֹפְרָא וְיֵת טוֹרָא תְּנָן
 וְחִזָּא עָמָא וְזַעוּ וְקָמוּ מִרְחִיק:
 טז וְאָמְרוּ לְמֹשֶׁה מַלְלֵ אֶת עַמְנָא
 וְנִקְבַּל וְלֹא יִתְמַלֵּל עַמְנָא מִן קָדָם
 יז דִּילְמָא נְמוֹת: יז וְאָמַר מֹשֶׁה
 לְעָמָא לֹא תִדְחִלוּן אָרִי בְּדִיל
 לְנִסְאָה יִתְכוּן אֲתַגְלִי לְכוּן יִקְרָא
 בְּיָ וּבְדִיל דְתֵהִי דַחְלָתָה עַל
 אֲפִיכוּן בְּדִיל דְלֹא תַחֲבוּן:
 יח וְקָם עָמָא מִרְחִיק וּמֹשֶׁה קָרַב
 לְצַד אֲמִיטָתָא דְתַמָּן יִקְרָא בְּיָ:
 יט וְאָמַר יז לְמֹשֶׁה בְּדַבְרֵי תִימַר
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוּן חֲזַתוּן אָרִי מִן

אֲשֶׁר לְרַעְדָּ: פ שְׁבִיעִי טו וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־
 הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־
 הַהַר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מִרְחָק כִּס"ו:
 טז וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
 וְאֶל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נִמּוֹת: יז וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נַסוֹת
 אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ
 עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ כִּס"ז: יח וַיַּעֲמֵד הָעָם
 מִרְחָק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם
 הָאֱלֹהִים כִּס"ח: ט מִפְטִיר יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רֹאִיתֶם כִּי

רש"י

עֲלֵיכֶם: נסוֹת. לְשׁוֹן הִרְמָה וּגְדֻלָּה, כְּמוֹ: (ישעיה
 סב) "הִרְיִמוּ נִס", (שם מט) "אָרִים נִסִּי", (שם ל)
 "וְכִנְסָ עַל הַגְּבָעָה", שֶׁהוּא זְקוּף: וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה
 יְרֵאתוֹ. עַל יְדֵי שְׂרָאִיתֶם אוֹתוֹ יְרֵאוּ וּמֵאִים, תִּדְעוּ
 כִּי אֵין זוֹלָתוֹ וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו: (יח) נִגַּשׁ אֶל
 הָעַרְפֶּל. לְפָנִים מְשַׁלֵּשׁ מַחְצוֹת: חֲשׂוֹף, עָנָן וְעַרְפֶּל,
 שְׁנֵאמַר: "וְהָהָר בּוֹעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשׂוֹף
 עָנָן וְעַרְפֶּל". עַרְפֶּל הוּא עַב הָעָנָן, שְׂאֵמַר לוֹ: "הִנֵּה
 אֲנִכִּי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעָנָן": (יט) כֹּה תֹאמַר.
 בְּלְשׁוֹן הַזֶּה: אַתֶּם רֹאִיתֶם. יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַה
 שְׂאֵדָם רֹאֶה לְמַה שְׂאֵחָרִים מְשִׁיחִין לוֹ: שְׂמַה
 שְׂאֵחָרִים מְשִׁיחִין לוֹ פְּעָמִים שְׁלֹבוּ חֲלוּק
 מְלֵאָמִין: כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי. וְכַתוּב אַחַד
 אוֹמֵר: "וַיִּרְדּוּ ה' עַל הַר סִינַי". בָּא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי
 וְהַכְּרִיעַ בִּינֵיהֶם (דְּבָרִים ד): "מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעַךָ
 אֵת קוֹלוֹ לְיִסְרָךָ וְעַל הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֵת אֲשׁוֹ
 הַגְּדוּלָּה": כְּבוֹדוֹ בְּשָׁמַיִם, וְאֲשׁוֹ וּגְבוּרָתוֹ עַל
 הָאָרֶץ. (מְכִילֵתָא) דְּבָר אַחַר: הִרְכִּין הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי
 הַשָּׁמַיִם וְהַצִּיעָן עַל הָהָר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים

תקח אֵת זְרִים": לֹא תִגְנַב. בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב
 מְדַבֵּר. (ויקרא יט) "לֹא תִגְנְבוּ", בְּגוֹנֵב מְמוֹן. אוֹ
 אֵינוֹ אֵלָא זֶה בְּגוֹנֵב מְמוֹן וְלֵהֲלֵן בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת?
 אֲמַרְתָּ: דְּבָר הַלְּמַד מִעֲנִינוֹ. מַה "לֹא תִרְצַח", "לֹא
 תִנְאַף", מְדַבֵּר בְּדָבָר שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת בֵּית
 דִּין, אֵף "לֹא תִגְנַב", דְּבָר שְׁחִיב עֲלָיו מִיתַת בֵּית
 דִּין (סנהדרין פו): (טו) וְכָל הָעָם רוֹאִים. מְלַמֵּד
 שְׁלֹא הִזָּה בְּהֶם אַחַד סוּמָא. וּמִנִּין שְׁלֹא הִזָּה בְּהֶם
 אֵלֶם? - תְּלַמוּד לומר: "וַיִּנְעוּ כָּל הָעָם", וּמִנִּין
 שְׁלֹא הִזָּה בְּהֶם חֲרַשׁ? תְּלַמוּד לומר: "נִנְעָשָׂה
 וְנִשְׁמָע" (מְכִילֵתָא): רוֹאִים אֵת הַקּוֹלֹת. רוֹאִין אֵת
 הַנִּשְׁמָע, שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְרֹאוֹת בְּמָקוֹם אַחַר (שם): אֵת
 הַקּוֹלֹת. הַיּוֹצֵאִין מִפִּי הַגְּבוּרָה: וַיִּנְעוּ. (שם) אֵין
 נוע אֵלָא זִיעַ: וַיַּעֲמְדוּ מִרְחָק. (שם) הָיוּ נִרְתַּעֲצִין
 לְאַחֲרֵיהֶם שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, כְּאֲרֵךְ מַחְנִיחֵם,
 וּמְלֵאכֵי הַשָּׁרֵת בָּאִין וּמְסִיעִין אוֹתָן לְהַחֲזִירָן,
 שְׁנֵאמַר: (תהלים סח) "מִלְכֵי צְבָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן":
 (יז) לְבַעֲבוֹר נַסוֹת אַתְכֶם. לְגַדֵּל אַתְכֶם בְּעוֹלָם,
 שְׂיֵצֵא לְכֶם שֵׁם בְּאֵמוֹת שֶׁהוּא בְּכָבוֹדוֹ נִגְלָה

מִן־הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם ^{רש"י:} כ לֹא תַעֲשׂוּן
 אֹתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ
 לָכֶם ^{רש"י:} כא מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשׂוּהָ לִי וְזִבְחַת
 עָלָיו אֶת־עֲלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֹמֶיךָ אֶת־צִאֲנֶךָ
 וְאֶת־בְּקָרֶךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־
 שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ ^{רש"י:} כב וְאִם־מִזְבַּח
 אֲבָנִים תַעֲשׂוּהָ לִי לֹא־תִבְנֶה אֶתְהֶן גְּזִית פִּי

שמיא מלילית עמכון: כ לא
 תעבדון קדמי דכסף ודחלן
 דדקב לא תעבדון לכון:
 כא מדבח אדמתא תעבד קדמי
 ותהי דבח עלוהי ית עלותך וית
 נכס קודשך מן ענך ומן תורך
 בכל אתרא די אשרי ית שכנתי
 לתמן אשלח ברכתי לך
 ואברכנך: כב ואם מדבח אבנין
 תעבד קדמי לא תבני יתהן פסילן

רש"י

המפרש בנשיאת כפים לברך את העם: (כב) ואם
 מזבח אבנים. (מכילתא) רבי ישמעאל אומר: כל
 אם ואם שבתורה רשות חוץ מג': 'ואם מזבח
 אבנים תעשה-לי', הרי אם זה משמש בלשון
 פאשר: 'וכאשר תעשה-לי מזבח אבנים', 'לא
 תבנה אתהן גזית', שהרי חובה עליך לבנות מזבח
 אבנים, שנאמר: (דברים כז) 'אבנים שלמות תבנה'.
 וכן (לקמן כב) 'אם כסף תלנה', חובה הוא,
 שנאמר: (דברים טו) 'והעבט תעביטנו', ואף זה
 משמש בלשון פאשר. וכן: (ויקרא ב) 'ואם תקריב
 מנחת בכורים', זו מנחת העמר שהיא חובה. ועל
 כרחק, אין 'אם' הללו תלויין אלא ודאין, ובלשון
 פאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן
 ומכתתן בכרזל: פי חרף הנפת עליה. הרי 'פי'
 זה משמש בלשון 'פן' שהוא דילמא, פן תניף
 חרף עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת
 עליה ברזל, חללת (פרק ג' דמדות), שהמזבח נברא
 להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו
 של אדם. אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך,
 ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם
 שבשמים. לפיכך, לא יבא עליו כורת ומחבל. והרי
 דברים קל וחמר: ומה אבנים שאינם רואות ולא
 שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום,
 אמרה תורה: 'לא תניף עליהם ברזל', המטיל
 שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין
 אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו

(יח) 'ויט שמים וירד': (כ) לא תעשון אתי. לא
 תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במום.
 (מכילתא): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים
 שאתה עושה לעמד אתי שלא יהיו של כסף, שאם
 שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות:
 ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על ב': שאם
 עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו
 לכם. לא תאמר: הריני עושה כרובים בכתי
 פנסיות ובכתי מדרשות, כדרך שאני עושה בבית
 עולמים, לכך נאמר: 'לא תעשו לכם':
 (כא) מזבח אדמה. מחבר באדמה שלא יבנו על
 גבי עמודים, או על גבי פסים (נסחה אחרת: פסיס)
 (מכילתא). דבר אחר: שהיה ממלא את חלל מזבח
 הנחשת אדמה בשעת חנינתו: תעשה לי. שתהא
 תחלת עשיתו לשמי: וזבחת עליו. אצלו, כמו:
 (במדבר ב) 'ועליו מטה מנשה' (מכילתא), או אינו
 אלא עליו ממש? תלמוד לומר: 'הבשר והדם על
 מזבח ה' אלהיך', ואין שחיטה בראש המזבח
 (ובחים נח): את עלתיך ואת-שלמיך. אשר מצאנך
 ומבקרך: את-צאנך ואת-בקרך. פרוש ל'את
 עלתיך ואת-שלמיך': בכל-המקום אשר אזכיר
 את-שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפרש
 שלי, שם 'אבוא אליך וברכתיך', אשרה שכניתי
 עליך. מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם
 המפרש, אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו
 בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם

חֲרֻבַּת הַנֶּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהָ כִּשְׁ"י: כג וְלֹא־
 תַעֲלֶה בְּמַעַלְתָּ עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגְלֶה
 עֲרוֹתֶךָ עָלָיו כִּשְׁ"י: פפפ

ע"ב פסוקים יונד"ב סימן

רש"י

פְּרַעֲנוֹת: (כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעַלְתָּ. כְּשֶׁאֲתָה קְרוֹב לְגִלּוֹי עֲרֹנָה הוּא, וְאֲתָה נוֹהֵג בָּהֶם מְנַהֵג
 בּוֹנֵה כְּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ, לֹא תַעֲשֶׂהוּ מַעְלוֹת מַעְלוֹת, בְּזִיוֹן. וְהָרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר: וּמָה אַבְנִים הִלְלוּ
 אֲשֶׁקְלוֹנוֹ"ש בְּלַע"ז, אֲלֵא חֲלוֹק יְהִי וּמִשְׁפָּע: שְׂאִין בָּהֶם דַּעַת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיוֹן, אֲמָרָה
 אֲשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶךָ. שֶׁעַל יְדֵי הַמַּעְלוֹת תוֹרָה: הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶם צִרְף, לֹא תִנְהַג בָּהֶם
 אֲתָה צִרְף לְהַרְחִיב פְּסִיעוֹתֶיךָ וְאֵף עַל פִּי מְנַהֵג בְּזִיוֹן, חֲכָרְךָ שֶׁהוּא בְּדַמוֹת יוֹצֵרְךָ וּמַקְפִּיד
 שְׂאִינוֹ גִלּוֹי עֲרֹנָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי כְּתִיב "וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בֶד", מְכַל מְקוֹם, הַרְחִיב הַפְּסִיעוֹת
 עַל בְּזִיוֹנוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:
 חסלת פרשת יתרו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיחַ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִיחַ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְחָהּ
 עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוֹה חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל
 יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנַבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

הפטרת יתרו בישעיה פרק ו

ו « בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיחֵהוּ וְאֶרְאֶה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא וְשׁוּלְיוֹ מְלֵאִים
 אֶת־הַהִיכָל: ב שָׂרְפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לֹו שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשֵׁתִים | יְכִסֶּה
 פָּנָיו וּבְשֵׁתִים יְכִסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים יְעוֹפֵף: ג וְקָרָא זֶה אֱלֹהִים וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
 יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ד וַיִּנְעֻזוּ אַמּוֹת הַסְּפִיִּם מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת יִמְלֵא
 עֲשָׂן: ה וְאָמַר אוֹיְלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא שְׂפָתַיִם אֲנִי וּבְתוֹךְ עַם־טָמֵא שְׂפָתַיִם

אָנְכִי יֹשֵׁב בְּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רְאוּ עֵינַי: וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ
 רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּנְעַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שִׁפְתֶיךָ וְסֵר
 עֹנֶךָ וְחָטְאתְךָ תִּכְפֹּר: הַ וַאֲשַׁמְעֵ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ לָנוּ וַאֲמַר
 הִנְנִי שְׁלַחְנִי: ט וַיֹּאמֶר לְךָ וַאֲמַרְתָּ לָעַם הַזֶּה שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ וְאֶל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאֶל־תִּדְרְעוּ:
 י הַשָּׁמַן לִב־הָעַם הַזֶּה וְאֲזַנּוּ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הִשְׁעַ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֲזַנּוֹ יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִבִּין
 וְשֵׁב וּרְפֵא לוֹ: יא וַאֲמַר עַד־מָתִי אֲדַנֶּה וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבְתִים
 מֵאִין אָדָם וְהָאָדָמָה תִּשְׂאָה שְׂמָמָה: יב וְרַחֵק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵה הַעֲזוּבָה בְּקֶרֶב
 הָאָרֶץ: יג וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירֶיהָ וְשִׁבְהָ וְהִיתָה לְבָעֵר כְּאֵלֶּה וּכְאֵלֶּן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכַת מִצְבַּת כָּם
 זָרַע קֹדֶשׁ מִצְבַּתָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל
 הַדִּוְרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו
 אֱמֶת וְצֶדֶק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר
 לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נְרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד
 לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00047
04/02/2007